

Promemoria

Vattenmiljö och vattenkraft

Promemorians huvudsakliga innehåll

För att genomföra de vattenkraftsrelaterade delarna av den energiöverenskommelse som träffades i juni 2016 mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna samt i syfte att förtydliga det svenska genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten i fråga om skyldigheten att säkerställa att rätt vattenstatus kan nås föreslås i huvudsak följande.

Alla vattenverksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel ska förses med och upprätthålla moderna miljövillkor. Detta ska ske genom omprövning på verksamhetsutövarens initiativ. I prövningen ska det finnas ett nationellt helhetsperspektiv med avvägningar mellan behovet av miljöförbättrande åtgärder och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. För helhetssynen ska det finnas en nationell plan. Planen ska vara vägledande för myndigheternas arbete med prövningarna och för vattenförvaltningen i frågor som rör den nationella helhetssynen. Planen anger vilka verksamheter som bör prövas i ett sammanhang och när prövningen senast bör ha påbörjats. Som huvudregel får en verksamhet med koppling till vattenkraftsel bedrivas utan att ha moderna miljövillkor till dess det är dags för prövning enligt planen. Efter en enkel anmälan kan verksamheter som inte anses ha tillstånd också vänta med prövning till dess det är dags enligt planen.

Det föreslås uttryckliga bestämmelser om att verksamheter inte får äventyra möjligheterna att uppnå den kvalitet på vattenmiljön som följer av EU-rätten och inte får medföra en försämring av vattenkvaliteten i strid med ett försämringsförbud. Förslagen syftar i denna del bl.a. till att säkerställa att det svenska regelverket är förenligt med EU-domstolens avgörande i den s.k. Weserdomen. De möjligheter att ställa mindre långtgående krav som följer av EU-rätten till förmån för samhällsviktiga verksamheter får och ska utnyttjas.

Promemorian innehåller även förslag till vad som ska anses utgöra en och samma verksamhet vid prövning av vattenverksamhet, samt bemyndigande för regeringen att meddela generella föreskrifter för vattenverksamheter och ställa krav på miljörapport.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 mars 2018.

Innehållsförteckning

1	Författningsförslag.....	6
1.1	Förslag till lag om ändring i miljöbalken	6
1.2	Förslag till lag om ändring i miljöbalken	34
1.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.....	36
1.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken.....	38
1.5	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken.....	40
1.6	Förslag till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.....	41
1.7	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.....	43
1.8	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter	44
1.9	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken.....	45
1.10	Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.	51
1.11	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten.....	57
1.12	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.....	58
1.13	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:667) om allvarliga miljöskador	64
1.14	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion.....	65
1.15	Förslag till förordning om ändring i badvattenförordningen (2008:218).....	66
1.16	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:956) om översvänningsrisker	67
1.17	Förslag till förordning om ändring i havsmiljöförordningen (2010:1341).....	69
1.18	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2010:1770) om geografisk miljöinformation	70
1.19	Förslag till förordning om ändring miljötillsynsförordningen (2011:13)	72
1.20	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten	73

1.21	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:1237) om miljöprövningsdelegationer	75
1.22	Förslag till förordning om ändring i industriutsläppsförordningen (2013:250)	76
1.23	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2013:319) om utvinningsavfall	77
1.24	Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap	78
2	Ärendet och dess beredning	79
3	Den huvudsakliga innebörden av promemorians förslag	81
4	Vattnets och vattenverksamheternas betydelse	82
5	Vattenkraften	83
6	Reglerna om vattenverksamheter	84
6.1	Miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter – skillnader i prövningen	85
6.1.1	Miljörapport	86
6.1.2	Generella föreskrifter	86
6.1.3	Båtnadskravet	87
6.1.4	Ändringar av en verksamhet	87
6.1.5	Skadeförebyggande underhållsåtgärder	93
6.1.6	Civilrättsligt präglade frågor	93
6.2	Äldre tillstånd och rättigheter	94
6.3	Verksamheter som saknar tillstånd	95
7	Vattenförvaltningen	95
7.1	Vattenförvaltningens mål och arbetscykel	97
7.2	Vattendistrikt och vattenmyndigheter	98
7.3	Kartläggning och analys av vattnets status	99
7.4	Klassificering av vatten	100
7.5	Miljökvalitetsnormer	108
7.6	Undantag som gör det möjligt att ställa lindrigare krav	109
7.6.1	Förlängd tidsfrist och mindre stränga krav ...	110
7.6.2	Ny verksamhet och tillfällig försämring	110
7.7	Åtgärdsprogram	111
8	Weserdomen	112
9	Europeiska kommissionens kritik	114
10	Förslagen	116
10.1	Skyldighet att ha moderna miljövillkor	118
10.2	Nationell plan för moderna miljövillkor	120
10.3	Sakkunniga företräder den nationella planen	126
10.4	Omprövning för moderna miljövillkor	126
10.4.1	Verksamhetsutövaren ska ansvara för att miljövillkoren är moderna	127
10.4.2	Miljökonsekvensbedömning	128
10.4.3	Ansvar för kostnader för utredning	129
10.4.4	Prövningsavgift vid omprövning för moderna miljövillkor	130

	10.4.5	Domstolskostnader som inte täcks av prövningsavgiften	131
10.5		Tillståndsprövning får vänta tills det är dags för prövning enligt den nationella planen	132
10.6		Miljökonsekvensbeskrivningar vid prövning av verksamheter som kommit till på lagligt sätt.....	132
10.7		Rättegångskostnader.....	133
10.8		En branschgemensam finansiering (fond)	134
10.9		Båtnadsregeln tas bort	135
10.10		Rättskraft för äldre tillstånd som anses meddelade med stöd miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser	136
10.11		Lagligförklaring	137
10.12		Prövningens omfattning och ändringstillstånd	138
10.13		Rätten till ersättning vid omprövning.....	141
10.14		Tillståndsprövningarna och möjligheterna att uppfylla ramdirektivets krav	143
	10.14.1	Tillstånd till en ny eller ändrad verksamhet	144
	10.14.2	Omprövade och förnyade tillstånd	145
	10.14.3	Rimlighetsavvägningen får inte ge ett resultat som strider mot ramdirektivets krav	146
	10.14.4	Statlig kontroll av kommuners beslut om undantag	147
	10.14.5	Behov av följdändringar i sektorslagstiftningen och plan- och bygglagen	148
	10.14.6	Skyldighet för mark- och miljödomstolen att hämta in yttrande från vattenmyndigheten	148
10.15		Bemyndigande att meddela generella föreskrifter för vattenverksamhet.....	149
10.16		Miljörapport	152
10.17		Fortsatt skydd av nationalälvarna och andra särskilt skyddsvärda älvsträckor	153
11		Konsekvensanalys.....	155
	11.1	Moderna miljövillkor	155
	11.2	Den nationella planen.....	157
	11.3	Omprövning för moderna miljövillkor	158
	11.4	Tillståndsprövning för moderna miljövillkor	162
	11.5	Miljökvalitetsnormernas genomslag i de enskilda prövningarna.....	163
	11.6	Bemyndigandet att meddela generella föreskrifter om försiktighetsmått.....	163
	11.7	Miljörapport	164
	11.8	Nollalternativet.....	165
12		Författningskommentar.....	167
	12.1	Förslaget till lag om ändring i miljöbalken	167
	12.2	Förslaget till lag om ändring i miljöbalken	186

12.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.	186
12.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet	187

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 11 kap. 6 § ska upphöra att gälla,

dels att 16 kap. 2 a § ska betecknas 16 kap. 2 d §, 16 kap. 2 b § ska betecknas 16 kap. 2 c § och 24 kap. 5 a–15 §§ ska betecknas 24 kap. 6, 7, 11 och 13–20 §§,

dels att 2 kap. 7 §, 4 kap. 6 §, 5 kap. 3 §, 6 kap. 20 och 35 §§, 11 kap. 3 och 9 a §§, 16 kap. 2, nya 2 c och 2 d och 13 §§, 19 kap. 3 a, 3 b och 5 §§, 21 kap. 1 a §, 22 kap. 1 c, 2 a, 19 och 25 §§, 24 kap. 1, 5 och nya 7, 11, 15 och 19 §§, 25 kap. 1–3 och 8 §§, 26 kap. 2 och 20 §§, 31 kap. 21 § och rubriken närmast före 19 kap. 3 a § ska ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 11 kap. 6 § ska sättas närmast före 11 kap. 7 § och rubrikerna närmast före 24 kap. 11–13 och 15 §§ ska sättas närmast före de nya 24 kap. 16, 17, 18 respektive 20 §,

dels att det ska införas sjutton nya paragrafer, 5 kap. 3 a §, 11 kap. 6, 9 c, 27 och 28 §§, 16 kap. 2 a och 2 b §§, 22 kap. 12 a, 13, 29 och 30 §§, 24 kap. 8–10 och 12 §§ och 26 kap. 20 a och 20 b §§, och närmast före 11 kap. 27 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

7 §¹

Kraven i 2–5 §§ och 6 § första stycket gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder. När det är fråga om en totalförsvarsverksamhet eller en åtgärd som behövs för totalförsvaret, ska vid avvägningen hänsyn tas även till detta förhållande.

Trots första stycket ska de krav ställas som behövs för att följa en miljökvalitetsnorm som avses i 5 kap. 2 § första stycket 1. Om det finns ett åtgärdsprogram som har fastställts för att följa normen, ska det vara vägledande för bedömningen av behovet.

Trots första stycket ska de krav ställas som behövs för att följa en miljökvalitetsnorm som avses i 5 kap. 2 § första stycket 1 *eller för att följa 5 kap. 3 § andra och tredje styckena*. Om det finns ett åtgärdsprogram som har fastställts för att följa normen, ska det vara vägledande för bedömningen av behovet.

¹ Senaste lydelse 2010:882.

Vid prövning av tillåtlighet, tillstånd, godkännande eller dispens för en verksamhet eller åtgärd som ger en ökad förorening eller störning och kan antas på ett inte obetydligt sätt bidra till att en miljö kvalitetsnorm som avses i 5 kap. 2 § första stycket 1 inte följs, får verksamheten eller åtgärden vid avvägningen enligt första och andra styckena tillåtas om den

Vid prövning av tillåtlighet, tillstånd, godkännande eller dispens för en verksamhet eller åtgärd som ger en ökad förorening eller störning och kan antas på ett inte obetydligt sätt bidra till att en miljö kvalitetsnorm som avses i 5 kap. 2 § första stycket 1 inte följs, får verksamheten eller åtgärden vid avvägningen enligt första och andra styckena tillåtas, om den *inte strider mot 5 kap. 3 § andra och tredje styckena och*

1. är förenlig med ett åtgärdsprogram som har fastställts för att följa normen,

2. förenas med villkor om att vidta eller bekosta kompenserande åtgärder som ökar möjligheterna att följa normen i en utsträckning som inte är obetydlig, eller

3. trots att den försvårar möjligheterna att följa miljö kvalitetsnormen på kort sikt eller i ett litet geografiskt område, kan antas ge väsentligt ökade förutsättningar att följa normen på längre sikt eller i ett större geografiskt område.

4 kap.

6 §²

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i nationalälvarna Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven med tillhörande vattenområden, källflöden och biflöden *samt i följande vattenområden med tillhörande käll- och biflöden:*

I Dalälven Västerdalälven uppströms Hummelforsen och Österdalälven uppströms Trängslet

Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte utföras i

1. nationalälvarna Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven med tillhörande vattenområden, källflöden och biflöden,

2. Dalälven i

a) *vattenområdena* Västerdalälven uppströms Hummelforsen och Österdalälven uppströms Trängslet med tillhörande käll- och biflöden, och

b) *älvsträckorna* Västerdalälven nedströms Skiffsforsen och Dalälven nedströms Näs bruk,

² Senaste lydelse 2010:882.

I Ljusnan	Voxnan uppströms Vallhaga	<p>3. Ljusnan i</p> <p>a) vattenområdena Voxnan uppströms Vallhaga med tillhörande käll- och biflöden, och</p> <p>b) älvsträckorna mellan Hede och Svegsjön och mellan Laforsen och Arbråsjöarna,</p>
I Ljungan	Ljungan uppströms Storsjön samt Gimån uppströms Holmsjön	<p>4. Ljungan i</p> <p>a) vattenområdena Ljungan uppströms Storsjön och Gimån uppströms Holmsjön med tillhörande käll- och biflöden, och</p> <p>b) älvsträckorna mellan Havern och Holmsjön och nedströms Viforsen,</p>
I Indalsälven	Åreälven, Ammerån, Storån–Dammån samt Hårkan	<p>5. Indalsälven i</p> <p>a) vattenområdena Åreälven, Ammerån, Storån–Dammån och Hårkan med tillhörande käll- och biflöden, och</p> <p>b) älvsträckan Långan nedströms Landösjön,</p>
I Ångermanälven	Lejarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Långselån–Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransarn samt Vojmån uppströms Vojmsjön	<p>6. Ångermanälven i</p> <p>a) vattenområdena Lejarälven, Storån uppströms Klumpvattnet, Långselån–Rörströmsälven, Saxån, Ransarån uppströms Ransarn och Vojmån uppströms Vojmsjön med tillhörande käll- och biflöden, och</p> <p>b) älvsträckan Faxälven mellan Edsele och Helgumsjön,</p>
Vapstälven		7. Vapstälven med tillhörande käll- och biflöden,
Moälven		8. Moälven med tillhörande käll- och biflöden,
Lögdeälven		9. Lögdeälven med tillhörande käll- och biflöden,
Öreälven		10. Öreälven med tillhörande käll- och biflöden,
I Umeälven	Tärnaån, Girjesån och Juktån uppströms Fjosoken	<p>11. Umeälven i</p> <p>a) vattenområdena Tärnaån, Girjesån och Juktån uppströms Fjosoken med tillhörande käll- och biflöden, och</p> <p>b) älvsträckan Tärnaforsen mellan Stor-Laisan och Gäuta,</p>
Sävarån		12. Sävarån med tillhörande käll- och biflöden,

<i>I Skellefteälven</i>	källflödena uppströms Sädvajaure respektive Riebnes samt Malån	13. Skellefteälven <i>i de delar som utgörs av källflödena uppströms Sädvajaure respektive Riebnes och Malån med tillhörande käll- och biflöden,</i>
Byskeälven		14. Byskeälven <i>med tillhörande käll- och biflöden,</i>
Åbyälven		15. Åbyälven <i>med tillhörande käll- och biflöden,</i>
<i>I Luleälven</i>	Stora Luleälven uppströms Akkajaure, Lilla Luleälven uppströms Skalka och Tjaktajaure samt Pärälven	16. Luleälven <i>i vattenområdena Stora Luleälven uppströms Akkajaure, Lilla Luleälven uppströms Skalka och Tjaktajaure och Pärälven med tillhörande käll- och biflöden,</i>
Råneälven		17. Råneälven <i>med tillhörande käll- och biflöden,</i>
Emån		18. Emån <i>med tillhörande käll- och biflöden,</i>
Bräkneån		19. Bräkneån <i>med tillhörande käll- och biflöden,</i>
Mörrumsån		20. Mörrumsån <i>med tillhörande käll- och biflöden,</i>
Fylleån		21. Fylleån <i>med tillhörande käll- och biflöden,</i>
<i>I Enningdalsälven</i>	Enningdalsälven uppströms riksgränsen till Norge.	22. Enningdalsälven uppströms riksgränsen till Norge <i>med tillhörande käll- och biflöden, och</i>
	<i>Vattenkraftverk samt vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål får inte heller utföras i följande älvsträckor:</i>	
<i>I Klarälven</i>	<i>sträckan mellan Höljes och Edebäck</i>	23. Klarälven mellan Höljes och Edebäck.
<i>I Dalälven</i>	<i>Västerdalälven nedströms Skiffsforsen samt Dalälven nedströms Näs bruk</i>	
<i>I Ljusnan</i>	<i>sträckan mellan Hede och Svegsjön samt sträckan mellan Laforsen och Arbråsjöarna</i>	
<i>I Ljungan</i>	<i>sträckan mellan Havern och Holmsjön samt sträckan nedströms Viforsen</i>	
<i>I Indalsälven</i>	<i>Långan nedströms Landösjön</i>	

*I Ånger- Faxälven mellan
manälven Edsele och Hel-
gumsjön
I Umeälven Tärnaforsen mellan
Stor-Laisan och
Gäuta.*

Första och andra stycket gäller inte vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan.

Första stycket gäller inte åtgärder som behövs för att upprätthålla eller underhålla en anläggning eller verksamhet som har tillkommit på lagligt sätt eller för att ändra en sådan verksamhet på ett sätt som inte medför någon ökad negativ miljöpåverkan.

5 kap.

3 §³

Myndigheter och kommuner ska ansvara för att miljö kvalitetsnormer följs.

En myndighet eller kommun får inte tillåta att en verksamhet eller åtgärd påbörjas eller ändras på ett sätt som äventyrar möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm enligt 2 § som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med en sådan norm.

Vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som säkerställer att verksamheten bedrivs så att ett sådant äventyr eller en sådan försämring inte uppkommer.

3 a §

Regeringen får meddela föreskrifter om undantag från förbuden i 3 § andra stycket.

³ Senaste lydelse 2010:882.

6 kap.

20 §

En specifik miljöbedömning ska göras i fråga om en verksamhet eller åtgärd som ska prövas

1. för ett tillstånd som avses i 7 kap. 28 a §, om det inte rör sig om brådskande åtgärder som är nödvändiga med hänsyn till skyddet mot allvarliga olägenheter för människors hälsa, eller

2. för ett tillstånd som avses i 9 eller 11 kap. eller för en tillåtlighet som avses i 17 kap., om verksamheten eller åtgärden kan antas medföra en betydande miljöpåverkan.

En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 8 eller 9 §. En specifik miljöbedömning krävs inte för en sådan prövning som avses i 24 kap. 3, 5, 10, 13 eller 14 §.

35 §

Miljökonsekvensbeskrivningen ska innehålla

1. uppgifter om verksamhetens eller åtgärdens lokalisering, utformning, omfattning och andra egenskaper som kan ha betydelse för miljöbedömningen,

2. uppgifter om alternativa lösningar för verksamheten eller åtgärden,

3. uppgifter om rådande miljöförhållanden innan verksamheten påbörjas eller åtgärden vidtas och hur de förhållandena förväntas utveckla sig om verksamheten eller åtgärden inte påbörjas eller vidtas,

4. en identifiering, beskrivning och bedömning av de miljöeffekter som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser,

5. uppgifter om de åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa de negativa miljöeffekterna,

6. uppgifter om de åtgärder som planeras för att undvika att verksamheten eller åtgärden bidrar till att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. inte följs, om sådana uppgifter är relevanta med hänsyn till verksamhetens art och omfattning,

7. en icke-teknisk sammanfattning av 1–6, och

8. en redogörelse för de samråd som har skett och vad som kommit fram i samråden.

För en verksamhet eller åtgärd som har kommit till stånd eller påbörjats på ett lagligt sätt ska beskrivningen i stället för det som sägs i första stycket 3 avse rådande miljöförhållanden vid tidpunkten för tillståndsansökan och hur de förhållandena förväntas utveckla sig om tillstånd inte ges.

11 kap.3 §⁴

Med vattenverksamhet avses i detta kapitel

1. uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde,
2. fyllning eller pålning i ett vattenområde,
3. bortledande av vatten från ett vattenområde,
4. grävning, sprängning eller rensning i ett vattenområde,
5. en annan åtgärd i ett vattenområde som syftar till att förändra vattnets djup eller läge,
6. bortledande av grundvatten eller utförande av en anläggning för detta,
7. tillförsel av vatten för att öka grundvattenmängden eller utförande av en anläggning eller en annan åtgärd för detta, eller
8. markavvattning.

Verksamheter enligt första stycket ska anses utgöra en och samma vattenverksamhet om de bedrivs med vattenanläggningar som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband.

6 §

Med vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel avses i detta kapitel en vattenverksamhet som innebär vattenreglering, vattenbortledning eller vattenöverledning

1. för produktion av vattenkraftsel, eller
2. när verksamheten påbörjades var avsedd för sådan produktion.

9 a §⁵

Regeringen får meddela föreskrifter om att det för vissa vattenverksamheter i stället för tillstånd *skall* krävas att verksamheterna har anmälts innan de påbörjas.

Regeringen får meddela föreskrifter om att det för vissa vattenverksamheter i stället för tillstånd *ska* krävas att verksamheterna har anmälts

⁴ Senaste lydelse 2014:114.

⁵ Senaste lydelse 2005:571.

1. innan de påbörjas, eller
2. i väntan på en planerad tillståndsprövning.

9 c §

Regeringen får i fråga om vattenverksamheter och vattenanläggningar meddela sådana föreskrifter om förbud, skyddsåtgärder, begränsningar och andra försiktighetsmått som

1. behövs för att skydda människors hälsa eller miljön och är mer ändamålsenliga än beslut i enskilda fall, eller

2. behövs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden.

Moderna miljövillkor

27 §

Den som bedriver en tillståndspliktig vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska se till att verksamheten har ett tillstånd vars villkor till skydd för människors hälsa och miljön har bestämts enligt balken i en dom eller ett beslut som inte är äldre än tjugo år (moderna miljövillkor). Om det i tillståndet för verksamheten har bestämts en annan tid för uppdatering av miljövillkoren, ska dock den tiden gälla.

Trots första stycket får en verksamhet bedrivas till dess en prövning är klar, om

1. verksamhetsutövaren har ansökt om tillstånd eller omprövning för att förse verksamheten med moderna miljövillkor, eller

2. verksamheten omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor enligt föreskrifter som regeringen meddelar och verksamhetsutövaren inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen.

28 §

Regeringen ska se till att det finns en nationell plan för de prövningar som avses i 27 §. Planen ska ange en nationell helhetssyn i fråga om att verksamheterna ska förSES med moderna miljövillkor på ett samordnat sätt med

1. största möjliga nytta för vattenmiljön, och

2. minsta möjliga negativa inverkan i fråga om nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

16 kap.

2 §⁶

Tillstånd, godkännande eller dispens enligt balken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får ges för begränsad tid och får förenas med villkor. *Vid ändring av en miljöfarlig verksamhet får tillståndet begränsas till att enbart avse ändringen (ändringstillstånd).*

I fråga om utsläpp av koldioxid, dikväveoxid eller perfluorkolväten som innebär att en verksamhet omfattas av tillståndsplikt enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsrätter, får det dock inte beslutas villkor om begränsning av utsläppen eller villkor som genom att reglera använd mängd fossilt bränsle syftar till en begränsning av koldioxidutsläpp.

Andra stycket gäller inte villkor som i fråga om

1. koldioxid behövs för att hindra utsläpp från en verksamhet med geologisk lagring av koldioxid eller verksamhet med avskiljning, komprimering eller transport av koldioxid för sådan lagring, eller

Tillstånd, godkännande eller dispens enligt balken eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får ges för begränsad tid och får förenas med villkor.

⁶ Senaste lydelse 2012:430.

2. dikväveoxid eller perfluorkolväten behövs för att hindra betydande lokala föroreningar.

2 a §

Om prövningen avser tillstånd att ändra en verksamhet, ska prövningen i fråga om miljöeffekterna avse hela verksamheten som den är avsedd att bedrivas efter ändringen.

Trots första stycket får tillståndet begränsas till att enbart avse ändringen (ändringstillstånd), om

1. det är lämpligt, eller
2. verksamheten omfattas av en sådan nationell plan som avses i 11 kap. 28 § och den prövning av verksamheten som ska ske enligt planen inte har påbörjats.

2 b §

I fråga om utsläpp av koldioxid, dikväveoxid eller perfluorkolväten som innebär att en verksamhet omfattas av tillståndsplikt enligt lagen (2004:1199) om handel med utsläppsätter, får det med stöd av 2 § inte beslutas villkor om begränsning av utsläppen eller villkor som genom att reglera använd mängd fossilt bränsle syftar till en begränsning av koldioxidutsläpp.

Första stycket gäller inte villkor som i fråga om

1. koldioxid behövs för att hindra utsläpp från en verksamhet med geologisk lagring av koldioxid eller verksamhet med avskiljning, komprimering eller transport av koldioxid för sådan lagring, eller
2. dikväveoxid eller perfluorkolväten behövs för att hindra betydande lokala föroreningar.

2 b §

Tillståndsmyndigheten får inte med stöd av 2 § besluta villkor i fråga om omgivningsbullen enbart på grund av en bostadsbyggnad i omgivningen, om

1. bostadsbyggnaden ingår i ett område med detaljplan eller omfattas av ett bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900) och det i planbeskrivningen till planen eller i lovet har angetts beräknade bullervärden, och

2. villkoren skulle innebära strängare krav avseende omgivningsbullen än vad som följer av dessa värden.

Trots första stycket får villkor som innebär strängare krav beslutas om det med hänsyn till de boendes hälsa finns synnerliga skäl för det.

Sådana komplementbostadshus som avses i 9 kap. 4 a § plan- och bygglagen får aldrig föranleda villkor i fråga om omgivningsbullen.

2 c §⁷

Med stöd av 2 § får det inte beslutas villkor i fråga om omgivningsbullen enbart på grund av en bostadsbyggnad i omgivningen, om

1. bostadsbyggnaden ingår i ett område med detaljplan eller omfattas av ett bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900) och det i planbeskrivningen till planen eller i lovet har angetts beräknade bullervärden, och

2. villkoren skulle innebära strängare krav avseende omgivningsbullen än vad som följer av dessa värden.

Trots första stycket får villkor som innebär strängare krav beslutas om det med hänsyn till de boendes hälsa finns synnerliga skäl för det.

Sådana komplementbostadshus som avses i 9 kap. 4 a § plan- och bygglagen får aldrig föranleda villkor i fråga om omgivningsbullen.

2 a §

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan tidsbegränsning som avses i 2 § första stycket.

2 d §⁸

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan tidsbegränsning som avses i 2 §.

13 §⁹

Överklagbara domar och beslut om tillstånd, godkännande eller dispens enligt denna balk, om upphävande av skydd av områden enligt 7 kap. eller om tillsyn enligt 10 kap. eller i sådana frågor enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av balken, får överklagas av en ideell förening eller en annan juridisk person som

1. har till huvudsakligt ändamål att tillvarata naturskydds- eller miljöskyddsintressen,

2. inte är vinstdrivande,

3. har bedrivit verksamhet i Sverige under minst tre år, och

4. har minst 100 medlemmar eller på annat sätt visar att verksamheten har allmänhetens stöd.

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 6 eller 8 § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14 eller

Rätten att överklaga enligt första stycket gäller även om överklagandet enbart avser ett villkor eller en annan bestämmelse i domen eller beslutet och även om domen eller beslutet är resultatet av en prövning enligt 22 kap. 26 §, 24 kap. 2, 3, 5, 7, 10 eller 13 § denna balk eller en prövning enligt 7 kap. 13, 14

⁷ Senaste lydelse av tidigare 16 kap. 2 b § 2015:670.

⁸ Senaste lydelse av tidigare 16 kap. 2 a § 2012:430.

⁹ Senaste lydelse 2010:882.

16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

Den som vill överklaga med stöd av första eller andra stycket ska göra det innan tiden för överklagande har gått ut för parterna och sakägarna.

eller 16 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Rätten att överklaga enligt första stycket gäller dock inte domar och beslut som rör Försvarmakten, Fortifikationsverket, Förvarets materielverk eller Försvarets radioanstalt.

19 kap.

Statlig kontroll av strandkyddsdispenser

Statlig kontroll av kommuners beslut

3 a §¹⁰

Om en kommun ger dispens från bestämmelserna i 7 kap. 15 §, ska kommunen *sända* beslutet till länsstyrelsen.

Om en *kommun tillåter en verksamhet eller åtgärd enligt en bestämmelse om undantag som avses i 5 kap. 3 a §* eller ger dispens från bestämmelserna i 7 kap. 15 §, ska kommunen *skicka* beslutet till länsstyrelsen.

Beslut enligt en bestämmelse om undantag som avses i 5 kap. 3 a § ska skickas till den länsstyrelse som är vattenmyndighet.

3 b §¹¹

Länsstyrelsen ska pröva en kommuns beslut *att ge dispens från bestämmelserna i 7 kap. 15 §*, om det finns skäl att anta att

Länsstyrelsen ska pröva en kommuns beslut *som avses i 3 a §*, om det finns skäl att anta att

1. det inte finns förutsättningar för *dispens*, eller

1. det inte finns förutsättningar för *tillåtandet eller dispensen*, eller

2. en brist i ärendets handläggning kan ha haft betydelse för utgången i *ärendet*.

2. en brist i ärendets handläggning kan ha haft betydelse för utgången i *frågan om tillåtande eller dispens*.

Länsstyrelsen ska inom tre veckor från den dag då kommunens beslut kom in till länsstyrelsen ta ställning till om det finns något sådant prövningsskäl som anges i första stycket och besluta i frågan om en prövning ska ske eller inte. Länsstyrelsens beslut får inte överklagas.

¹⁰ Senaste lydelse 2009:532.

¹¹ Senaste lydelse 2009:532.

Länsstyrelsen ska upphäva *dispensbeslutet*, om det inte finns förutsättningar för *dispens*.

Länsstyrelsen ska upphäva *kommunens beslut*, om det inte finns förutsättningar för *tillåtandet eller dispensen*.

5 §¹²

I ett ärende som prövas av länsstyrelsen eller en kommunal nämnd ska styrelsen eller nämnden tillämpa bestämmelserna

1. i 22 kap. 1 § första stycket och 1 c och 1 d §§ om ansökans form och innehåll,

2. i 22 kap. 2 § om en ansökans ingivande och brister i den,

3. i 22 kap. 2 a § om prövningar som avses i 24 kap. 3, 5 och 8 §§, 3. i 22 kap. 2 a § om prövningar som avses i 24 kap. 3, 5, 8, 9 och 13 §§,

4. i 22 kap. 3 § om kungörelses innehåll,

5. i 22 kap. 6 § om talerätt,

6. i 22 kap. 9 § om rätt att företräda fastighet,

7. i 22 kap. 12 § om sakkunniga,

8. i 3 kap. 4 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar om undersökning på platsen,

9. i 22 kap. 25 § första stycket 1–3 och 5–11, andra stycket sista meningen och tredje stycket samt 25 a–25 c, 25 f och 25 g §§ om tillståndsdoms innehåll,

10. i 22 kap. 26 § om särskild dom,

11. i 22 kap. 27 § första stycket, andra stycket andra meningen samt tredje stycket första meningen om uppskjutna frågor och provisoriska föreskrifter,

12. i 22 kap. 28 § första stycket första meningen om verkställighetsförordnande, och

13. i 23 kap. 3 § när det gäller särskild överklagan i frågor om sakkunniga som avses i 22 kap. 12 §.

21 kap.

1 a §¹³

Ansökningsmål är mål

1. om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som avses i 9 kap. 6 § som inte ska prövas av en länsstyrelse eller en kommun enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 9 kap. 8 §,

2. om tillstånd till vattenverksamhet enligt 11 kap. 9 § som inte ska prövas av en länsstyrelse,

3. om godkännande enligt 11 kap. 16 § av ett utfört ändrings- eller lagningsarbete eller av åtgärder som strider mot meddelade bestämmelser om innehållande och tappning av vatten, om arbetet eller åtgärderna inte avser en markavvattning som ska prövas av en länsstyrelse,

¹² Senaste lydelse 2014:269.

¹³ Senaste lydelse 2012:907.

4. om tillstånd enligt 11 kap. till utrivning av en vattenanläggning eller tillståndsprövning enligt 11 kap. 22 §,

5. om förlängning enligt 24 kap. 2 § andra stycket av genomförandetiden eller den tid inom vilken verksamheten ska ha satts igång,

6. om återkallelse eller förbud mot fortsatt verksamhet enligt 24 kap. 3 §,

7. om omprövning enligt 24 kap. 5–9 §§ som inte ska prövas av en länsstyrelse eller en kommun enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 9 kap. 8 §,

8. enligt 7 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, *och*

9. om omprövning enligt 7 kap. 13–15 §§ lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

Mark- och miljödomstol får besluta att ett ansökningsmål som gäller uteslutande en viss eller vissa sakägare ska behandlas enligt det som gäller för stämningssmål enligt 7 kap. lagen med vissa bestämmelser om vattenverksamhet, om sökanden medger det och målet kan avgöras med bindande verkan endast mot dessa sakägare.

22 kap.

1 c §¹⁴

En ansökan om tillstånd att ändra en verksamhet ska innehålla en redogörelse för alla tillståndsbestämmelser som gäller för verksamheten enligt tidigare tillstånd.

En ansökan om ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 § ska innehålla en redogörelse för gällande tillstånd och villkor samt de uppgifter enligt 1 § första stycket 1–8 som behövs för bedömning av ändringens omfattning och dess påverkan på människors hälsa och miljön.

Om ansökan avser ett begränsat ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 a § andra stycket, ska ansökan också innehålla de uppgifter som behövs för att bedöma om ett sådant ändringstillstånd är lämpligt.

2 a §¹⁵

I fråga om miljöfarlig verksamhet är den som erhållit tillstånd, dispens eller godkännande vid prövning av frågor som avses i 24 kap. 3, 5 och 8 §§ skyldig att tillhandahålla den utredning om verksam-

Den som har tillstånd, dispens eller godkännande är vid prövning av frågor som avses i 24 kap. 3, 5, 8, 9 och 13 §§ skyldig att tillhandahålla den utredning om verksamheten och övriga förhållanden

¹⁴ Senaste lydelse 2013:758.

¹⁵ Senaste lydelse 2010:923.

heten och övriga förhållanden som behövs för prövningen. Mark- och miljödomstolen får förelägga denne att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

Mark- och miljödomstolen får förelägga denne att tillhandahålla den utredning som behövs. Föreläggandet får förenas med vite.

12 a §

I ett mål om prövning för sådana moderna miljövillkor som avses i 11 kap. 27 § ska mark- och miljödomstolen förordna en sakkunnig att avge utlåtande i frågor om hur prövningen bör ta hänsyn till helhetssynen i den plan som avses i 11 kap. 28 §,

Som sakkunnig får domstolen endast förordna någon som har utsetts av regeringen.

13 §¹⁶

I mål som avser en verksamhet eller åtgärd som påverkar vattenmiljön ska mark- och miljödomstolen hämta in ett yttrande från den länsstyrelse som är berörd vattenmyndighet, om

1. utredningen i målet ger anledning att anta att

a) ett vatten som kan påverkas inte har den kvalitet som lagts till grund för en miljökvalitetsnorm för vattnet eller att något annat förhållande av betydelse för normgivningen inte överensstämmer med det som lagts till grund för en sådan norm, och

b) den bristande överensstämmelsen har betydelse för möjligheten att bestämma rimliga och ändamålsenliga miljövillkor, eller

2. prövningen avser en fråga om att tillåta en verksamhet eller åtgärd med stöd av bestämmelser om undantag från förbudet i 5 kap. 3 §.

¹⁶ Tidigare 22 kap. 13 § upphävd genom 2010:923.

19 §¹⁷

Yrkanden om ersättning till följd av vattenverksamhet eller en åtgärd enligt 11 kap. 22 § och synpunkter i anledning av utlåtande om verksamheten enligt 12 § ska framställas skriftligen eller muntligen senast vid huvudförhandlingen. Mark- och miljödomstolen får avvisa senare framställda yrkanden och synpunkter, om de inte har föranletts av iakttagelser vid syn eller av andra omständigheter som har förekommit under huvudförhandlingen.

Yrkanden om ersättning till följd av vattenverksamhet eller en åtgärd enligt 11 kap. 22 § och synpunkter i anledning av ett utlåtande enligt 12 eller 12 a § eller i anledning av ett yttrande enligt 13 § ska framställas skriftligen eller muntligen senast vid huvudförhandlingen. Mark- och miljödomstolen får avvisa senare framställda yrkanden och synpunkter, om de inte har föranletts av iakttagelser vid syn eller av andra omständigheter som har förekommit under huvudförhandlingen.

25 §¹⁸

En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,
5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som
  - a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller
  - b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,
7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,

¹⁷ Senaste lydelse 2011:1100.

¹⁸ Senaste lydelse 2012:907.

9. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,

10. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,

11. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljö,

12. de övriga villkor som behövs för att förhindra skada på eller olägenhet för omgivningen,

13. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas,

14. den förlust av vatten eller annat som en tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och

15. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid inom vilken arbetena ska vara utförda anges i domen. Denna tid får vara högst tio år. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska det i domen anges den tid inom vilken verksamheten ska ha satts igång.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämra vattenmiljön i strid med en sådan norm,

10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,

11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,

12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljö,

13. de villkor som i övrigt behövs med hänsyn till intresset att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,

14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oförutsedda skador får framställas,

15. den förlust av vatten eller annat som en tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och

16. rättegångskostnader.

29 §

En dom som omfattar tillstånd att bedriva en vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel ska innehålla den tid inom vilken tillståndets villkor till skydd för människors hälsa och miljön ska uppdateras för att hållas moderna.

Tiden ska bestämmas så att uppdateringen av miljövillkoren blir ändamålsenlig med hänsyn till den förväntade utvecklingen och behovet av att verksamheten

1. inte äventyrar möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med en sådan norm, och

2. ges rimlig förutsebarhet i fråga om möjligheterna att nyttiggöra gjorda och kommande investeringar.

30 §

En omprövningsdom eller en dom som innebär tillstånd att ändra en verksamhet ska innehålla en samlad redovisning av de tillståndsbestämmelser som gäller för verksamheten enligt

1. domen, och

2. tidigare givna tillstånd i de delar som domen inte ändrar eller upphäver dem.

24 kap.

1 §¹⁹

Om en dom eller ett beslut som har meddelats i ett ansökningsmål enligt 21 kap. 1 a § första stycket denna balk eller 7 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet avser tillstånd till en verksamhet enligt balken och domen eller beslutet har vunnit laga kraft, gäller tillståndet mot alla, såvitt avser frågor som har prövats i domen eller beslutet. Detsamma gäller beslut om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som har meddelats av en länsstyrelse eller kommun med stöd av 9 kap. 8 § samt beslut om tillstånd till mark-

Om en dom eller ett beslut som har meddelats i ett ansökningsmål enligt 21 kap. 1 a § första stycket denna balk eller 7 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet avser tillstånd till en verksamhet enligt balken och domen eller beslutet har vunnit laga kraft, gäller tillståndet mot alla, såvitt avser frågor som har prövats i domen eller beslutet. Detsamma gäller beslut om tillstånd till miljöfarlig verksamhet som har meddelats av en länsstyrelse eller kommun med stöd av 9 kap. 8 § samt beslut om tillstånd till mark-

¹⁹ Senaste lydelse 2012:907.

avvattning som har meddelats av länsstyrelse enligt 11 kap. *Avser* tillståndet utförandet av en vattenanläggning, innefattar det rätt att bibehålla anläggningen. Till följd av detta kapitel, till följd av 7 kap. 20 eller 22 §, 9 kap. 5 §, 10 kap. 17 § eller 12 kap. 10 § denna balk eller till följd av 2 kap. 10 § eller 7 kap. 13, 14, 15, 16 eller 17 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, kan dock ett tillstånd begränsas eller förenas med ändrade eller nya villkor, eller återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas. Ett sådant ingripande kan också ske genom förelägganden eller förbud enligt 10 kap. 14 § eller 26 kap. 9 § fjärde stycket.

avvattning som har meddelats av *en* länsstyrelse enligt 11 kap. *Om* tillståndet *avser* utförandet av en vattenanläggning, innefattar det rätt att bibehålla anläggningen. Till följd av detta kapitel, till följd av 7 kap. 20 eller 22 §, 9 kap. 5 §, 10 kap. 17 §, *11 kap. 9 c §* eller 12 kap. 10 § denna balk eller till följd av 2 kap. 10 § eller 7 kap. 13, 14, 15, 16 eller 17 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, kan dock ett tillstånd begränsas eller förenas med ändrade eller nya villkor, eller återkallas och fortsatt verksamhet förbjudas. Ett sådant ingripande kan också ske genom förelägganden eller förbud enligt 10 kap. 14 § eller 26 kap. 9 § fjärde stycket.

Med tillstånd avses i detta kapitel även godkännande av arbeten eller åtgärder enligt 11 kap. 16 §.

En omprövningsdom eller ett omprövningsbeslut har samma verkan som en tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut.

5 §²⁰

I fråga om miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet får tillståndsmyndigheten ompröva tillstånd när det gäller en bestämmelse om tillåten produktionsmängd eller annan liknande bestämmelse om verksamhetens omfattning, samt ändra eller upphäva villkor eller andra bestämmelser eller meddela nya sådana

1. när, från det tillståndsbeslutet fick laga kraft, det förflutit tio år eller den kortare tid som, på grund av vad som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, föreskrivs av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer,

2. om verksamheten med någon betydelse medverkar till att en miljökvalitetsnorm inte följs,

3. om den som har sökt tillståndet har vilselett tillståndsmyndigheten genom att lämna oriktiga uppgifter eller låta bli att lämna uppgifter av betydelse för tillståndet eller villkoren,

4. när tillståndet eller villkor som gäller för verksamheten inte har följts,

5. om det genom verksamheten uppkommit en olägenhet av någon betydelse som inte förutsågs när verksamheten tilläts,

6. om förhållandena i omgivningen har ändrats väsentligt,

²⁰ Senaste lydelse 2016:782.

7. om en från hälso- eller miljösynpunkt väsentlig förbättring kan uppnås med användning av någon ny process- eller reningsteknik,

8. om användandet av någon ny teknik för mätning eller uppskattning av förorening eller annan störning skulle medföra väsentligt bättre förutsättningar för att kontrollera verksamheten,

9. om verksamheten helt eller till väsentlig del är förlagd inom ett område där förbud råder enligt en föreskrift eller ett beslut som har meddelats med stöd av 9 kap. 4 §,

10. för att förbättra en anläggnings säkerhet,

11. om det visar sig att anordningar som har vidtagits eller villkor som har meddelats till skydd för fisket med stöd av 11 kap. 8 § eller enligt 6 kap. 5 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet är mindre ändamålsenliga, eller

12. om det kan antas att en säkerhet som ställts enligt 9 kap. 6 e §, 15 kap. 35 § eller 16 kap. 3 § inte längre är tillräcklig eller är större än vad som behövs.

Ändringstillstånd som avses i 16 kap. 2 § får förenas med bestämmelser om ändringar i villkor som tidigare har meddelats för de delar av verksamheten som inte omfattas av ändringen, om de tidigare villkoren har ett samband med ändringen.

Ändringstillstånd som avses i 16 kap. 2 § får trots bestämmelserna i första stycket omprövas i samband med att ett tillstånd som omfattar hela verksamheten omprövas.

I fall som avses i första stycket 5 får tillståndsmyndigheten också besluta om andra åtgärder som behövs för att förebygga eller minska olägenheter för framtiden.

Tillståndsmyndigheten får inte med stöd av denna paragraf meddela så ingripande villkor eller andra bestämmelser att verksamheten inte längre kan bedrivas eller att den avsevärt försvåras.

6 §

Har villkor fastställts för två eller flera miljöfarliga verksamheter enligt 16 kap. 8 § och återkallas tillståndet eller omprövas villkoren för en av verksamheterna, får villkoren för de övriga verksamheterna omprövas.

7 §

Om det har fastställts villkor för två eller flera miljöfarliga verksamheter enligt 16 kap. 8 § och tillståndet återkallas eller villkoren omprövas för en av verksamheterna, får villkoren för de övriga verksamheterna omprövas.

8 §

I ett tillstånd att ändra en miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet får tillståndsmyndigheten förena tillståndet med bestämmelser om ändringar i villkor som tidigare har meddelats, om ändringarna behövs med hänsyn till miljöeffekterna av hela verksamheten som den är avsedd att bedrivas efter ändringen.

Ett ändringstillstånd som avses i 16 kap. 2 a § andra stycket får

1. förenas med bestämmelser om ändringar i villkor som tidigare har meddelats för de delar av verksamheten som inte omfattas av ändringen, om de tidigare villkoren har ett samband med ändringen, och

2. omprövas i samband med att ett tillstånd som omfattar hela verksamheten omprövas.

9 §

Tillståndsmyndigheten får inte med stöd av 5 § eller 8 § andra stycket 1 meddela så ingripande villkor eller andra bestämmelser att verksamheten inte längre kan bedrivas eller att den avsevärt försvåras.

10 §

Efter en ansökan om omprövning av en vattenverksamhet för sådana moderna miljövillkor som avses i 11 kap. 27 § ska tillståndsmyndigheten upphäva, ändra och besluta nya bestämmelser och villkor i den utsträckning som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Bestämmelser och villkor som innebär att verksamheten avsevärt försvåras får dock beslutas endast om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm eller någon annan

bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen.

Trots första och andra styckena ska tillståndsmyndigheten återkalla tillståndet och bestämma om utrivning och sådana andra åtgärder som avses i 4 §, om

1. en återkallelse är nödvändig för att tillgodose ett sådant behov som avses i andra stycket, eller

2. verksamhetsutövaren medger att tillståndet återkallas.

7 §

Ansökan om prövning som avses i 3–6 §§ får göras hos mark- och miljöödomstol av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen. Om frågan ska prövas av någon annan myndighet än en domstol eller av en kommun, får den tas upp utan någon särskild framställning. Frågor om omprövning enligt 5 § *andra och tredje styckena* får tas upp utan särskild ansökan.

En ansökan om sådan prövning som avses i första stycket får även göras av en kommun i den utsträckning kommunen har övertagit tillsynen med stöd av 26 kap. 3 § fjärde stycket. *Har tillståndet meddelats* av länsstyrelsen, görs ansökan hos länsstyrelsen.

11 §²¹

En ansökan om prövning som avses i 3, 4, 5, 6, 7, 8 eller 9 § får göras hos mark- och miljöödomstol av Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen. Om frågan ska prövas av någon annan myndighet än en domstol eller av en kommun, får den tas upp utan någon särskild framställning. Frågor om omprövning enligt 8 § får tas upp utan särskild ansökan.

En ansökan om sådan prövning som avses i första stycket får även göras av en kommun i den utsträckning kommunen har övertagit tillsynen med stöd av 26 kap. 3 § fjärde stycket. *Om tillståndet har getts* av länsstyrelsen, görs ansökan hos länsstyrelsen.

I fråga om verksamheter som med stöd av 11 kap. 27 § andra stycket får bedrivas trots att de inte har moderna miljövillkor, får en ansökan om prövning som avses i 3 eller 5 § grundas på en omständighet som anges i de paragraferna endast om

1. omständigheten är så allvarlig att den inte tål att vänta på att

²¹ Senaste lydelse av tidigare 24 kap. 7 § 2015:232.

prövningen för moderna miljövillkor blir klar, och

2. den olägenhet som omständigheten innebär inte kan avhjälpas genom ett föreläggande om försiktighetsmått eller förbud i väntan på att prövningen blir klar.

12 §

En ansökan om prövning som avses i 10 § får göras av

1. tillståndshavaren, eller
2. Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten eller länsstyrelsen, om tillståndshavaren inte har gjort det som krävs enligt 11 kap. 27 § och inte följt ett föreläggande att ansöka om en sådan prövning.

10 §

Om regeringen i samband med prövningen av en verksamhet har *föreskrivit* att ett visst villkor *skall* gälla för ett tillstånd, får tillståndsmyndigheten vid omprövningen inte avvika väsentligt från villkoret utan att regeringen har *medgivit* det.

14 §

Framställan som avses i 13 § ska vara skriftlig och ges in till mark- och miljödomstolen i tre exemplar. Ett exemplar ska delges tillståndshavaren.

Anspråket prövas före eller efter utgången av den tid som gäller för framställan. *Beträffande* förfarandet gäller *vad* som *stadgas* om förfarandet i stämningsmål i 7 kap. 8–12 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Dessutom tillämpas 22 kap. 23 § samt 28 § andra och tredje styckena.

15 §

Om regeringen i samband med prövningen av en verksamhet har *beslutat* att ett visst villkor *ska* gälla för ett tillstånd, får tillståndsmyndigheten vid omprövningen inte avvika väsentligt från villkoret utan att regeringen har *medgett* det.

19 §²²

En framställan som avses i 18 § ska vara skriftlig och ges in till mark- och miljödomstolen i tre exemplar. Ett exemplar ska delges tillståndshavaren.

Anspråket prövas före eller efter utgången av den tid som gäller för framställan. *För* förfarandet gäller *det* som *sägs* om förfarandet i stämningsmål i 7 kap. 8–12 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Dessutom tillämpas 22 kap. 23 § samt 28 § andra och tredje styckena.

²² Senaste lydelse av tidigare 24 kap. 14 § 2011:734.

25 kap.

1 §

I mål om utövande av miljöfarlig verksamhet gäller inte rättegångsbalken i fråga om rättegångskostnader.

I mål om utövande av miljöfarlig verksamhet *och i ansökningsmål om sådan vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel som avses i 11 kap. 6 §* gäller inte rättegångsbalken i fråga om rättegångskostnader.

2 §²³

I ansökningsmål om vattenverksamhet, *utom sådana som anges i andra stycket*, och i mål som avses i 21 kap. 1 a § andra stycket, *ska sökanden svara för sina egna och motparternas kostnader vid mark- och miljödomstolen. I mål som innefattar bildande av samfällighet för markavvattning, bevattning eller vattenreglering svarar sökanden inte för kostnader i länsstyrelsen eller mark- och miljödomstolen som uppkommit för deltagare i samfälligheten. En organisation som avses i 16 kap. 13 § har inte rätt att få ersättning för eller skyldighet att betala rättegångskostnader.*

I sådana överklagade mål som avses i första stycket första mening ska sökanden svara för sina egna kostnader i högre rätt och för de kostnader som där har uppkommit för motparterna genom att sökanden har klagat.

I *andra* ansökningsmål om vattenverksamhet *än sådana som omfattas av 1 §*, och i mål som avses i 21 kap. 1 a § andra stycket, *ska sökanden svara för sina egna och motparternas kostnader vid mark- och miljödomstolen. Dock ska*

1. sökanden inte svara för kostnader i länsstyrelsen eller mark- och miljödomstolen som uppkommit för deltagare i en samfällighet för markavvattning, bevattning eller vattenreglering, om målet innefattar bildande av samfälligheten, och

2. en organisation som avses i 16 kap. 13 § inte ha rätt att få ersättning för eller skyldighet att betala rättegångskostnader.

Efter ett överklagande ska sökanden i fråga om kostnader i högre rätt, i stället för det som sägs i första stycket, svara för sina egna kostnader och för de kostnader som uppkommit för motparterna genom att sökanden har klagat.

3 §²⁴

I mål som gäller återkallelse, förbud mot fortsatt verksamhet eller omprövning enligt 24 kap. 3–6 §§ eller 7 kap. 15 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om

I mål som gäller återkallelse, förbud mot fortsatt verksamhet eller omprövning enligt *någon av bestämmelserna i* 24 kap. 3–9 §§ eller 7 kap. 15 § lagen (1998:812)

²³ Senaste lydelse 2010:923.

²⁴ Senaste lydelse 2015:232.

vattenverksamhet ska Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, länsstyrelsen och tillståndshavaren svara för sina kostnader vid mark- och miljödomstolen. I mål enligt 24 kap. 5 § som avser omprövning för att tillgodose allmänna intressen ska den myndighet som ansökte om omprövning dessutom svara för kostnader vid mark- och miljödomstolen som uppkommer för andra motparter än tillståndshavaren. Detta gäller dock inte omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 11. Om ett mål enligt 24 kap. 5 § första stycket 10 gäller omprövning för att förbättra en anläggnings säkerhet, ska dock tillståndshavaren svara för senast nämnda kostnader i stället för Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen.

med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, länsstyrelsen och tillståndshavaren svara för sina kostnader vid mark- och miljödomstolen. I mål enligt 24 kap. 5 § som avser omprövning för att tillgodose allmänna intressen ska den myndighet som ansökte om omprövning dessutom svara för kostnader vid mark- och miljödomstolen som uppkommer för andra motparter än tillståndshavaren. Detta gäller dock inte omprövning enligt 24 kap. 5 § första stycket 11. Om ett mål enligt 24 kap. 5 § första stycket 10 gäller omprövning för att förbättra en anläggnings säkerhet, ska dock tillståndshavaren svara för senast nämnda kostnader i stället för Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen.

8 §²⁵

I ansökningsmål är sökanden skyldig att ersätta mark- och miljödomstolens kostnader för

1. kungörelser,
2. aktförvarare,
3. sakkunniga som har tillkallats av domstolen, och
4. lokaler för sammanträden.

I fråga om domstolens kostnader för kungörelser, aktförvarare, sakkunniga som har tillkallats av domstolen och lokaler för sammanträden ska

1. mark- och miljödomstolens kostnader i

a) ansökningsmål ersättas av sökanden, och

b) sådana stämningssmål som avses i 7 kap. 2 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ersättas av käranden, och

2. högre rätts kostnader ersättas av den som fullföljt talan.

²⁵ Senaste lydelse 2010:923.

Första stycket tillämpas även i stämningssmål som avses i 7 kap. 2 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Vad som i första stycket sägs om sökanden gäller därvid käranden.

I högre rätt gäller vad som i första och andra stycket sägs om sökande eller kärande den som fullföljt talan.

Trots första stycket ska tillståndshavaren ersätta kostnaderna i mål om sådan prövning som avses i 24 kap. 10 §.

På begäran av domstolen *skall* förskott på ersättningen betalas.

På begäran av domstolen *ska* förskott på ersättningen betalas.

26 kap.

2 §²⁶

Tillsynsmyndigheten ska anmäla överträdelser av bestämmelser i balken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av balken till Polismyndigheten eller Åklagarmyndigheten, om det finns misstanke om brott.

Om tillsynsmyndigheten finner att villkoren i ett tillstånd till miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet inte är tillräckliga och det finns förutsättningar enligt 24 kap. 5 *eller* 6 §, ska myndigheten ansöka om prövning eller ta upp frågan om att ändra eller upphäva villkor utan någon särskild framställning om detta enligt *vad* som sägs i 24 kap. 7 §.

Om tillsynsmyndigheten finner att villkoren i ett tillstånd till *en* miljöfarlig verksamhet eller vattenverksamhet inte är tillräckliga och det finns förutsättningar enligt 24 kap. 5, 7, 8 *eller* 9 §, ska myndigheten ansöka om prövning eller ta upp frågan om att ändra eller upphäva villkor utan någon särskild framställning om detta enligt *det* som sägs i 24 kap. 11 §.

20 §²⁷

Om en miljöfarlig verksamhet omfattas av tillståndsplikt enligt *vad som föreskrivs* med stöd av 9 kap. 6 § ska *den som utövar verksamheten* varje år lämna en miljörapport till den tillsynsmyndighet som utövar tillsynen över verksamhe-

Om en miljöfarlig verksamhet omfattas av tillståndsplikt enligt *föreskrifter som har meddelats* med stöd av 9 kap. 6 § *eller enligt ett föreläggande som har beslutats* enligt 9 kap. 6 a §, ska *verksamhetsutövaren* varje år lämna en miljörap-

²⁶ Senaste lydelse 2014:713.

²⁷ Senaste lydelse 2013:758.

ten. Detta gäller också den som förelagts att ansöka om tillstånd enligt 9 kap. 6 a §. I miljörapporten ska redovisas de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla villkoren i ett tillståndsbeslut och resultatet av dessa åtgärder.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att en miljörapport ska innehålla en redovisning av verksamhetens miljöpåverkan även i annat avseende än vad som omfattas av villkoren i ett tillståndsbeslut. Även redovisning av andra uppgifter som är relaterade till balkens tillämpningsområde och mål får föreskrivas.

Även om en verksamhet inte är tillståndspliktig, får en föreskrift om skyldighet att lämna en miljörapport meddelas.

port till den tillsynsmyndighet som utövar tillsynen över verksamheten. I miljörapporten ska redovisas de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla villkoren i *det tillstånd som gäller för verksamheten* och resultaten av åtgärderna.

20 a §

Regeringen får meddela föreskrifter om att vattenverksamheter och verksamheter som inte är tillståndspliktiga ska omfattas av kraven på miljörapportering enligt 20 §.

20 b §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att en miljörapport ska innehålla

1. en redovisning av verksamhetens miljöpåverkan även i andra avseenden än de som omfattas av tillståndsvillkoren, och

2. andra uppgifter som är relaterade till balkens tillämpningsområde och mål.

31 kap.

21 §

Ersättning enligt 20 § första stycket betalas av den som har begärt omprövningen eller, om omprövning enligt 7 kap. 14 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet omfattar tillstånden till konkurrerande vattentäkter, av vardera tillståndshavaren.

Ersättning enligt 20 § andra stycket betalas,

1. om omprövningen sker enligt 24 kap. 5 eller 8 §, av tillståndshavaren,

2. om omprövning enligt 7 kap. 14 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet omfattar tillstånden till konkurrerande vattentäkter, av vardera tillståndshavaren,

3. vid annan omprövning, av den som har begärt omprövningen.

Ersättning för minskning av andelskraft från vattenkraftverk som omfattas av omprövningen betalas av den som har tillstånd till kraftverket.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för handläggning och omprövningen av mål och ärenden som har inletts före ikraftträdandet.

1.2 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 31 kap. 20–23 §§ ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 31 kap. 20 och 22 §§ ska utgå,

dels att 22 kap. 25 § ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt förslag 1.1

Föreslagen lydelse

22 kap.

25 §

En dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet ska i förekommande fall innehålla bestämmelser om

1. den tid som tillståndet ska gälla,
2. verksamhetens ändamål, läge, omfattning, säkerhet och tekniska utformning i övrigt,
3. tillsyn, besiktning och kontroll såsom utsläppskontroll med angivande av mätmetod, mätfrekvens och utvärderingsmetod,
4. skyldighet att betala ersättning eller att utföra skadeförebyggande åtgärder samt hur betalningen ska ske,
5. skyldighet att betala avgifter,
6. de villkor om utsläpp, begränsningsvärden och bästa möjliga teknik som
  - a) behövs för att anpassa tillämpningen av sådana föreskrifter om försiktighetsmått som har meddelats med stöd av denna balk, om föreskrifterna medger eller förutsätter en sådan anpassning, eller
  - b) annars behövs för att hindra eller begränsa skadlig påverkan på grund av föroreningar,
7. de villkor som behövs avseende hantering av kemiska produkter i verksamheten, om hanteringen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
8. de villkor som behövs om avfallshantering, återvinning och återanvändning, om hanteringen, återvinningen eller återanvändningen kan medföra olägenheter för den yttre miljön,
9. de villkor som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämra vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm,
10. de villkor som behövs med avseende på hushållningen med mark, vatten och andra naturresurser,
11. de villkor som behövs med avseende på avhjälpande av miljöskada och ställande av säkerhet,
12. de villkor som behövs för att förebygga allvarliga kemikalieolyckor och begränsa följderna av dem för människors hälsa och miljön,
13. de villkor som i övrigt behövs med hänsyn till intresset att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer eller för att förhindra annan skada på eller olägenhet för omgivningen,

14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oföretsedda skador får framställas,

15. den förlust av vatten eller annat som en tillståndshavare enligt 31 kap. 22 och 23 §§ är skyldig att underkasta sig utan ersättning, och

16. rättegångskostnader.

Om tillståndet avser arbeten för vattenverksamhet, ska den tid inom vilken arbetena ska vara utförda anges i domen. Denna tid får vara högst tio år. I fråga om miljöfarlig verksamhet ska det i domen anges den tid inom vilken verksamheten ska ha satts igång.

Mark- och miljödomstolen får överlåta åt en tillsynsmyndighet att besluta villkor av mindre betydelse.

Ytterligare bestämmelser om vad en dom i ett mål om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska innehålla finns i 7 kap. 6 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

14. den tid inom vilken anspråk i anledning av oföretsedda skador får framställas, och

15. rättegångskostnader.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2024.

1.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.

dels att lagens rubrik ska ha följande lydelse,

dels att 12 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.

Lag om utnyttjande av vattenkraft vid krig

12 §²⁸

Anspraak på ersättning för skada, förlust eller intrång som inte förutsetts av mark- och miljödomstolen *skall*, för att få tas upp till prövning, anmälas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som mark- och miljödomstolen kan ha föreskrivit, räknat från det tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända. *Efterföljes* vattenverksamhet enligt denna lag av *vattenverksamhet*, *vartill* tillstånd *meddelas* enligt miljöbalken, får anspraak med anledning av den förra verksamheten framställas inom den *tid*, som gäller för den senare verksamheten enligt 24 kap. 13 § tredje eller fjärde stycket miljöbalken. Anmälan om ersättningsanspraak *skall* vara skriftlig och den *skall* ges in till mark- och miljödomstolen i två exemplar. Mark- och miljödomstolen *skall* i domen erinra om vad skadelidande har att iaktta.

Anspraak på ersättning för skada, förlust eller intrång som inte förutsetts av mark- och miljödomstolen *ska*, för att få tas upp till prövning, anmälas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst tolv år, som mark- och miljödomstolen kan ha föreskrivit, räknat från det tiden för tillståndet eller, om nytt tillstånd meddelats, tiden därför gått till ända. *Om en vattenverksamhet enligt denna lag efterföljs av en vattenverksamhet som fått tillstånd enligt miljöbalken*, får anspraak med anledning av den förra verksamheten framställas inom den *tid* som gäller för den senare verksamheten enligt 24 kap. 18 § tredje eller fjärde stycket miljöbalken. Anmälan om ersättningsanspraak *ska* vara skriftlig och den *ska* ges in till mark- och miljödomstolen i två exemplar. Mark- och miljödomstolen *ska* i domen erinra om vad skadelidande har att iaktta.

²⁸ Senaste lydelse 2010:925.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.

1.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1998:811) om införande av miljöbalken

dels att 5 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 17 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Tillstånd, godkännanden, laglig-förklaringar, undantag, dispenser, beslut om överlåtelse av tillsyns-ansvar, medgivanden, förelägganden och förbud enligt 20 § naturvårdslagen (1964:822), villkor eller registreringar som avser verksamheter, hanteringar eller andra åtgärder *skall* fortsätta att gälla, om de har meddelats genom beslut enligt bestämmelser i en lag som anges i 2 § eller motsvarande bestämmelser i äldre lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av sådana bestämmelser. Besluten *skall* anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken, om det inte följer något annat av denna lag eller av föreskrifterna.

Tillstånd, godkännanden, laglig-förklaringar, undantag, dispenser, beslut om överlåtelse av tillsyns-ansvar, medgivanden, förelägganden och förbud enligt 20 § naturvårdslagen (1964:822), villkor eller registreringar som avser verksamheter, hanteringar eller andra åtgärder *ska* fortsätta att gälla, om de har meddelats genom beslut enligt bestämmelser i en lag som anges i 2 § eller motsvarande bestämmelser i äldre lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av sådana bestämmelser. Besluten *ska* anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken eller i föreskrifter som har meddelats med stöd av miljöbalken, om det inte följer något annat av denna lag eller av föreskrifterna. *För ett sådant beslut ska bestämmelsen i 24 kap. 1 § miljöbalken om ett tillstånds giltighet mot alla endast gälla frågor som enligt det som framgår av beslutet har prövats.*

Första stycket gäller inte sådan dispens från skyldigheten att söka tillstånd som anges i 10 § andra stycket eller 17 § andra stycket miljöskyddslagen (1969:387) i dess lydelse före den 1 juli 1981. Villkoren för en sådan dispens *skall* dock fortsätta att gälla till dess något annat bestäms. Bestämmelserna i 26 kap. 9 § miljöbalken tillämpas

Första stycket gäller inte sådan dispens från skyldigheten att söka tillstånd som anges i 10 § andra stycket eller 17 § andra stycket miljöskyddslagen (1969:387) i dess lydelse före den 1 juli 1981. Villkoren för en sådan dispens *ska* dock fortsätta att gälla till dess något annat bestäms. Bestämmelserna i 26 kap. 9 § miljöbalken tillämpas

på villkoren. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot sådant villkor, döms till böter eller fängelse i högst två år.

på villkoren. Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot *ett* sådant villkor, döms till böter eller fängelse i högst två år.

17 a §

Trots 17 § får en anläggning som används för en sådan verksamhet som avses i 11 kap. 6 § miljöbalken inte lagligförklaras.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.

1.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:811) om införande av miljöbalken

Härigenom föreskrivs att 39 och 41 §§ lagen (1998:811) om införande av miljöbalken ska upphöra att gälla 1 mars 2024.

1.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 7, 15 och 17 §§ lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

7 §²⁹

Fastställs bestämmelser om innehållande och tappning av vatten för att under osedvanliga förhållanden tillgodose säkerheten hos en vattenanläggning och kan de skador som följer om bestämmelserna utnyttjas inte lämpligen uppskattas på förhand, får mark- och miljödomstolen skjuta upp frågan om ersättning.

Anspråk på grund av skada som avses i första stycket prövas på det sätt som föreskrivs i 24 kap. 13 § miljöbalken.

Anspråk på grund av skada som avses i första stycket prövas på det sätt som föreskrivs i 24 kap. 18 § miljöbalken.

15 §³⁰

På ansökan av länsstyrelse eller den avgiftsskyldige får mark- och miljödomstolen föreskriva den ändring av en bygdeavgift eller en allmän fiskeavgift som kan behövas med hänsyn till erfarenheterna av vattenverksamhetens verkningar eller till bestående hinder att utnyttja verksamheten i den avsedda omfattningen.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5 och 8 §§ miljöbalken samt 13 och 14 §§ detta kapitel.

Frågan om ändring av en sådan avgift får även tas upp till prövning i samband med en omprövning enligt 24 kap. 5 eller 13 § miljöbalken eller enligt 13 eller 14 § detta kapitel.

17 §³¹

Om en dom eller ett beslut enligt 24 kap. 5 eller 8 § miljöbalken eller 13–16 §§ inverkar på frågan om en samfällighets fortsatta bestånd, kretsen av deltagare eller

Om en dom eller ett beslut enligt 24 kap. 5 eller 13 § miljöbalken eller enligt 13, 14, 15 eller 16 § detta kapitel inverkar på frågan om en samfällighets fortsatta bestånd,

²⁹ Senaste lydelse 2010:937.

³⁰ Senaste lydelse 2010:937.

³¹ Senaste lydelse 2010:937.

kostnadsfördelningen mellan dem, får meddelas de ändrade bestämmelser som behövs.

kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen mellan dem, får meddelas de ändrade bestämmelser som behövs.

Inträder, sedan en samfällighet har bildats enligt denna lag, i andra fall än som avses i första stycket ändrade förhållanden som inte i ringa mån inverkar på frågan om sättet för verksamhetens bedrivande, kretsen av deltagare eller kostnadsfördelningen mellan dem, får frågan på ansökan av en deltagare omprövas av mark- och miljödomstolen. Även utan att sådana förhållanden har inträtt, får en omprövning äga rum, om någon vill ansluta sig som deltagare eller i det tidigare avgörandet har föreskrivits att frågan får omprövas efter en viss tid och denna tid har gått ut.

Vid omprövningen gäller bestämmelserna om vattenverksamhet i tillämpliga delar.

Den som inträder som deltagare i en bestående samfällighet *skall* åläggas att i skälig utsträckning ersätta de övriga deltagarna deras kostnader som nedlagts i gemensamma anläggningar. *Vad* som sagts nu gäller också när andels-talet höjs för en deltagare som ingår i en samfällighet.

Den som inträder som deltagare i en bestående samfällighet *ska* åläggas att i skälig utsträckning ersätta de övriga deltagarna deras kostnader som nedlagts i gemensamma anläggningar. *Det* som sagts nu gäller också när andels-talet höjs för en deltagare som ingår i en samfällighet.

Denna lag träder i kraft den 1 mars 2018.

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd

Härigenom föreskrivs att 9 och 50 §§ förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §³²

Ett exemplar av handlingarna i ett ärende om tillstånd som ska avgöras av länsstyrelsen ska skickas till det ställe där handlingarna ska hållas tillgängliga. Ett meddelande om ansökan ska skickas till den kommunala nämnden samt till Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

Om länsstyrelsen har beslutat enligt 24 kap. 7 § miljöbalken på eget initiativ ta upp frågan om omprövning av ett tillståndsbeslut, ska länsstyrelsen underrätta den kommunala nämnden om beslutet.

Om länsstyrelsen har beslutat enligt 24 kap. 11 § miljöbalken på eget initiativ ta upp frågan om omprövning av ett tillståndsbeslut, ska länsstyrelsen underrätta den kommunala nämnden om beslutet.

50 §³³

Bestämmelser om överklagande finns i 18 kap. 1 § och 19 kap. 1 § miljöbalken samt 1 kap. 2 § första stycket och 5 kap. lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar.

Ett beslut av en länsstyrelse eller kommun att enligt 24 kap. 7 § miljöbalken självant ta upp en fråga om omprövning av en verksamhet får inte överklagas.

Ett beslut av en länsstyrelse eller kommun att enligt 24 kap. 11 § miljöbalken självant ta upp en fråga om omprövning av en verksamhet får inte överklagas.

Skogsstyrelsen får överklaga beslut som rör frågor om täkter enligt denna förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

³² Senaste lydelse 2015:237.

³³ Senaste lydelse 2010:954.

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter

Härigenom föreskrivs att 4 § förordningen (1998:928) om bygde- och fiskeavgifter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §³⁴

Den som genom en vattenverksamhet, för vilken bygdeavgift ska betalas enligt 6 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, lider skada får skriftligen ansöka hos mark- och miljödomstolen om bidrag ur avgiftsmedlen till kostnaderna för att förebygga eller minska sådan skada eller om ersättning för skadan. Om någon ersättning för skadan tidigare har bestämts av mark- och miljödomstolen får ansökan dock inte göras.

En ansökan som ges in före utgången av den tid som enligt 24 kap. 13 § miljöbalken gäller för anmälan av anspråk för oförutsedda skador, ska inte tas upp till prövning före utgången av den tiden, om inte särskilda omständigheter föranleder annat. Om flera ansökningar har getts in, bör de såvitt möjligt prövas samtidigt.

En ansökan som ges in före utgången av den tid som enligt 24 kap. 18 § miljöbalken gäller för anmälan av anspråk för oförutsedda skador, ska inte tas upp till prövning före utgången av den tiden, om inte särskilda omständigheter föranleder annat. Om flera ansökningar har getts in, bör de såvitt möjligt prövas samtidigt.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

³⁴ Senaste lydelse 2010:958.

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken

dels att 3 kap. 2–7 §§ och 10 kap. 2 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 3 kap. 5 a och 7 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

2 §

Avgift för prövning av vattenverk- Avgift för prövning av *en* vatten-
samhet *skall* betalas av den som verksamhet *ska* betalas av den som

1. ansöker enligt 11 kap. 9 § första stycket miljöbalken om tillstånd till annan vattenverksamhet än markavvattning,

2. ansöker om tillstånd till markavvattning enligt 11 kap. 13 § miljöbalken,

3. ansöker om laglighetsprövning av en vattenverksamhet eller en vattenanläggning enligt 17 § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken,

4. ansöker om godkännande av arbeten eller åtgärder enligt 11 kap. 16 § eller ansöker om tillstånd enligt 11 kap. 22 § miljöbalken att ta ur bruk en anläggning för bortledning av grundvatten,

5. ansöker om tillstånd till utrivning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken,

6. ansöker om förlängning av sådan tid som anges i 24 kap. 2 § miljöbalken, *eller*

6. ansöker om förlängning av sådan tid som anges i 24 kap. 2 § miljöbalken,

7. ansöker om prövning för moderna miljövillkor enligt 24 kap. 10 § miljöbalken, eller

7. ansöker enligt 24 kap. 8 § miljöbalken om upphävande eller ändring av bestämmelser eller villkor i en tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut.

8. ansöker enligt 24 kap. 14 § miljöbalken om upphävande eller ändring av bestämmelser eller villkor i en tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut.

3 §³⁵

Avgift för prövning av en ansökan enligt 2 § 1 *eller* 3 betalas med grundavgift och tilläggsavgift enligt 4 och 5 §§.

Avgift för prövning av en ansökan enligt 2 § 1, 3, 7 *eller* 8 ska

³⁵ Senaste lydelse 1998:1363.

1. betalas som en engångsavgift,
2. bestå av en grundavgift och en tilläggsavgift enligt 4 och 5 §§,
3. bestämmas som om hela målet prövas enligt 2 § 1, om ansökan avser prövning enligt både 2 § 1 och 2 § 3, och
4. beräknas endast på det tillkommande uttaget, om ansökan avser ökat uttag.

4 §³⁶

Grundavgift enligt 3 § skall motsvara kostnaderna för utförandet av de delar av det ansökta företaget som avser vattenverksamhet och betalas enligt nedanstående tabell:

Grundavgiften enligt 3 § ska bestämmas med hänsyn till kostnaden för att genomföra de åtgärder och uppföra de anläggningar som behövs för den verksamhet som ansökan avser eller, vid prövning som avses i 2 § 7, kostnaden för att genomföra de åtgärder som följer av prövningen. Grundavgiften

Kostnad i kronor	Avgiftens storlek i kronor	
mindre än 100 000	1 500	1. är 1 500 kronor, om kostnaden inte är större än etthundratusen kronor,
100 000–500 000	5 000	2. är 5 000 kronor, om kostnaden är större än etthundratusen men inte större än femhundra tusen kronor,
500 000–1 000 000	10 000	3. är 10 000 kronor, om kostnaden är större än femhundra tusen men inte större än en miljon kronor,
1 000 000–5 000 000	15 000	4. är 15 000 kronor, om kostnaden är större än en miljon men inte större än fem miljoner kronor,
5 000 000–10 000 000	30 000	5. är 35 000 kronor, om kostnaden är större än fem miljoner men inte större än tio miljoner kronor,
10 000 000–50 000 000	70 000	6. är 70 000 kronor, om kostnaden är större än tio miljoner men inte större än femtio miljoner kronor,

³⁶ Senaste lydelse 1998:1363.

50 000 000–75 000 000 140 000

7. är 140 000 kronor, om kostnaden är större än femtio miljoner men inte större än sjuttiofem miljoner kronor,

75 000 000–100 000 000 240 000

8. är 240 000 kronor, om kostnaden är större än sjuttiofem miljoner men inte större än etthundra miljoner kronor, och

100 000 000 eller högre 400 000

9. är 400 000 kronor, om kostnaden är större än etthundra miljoner kronor.

Grundavgiften är alltid lägst 1 500 kronor. I grundavgiften skall inte ingå mervärdesskatt.

Mervärdesskatt ska inte ingå i de kostnader som läggs till grund för att bestämma grundavgiften.

5 §³⁷

Tilläggsavgift skall betalas om prövningen avser rätt att leda bort grund- eller ytvatten eller att ändra grundvattennivån. Tilläggsavgift skall också betalas om ansökan avser rätt till uttag av vattenkraft.

Tilläggsavgiften enligt 3 § ska betalas, om den kostnad som avses i 4 § inte är större än femtio miljoner kronor och ansökan avser rätt att leda bort grund- eller ytvatten, rätt att ändra grundvattennivån, rätt till uttag av vattenkraft eller prövning som avses i 2 § 7.

Om ansökan avser uttag av vatten eller ändring av grundvattennivån skall tilläggsavgift betalas med 10 öre per kubikmeter vatten beräknat efter det totala uttag som ansökan avser eller, om ansökan avser ett visst uttag årligen, efter den årliga volym som det begärs tillstånd för.

Tilläggsavgiften ska grundas på den mängd vatten som ansökan avser och är 10 öre per kubikmeter vatten, beräknat efter

1. den totala mängd vatten som ansökan avser, eller

2. den årliga mängd vatten som ansökan avser, om ansökan avser en viss mängd årligen.

Om ansökan avser rätt till uttag av vattenkraft betalas tilläggsavgift med 0,1 öre per kilowattimme beräknad årlig kraftproduktion under medelår.

Om ansökan avser uttag för produktion av vattenkraftsel ska tilläggsavgiften, i stället för det som sägs i andra stycket, grundas på den elproduktion som uttaget beräknas ge och är 0,1 öre per kilowattimme beräknad årlig produktion under medelår.

Tilläggsavgift skall dock endast tas ut om utförandekostnaden enligt 4 § är mindre än 50 000 000 kronor. Avgiften betalas som en engångsavgift. Om tilläggsavgift

³⁷ Senaste lydelse 1998:1363.

skall betalas för grundavgiften enligt 4 § tillsammans med tilläggsavgiften uppgå till högst 140 000 kronor. Om ansökan avser ökat uttag skall avgiften beräknas på det tillkommande uttaget.

5 a §

Om tilläggsavgift ska betalas, får grundavgiften tillsammans med tilläggsavgiften uppgå till högst 140 000 kronor.

6 §³⁸

Avgift för prövning av en ansökan om markavvattning enligt 2 § 2 betalas enligt följande.

Vid fastställande av avgift tillämpas bestämmelserna i 10 § avgiftsförordningen (1992:191), varvid följande avgiftsklasser tillämpas:

Dikeslängd som prövningen avser	Avgiftsklass
kortare än 100 meter	3
100–1 000 meter	4
1 000–10 000 meter	6
10 000 meter eller längre	7

Om flera ansökningar om tillstånd till markavvattning prövas samtidigt och ansökningarna rör samma eller intilliggande markområden, skall avgift tas ut för den sammanlagda dikeslängd som ansökningarna avser.

För prövning av fråga som avses i 2 § 6 eller 7 och som gäller markavvattning skall avgift betalas enligt avgiftsklass 3.

Avgift för prövning av en ansökan om tillstånd till markavvattning enligt 2 § 2 ska betalas med det belopp som, grundat på den dikeslängd som prövningen avser, gäller enligt 10 § avgiftsförordningen (1992:191) med tillämpning av

- avgiftsklass 3, om dikeslängden inte är längre än 100 meter,
- avgiftsklass 4, om dikeslängden är längre än 100 meter men inte längre än 1 000 meter,
- avgiftsklass 6, om dikeslängden är längre än 1 000 meter men inte längre än 10 000 meter,
- avgiftsklass 7, om dikeslängden är längre än 10 000 meter.

Om flera ansökningar om tillstånd till markavvattning prövas samtidigt och ansökningarna rör samma eller intilliggande markområden, ska avgift tas ut för den sammanlagda dikeslängd som ansökningarna avser.

³⁸ Senaste lydelse 1998:1363.

7 §³⁹

Vid prövning av *mål* som avses i 2 § 4 och 5 samt *mål* som avses i 2 § 6 och 7 och inte gäller markavvattning, skall avgift betalas med 1 500 kronor.

Avgift för prövning av *en ansökan* som avses i 2 § 4 eller 5 ska betalas med 1 500 kronor.

7 a §

Avgift för prövning av *en ansökan* som avses i 2 § 6 eller 8 ska betalas

1. med 1 500 kronor, om prövningen inte gäller markavvattning, och

2. med det belopp som gäller enligt 10 § avgiftsförordningen (1992:191) med tillämpning av avgiftsklass 3, om prövningen gäller markavvattning.

10 kap.

2 §⁴⁰

Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten och Kammarkollegiet ska senast den 28 februari varje år redovisa föregående kalenderårs

1. intäkter i form av ersättning för rättegångskostnader vid tillståndsprövning av vattenverksamhet i första instans,

2. kostnader för medverkan i tillståndsprövning av vattenverksamhet i första instans i mark- och miljödomstol, med undantag för kostnader för att initiera prövning enligt 24 kap. 7 § miljöbalken,

3. kostnader för medverkan i samråd för vattenverksamhet,

4. kostnader för medverkan i tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet i första instans i mark- och miljödomstol, med undantag för kostnader för att initiera prövning enligt 24 kap. 7 § miljöbalken,

2. kostnader för medverkan i tillståndsprövning av vattenverksamhet i första instans i mark- och miljödomstol, med undantag för kostnader för att initiera prövning enligt 24 kap. 11 § miljöbalken,

4. kostnader för medverkan i tillståndsprövning av miljöfarlig verksamhet i första instans i mark- och miljödomstol, med undantag för kostnader för att initiera prövning enligt 24 kap. 11 § miljöbalken, och

5. kostnader för medverkan i samråd för miljöfarlig verksamhet.

Redovisningen av kostnader ska innefatta samtliga kostnader med undantag för kostnader för prövning av civilrättsliga frågor.

³⁹ Senaste lydelse 1998:1363.

⁴⁰ Senaste lydelse 2015:154.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.

dels att förordningens rubrik ska ha följande lydelse,

dels att 24–26 §§ ska betecknas 40–42 §§,

dels att rubrikerna närmast före 24, 25 och 26 §§ ska sättas närmast före 40, 41 respektive 42 §,

dels att det ska införas sexton nya paragrafer, 24–39 §§, och närmast före 24, 33, 36 och 37 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Förordning om vattenverksamhet m.m.

Förordning om vattenverksamheter

Nationell plan för moderna miljövillkor

24 §

Havs- och vattenmyndigheten ska tillsammans med Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät upprätta den nationella plan för moderna miljövillkor som avses i 11 kap. 28 § miljöbalken och hålla planen uppdaterad. Planen ska ge vägledning för de myndigheter som

- 1. bevakar att prövningar initieras,*
- 2. för talan eller yttrar sig i prövningarna, eller*
- 3. arbetar med eller fattar beslut för förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.*

25 §

Planen ska vara ändamålsenlig för de syften som anges i 11 kap. 28 § miljöbalken och främja att

- 1. arbetet med klassificering och kvalitetskrav enligt vattenförvaltningsförordningen (2004:660) bedrivs med den prioriteringsord-*

ning som behövs för att genomföra planen, och

2. det vid prövning av enskilda vattenverksamheter tas hänsyn till möjligheter att vidta åtgärder inom ramen för andra vattenverksamheter i samma vattenförekomst, vattendrag eller avrinningsområde eller i ett annat vattendrag eller avrinningsområde.

26 §

I fråga om inverkan på vattenkraftisel ska planen främja

1. största möjliga reglerförmåga i elproduktionen, och

2. att behov av ökad effekt främst kan tillgodoses i befintliga vattenkraftverk.

27 §

För att främja sådana beslut och en sådan samordning som avses i 25 § ska planen ange

1. vilka verksamheter som kan påverka en och samma vattenförekomst, vattendrag eller avrinningsområde på ett sådant sätt att verksamheterna bör prövas i ett sammanhang,

2. en prioriteringsordning för genomförandet av prövningar med hänsyn till var verksamheterna bedrivs, med en indelning av verksamheterna i prövningsgrupper,

3. en tidplan för när ansökan om prövning i de olika prövningsgrupperna senast bör getts in, och

4. var prövningen i de olika prövningsgrupperna bör ske.

28 §

Naturvårdsverket, Kammarkollegiet och länsstyrelserna ska medverka i arbetet med planen så att den blir ändamålsenlig med hänsyn till

1. syftet att nå de mål och främja den samordnade prövning som avses i 25 §, och

2. behovet av att vattenverksamheterna så snart som möjligt får moderna miljövillkor.

29 §

Havs- och vattenmyndigheten ska

1. samordna arbetet med planen och fatta de beslut som behövs för att anta planen och ändringar i den, och

2. fortlöpande följa genomförandet av planen och vid behov ändra den så att den är aktuell med hänsyn till hur arbetet fortskrider och myndigheternas resurser för att medverka i genomförandet

I samordningen ska Havs- och vattenmyndigheten verka för att berörda myndigheter och intresseorganisationer ges möjlighet att på lämpligt sätt medverka i arbetet med planen.

30 §

Länsstyrelserna ska se till att

1. berörda vattenmyndigheter deltar i arbetet med planen, och

2. frågor som rör skydd och vård av kulturmiljöer förs in i arbetet med planen.

31 §

Om Havs- och vattenmyndigheten, Statens energimyndighet, Affärsverket svenska kraftnät och de myndigheter som medverkar enligt 28 § inte är överens om planen eller ändringar i den, ska Havs- och vattenmyndigheten underrätta regeringen om detta och redovisa myndigheternas olika uppfattningar i de frågor som oenigheten avser.

Vid en sådan oenighet som avses i första stycket får Havs- och vattenmyndigheten anta planen eller en ändring i den tidigast sex veckor efter det att regeringen underrättades.

32 §

När Havs- och vattenmyndigheten har antagit planen eller en ändring i den, ska myndigheten underrätta de andra berörda myndigheterna och göra planen tillgänglig för dem och de berörda verksamhetsutövarna.

Anmälan för att omfattas av den nationella planen

33 §

En vattenverksamhet ska omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor, om

1. verksamheten är en sådan verksamhet som avses i 11 kap. 6 § miljöbalken och påbörjats före utgången av 2017.

2. verksamhetsutövaren senast den 30 juni 2018 har anmält till länsstyrelsen att verksamheten ska omfattas av planen, och

34 §

En anmälan enligt 33 § ska göras skriftligt. Den får ges in elektroniskt. Anmälan ska innehålla

1. uppgift om vem som är verksamhetsutövare eller innehavare av anläggningen,

2. en kortfattad beskrivning av verksamheten eller anläggningen och var den bedrivs eller finns, och

3. en kopia av det dokument som visar att verksamheten har tillstånd, om det finns ett sådant dokument.

De uppgifter som anges i första stycket 2 och 3 behöver inte ges in om verksamheten bedrivs med stöd av ett tillstånd som länsstyrelsen har kännedom om och anmälan i stället innehåller de uppgifter som behövs för att länsstyrelsen ska kunna identifiera tillståndet.

35 §

Länsstyrelsen ska underrätta Havs- och vattenmyndigheten om en anmälan som görs enligt 33 §, om verksamheten uppfyller förutsättningarna för att omfattas av den nationella planen.

Om verksamheten inte uppfyller förutsättningarna för att omfattas av planen, ska länsstyrelsen med ett särskilt beslut underrätta verksamhetsutövaren om detta.

Tillfälligt undantag från tillståndsplikt

36 §

En verksamhet som har anmälts enligt 33 § och omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor får bedrivas till dess prövningen är klar trots att verksamheten saknar tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken, om

1. verksamheten bedrevs vid utgången av 2015, och

2. verksamhetsutövaren har ansökt om prövning eller inte är försenad med att ansöka om prövning enligt planen.

Genomförandet av planen

37 §

Länsstyrelsen ska bevaka att de verksamheter som omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor blir föremål för prövning enligt planen. Om en verksamhets-

utövare är försenad med att ansöka om prövning enligt planen, ska länsstyrelsen vidta de åtgärder som behövs för att initiera prövningen.

38 §

Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Naturvårdsverket och länsstyrelserna ska i de prövningar som görs enligt planen samverka med varandra och fördela åtgärder mellan sig så att genomförandet av planen blir effektivt och dubbelarbete undviks.

39 §

Havs- och vattenmyndigheten ska hålla regeringen underrättad om genomförandet av planen.

Denna förordning i kraft den 1 mars 2018.

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten

Härigenom föreskrivs att 2 § förordningen (2001:554) om miljökvalitetsnormer för fisk- och musselvatten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁴¹

I denna förordning finns miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. miljöbalken för fisk- och musselvatten. Miljökvalitetsnormerna avser dels värden som inte får överskridas eller underskridas annat än i viss angiven utsträckning (miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. 2 § första stycket 1 miljöbalken), dels värden som ska eftersträvas.

Ytterligare bestämmelser om kvalitetskrav för ytvatten finns i *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön* och i föreskrifter som har meddelats med stöd av den förordningen.

Ytterligare bestämmelser om kvalitetskrav för ytvatten finns i *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)* och i föreskrifter som har meddelats med stöd av den förordningen.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

⁴¹ Senaste lydelse 2015:242.

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

dels att förordningens rubrik ska ha följande lydelse,

dels att 4 kap. 12 och 13 §§ ska betecknas 4 kap. 15 och 16 §§,

dels att 1 kap. 1 § och 4 kap. 3, 11 och nya 15 och 16 §§ samt rubriken till 1 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 4 kap. 12–14 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Förordning om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön

Vattenförvaltningsförordning

1 kap. Inledande bestämmelser

1 kap. Bestämmelser för förordningens tillämpning

1 §⁴²

Denna förordning gäller förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön enligt 5 kap. miljöbalken.

Bestämmelserna är meddelade

Förordningen är meddelad med stöd av

1. med stöd av 5 kap. 1 § miljöbalken i fråga om 4 kap. 1–11 §§,

– 5 kap. 1 § miljöbalken i fråga om 4 kap. 1–12 §§,

2. med stöd av 5 kap. 7 § första stycket miljöbalken i fråga om 6 kap. 4 §,

– 5 kap. 7 § första stycket miljöbalken i fråga om 6 kap. 4 §,

3. med stöd av 5 kap. 7 § andra stycket miljöbalken i fråga om 6 kap. 1–3, 5–8 och 10 §§,

– 5 kap. 7 § andra stycket miljöbalken i fråga om 6 kap. 1–3, 5–8 och 10 §§,

4. med stöd av 5 kap. 10 § femte stycket miljöbalken i fråga om 2 kap. 1 §,

– 5 kap. 10 § femte stycket miljöbalken i fråga om 2 kap. 1 §,

5. med stöd av 5 kap. 11 § tredje stycket miljöbalken i fråga om 3 kap. 1–4 §§, 4 kap. 12 §, 5 kap. 1–5 och 7 §§, 6 kap. 1–3, 5–8 och 10 §§ samt 7 kap. 1 och 2 §§, och

– 5 kap. 11 § tredje stycket miljöbalken i fråga om 3 kap. 1–4 §§, 4 kap. 12 §, 5 kap. 1–5 och 7 §§, 6 kap. 1–3, 5–8 och 10 §§ samt 7 kap. 1 och 2 §§, och

6. i övrigt med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen.

– 8 kap. 7 § regeringsformen i fråga om övriga bestämmelser.

⁴² Senaste lydelse 2011:634.

4 kap.

3 §⁴³

En ytvattenförekomst som har skapats genom mänsklig verksamhet eller som till följd av mänsklig verksamhet på ett väsentligt sätt har ändrat sin fysiska karaktär får av vattenmyndigheten förklaras som en konstgjord respektive kraftigt modifierad ytvattenförekomst, om de hydromorfologiska förändringar som behövs för att vattenförekomsten ska uppnå god ekologisk status kan antas på ett betydande sätt negativt påverka

*1. miljön i stort,
2. sjöfart eller hamnanläggning,
3. rekreationsintressen,
4. kraftproduktion, dricksvattenförsörjning, bevattning eller annan verksamhet för vilken vatten lagras,*

5. verksamhet för skydd mot översvämning, markavvattning eller annan vattenreglering, eller

6. annan verksamhet av väsentlig betydelse från allmän synpunkt.

En ytvattenförekomst får förklaras som konstgjord eller kraftigt modifierad endast om den nytta som följer av att vattenförekomsten är konstgjord eller kraftigt modifierad av tekniska skäl eller med rimliga kostnader inte kan uppnås på något annat sätt som är bättre för miljön.

Vattenmyndigheten ska förklara en ytvattenförekomst som konstgjord eller kraftigt modifierad, om den har skapats genom mänsklig verksamhet eller på grund av mänsklig verksamhet har ändrat sin fysiska karaktär på ett väsentligt sätt och

1. de hydromorfologiska förändringar som behövs för att vattenförekomsten ska uppnå god ekologisk status kan antas på ett betydande sätt negativt påverka

*a) miljön i stort,
b) sjöfart eller hamnanläggning,
c) rekreationsintressen,
d) kraftproduktion, dricksvattenförsörjning, bevattning eller annan verksamhet som vatten lagras för,*

e) verksamhet eller åtgärd för skydd mot översvämning, markavvattning eller annan vattenreglering, eller

f) annan verksamhet eller åtgärd av väsentlig betydelse från allmän synpunkt, och

2. det inte är möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader att på något annat sätt som är bättre för miljön uppnå den nytta som följer av att vattenförekomsten är konstgjord eller kraftigt modifierad.

9 §⁴⁴

Vattenmyndigheten får besluta att kvalitetskraven ska uppfyllas vid en senare tidpunkt än vad som följer av 2–6 §§, om

Vattenmyndigheten ska besluta att kvalitetskraven ska uppfyllas vid en senare tidpunkt än vad som följer av 2–6 §§, om

⁴³ Senaste lydelse 2007:770.

⁴⁴ Senaste lydelse 2008:983.

1. syftet är att vattenmiljön stegvis ska förbättras så att kvalitetskraven blir uppfyllda vid den senare tidpunkten,

2. det inte är möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader att åstadkomma de förbättringar av vattenmiljön som behövs för att uppfylla kvalitetskraven inom den tid som anges i 2-6 §§, och

3. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

Ett beslut enligt första stycket får innebära att kvalitetskraven blir uppfyllda senare än den 22 december 2027, endast om det på grund av naturliga förhållanden är omöjligt att åstadkomma förbättringarna dessförinnan.

10 §

Vattenmyndigheten *får* för en viss vattenförekomst besluta om mindre stränga kvalitetskrav än vad som följer av 2–6 §§ om det på grund av sådan mänsklig verksamhets påverkan som avses i 3 kap. 1 § första stycket 2, eller på grund av vattenförekomstens naturliga tillstånd, är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå kraven.

Ett mindre strängt kvalitetskrav får beslutas endast om

1. de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett *för miljön bättre sätt*,

2. alla möjliga åtgärder vidtas för att, med *beaktande av* verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd, uppnå bästa möjliga ekologiska och kemiska status *för* ytvatten och bästa möjliga tillstånd för grundvatten, samt

3. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

Vattenmyndigheten *ska* för en viss vattenförekomst besluta om mindre stränga kvalitetskrav än vad som följer av 2–6 §§, om

1. det på grund av sådan mänsklig verksamhets påverkan som avses i 3 kap. 1 § första stycket 2 eller på grund av vattenförekomstens naturliga tillstånd är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå *de strängare* kraven,

2. de miljömässiga eller samhällsekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett *sätt som är bättre för miljön*,

3. alla möjliga åtgärder vidtas för att med *hänsyn till* verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd uppnå

a) bästa möjliga ekologiska och kemiska status, *om vattenförekomsten är ett ytvatten, och*

b) bästa möjliga status, *om vattenförekomsten är ett grundvatten, och*

4. vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

11 §

Vattenmyndigheten *får för en viss vattenförekomst besluta om undantag från kvalitetskraven som följer av 2–5 §§, om en ny verksamhet eller åtgärd medför*

Trots 5 kap. 3 § andra stycket miljöbalken får en myndighet eller kommun tillåta en verksamhet eller åtgärd som

1. att god grundvattenstatus, god ekologisk status eller god ekologisk potential inte uppnås hos vattenförekomsten, eller att tillståndet hos en vattenförekomst försämras, och detta är en följd av verksamhetens eller åtgärdens inverkan på en ytvattenförekomsts karakteristika eller på nivån hos en grundvattenförekomst, eller

2. att tillståndet hos en ytvattenförekomst försämras från hög status till god status.

Ett undantag enligt första stycket får beslutas endast om

1. tekniska skäl eller orimliga kostnader utesluter att de fördelar som den nya verksamheten eller åtgärden bedöms medföra kan uppnås på något annat sätt som skulle vara betydligt bättre för miljön,

2. alla genomförbara åtgärder vidtas för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens kvalitet, och

3. skälen för den nya verksamheten eller åtgärden är ett allmänintresse av stor vikt eller de fördelar som ett uppfyllande av kvalitetskraven skulle medföra för miljön och samhället inte uppväger den nya verksamhetens eller åtgärdens fördelar för människors hälsa eller säkerhet eller för en hållbar utveckling.

1. ändrar en ytvattenförekomsts fysiska karaktär eller en grundvattenförekomsts nivå, eller

2. medför en risk att en ytvattenförekomsts kvalitet försämras från hög status till god status och verksamheten eller åtgärden är en hållbar mänsklig utvecklingsverksamhet.

12 §

En verksamhet eller åtgärd får tillåtas enligt 11 § endast om

1. verksamheten eller åtgärden

a) behöver vidtas för att tillgodose ett allmänintresse av större vikt, eller

b) innebär att dess fördelar för människors hälsa och säkerhet eller för hållbar utveckling uppväger

nackdelarna med en sådan ändring eller försämring som avses i 11 §,

2. det av tekniska skäl eller på grund av orimliga kostnader inte är möjligt att uppfylla syftet med verksamheten eller åtgärden på något annat sätt som är betydligt bättre för miljön, och

3. alla genomförbara åtgärder vidtas för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens status.

13 §

Den myndighet eller kommun som prövar en fråga om att tillåta en verksamhet eller åtgärd enligt 11 § ska

1. ge vattenmyndigheten i det vattendistrikt där verksamheten ska bedrivas eller åtgärden vidtas tillfälle att yttra sig innan frågan avgörs, och

2. om verksamheten eller åtgärden tillåts, underrätta vattenmyndigheten om detta.

14 §

När vattenmyndigheten har tagit del av en sådan utredning som avses i 22 kap. 13 § 1 miljöbalken eller underrättats om att en verksamhet eller åtgärd har tillåtits enligt 11 §, ska vattenmyndigheten fatta de beslut för förvaltningen av vattenmiljön som utredningen eller tillåtandet föranleder.

12 §

Om en vattenförekomsts kvalitet försämras tillfälligt av exceptionella naturliga orsaker eller av naturliga orsaker som inte rimligen hade kunnat förutses eller till följd av olyckor som inte rimligen hade kunnat förutses, *skall* vattenmyndigheten

15 §

Om en vattenförekomsts kvalitet försämras tillfälligt av exceptionella naturliga orsaker eller av naturliga orsaker som inte rimligen hade kunnat förutses eller till följd av olyckor som inte rimligen hade kunnat förutses, *ska* vattenmyndigheten

1. fastställa de åtgärder som, utan att äventyra återställandet av vattenförekomstens kvalitet när orsaken till försämringen inte längre föreligger, behöver vidtas för att förebygga ytterligare försämringar av kvaliteten eller för att inte äventyra uppnåendet av kvalitetskraven för andra vattenförekomster, och

2. årligen se över effekterna och, om förhållandena inte är sådana som avses i 9 §, se till att alla genomförbara åtgärder vidtas för att återställa vattenförekomstens kvalitet som den var innan försämringen inträffade.

13 §

Tillämpningen av 3, 9, 10, *11* eller *12 §* får inte permanent hindra eller äventyra uppfyllandet av kvalitetskraven för andra vattenförekomster inom vattendistriktet.

*16 §*⁴⁵

Tillämpningen av 3, 9, 10, 11, *12*, *13* eller *15 §* får inte permanent hindra eller äventyra uppfyllandet av kvalitetskraven för andra vattenförekomster inom vattendistriktet.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

⁴⁵ Senaste lydelse av tidigare 4 kap. 13 § 2015:516.

1.13 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:667) om allvarliga miljöskador

Härigenom föreskrivs att 2 och 3 §§ förordningen (2007:667) om allvarliga miljöskador ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Termer och uttryck som används i denna förordning har samma betydelse som i 10 kap. miljöbalken, förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. och *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.*

Termer och uttryck som används i denna förordning har samma betydelse som i 10 kap. miljöbalken, förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. och *vattenförvaltningsförordningen (2004:660).*

3 §

Vid bedömningen av om en skada är en allvarlig miljöskada enligt 10 kap. 1 § andra stycket 2 miljöbalken *skall* det särskilt beaktas om skadan har en betydande negativ effekt på

1. ett vattenområdes ekologiska status, kemiska ytvattenstatus eller ekologiska potential, eller

2. en grundvattenförekomsts kvantitativa status eller kemiska grundvattenstatus.

Vid en sådan bedömning *skall förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön* tillämpas. Det *skall* särskilt beaktas om det enligt 4 kap. 11 § den förordningen har beslutats om undantag från de kvalitetskrav på det berörda vattenområdet eller grundvattnet som följer av 4 kap. 2–5 §§ samma förordning.

Vid bedömningen av om en skada är en allvarlig miljöskada enligt 10 kap. 1 § andra stycket 2 miljöbalken *ska* det särskilt beaktas om skadan har en betydande negativ effekt på

Vid en sådan bedömning *ska vattenförvaltningsförordningen (2004:660)* tillämpas. Det *ska* särskilt beaktas om det enligt 4 kap. 11 § den förordningen har beslutats om undantag från de kvalitetskrav på det berörda vattenområdet eller grundvattnet som följer av 4 kap. 2–5 §§ samma förordning.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.14 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion

Härigenom föreskrivs att 23, 27 och 30 §§ förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 §

Bestämmelser om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön finns i *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.*

Bestämmelser om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön finns i *vattenförvaltningsförordningen (2004:660).*

27 §

Övriga länsstyrelser inom distriktet ska biträda vattenmyndigheten. Inom varje länsstyrelse ska det finnas ett beredningssekretariat för att biträda i samordningen av arbetet med förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.

Vattenmyndigheter och övriga länsstyrelser ska när det är lämpligt bilda referensgrupper med olika intressenter för att skapa den samverkan som avses i 2 kap. 4 § *förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön.*

Vattenmyndigheter och övriga länsstyrelser ska när det är lämpligt bilda referensgrupper med olika intressenter för att skapa den samverkan som avses i 2 kap. 4 § *vattenförvaltningsförordningen (2004:660).*

30 §

Vattenmyndighetens beslut eller, vid sådan delegering som avses i 26 § andra stycket, länsstyrelsens beslut enligt *förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön* får inte överklagas.

Vattenmyndighetens beslut eller, vid sådan delegering som avses i 26 § andra stycket, länsstyrelsens beslut enligt *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)* får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.15 Förslag till förordning om ändring i badvattenförordningen (2008:218)

Härigenom föreskrivs att 2 och 11 §§ badvattenförordningen (2008:218) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Med vattenmyndighet avses i denna förordning detsamma som i 5 kap. 11 § miljöbalken.

Med ytvattenförekomst avses i denna förordning detsamma som i 1 kap. 3 § *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*.

Med ytvattenförekomst avses i denna förordning detsamma som i 1 kap. 3 § *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*.

11 §

Om ett badvattens kvalitet försämras av en oväntad situation som inverkar negativt på badandes hälsa eller sannolikt kan få en sådan inverkan, ska kommunen se till att de åtgärder vidtas som behövs för att förebygga eller hindra en sådan negativ inverkan och för att förebygga ytterligare försämringar av badvattnets kvalitet.

Kommunen ska samråda med vattenmyndigheten i de frågor som omfattas av en vattenmyndighets skyldigheter enligt 4 kap. 12 § *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*.

Kommunen ska samråda med vattenmyndigheten i de frågor som omfattas av en vattenmyndighets skyldigheter enligt 4 kap. 15 § *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.16 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2009:956) om översvämningsrisker

Härigenom föreskrivs att 2, 3, 11 och 15 §§ förordningen (2009:956) om översvämningsrisker ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §⁴⁶

I denna förordning avses med

1. avrinningsområde: detsamma som i 5 kap. miljöbalken,
2. delavrinningsområde, kustområde och internationellt avrinningsdistrikt: detsamma som i 1 kap. 3 § *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,*
3. vattendistrikt: detsamma som i 5 kap. miljöbalken och 2 kap. *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön,*
4. direktiv 2000/60/EG: Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område, *senast ändrat genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG,*
5. direktiv 2007/60/EG: Europaparlamentets och rådets direktiv 2007/60/EG av den 23 oktober 2007 om bedömning och hantering av översvämningsrisker,
6. översvämning: tillfälligt täckande med vatten av mark som normalt inte står under vatten, vilket inbegriper översvämningsrisker som härrör från sjöar, vattendrag, bergsforsar och från havet i kustområden, däremot inte översvämningsrisker från avloppssystem,
7. översvämningsrisk: kombination av sannolikhet för översvämning och möjliga ogynnsamma följder för människors hälsa, miljön, kulturarvet och ekonomisk verksamhet i samband med en översvämning,

⁴⁶ Senaste lydelse 2012:587.

8. översvämningar med medelhög sannolikhet: översvämningar som sannolikt återkommer med minst 100 års intervall.

3 §

Arbetet enligt denna förordning ska, i den utsträckning det är lämpligt, samordnas med arbetet enligt *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*.

Arbetet enligt denna förordning ska, i den utsträckning det är lämpligt, samordnas med arbetet enligt *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*.

11 §

Kartorna enligt 7 och 8 §§ och efterföljande översyner av dessa enligt 10 § ska utarbetas så att den information som de innehåller stämmer överens med relevant information enligt 3 kap. 1 § *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*. De ska även samordnas med de översyner som görs enligt den bestämmelsen.

Kartorna enligt 7 och 8 §§ och efterföljande översyner av dessa enligt 10 § ska utarbetas så att den information som de innehåller stämmer överens med relevant information enligt *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*. De ska även samordnas med de översyner som görs enligt den bestämmelsen.

15 §

Riskhanteringsplanerna och de efterföljande översynerna av dessa enligt 14 § ska utarbetas i samordning med de översyner av förvaltningsplaner som görs enligt 5 kap. 1 § *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*.

Riskhanteringsplanerna och de efterföljande översynerna av dessa enligt 14 § ska utarbetas i samordning med de översyner av förvaltningsplaner som görs enligt 5 kap. 1 § *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.17 Förslag till förordning om ändring i havsmiljöförordningen (2010:1341)

Härigenom föreskrivs att 12 § havsmiljöförordningen (2010:1341) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

12 §⁴⁷

Om en fråga rör ett vattenområde som omfattas av Havs- och vattenmyndighetens förvaltning enligt denna förordning och en vattenmyndighets förvaltning enligt *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*, ska myndigheterna samarbeta och hjälpa varandra så att insatserna fördelas på det sätt som är lämpligt med hänsyn till myndigheternas olika kompetenser och en effektiv havs- och vattenmiljöförvaltning.

Om en fråga rör ett vattenområde som omfattas av Havs- och vattenmyndighetens förvaltning enligt denna förordning och en vattenmyndighets förvaltning enligt *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*, ska myndigheterna samarbeta och hjälpa varandra så att insatserna fördelas på det sätt som är lämpligt med hänsyn till myndigheternas olika kompetenser och en effektiv havs- och vattenmiljöförvaltning.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

⁴⁷ Senaste lydelse 2011:641.

1.18 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2010:1770) om geografisk miljöinformation

Härigenom föreskrivs att 3 kap. 24 § förordningen (2010:1770) om geografisk miljöinformation ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

24 §⁴⁸

För områden och andra geografiska enheter som används för rapportering, förvaltas eller regleras på internationell, europeisk, nationell, regional eller lokal nivå avseende vattenavrinning, kustförvaltning, farleder, nitratkänslighet, dricksvattentäkt, avfallsdeponering, avfallsdumpning, buller, gruvprospektering, gruvbrytning eller annat som har relevans från miljöinformationssynpunkt ska informationsansvar fullgöras av

1. Havs- och vattenmyndigheten i fråga om

a) gränser för områden med fredning av fisk eller förbud mot fiske samt andra förvaltningsgränser till skydd för fiskbestånden och miljön,

b) fiskvatten,

c) förvaltningsområden enligt havsmiljöförordningen (2010:1341) samt till förvaltningsområdena hänförliga bedömningsområden föreskrivna av Havs- och vattenmyndigheten med stöd av 20 § havsmiljöförordningen, och

d) sammanställningar av nationellt särskilt värdefulla limniska områden,

2. länsstyrelsen i fråga om miljöriskområden, musselvatten och anläggningar för bortskaffande av avfall som omfattas av ett sådant tillstånd eller sådan tillståndsplikt som avses i 9 kap. miljöbalken,

3. Naturvårdsverket i fråga om

a) områden som omfattas av naturvårdsavtal där Naturvårdsverket eller länsstyrelserna är avtalspart för staten,

b) vattenskyddsområden som omfattas av föreskrifter enligt 7 kap. 22 § miljöbalken,

c) områden som omfattas av ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken,

d) områden med förbud mot markavvattning enligt 11 kap. 14 § miljöbalken och 4 § förordningen (1998:1388) om *vattenverksamhet m.m.*,

d) områden med förbud mot markavvattning enligt 11 kap. 14 § miljöbalken och 4 § förordningen (1998:1388) om *vattenverksamheter*,

⁴⁸ Senaste lydelse 2016:1192.

e) områden som är känsliga för övergödning enligt rådets direktiv 91/271/EEG av den 21 maj 1991 om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, och

f) zoner och tätbebyggelse för utvärdering och säkerställande av luftkvalitet enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/50/EG av den 21 maj 2008 om luftkvalitet och renare luft i Europa,

4. Sjöfartsverket i fråga om reglerade farleder till havs och i större inlandsvatten,

5. Skogsstyrelsen i fråga om naturvårdsavtalsområden där Skogsstyrelsen är avtalspart,

6. Statens jordbruksverk i fråga om

a) känsliga områden enligt 5 § förordningen (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket, och

b) restriktionszoner enligt 4, 4 a och 5 §§ epizootilagen (1999:657), 4 § epizootiförordningen (1999:659), 5 § zoonoslagen (1999:658), 3 § zoonosförordningen (1999:660), 7 § *lag* (2006:806) om provtagning på djur, m.m. samt 6 § 3 förordningen (2006:815) om provtagning på djur, m.m.,

b) restriktionszoner enligt 4, 4 a och 5 §§ epizootilagen (1999:657), 4 § epizootiförordningen (1999:659), 5 § zoonoslagen (1999:658), 3 § zoonosförordningen (1999:660), 7 § *lagen* (2006:806) om provtagning på djur, m.m. samt 6 § 3 förordningen (2006:815) om provtagning på djur, m.m.,

7. Sveriges geologiska undersökning i fråga om

a) områden med tillstånd för prospektering och gruvbrytning,

b) grundvattenförekomster inom vattenförvaltningen, och

8. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut i fråga om vattenförekomster och vattendistrikt.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.19 Förslag till förordning om ändring miljötillsynsförordningen (2011:13)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 13 § miljötillsynsförordningen (2011:13) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

13 §⁴⁹

En operativ tillsynsmyndighet ska underrätta Naturvårdsverket, Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet och länsstyrelsen om förhållanden som kan vara skäl för

1. ett förbud eller en återkallelse av tillstånd, dispens eller godkännande enligt 24 kap. 3 § miljöbalken, eller

2. en omprövning enligt 24 kap. 5 eller 6 § miljöbalken.   2. en omprövning enligt 24 kap. 5 eller 7 § miljöbalken.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

⁴⁹ Senaste lydelse 2011:642.

1.20 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten

Härigenom föreskrivs att 5 § förordningen (2011:619) med instruktion för Havs- och vattenmyndigheten ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Myndigheten ska särskilt

1. ansvara för den centrala tillsynsvägledningen under miljöbalken och samverka med länsstyrelserna för att åstadkomma ett effektivt tillsynsarbete,

2. bevaka allmänna miljövärdsintressen i mål och ärenden där miljöbalken tillämpas och som handläggs hos myndigheter och domstolar samt lämna myndighetens synpunkter tidigt i processen,

3. delta i miljöprövningar som gäller frågor som är principiellt viktiga eller har stor betydelse för havs- och vattenmiljön eller fisket,

4. vara samlande i vatten- och havsmiljöarbetet genom att samordna vattenmyndigheterna för genomförandet av *förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön*,

4. vara samlande i vatten- och havsmiljöarbetet genom att samordna vattenmyndigheterna för genomförandet av *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*,

5. arbeta med frågor som rör havsplanering,

6. ha det övergripande ansvaret för fiskerikontrollen och ansvara för genomförandet av landningskontrollen,

7. inom sitt ansvarsområde ansvara för skydd av naturtyper och arter samt andra frågor om biologisk mångfald i sjöar, vattendrag och hav,

8. i samråd med Naturvårdsverket fördela medel för miljöövervakning, uppföljning av miljökvalitetsmålen och internationell rapportering och efter samråd med övriga berörda myndigheter och organisationer ansvara för genomförandet av miljöövervakningen samt beskriva och analysera miljötillståndet inom sitt ansvarsområde,

9. ansvara för att samlar in grundläggande information om fiskbestånden samt fisket och annat nyttjande i sjöar, vattendrag och hav och särskilt svara för att datainsamling och rådgivning i fråga om fiskbestånden och fisket bedrivs i enlighet med rådets förordning (EG) nr 199/2008 av den 25 februari 2008 om upprättande av en gemenskapsram för insamling, förvaltning och utnyttjande av uppgifter inom fiskerisektorn och till stöd för vetenskapliga utlåtanden rörande den gemensamma fiskeripolitiken,

10. inom sitt ansvarsområde främja forskning och utvecklingsverksamhet och delta i beredningen av Naturvårdsverkets miljöforskningsanslag till stöd för myndighetens och verkets arbete,

11. göra kunskaper om havs- och vattenmiljön, fisket och myndighetens arbete tillgängliga för myndigheter, allmänhet och andra berörda,

12. ansvara för uppföljning och utvärdering av de statliga bidrag som omfattas av förordningen (1982:840) om statsbidrag till kalkning av sjöar och vattendrag, förordningen (2009:381) om statligt stöd till lokala vattenvårdsprojekt och förordningen (1998:1343) om stöd till fiskevården,

13. följa upp och utvärdera de statliga bidrag som omfattas av viltskadeförordningen (2001:724) när det gäller förebyggande åtgärder och ersättning för skada som orsakas av säl och rapportera sådan uppföljning och utvärdering till Statens Jordbruksverk, och

14. samverka med Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Sveriges geologiska undersökning och länsstyrelserna i frågor som har betydelse för bevarande, restaurering och hållbart nyttjande av havs- och vattenmiljön och för vattenbruket.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.21 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:1237) om miljöprövningsdelegationer

Härigenom föreskrivs att 3 § förordningen (2011:1237) om miljöprövningsdelegationer ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §⁵⁰

En miljöprövningsdelegation är ett särskilt organ för länsstyrelsens prövning av ärenden om

1. tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. 8 § miljöbalken eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den paragrafen,

2. återkallelse av tillstånd till miljöfarlig verksamhet och förbud mot fortsatt verksamhet enligt 24 kap. 3 § miljöbalken,

3. omprövning av tillstånd till miljöfarlig verksamhet eller ändring eller upphävande av villkor eller andra bestämmelser i ett sådant tillstånd eller meddelande av nya villkor eller andra bestämmelser enligt 24 kap. 5 § miljöbalken,

3. omprövning av tillstånd till miljöfarlig verksamhet eller ändring eller upphävande av villkor eller andra bestämmelser i ett sådant tillstånd eller meddelande av nya villkor eller andra bestämmelser enligt 24 kap. 5, 8 eller 9 § miljöbalken,

4. upphävande eller ändring av bestämmelser eller villkor i en tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut enligt 24 kap. 8 § miljöbalken,

4. upphävande eller ändring av bestämmelser eller villkor i en tillståndsdom eller ett tillståndsbeslut enligt 24 kap. 13 § miljöbalken,

5. tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, om ärendet har samband med ett ärende som miljöprövningsdelegationen prövar enligt 1, 2, 3 eller 4 och ärendena har samma sökande,

6. tillstånd enligt 11 kap. 13 § miljöbalken, dispens enligt 11 kap. 14 § miljöbalken och dispens från föreskrifter som har meddelats med stöd av 8 kap. 1 eller 2 § miljöbalken, om ärendet har samband med ett ärende om tillstånd till täkt av torv som miljöprövningsdelegationen prövar enligt 1, 2, 3 eller 4 och ärendena har samma sökande, och

7. alternativvärden enligt 1 kap. 15 § och dispenser enligt 1 kap. 16 § industriutsläppsförordningen (2013:250).

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

⁵⁰ Senaste lydelse 2016:998.

1.22 Förslag till förordning om ändring i industriutsläppsförordningen (2013:250)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 28 § industriutsläppsförordningen (2013:250) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

28 §

Naturvårdsverket eller, i fråga om verksamheter som avses i 2 kap. 1 § miljöprövningsförordningen (2013:251), Statens jordbruksverk ska på sin webbplats tillgängliggöra

1. de domar och beslut som innebär att tillstånd har getts till en industriutsläppsverksamhet eller att ett sådant tillstånd har omprövats eller tillståndsvillkor ändrats enligt 24 kap. 5 eller 6 § miljöbalken,

2. dispenser enligt 16 §, och

3. uppgifter om de åtgärder som verksamhetsutövare har vidtagit enligt 10 kap. 5 a § miljöbalken.

I offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) finns bestämmelser som kan innebära att annat gäller i stället för det som sägs i första stycket.

1. de domar och beslut som innebär att tillstånd har getts till en industriutsläppsverksamhet eller att ett sådant tillstånd har omprövats eller tillståndsvillkor ändrats enligt 24 kap. 5, 7, 8 eller 9 § miljöbalken,

---

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.23 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2013:319) om utvinningsavfall

Härigenom föreskrivs att 16 och 17 §§ förordningen (2013:319) om utvinningsavfall ska ha följandelydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 §

Förordningen ska inte tillämpas i fråga om injektering av vatten i en geologisk formation ur vilken kolväten eller andra ämnen har utvunnits eller i en geologisk formation som av naturliga skäl är varaktigt olämplig för andra ändamål, om injekteringen inte äventyrar möjligheterna att nå god grundvattenstatus enligt *förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön* och

1. vattnet endast innehåller ämnen från prospektering eller utvinning, eller

2. injekteringen görs av tekniska skäl och vattnet inte innehåller andra ämnen än sådana som kommer från prospektering eller utvinning eller som behövs för sådan injektering.

Förordningen ska inte tillämpas i fråga om injektering av vatten i en geologisk formation ur vilken kolväten eller andra ämnen har utvunnits eller i en geologisk formation som av naturliga skäl är varaktigt olämplig för andra ändamål, om injekteringen inte äventyrar möjligheterna att nå god grundvattenstatus enligt *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)* och

17 §

Förordningen ska inte tillämpas på återföring av grundvatten som pumpats upp i samband med utvinning eller i samband med uppförande eller underhåll av byggnader eller anläggningar, om återföringen inte äventyrar möjligheterna att nå god grundvattenstatus enligt *förordningen (2004:660) om förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön*.

Förordningen ska inte tillämpas på återföring av grundvatten som pumpats upp i samband med utvinning eller i samband med uppförande eller underhåll av byggnader eller anläggningar, om återföringen inte äventyrar möjligheterna att nå god grundvattenstatus enligt *vattenförvaltningsförordningen (2004:660)*.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

1.24 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap

Härigenom föreskrivs att 13 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

13 §

Vid beredskapslarm ska följande författningar omedelbart tillämpas i sin helhet:

- lagen (1939:299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m.m.,
- lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
- lagen (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden,
- kungörelsen (1960:516) med tillämpningsföreskrifter till lagen (1940:176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg,
- lagen (1962:627) om *vissa åtgärder för* utnyttjande av vattenkraft vid krig *m.m.*,
- lagen (1962:627) om utnyttjande av vattenkraft vid krig,
- krigshandelslagen (1964:19),
- förfogandelagen (1978:262),
- ransoneringslagen (1978:268),
- lagen (1979:1088) om gränsövervakningen i krig m.m.,
- arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262),
- lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.,
- prisregleringslagen (1989:978),
- förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.,
- förordningen (1991:1269) om verksamheten vid statliga skolor under krig och vid krigsfara,
- lagen (1992:1402) om undanförelse och förstöring,
- lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång,
- lagen (1995:439) om beskattning, förtullning och folkbokföring under krig eller krigsfara m.m., och
- lagen (1999:890) om försäkringsverksamhet under krig eller krigsfara m.m.

Beredskapslarm medför vidare att 56–61 §§ förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion omedelbart ska tillämpas.

Denna förordning träder i kraft den 1 mars 2018.

2 Ärendet och dess beredning

Vattenverksamhetsutredningen

Regeringen beslutade den 4 april 2012 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över reglerna om vattenverksamhet i miljöbalken och lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. Utredningen antog namnet Vattenverksamhetsutredningen (M 2012:01). Av utredningens direktiv (dir. 2012:29 och dir. 2013:37) framgår att utredaren ska föreslå de ändringar som behövs för att miljörättens grundläggande principer ska få genomslag även i den vattenrättsliga regleringen och att särreglering av vattenanläggningar och vattenverksamheter jämfört med miljöfarliga verksamheter ska undvikas. Av direktiven framgår vidare att förslagen ska innehålla en bedömning av möjligheten att använda generella föreskrifter om försiktighetsmått för vattenverksamheter i stället för villkor i de enskilda tillstånden. Utredningen överlämnade den 10 januari 2013 delbetänkandet ”4 kap. 6 § miljöbalken” (SOU 2012:89), den 1 oktober 2013 delbetänkandet ”Ny tid ny prövning – förslag till ändrade vattenrättsliga regler” (SOU 2013:69) och slutligen den 4 juni 2014 slutbetänkandet ”I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler” (SOU 2014:35). Betänkandena har remissbehandlats. Remissvaren finns tillgängliga i Miljö- och energidepartementet (dnr M2013/2436/Nm).

Energiöverenskommelsen

Den 10 juni 2016 träffades en energipolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet de gröna, Centerpartiet och Kristdemokraterna (energiöverenskommelsen). Överenskommelsen innebär följande:

- Fastighetsskatten på vattenkraft ska sänkas till 0,5 procent under en fyraårsperiod med start 2017.
- Sverige ska leva upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter.
- Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft, men där prövningssystemet utformas på ett sätt som inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträlvade miljönyttan.
- Reglerna för omprövning av vattenverksamheter som vattenkraftverk och dammar bör förenklas så långt det är möjligt med hänsyn till behovet av att säkerställa en hållbar utveckling där våra vattenresurser inte kan betraktas som vilken resurs som helst.
- Vattenkraftens utbyggnad ska främst ske genom effekthöjning i befintliga verk med moderna miljötillstånd. Nya anläggningar ska ha moderna miljötillstånd.
- Nationalälvarna, och övriga i lagen angivna älvsträckor, ska fortsatt skyddas från utbyggnad.
- Vattenkraftsbranschen ska fullt ut finansiera de kostnader, för till exempel omprövning av verksamheter, som gör att Sverige lever upp

till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Arbetet ska utgå ifrån den partsdiskuterade fondlösningen som Energimyndigheten och Havs- och vattenmyndigheten har haft.

Förslagen behandlas närmare i Energikommisionens betänkande Kraftsamling för framtidens energi (SOU 2017:2).

Regeringen har som en del av genomförandet av energiöverenskommelsen överlämnat en proposition till riksdagen om att fastighetsskattesatsen för vattenkraftverk stegvis ska sänkas till 0,5 procent av taxeringsvärdet under en fyraårsperiod med start 2017.

Riksdagens tillkännagivande

På initiativ av Civilutskottet beslutade riksdagen under våren 2016 om ett tillkännagivande. Av Civilutskottets ställningstagande framgår följande:

”En rimlig målsättning är att alla tillståndspliktiga vattenverksamheter ska ha tillstånd i överensstämmelse med de miljökrav som ställs i miljöbalken. För att detta mål ska kunna uppnås på ett bra och effektivt sätt är det en förutsättning att tillståndprocesserna är flexibla och kan anpassas så att inte utövare av småskalig vattenkraft får orimliga kostnader vid nya tillståndsprövningar”

Riksdagen tillkännagav som sin mening att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på ett regelverk om tillståndprocesser för vattenverksamheter som är flexibelt och anpassat till småskaliga verksamheter (bet. 2015/16:CU13, rskr. 2015/16:191).

Överträdelseärendet

Europeiska kommissionen driver sedan 2007 ett överträdelseärende mot Sverige om genomförandet av EU:s ramdirektiv för vatten, dvs. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område (överträdelseärende nummer 2007/2239). Den svenska regeringen mottog den 30 september 2016 en kompletterande formell underrättelse. Underrättelsen var den tredje kompletterande underrättelsen i ärendet. Sverige besvarade underrättelsen den 30 november 2016 (dnr M2016/02347/R).

Denna promemoria

Förslagen i denna promemoria har tagits fram i syfte att genomföra de vattenkraftsrelaterade delarna av energiöverenskommelsen och tydliggöra det svenska genomförandet av ramdirektivet för vatten i fråga om prövning och omprövning av verksamheter och åtgärder som kan påverka vattnets status på ett icke acceptabelt sätt eller äventyra att beslutade miljökvalitetsnormer kan nås. Förslagen syftar vidare till genomförande av de ändringar som bedöms behövas med anledning av riksdagens tillkännagivande om förutsättningar för småskalig vattenkraftsproduktion.

3 Den huvudsakliga innebörden av promemorians förslag

Förslagen i denna promemoria innebär i huvudsak följande.

- Alla vattenverksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel ska förses med och upprätthålla moderna miljövillkor. Moderna miljövillkor är inte äldre än tjugo år eller den tid som bestämts i tillståndet.
- För verksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel som redan har ett tillstånd enligt miljöbalken eller enligt motsvarande äldre bestämmelser ska kravet på moderna miljövillkor uppfyllas genom omprövning enligt en särskild omprövningsbestämmelse.
- Verksamhetsutövaren ansvarar för att omprövning sker och för kostnaderna förknippade med sådan omprövning.
- I fråga om avvägningar mellan behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel och behovet av miljöförbättrande åtgärder ska prövningen ske utifrån ett nationellt helhetsperspektiv som kommer till uttryck i en nationell plan som också anger vilka verksamheter som omfattas av planen, vilka verksamheter som bör prövas i ett sammanhang och när prövningen senast bör ha påbörjats.
- Planens avvägningar har betydelse för arbetet med förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (vattenförvaltningen). Planen ger vägledning för sådana beslut om klassificering av vattenförekomster och om miljö kvalitetsnormer som har betydelse för prövningarna av de enskilda verksamheterna i t.ex. ett vattendrag eller avrinningsområde. Planen kan anpassa tidplanen för prövningarna så att de med hänsyn till vattenförvaltningen blir ändamålsenliga för den nationella avvägningens syften.
- Som huvudregel får en verksamhet bedrivas utan att ha moderna miljövillkor till dess det är dags för prövning enligt den nationella planen.
- Verksamheter som i dag inte anses ha ett tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser utan drivs med stöd av s.k. äldre rättigheter och som efter en anmälan omfattas av den nationella planen behöver söka tillstånd först vid den tid som följer av planen.
- Regeringen får meddela föreskrifter som innebär att även vattenverksamheter som inte har någon koppling till produktion av vattenkraftsel kan få vänta med prövning så att den kan ske samordnat med andra verksamheter.
- När en verksamhet med koppling till produktion av vattenkraftsel prövas för att få moderna miljövillkor ansvarar verksamhetsutövaren för att ta fram det prövningsunderlag som behövs, inklusive underlag i frågor som rör miljöförhållanden och frågor om verksamhetens betydelse för olika enskilda och allmänna intressen. Den nationella planens helhetssyn förs in i prövningen genom en sakkunnig som förordnas av domstolen.

- Om utredningen i den enskilda prövningen ger anledning anta att det finns förutsättningar för att i fråga om det vatten som påverkas av verksamheten ändra en statusklassificering eller andra miljökvalitetsnormer så att rimliga miljövillkor underlättas, ska domstolen hämta in ett yttrande från vattenmyndigheten som i sin tur ska fatta de beslut om klassificering och miljökvalitetsnormer som utredningen föranleder.
- Den nationella planen och dess avvägningar i kombination med de utredningar som tas fram i de enskilda prövningarna möjliggör att verksamheter som påverkar ett och samma vatten kan prövas samordnat och processekonomiskt.
- Verksamheter får inte äventyra möjligheterna att uppnå den kvalitet på vattenmiljön som följer av EU-rätten och inte får medföra en försämring av vattenkvaliteten i strid med ett försämringsförbud.
- De möjligheter att ställa mindre långtgående krav som följer av EU-rätten till förmån för samhällsviktiga verksamheter får och ska utnyttjas.

Av energiöverenskommelsen följer att vattenkraftsbranschen fullt ut ska finansiera kostnaderna för arbetet med att säkerställa att verksamheter och anläggningar åtgärdas så att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter och att sådan finansiering ska utgå från en fondlösning. Inom vattenkraftsbranschen pågår arbete med att inrätta en sådan branschgemensam finansiering, se avsnitt 10.8.

4 Vattnets och vattenverksamheternas betydelse

Naturliga rinnande vatten och våtmarker utgör några av Sveriges artrikaste naturtyper. Vattenlandskapet kan sägas vara ett naturligt, dynamiskt och föränderligt system, där t.ex. höga flöden, isgång, stormfällan, jordskred och bäverdammar är processer som påverkar såväl strukturer som arters förekomst. Stränderna formas av både översvämningar och isgång som ger erosion och materialavlagring, vilket gör att de t.ex. inte växer igen. Återkommande översvämningar skapar dynamik och variation i strandzonens växtsamhällen och ger förutsättningar för hög biologisk mångfald. Det centrala begreppet i vattenlandskapet är avrinningsområdet. Avrinningen är viktig för tillförsel av bl.a. närsalter till vattenmiljön, vilket i hög grad påverkar arters förekomst och den kemiska miljön.

Den biologiska mångfalden i vattendragen har under lång tid påverkats negativt på flera olika sätt. Upp till en fjärdedel av Sveriges ursprungliga våtmarksareal har försvunnit genom dränering, sjösänkning och rätade diken. Sötvattensmiljöer och våtmarker har minskat, fragmenterats och isolerats som ett resultat av bl.a. anläggande av dammar och kraftverk samt anspråkstagande av arealer för jord- och skogsbruk.

Fragmentering av vattendrag, bl.a. genom anläggande av kraftverks- och regleringsdammar, och uttraderande av landbiotoper genom överdäm-

ning samt torrläggning av forsar och strömfåror har stor påverkan på den fysiska miljön och på berörda ekosystem i sjöar och rinnande vatten inom avrinningsområdet. Även enstaka hinder i ett system kan förändra hela systemets struktur och funktion med risk för att vissa arter helt slås ut. Fysisk påverkan har av vattenmyndigheterna identifierats som en av de största anledningarna till att man i dag inte uppfyller de kvalitetskrav om god ekologisk status och god ekologisk potential som gäller enligt förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Fysisk påverkan är t.ex. vattenkraftverk, dammar, dikning, torvbrytning och uträtning av vattendrag.

5 Vattenkraften

Vattenkraften har en nyckelroll i det svenska elsystemet. Vattenkraftens lokalisering har varit utgångspunkten för uppbyggnaden av stamnätet i Sverige. Vattenkraften har påverkat förutsättningarna för introduktionen och utformningen av annan kraftproduktion och därmed också utvecklingen av elmarknaden och balansmarknaden. Trots detta är inte vattenkraften homogen utan det finns stora skillnader mellan olika kraftverk, Kraftverken byggdes mycket tidigt i elsystemets utveckling. Lokala vattenkraftverk har i många städer funnits betydligt längre än elektriciteten och i takt med att el blev en efterfrågad energibärare utrustades de med generatorer. Dessa tidiga vattenkraftsverk saknar i regel vattenmagasin och är ofta byggda i närheten av stadsmiljöer.

Merparten av dagens kapacitet byggdes ut på 1950- och 1960-talet. Det finns för närvarande inte en aktiv nyproduktionsmarknad för vattenkraft i Sverige, primärt p.g.a. skyddade älvsträckor och bristande lönsamhet i nyinvesteringar. Vattenkraftens ägare har fokus på reinvesteringar, underhåll och vidmakthållande åtgärder i befintliga anläggningar.

Ett vattenkraftverk utnyttjar vattnets lägesenergi för elproduktion, Vattnet passerar genom en eller flera vattenturbiner, mekanisk energi genereras av en roterande turbinaxel som sedan konverteras i en generator till elektrisk energi. Vattenkraftverk med dammar möjliggör att vattnet kan lagras i magasin och användas för att reglera energiuttaget. Mängden el som kan produceras beror på fallhöjden, flödet genom turbinen och turbinens verkningsgrad. Vattenkraftverk kan ha olika utformning vad gäller t.ex. dammkonstruktion turbiner och vattenvägar, men principen för kraftutvinning är densamma. Stora delar av vattenkraftsproduktionen bidrar med balansering på alla tidshorisonter – från sekund och minut till årsreglering. Vattenkraften är därför en oerhört viktig resurs för kraftsystemet, för det förnybara energisystemet och för möjligheten att utöva systemansvaret för el. Lagringskapaciteten för svensk vattenkraft är vid 100 procents fyllnadsgrad cirka 34 terawattimmar energi. Vattenkraften är starkt beroende av vattentillgången och har varierat mellan strax över 50 terawattimmar ett torrt år till närmare 80 terawattimmar ett våtår. Skillnaden är så stor som 27 terawattimmar mellan lägsta och högsta årsproduktion.

För Sveriges energiförsörjning är vattenkraften således en mycket viktig förnybar energikälla där utsläppen av förorenande ämnen och växthusgaser är små jämfört med annan elproduktion. Vattenkraftens påverkan på den fysiska miljön och på berörda ekosystem i sjöar och rinnande vatten kan dock vara mycket stor. Vattenkraft påverkar vattendragens karaktär bl.a. genom sina dammar, torrlagda vattendragssträckor och förlust av lek- och uppväxtområden för fisk. Omfattande ekologiska konsekvenser av vattenkraftproduktion kommer också av den fragmentering av älvsfåran och de förändrade vattenflöden som följer av produktionen. Dammar och kraftverk i sig utgör – om inte fungerande vandringsvägar har anlagts – hinder för såväl uppströms som nedströms vandrande djur. Merparten av vattenkraftverk och regleringsdammar har endast prövats enligt äldre bestämmelser, det stora flertalet enligt 1918 års vattenlag. Dessa äldre tillstånd innehåller sällan villkor om hänsyn till naturmiljön. Av totalt 3 656 prövningar som skett enligt äldre lagstiftning än miljöbalken har endast 78 senare omprövats enligt miljöbalken och då vanligen endast i förhållande till enskilda villkor för verksamheten.

Vatten har i flera tusen år utnyttjats för att ersätta tungt muskelarbete och driva kvarnar, stampar, hyttor, smedjor, sågverk, pappersbruk m.m. Sedan slutet av 1800-talet har vattnets kraft även använts för produktion av el. I södra Sverige har anläggningarna legat tätt i vattendragen. De befintliga kulturmiljöerna utgör vittnesbörd om Sveriges historiska utveckling och bidrar såväl till att förklara dagens samhälle som att erbjuda attraktiva livsmiljöer och besöksmål. I kulturmiljölagen (1988:950) fastställs att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön och att ansvaret delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Vissa anläggningar i vatten är byggnadsminnen eller fornminnen och har särskilt skydd i kulturmiljölagen. Miljöbalken omfattar miljön i stort, vilket inbegriper kulturmiljön. Enligt 1 kap. 1 § miljöbalken ska balken tillämpas så att värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken gäller även i förhållande till kulturmiljön och av hushållningsbestämmelserna i 3 kap. följer att fysisk miljö som har betydelse från allmän synpunkt på grund av sina kulturvärden så långt som möjligt ska skyddas från åtgärder som påtagligt kan skada kulturmiljön. Områden som är av riksintresse för kulturmiljövården ska skyddas. I 7 kap. miljöbalken finns bestämmelser om kulturreservat.

6 Reglerna om vattenverksamheter

Med vattenverksamhet avses i miljöbalken bl.a. uppförande, ändring, lagning och utrivning av vattenkraftverk, dammar och andra anläggningar i vattenområden samt åtgärder som utförs för att avvattna mark (11 kap. 3 § miljöbalken). En anläggning som har kommit till genom en vattenverksamhet är en vattenanläggning (11 kap. 4 § miljöbalken). Enkelt kan sägas att den som ägnar sig åt att ändra eller påverka ett vattens

flöde eller läge ägnar sig åt en vattenverksamhet och att de diken, dammar, turbiner och andra anläggningar som används för denna påverkan på vattnet är verktyg för att bedriva vattenverksamheten. Anläggningarna blir på så sätt oskiljbara från den vattenverksamhet som bedrivs med hjälp av anläggningarna.

Av 11 kap. 9 § miljöbalken följer att det som huvudregel krävs tillstånd för en vattenverksamhet. Tillstånd söks enligt 11 kap. 9 b § miljöbalken hos mark- och miljödomstolen. Med vissa angivna undantag söks dock tillstånd till markavvattning hos länsstyrelsen. Regeringen får meddela föreskrifter om att det för vissa vattenverksamheter i stället för tillstånd ska krävas att verksamheterna har anmälts innan de påbörjas (11 kap. 9 a § miljöbalken). I 19 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. finns en uppräknning av verksamheter som på detta sätt har gjorts anmälningspliktiga i stället för tillståndspliktiga.

En ansökan om tillstånd till en vattenverksamhet handläggs av mark- och miljödomstolen i första instans som ett s.k. ansökningsmål (21 kap. 1 a § miljöbalken). Enligt 24 kap. 1 § miljöbalken gäller en dom eller ett beslut i ett ansökningsmål enligt miljöbalken mot alla när det gäller de frågor som har prövats i domen eller beslutet. Bestämmelsen ger uttryck för tillståndens s.k. rättskraft. Rättskraften innebär att alla som har kunnat föra talan i målet blir bundna av tillståndet. Det gäller även den som inte har blivit kallad till förhandling och inte heller fört talan i målet.

Många av dagens vattenverksamheter och vattenanläggningar är uppförda eller drivs med tillstånd som har meddelats med stöd av äldre lagstiftning. Vissa anläggningar är så gamla att de uppfördes innan tillståndsplikt för anläggande och drift infördes. Ägarens rätt att bibehålla dem grundar sig i stället på urminnes hävd. Vissa av dessa anläggningar kan ha mycket stora kulturistoriska värden.

Vid införandet av 24 kap. 1 § miljöbalken infördes även övergångsbestämmelser i 2 och 5 §§ lagen om införande av miljöbalken. Av dessa bestämmelser följer att tillstånd och rättigheter som meddelats enligt äldre lag, t.ex. vattenlagen (1983:291) och äldre vattenlagen (1918:523), ska anses meddelade enligt miljöbalken. Detta innebär att sådana tillstånds rättskraft ska bedömas utifrån 24 kap. 1 § miljöbalken och att ställning måste tas till vilka frågor som kan anses rättskraftigt avgjorda genom tillståndet.

6.1 Miljöfarliga verksamheter och vattenverksamheter – skillnader i prövningen

En jämförelse av skillnaderna mellan prövningen av miljöfarliga verksamheter och prövningen av vattenverksamheter har gjorts av såväl Miljöbalkskommittén (SOU 2002:50), Miljöprocessutredningen (SOU 2009:42) som Vattenverksamhetsutredningen (SOU 2014:35). Som exempel på skillnader pekade dessa utredningar bl. a. på skillnader i prövningens omfattning, möjligheten att besluta om generella föreskrifter som bryter igenom tillståndets rättskraft, ersättningsrätt, vem som ansvarar för framtagande av underlag inför en omprövning samt krav på miljörapport.

6.1.1 Miljörapport

Enligt 26 kap. 20 § miljöbalken ska alla som bedriver en tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet årligen lämna in en miljörapport till tillsynsmyndigheten. Tillståndsplikten för miljöfarlig verksamhet utgår från en indelning i A-, B- och C-verksamheter där A- och B-verksamheter omfattas av tillståndsplikt medan C-verksamheter är anmälningspliktiga. I miljöprövningsförordningen (2013:251) anges om en verksamhet utgör en A-, B- eller C-verksamhet.

I första hand ska rapporteringen avse de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla villkoren i ett tillståndsbeslut och resultaten av dessa åtgärder. Rapporten ska även innehålla uppgift om verksamhetsutövarns namn och organisationsnummer. Det närmare innehållet i rapporten kan anges av regeringen genom en förordning eller av Naturvårdsverket genom föreskrifter, se bemyndiganden i 31 och 47 a §§ förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Motsvarande reglering med möjlighet att ställa krav på lämnande av miljörapport saknas i dag för vattenverksamheter.

6.1.2 Generella föreskrifter

Av 9 kap. 5 § miljöbalken framgår att regeringen, om det framstår som mer ändamålsenligt än beslut i enskilda fall, för att skydda människors hälsa eller miljön i fråga om miljöfarlig verksamhet får meddela föreskrifter om förbud, skyddsåtgärder, begränsningar och andra försiktighetsmått. Sådana föreskrifter får också meddelas för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden. Om det finns särskilda skäl, får regeringen bemyndiga en myndighet att meddela sådana föreskrifter. Om det behövs, får regeringen meddela föreskrifter om sådana försiktighetsmått som går utöver vad som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen eller andra internationella åtaganden. Någon motsvarighet till bestämmelsen i 9 kap. 5 § miljöbalken för vattenverksamhet finns inte.

Som exempel på generella föreskrifter för miljöfarlig verksamhet, som utfärdats med stöd av 9 kap. 5 § miljöbalken kan nämnas 1 kap. 8–18 §§ och 2 kap. 3 § industriutsläppsförordningen (2013:250) som innehåller bestämmelser om försiktighetsmått för industriutsläppsverksamheter.

Miljöprocessutredningen föreslog i sitt betänkande SOU 2009:42 att angelägna miljöförbättrande åtgärder för vanligt förekommande vattenverksamheter skulle kunna genomföras med generella föreskrifter i stället för omprövning i de enskilda fallen och att föreskrifterna borde utformas så att de bryter igenom tillståndens rättskraft. Utredningen ansåg följaktligen att regeringen skulle ges liknande föreskriftsrätt för vattenverksamheter som finns för miljöfarliga verksamheter enligt 9 kap. 5 § miljöbalken. Utredningen föreslog att ett bemyndigande skulle föras in i en ny 11 kap. 9 c § i miljöbalken med en följdändring i 24 kap. 1 §. Även vattenverksamhetsutredningen föreslog sådan ändring i sitt betänkande SOU 2014:35.

Generella föreskrifter kan vara användbara för att förse verksamheter med nya rättsligt bindande krav utan att verksamhetsutövarna och berörda myndigheter ska behöva genomgå rättsprocesser för att uppdatera

tillståndsvillkoren. Det säger sig självt att sådana föreskrifter kan fungera endast i fråga om krav som är generella för alla verksamheter av ett visst slag, dvs. för situationer där individuella prövningar av enskilda verksamheter inte är nödvändiga för att kunna avgöra hur ett visst krav ska utformas.

6.1.3 Båtnadskravet

Utöver de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken gäller enligt 11 kap. 6 § miljöbalken en särskild förutsättning för att bedriva vattenverksamhet. Enligt den bestämmelsen får en vattenverksamhet endast bedrivas om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Syftet med bestämmelsen är att hindra en vattenverksamhet eller tillkomsten av en vattenanläggning som inte är samhällsekonomiskt motiverad. Den samhällsekonomiska bedömningen ska baseras på en ekonomisk analys av rimlig omfattning. Det ska åtminstone göras en grov ekonomisk uppskattning av anläggningskostnader och av de direkta skadorna. Hänsyn ska också tas till skador som uppkommer på egendom som tillhör sökanden. Den samhällsekonomiska nyttan är självfallet lättare att beräkna för en produktionsinriktad vattenverksamhet som kraftverk än för en vattenverksamhet som utförs för andra syften, t.ex. för den allmänna miljö- eller hälsovården. Den senare typen av vattenverksamhet ska kunna tillåtas även om den i strikt ekonomisk mening är förlustbringande.

6.1.4 Ändringar av en verksamhet

Ändringar av miljöfarliga verksamheter

Av 9 kap. 6 § första stycket 4 miljöbalken och 1 kap. 4 och 11 §§ miljöprövningsförordningen (2013:251) följer att kravet på tillstånd alternativt anmälan i princip gäller även ändring av miljöfarlig verksamhet.

Under miljöskyddslagens tid förekom prövningar som utmynnade i s.k. påbyggnadstillstånd, dvs. tillstånd som kompletterade grundtillståndet. Mot bakgrund av den kritik som riktades mot detta system uttalade regeringen i förarbetena till miljöbalken att en samlad prövning borde göras vid ändringar som inte är obetydliga och därför gjorts tillståndspliktiga. Regeringen konstaterade också att det inte var tillfredställande att en verksamhet drevs med stöd av ett flertal tillstånd som var svåra att överblicka och inte gav någon helhetsbild utan försvårade prövningen. Förekomsten av flera tillstånd för en verksamhet försvårade tillsynen och kontrollen av att tillstånden följdes. I enlighet med detta anges det i förarbetena till 9 kap. 6 § första stycket 4 miljöbalken att en samlad prövning bör göras varje gång en verksamhet ändras, om det inte är en liten eller obetydlig ändring som inte ökar utsläpp eller andra störningar. Förarbetsuttalandena tar sikte endast på miljöfarliga verksamheter som är tillstånds- eller anmälningspliktiga.

Till följd av dessa förarbetsuttalanden utvecklades en praxis där tillståndsmyndigheterna – i fall där verksamhetsutövaren sökt tillstånd att ändra sin verksamhet – i stället för att ge ett tillstånd som bara tog sikte

på ändringen meddelade ett helt nytt tillstånd som, om verksamhetsutövaren tog det nya tillståndet i anspråk ersatte det tidigare tillståndet. Att utrymmet i miljöbalken för att meddela påbyggnadstillstånd i praxis ansågs som litet framgång av bl.a. Miljööverdomstolens domar den 21 januari 2002 i mål M 2221-01 respektive M 8118-01.

Tillståndsprövningarna i samband med ändringar fick således delvis den funktion för en fullständig omprövning av tillståndsvillkoren som reglerna om omprövning på myndigheternas initiativ syftar till.

Miljöbalkskommittén ansåg i sitt betänkande En effektivare miljöprövning (SOU 2003:124) att den restriktiva hållningen enligt miljöbalken var alltför långtgående och att möjligheten att meddela påbyggnadstillstånd därför skulle öka. Mot denna bakgrund infördes, genom en lagändring som trädde i kraft den 1 augusti 2005, ett nytt tredje stycke i 16 kap. 2 § miljöbalken (numera 16 kap. 2 § första stycket andra meningen miljöbalken), som innebär en möjlighet att vid ändring av en miljöfarlig verksamhet begränsa tillståndet till att enbart avse ändringen, ett s.k. ändringstillstånd. Samtidigt ändrades omprövningsbestämmelsen i 24 kap. 5 § miljöbalken bl.a. genom att det i paragrafens andra stycke infördes en möjlighet att förena ändringstillståndet med ändringar av tidigare meddelade villkor för verksamheten som har ett samband med ändringen. I förarbetena till lagändringen berördes inte frågan om varför ändringstillstånd bara skulle behövas för miljöfarlig verksamhet.

Bestämmelsen om ändringstillstånd i 16 kap. 2 § första stycket första meningen miljöbalken innebär en möjlighet att begränsa tillståndsprövningen av en miljöfarlig verksamhet till att enbart avse ändringen. Av förarbetena framgår att det är en lämplighetsfråga i vilka fall en begränsad prövning ska kunna ske. Förutom ändringens omfattning och miljöpåverkan samt dess betydelse för verksamheten som helhet anges ett antal faktorer som ska vägas in i bedömningen. Sådana är exempelvis hur lång tid som förflutit sedan grundtillståndet gavs, om flera ändringstillstånd eller förelägganden har meddelats, hur snabb den tekniska och miljömässiga utvecklingen är i branschen, vilka förändringar som skett i verksamheten och dess omgivning sedan grundtillståndet gavs samt omfattningen av de miljöstörningar som förekommer.

När det gäller prövningens omfattning uttalas i förarbetena att omfattningen alltid bör bestämmas utifrån vad som från miljösynpunkt är nödvändigt med anledning av den avsedda ändringen. Verksamhetsdelar som har ett miljömässigt samband med ändringen ska prövas i ett sammanhang. Verksamhetsutövaren måste tillhandahålla det underlag som behövs för att tillståndsmyndigheten ska kunna ta ställning till om ändringen kan tillåtas. Vid prövning av om t.ex. en sökt produktionsökning är tillåtlig måste alltid hänsyn tas till vilken påverkan verksamheten som helhet får med hänsyn till ändringen. Om ändringar i produktionens storlek eller i centrala delar av processen har ett sådant samband med de övriga villkor som gäller för verksamheten att ett tillstånd som enbart avser ändringen vore olämpligt, bör dock det nya tillståndet avse verksamheten som helhet, dvs. prövningen bör utmynna i ett nytt tillstånd för hela verksamheten. Det är tillståndsmyndigheten som slutligt avgör om avgränsningen är lämplig. En för snävt avgränsad ansökan och miljökonsekvensbeskrivning kan innebära att en ansökan avslås eller avvisas. Om myndigheten bedömer att ytterligare delar av verksamheten bör omfattas

av prövningen, kan det också bli fråga om att verksamhetsutövaren – efter ett föreläggande av tillståndsmyndigheten – får komplettera sin ansökan och miljökonsekvensbeskrivning.

Av 24 kap. 5 § andra stycket miljöbalken framgår att ett ändringstillstånd får förenas med bestämmelser om ändringar i villkor som tidigare har meddelats för de delar av verksamheten som inte omfattas av ändringen, om de tidigare villkoren har ett samband med ändringen. I anslutning till att ett ändringstillstånd ges kan således ändringar göras även i villkoren för grundtillståndet. Ändringarna i villkoren för grundtillståndet meddelas då i ändringstillståndet. För grundtillståndet blir det alltså i praktiken fråga om att göra en omprövning av vissa villkor.

Om ändringen av verksamheten innebär en miljöpåverkan i form av t.ex. utsläpp eller buller som redan regleras i det grundtillstånd som gäller för verksamheten i dess helhet, finns ett sådant samband mellan ändringen och det gällande villkoret att tillståndsmyndigheten i ändringstillståndet kan bestämma ett nytt buller- och utsläppsvillkor som gäller verksamheten i dess helhet. Ett sådant nytt villkor i ändringstillståndet ersätter villkoret i det ursprungliga tillståndet, om ändringstillståndet tas i anspråk. Eftersom tillståndsmyndigheten vid sin prövning ska tillämpa de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, t.ex. kravet på bästa möjliga teknik, kan det nya villkoret innebära en skärpning i förhållande till vad som tidigare gällt. Ändringen av verksamheten kan också innebära en ny påverkan på miljön som behöver regleras genom villkor. Sammanfattningsvis innebär detta att ett ändringstillstånd kan innebära att tidigare gällande villkor kvarstår oförändrade, att nytt villkor meddelas som enbart avser ändringen och att det för verksamheten, helt eller delvis, i övrigt meddelas nya eller ändrade villkor avseende sådant som har ett miljömässigt samband med ändringen. De sista nämnda villkoren kan antingen innebära en skärpning i förhållande till vad som tidigare gällt eller innebära att utsläppen tillåts öka som en följd av ändringen.

Av 24 kap. 2 § miljöbalken följer att ett tillstånd förfaller om verksamhetsutövaren inte inom den tid som anges i tillståndet påbörjar den verksamhet eller vidtar de åtgärder som tillståndet avser. När verksamhetsutövaren tar ändringstillståndet i anspråk kommer villkoren i ändringstillståndet att gälla. Dessa villkor gäller sedan oavsett om verksamhetsutövaren i framtiden återgår till en lägre produktion eller lägger ner de processteg som ändringstillståndet avser. Verksamhetsutövaren kan emellertid även välja att inte ta det nya ändringstillståndet i anspråk med följden att det tidigare tillståndet och dess villkor fortsätter att gälla.

I samband med att ett ändringstillstånd ges kan således ändringar göras även i villkoren för grundtillståndet. För grundtillståndet blir det alltså i praktiken fråga om en omprövning av vissa villkor. Övriga omprövningsbestämmelser i 24 kap. miljöbalken innebär att tillståndshavaren påtvingas ändrade villkor. Detta utgör en skillnad i jämförelse med situationen vid ändringstillstånd eftersom det är bara vid ändringstillstånd som verksamhetsutövaren kan låta bli att ta det nya tillståndet i anspråk med följden att det tidigare tillståndet och dess villkor fortsätter att gälla.

Ändringar av vattenverksamheter

Av 11 kap. 3 § 1 miljöbalken, 11 kap. 9 § miljöbalken och 19 § förordningen om vattenverksamhet m.m. följer att kravet på tillstånd alternativt anmälan även gäller ändring av en vattenverksamhet. Tillståndsplikten för vattenverksamhet är således enligt ordalydelsen i dessa bestämmelser utformad på liknande sätt som tillståndsplikten för miljöfarlig verksamhet i 9 kap. 6 § första stycket 4 miljöbalken och 1 kap. 4 och 11 §§ miljöprövningsförordningen. Mot bakgrund av dessa likheter uttalades i förarbetena till miljöbalken att det kunde övervägas att utforma gemensamma bestämmelser om tillståndsplikt för vattenverksamhet och miljöfarlig verksamhet. Så kom emellertid inte att ske.

Som framgått är, enligt uttalanden i förarbetena, utgångspunkten för prövningens omfattning avseende miljöfarlig verksamhet att en samlad prövning bör göras varje gång en verksamhet ändras, om det inte finns förutsättningar för ett ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 § miljöbalken. Något motsvarande uttalande beträffande prövningens omfattning avseende vattenverksamhet finns inte. I förarbetena till miljöbalken uttalas endast att 1983 års vattenlags system bör finnas kvar såvitt avser tillståndsplikten för vattenverksamhet. Vidare uttalas att ett syfte med att inarbeta 1983 års vattenlag i miljöbalken var att samordna de processuella bestämmelserna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Den vattenrättsliga regleringen inarbetades dock i miljöbalken under stor tidspress och utan nödvändiga justeringar till det nya lagstiftningskomplexet. Många av reglerna i 1983 års vattenlag lyftes helt oförändrade in i miljöbalken respektive den s.k. restvattenlagen utan vidare analys. Detta kritiserades av Lagrådet vid införandet av miljöbalken. Detta har fått till följd att ordningen i de äldre vattenlagarna rörande t.ex. prövningens omfattning fortfarande lever kvar. I enlighet med detta innebär praxis att utgångspunkten för prövningens omfattning avseende vattenverksamhet är att en ändring provas för sig utan att någon samlad prövning av hela verksamheten sker.

Enligt praxis avseende ändring av miljöfarlig verksamhet är det avgörande för prövningens omfattning att prövningen blir ändamålsenlig och täcker alla centrala frågor så att det finns förutsättningar att föreskriva villkor i alla delar som är relevanta från miljösynpunkt. Det gällande tillståndets rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken har inte ansetts hindra att hela verksamheten tas upp till prövning om det krävs för en ändamålsenlig prövning. I MÖD 2006:6 uttalade Miljööverdomstolen bl.a. följande.

Hur än verksamhetsutövaren väljer att avgränsa sin ansökan om tillstånd, måste resultatet av tillståndsmyndighetens samlade prövning täcka alla centrala frågor så att det finns förutsättningar att föreskriva villkor i alla delar som är relevanta från miljösynpunkt. Oavsett om prövningsplikten följer av 9 kap. eller 11 kap. eller båda, skall prövningen resultera i de villkor eller föreskrifter som fordras enligt miljöbalkens allmänna hänsynsregler.

Prövningens avgränsning är således av central betydelse för en ändamålsenlig prövning i enlighet med miljöbalkens syfte. Visserligen är det sökanden som genom sin ansökan anger ramarna för prövningen,

men ytterst åligger det tillståndsmyndigheten att ta ställning till om den kan ligga till grund för prövningen.

Domstolen uttalade vidare att om tillståndsmyndigheten anser att ansökan är för snävt avgränsad kan föreläggande om komplettering ske. Om ansökan inte kompletteras, kan den avvisas eller avslås. En förutsättning för att prövningen ska kunna omfatta något annat än vad ansökan gäller är således att sökanden själv utvidgar eller ändrar ansökan.

Trots att domstolens uttalande även syftar på prövning enligt 11 kap. miljöbalken har praxis avseende ändring av vattenverksamhet som utgångspunkt att det gällande tillståndet inte ska bli föremål för ny prövning i samband med en ändring. För att ett gällande tillstånd ska bli föremål för ny prövning krävs enligt praxis att en omprövning sker enligt 24 kap. miljöbalken. I praxis bekräftas dock den allmänna vattenrättsliga grundsatsen att hela verksamheten kan tas upp till prövning om vattenhushållningen påverkas. Ett exempel på detta är Miljööverdomstolens dom den 10 november 2009 i mål M 290-09 där domstolen i fråga om prövningens omfattning anförde att den ändring som tillstånd söktes för inte påverkade någon vattenhushållningsbestämmelse och inte heller medförde sådan påverkan på allmänna eller enskilda intressen att hela verksamheten bör tas upp till prövning.

Det förhållandet att hela verksamheten kan tas upp till prövning om vattenhushållningen påverkas bygger på en allmän vattenrättslig grundsats. Bestämmelser om vattenhushållning fanns tidigare i 2 kap. 27–32 §§ i 1918 års vattenlag. Med vattenhushållning enligt dessa bestämmelser avsågs den inverkan på vattenförhållandena som uppkommer inte till följd av själva byggnaden utan genom handhavandet av dess rörliga delar såsom luckor och dylikt. Vattenhushållning avsåg främst åtgärder som syftade till ett bättre tillgodogörande av vattnet och som påverkade vattenståndet t.ex. genom höjning eller sänkning av vattnet ovanför byggnaden och åtgärder som påverkade vattenföringen t.ex. genom innehållandet av vatten vid byggnaden. Av 11 kap. 62 § i 1918 års vattenlag framgick att vattendomstolens medgivande att bygga i vatten skulle innefatta bestämmelse om vattenmärke eller andra föreskrifter om hushållningen med och framläppandet av vattnet. I 2 kap. 31 § första stycket i 1918 års vattenlag stadgades befogenhet för ägaren och vissa andra angivna subjekt att under vissa förutsättningar hos vattendomstol ansöka och utverka ändrade eller nya bestämmelser om vattenhushållning. Af Klintberg, som hänvisar till Gärde s. 291, anger följande i sin kommentar till nämnda paragraf.

Om den begärda vattenhushållningen äger samband med sådan ändring av själva byggnaden som enligt 2:1 är att hänföra till byggande i vatten, torde det emellertid vara onödigt att åberopa 2:31, eftersom ändring av vattenhushållningen i detta fall inbegripes i det jämlikt 2:20 anhängiggjorda byggnads målet.

Som exempel på praxis beträffande prövningens omfattning vid ändring av vattenverksamhet kan nämnas målet om Edensforsens kraftverk, MÖD 2010:52. Målet gällde en ansökan om tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken avseende upprustning och effektivisering vid Edensforsens kraftverk.

Miljööverdomstolen konstaterade inledningsvis att sökanden hade ett rättskraftigt tillstånd till befintliga vattenanläggningar och vattenverksamhet som redan bedrevs för elproduktion vid kraftverket. Domstolen konstaterade vidare att det i princip krävs särskilt lagstöd för att givna tillstånd ska bli föremål för ny prövning och att sådant lagstöd finns 24 kap. miljöbalken avseende omprövning. Därefter uttalade domstolen att det i målet inte var fråga om omprövning eller s.k. ändringstillstånd i den mening denna term införts i miljöbalken som ett legalt begrepp för prövning av tillstånd till ändring av miljöfarlig verksamhet (16 kap. 2 § miljöbalken). Det var inte heller fråga om tillstånd till vattenverksamhet i kombination med miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken. Mot denna bakgrund, och då ramdirektivet för vatten inte ansågs leda till begränsningar av befintliga tillstånd, fann domstolen att prövningens omfattning skulle begränsas till den sökta effektiviseringen och inte omfatta hela verksamheten. Domstolen uttalade följande.

En utvidgning av tillståndsprövningen till att omfatta även vattenverksamhet och vattenanläggning som omfattas av gällande tillstånd bedöms i detta fall inte kunna förenas med reglerna i balken och dess övergångsbestämmelser eller med den praxis som hittills utvecklats.

Som framgått är, enligt uttalanden i förarbetena, utgångspunkten för prövningens omfattning avseende miljöfarlig verksamhet att en samlad prövning bör göras varje gång en verksamhet ändras, om det inte finns förutsättningar för ett ändringstillstånd enligt 16 kap. 2 § första stycket miljöbalken. Något motsvarande uttalande beträffande prövningens omfattning vid ändring av vattenverksamhet finns inte. Däremot framgår av förarbetena till miljöbalken att ett syfte med att inarbeta 1983 års vattenlag i miljöbalken var att samordna de processuella bestämmelserna för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet.

Tillståndsplikten för ändring av vattenverksamhet är utformad på liknande sätt som tillståndsplikten för ändring av miljöfarlig verksamhet. Bestämmelsen i 24 kap. 1 § miljöbalken, som reglerar rättskraftens omfattning, gör inte någon skillnad mellan miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Det finns inte heller några uttalanden i förarbetena till miljöbalken som anger att rättskraften ska bedömas olika för dessa två typer av verksamheter.

Trots detta innebär praxis att utgångspunkten för prövningens omfattning vid ändring olika för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Vid ändring av miljöfarlig verksamhet är det avgörande att prövningen blir ändamålsenlig och täcker alla centrala frågor så att det finns förutsättningar att föreskriva villkor i alla delar som är relevanta från miljösynpunkt. Det gällande tillståndets rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken har inte ansetts hindra att hela verksamheten tas upp till prövning om det krävs för att prövningen ska bli ändamålsenlig. Detta trots att det inte särskilt anges i 24 kap. 1 § miljöbalken att en sådan prövning bryter igenom rättskraften. När det gäller vattenverksamhet är utgångspunkten enligt praxis och vattenrättslig tradition den motsatta, nämligen att det gällande tillståndet inte blir föremål för ny prövning i samband med en ändring.

6.1.5 Skadeförebyggande underhållsåtgärder

Enligt 11 kap. 17 § första stycket miljöbalken är den som äger en vattenanläggning skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena. Bestämmelsen är en säkerhetsbestämmelse som bl.a. syftar till att undvika damm haveri. Underhållsskyldigheten gäller vattenanläggningar, oavsett om tillstånd till dem har getts eller inte. Kraven på skötsel och underhåll varierar med hänsyn till vattenverksamhetens och anläggningens art och omfattning. Underhållsskyldigheten gäller så länge anläggningen finns kvar. Även om anläggningen inte vidare ska användas får den inte lämnas i ett sådant skick att det är risk för att den orsakar skada. För att anläggningsägaren ska bli kvitt underhållsskyldigheten måste anläggningen rivas.

Underhållsskyldigheten innebär att ägaren är skyldig inte bara att utföra löpande reparationer utan även att bygga om en anläggning som har tjänat ut, dvs. om ägaren inte väljer att riva ut anläggningen. Det sista gäller dock inte beträffande sådana delar som saknar betydelse för annan än ägaren. Underhållsskyldigheten omfattar således sådana åtgärder som utförs i skadeförebyggande syfte. Åtgärder som utförs i annat syfte, t.ex. moderniserings- eller effektiviseringsåtgärder, omfattas inte av denna skyldighet.

Underhållsskyldigheten är straffsanktionerad enligt 29 kap. 8 § första stycket 6 miljöbalken. Av bestämmelsen framgår att den som med uppsåt eller av oaktsamhet bryter mot skyldigheten att underhålla en vattenanläggning döms till böter eller fängelse i högst två år. Den som är skyldig att underhålla en dammanläggning för vattenreglering har dessutom enligt 11 kap. 18 § miljöbalken ett s.k. strikt ansvar att ersätta skada som orsakas av att anläggningen havererar.

Underhållsåtgärder enligt 11 kap. 17 § miljöbalken är således sådana åtgärder som en utövare av vattenverksamhet är skyldig att utföra. Verksamhetsutövaren kan därför inte beträffande sådana åtgärder, på samma sätt som när det gäller t.ex. rena effektiviseringsåtgärder, välja att inte ta det nya tillståndet i anspråk och falla tillbaka på det tidigare tillståndet, jfr 24 kap. 2 § miljöbalken.

6.1.6 Civilrättsligt präglade frågor

Prövningen av vattenverksamhet omfattar, till skillnad från miljöfarlig verksamhet, även vissa civilrättsligt präglade frågor. Det tydligaste exemplet på detta är frågor om ersättning för skada (31 kap. 16–19 §§ miljöbalken) och ersättning för rättegångskostnader (25 kap. miljöbalken). Även vissa andra frågor prövas, såsom tvångsrätt (28 kap. 10 § miljöbalken och 7 kap. 6 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet), andelskraft (8 kap. respektive 7 kap. 6 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet) och strömfallsfastighet (2 kap. 8–9 §§, 7 kap. 5 § andra stycket och 7 kap. 6 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet). Likaså ska det i aktuella fall enligt 6 kap. lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet fastställas en bygdeavgift samt eventuell fiskeavgift i de fall en sådan avgift är

lämpligare än att meddela villkor om anordningar för fisket enligt 11 kap. 8 § miljöbalken. Vidare finns det möjlighet att framställa anspråk på grund av oförutsedda skador (24 kap. 13 §).

6.2 Äldre tillstånd och rättigheter

Huvuddelen av dagens vattenkraftverk och dammar är uppförda och drivs med stöd av särskilda rättigheter och tillstånd enligt lagstiftning som i dag ersatts av miljöbalken. Avsnitt 6.7 i Vattenverksamhetsutredningens betänkande ”Ny tid ny prövning – förslag till ändrade vattenrättsliga regler” (SOU 2013:69) innehåller en utförlig beskrivning av dessa äldre rättigheter och miljöbalkens föregångare när det gäller reglering av prövningsplikt. Genom 2 och 5 §§ miljöbalkens promulgationslag regleras vilka dessa tillstånd och rättigheter som ska anses ”meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken”.

Förenklat kan sägas att rättigheter meddelade med stöd av Kongl. Maj:ts nådiga förordning (1880:57) om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund och de författningar som ersatt den regleringen ska anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken.

Rättigheter att förfoga över vatten som uppkommit med stöd av urminnes hävd och anläggningar och verksamheter som omfattas av s.k. privilegiebrev räknas inte upp i de nyssnämnda bestämmelserna och utgör således inte ett tillstånd enligt miljöbalken eller dess motsvarande äldre bestämmelser. Som en följd av detta omfattas dessa rättigheter inte heller av miljöbalkens rättskraftsregel enligt 24 kap. 1 § miljöbalken.

”Urminnes hävd” är utmönstrat ur svensk författning genom införandet av jordabalken och kan inte uppkomma efter jordabalkens ikraftträdande den 1 januari 1972. I enlighet med 6 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken innebär detta inte någon inskränkning i den rätt som före jordabalkens ikraftträdande tillkommit någon på grund av urminnes hävd. Sådana rättigheter gäller således fortfarande. Urminnes hävd är en rätt som uppkommit till följd av att en verksamhet bedrivits på viss plats under så lång tid att det inte längre går att skönja dess uppkomst. I doktrinen har uttalats att även om något visst tidsmått inte är angivet har tiden som ska ha förflutit för att det ska kunna bli fråga om urminnes hävd ansetts omfatta att två ”mansåldrar” ska ha passerat, vilket brukar översättas till cirka nittio år. Detta bör innebära att urminneshävd kan omfatta anläggningar och verksamheter som tillkommit före 1882, dvs. nittio år före jordabalkens ikraftträdande.

Privilegiebrev är en rättighet som utfärdats avseende rätt att bedriva olika typer av näringsverksamhet såsom rätt till gruvsdrift och bergshanering eller produktion av varor. Det är ofta oklart enligt vilken lagstiftning som privilegiebrev är utfärdade. De tar sikte på näringsrättsliga aspekter och innehåller sällan en beskrivning av vattenanläggningars utformning eller reglering av den vattenverksamhet som kommer att bedrivas för att möjliggöra en viss näringsverksamhet. Privilegiebrev utfärdades av statsmakten.

Vad som i förhållande till utformning av en vattenanläggning och drift av en vattenverksamhet omfattas av en rättighet som stödjer sig på ur-

minnes hävd är inte reglerat i skrift i det enskilda fallet. Detsamma gäller för rättigheter som grundas på ett privilegiebrev då ett privilegiebrev visserligen är ett skriftligt dokument men sällan reglerar en anläggning eller driften av en anläggning. Det förhållandet att rättigheter som uppkommit genom urminnes hävd eller privilegiebrev inte utgör sådana rättigheter som ska anses meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken innebär att de saknar rättsverkan när det kommer till att bedöma vad man har rätt att göra enligt miljöbalken och vad man har skyldighet att göra enligt miljöbalken. Den som bedriver en vattenverksamhet med stöd av urminnes hävd eller med stöd av ett privilegiebrev måste därför, om verksamheten är tillståndspliktig enligt miljöbalken, söka tillstånd enligt miljöbalken. Vid sådan prövning ska även påverkan på kulturmiljövärden beaktas.

En sådan äldre rättighet som inte omfattas av 5 § miljöbalkens promulgationslag har ändå viss betydelse. Den har betydelse för bedömningen av i vilken utsträckning en begränsning av ett visst nyttjande av egendom står i relation till äganderätten och om en sådan begränsning är motiverad i förhållande till det intresse som avses att skyddas eller om en begränsning eller påverkan utlöser en ersättningsrätt antingen från staten eller från tredje man vars handlande påverkar någons egendom. Som exempel kan nämnas ersättningsrätt enligt 31 kap. miljöbalken eller bedömning av vem som har ansvaret att avhjälpa en miljöskada enligt 10 kap. miljöbalken. Urminnes hävd och privilegiebrev har också betydelse vid bedömning av frågor om vem som har rådighet i det område där verksamheten bedrivs eller avses att bedrivs.

6.3 Verksamheter som saknar tillstånd

Verksamheter och anläggningar som anses sakna tillstånd enligt miljöbalken och som inte lagligförklarats kan bli föremål för ingripande från tillsynsmyndigheten genom att de föreläggs att ansöka om tillstånd alternativt att vidta försiktighetsåtgärder eller skyddsåtgärder. För att en laglig anläggning ska få rättskraft enligt miljöbalken krävs en lagligförklaring enligt 17 § miljöbalkens promulgationslag. Anläggningens laglighet ska då bedömas enligt de bestämmelser som gällde vid dess tillkomst. Ett alternativ till lagligförklaring är att verksamhetsutövaren söker tillstånd.

För att en vattenverksamhet som i och för sig har påbörjats eller tillkommit i laga ordning ska få rättskraft enligt miljöbalken krävs ett tillstånd enligt miljöbalken med tillämpning av miljöbalkens regler. Att bedriva verksamheten utan ett sådant tillstånd kan utgöra otillåten miljöverksamhet enligt 29 kap. 4 § miljöbalken.

7 Vattenförvaltningen

I december 2000 antogs det s.k. ramdirektivet för vatten, dvs. Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens

område. Direktivets syfte är att bevara och förbättra vattenmiljön i grund- och ytvatten. Genom direktivet ställs krav på medlemsstaterna att utforma en förvaltning av sina vatten. Ramdirektivet kompletteras av två dotterdirektiv och ett ändringsdirektiv som innehåller mer konkreta och detaljerade krav med avseende på grundvatten och föroreningar av prioriterade ämnen. Direktiven är Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/118/EG av den 12 december 2006 om skydd för grundvatten mot föroreningar och försämring, Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/105/EG av den 16 december 2008 om miljökvalitetsnormer inom vattenpolitikens område och Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/39/EU av den 12 augusti 2013 om ändring av direktiven 2000/60/EG och 2008/105/EG vad gäller prioriterade ämnen på vattenpolitikens område. Genom olika hänvisningar till en mängd andra EU-direktiv medför också ramedirektivet ett krav på samordning och ett samlat genomförande av de flesta direktiv med betydelse på vattenområdet. Av artikel 1 i ramedirektivet framgår att syftet är att upprätta en ram för skyddet av inlands- vatten, vatten i övergångszon, kustvatten och grundvatten, för att

a) hindra ytterligare försämringar och skydda och förbättra statusen hos akvatiska ekosystem och, såvitt avser deras vattenbehov, även terrestra ekosystem och våtmarker som är direkt beroende av akvatiska ekosystem,

b) främja en hållbar vattenanvändning baserad på ett långsiktigt skydd av tillgängliga vattenresurser, och

c) eftersträva ökat skydd och förbättring av vattenmiljön bland annat genom särskilda åtgärder för en gradvis minskning av utsläpp och spill av prioriterade ämnen samt genom att utsläpp och spill av prioriterade farliga ämnen upphör eller stegvis elimineras,

d) säkerställa en gradvis minskning av förorening av grundvattnet och förhindra ytterligare förorening, och

e) bidra till att mildra effekterna av översvämning och torka och därigenom bidra till

– tillräcklig tillgång på ytvatten och grundvatten av god kvalitet som behövs för en hållbar, balanserad och rättvis vattenanvändning,

– en betydande minskning av förorening av grundvattnet,

– skydd för territoriella och marina vatten,

– uppfyllande av målen för relevanta internationella överenskommelser inbegripet sådana som syftar till att förebygga och eliminera förorening av den marina miljön, genom gemenskapsåtgärder för att utsläpp och spill av prioriterade farliga ämnen upphör eller gradvis elimineras, med det slutgiltiga målet att uppnå koncentrationer i den marina miljön som ligger nära bakgrunds nivåerna för naturligt förekommande ämnen och nära noll för av människan framställda syntetiska ämnen.

För att uppnå dessa syften föreskrivs i ramedirektivet ett systematiskt arbetssätt, med miljömål som anger vilken vattenkvalitet som ska uppnås i medlemsstaterna vid en viss tidpunkt, ett system för övervakning, kartläggning och analys av vattenkvaliteten för att bedöma behovet av åtgärder för att nå miljömålen, samt krav på att medlemsstaterna upprättar förvaltningsplaner och åtgärdsprogram som anger vilka åtgärder som behövs för att nå miljömålen.

Sverige genomför ramdirektivet för vatten och de två dotterdirektiven i huvudsak med bestämmelser i 5 kap. miljöbalken, förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön samt föreskrifter från Havs- och vattenmyndigheten och Sverige geologiska undersökning (SGU). Därutöver har vattenmyndigheterna, som är inrättade hos länsstyrelserna, bemyndigats att meddela föreskrifter om miljö kvalitetsnormer samt beslut om åtgärdsprogram och förvaltningsplaner.

7.1 Vattenförvaltningens mål och arbetscykel

Ramdirektivets miljömål framgår av artikel 4.1 som anger att medlemsstaterna vid genomförande av åtgärdsprogram bl.a. ska

- genomföra alla åtgärder som är nödvändiga för att förebygga en försämring av statusen i alla yt- och grundvattenförekomster,
- skydda, förbättra och återställa alla yt- och grundvattenförekomster i syfte att uppnå god yt- och grundvattenstatus senast år 2015,
- skydda och förbättra alla konstgjorda och kraftigt modifierade vattenförekomster i syfte att uppnå god ekologisk potential och god kemisk ytvattenstatus senast år 2015,
- genomföra alla nödvändiga åtgärder för att gradvis minska förorening från prioriterade ämnen och på sikt se till att utsläpp av farliga prioriterade ämnen upphör, samt förebygga eller begränsa förorening av grundvatten, och
- se till att normer och mål för vissa slag av skyddade områden nås senast år 2015.

Gränsvärden för vissa ämnen som ingår i den kemiska ytvattenstatusen och som tillkommit eller vars gränsvärden ändrats genom direktiv 2013/39/EU behöver inte uppnås förrän vid senare tillfälle, jfr 3 kap. 4 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Att uppnå god vattenstatus och förebygga en försämring i medlemsstaternas vattenförekomster utgör således direktivets grundläggande miljömål och huvudregeln för de krav som riktas mot en medlemsstat att säkerställa att dess vattenförekomster når rätt vattenstatus i rätt tid. Direktivet innehåller dock möjligheter för medlemsstaterna att under särskilt angivna förutsättningar tillämpa undantag, såsom att ange längre tid för att nå målen, att nå mindre stränga mål eller att medge att vissa verksamheter kommer till stånd trots att de medför att målen för en viss vattenförekomst inte kan nås. Som framgår av de angivna punkterna kan medlemsstaterna också för vissa vattenförekomster föreskriva modifierade miljömål för ekologiska förhållanden, genom tillämpning av särskilda regler om konstgjorda vattenförekomster (KV) eller kraftigt modifierade vattenförekomster (KMV). Medlemsstaternas arbete med att uppnå miljömålen ska bedrivas i en viss ordning, i förvaltningscykler om sex år. Den nuvarande förvaltningscykeln sträcker sig fram till och med 2021.

Vattenförvaltningsarbetet i en förvaltningscykel inleds genom att medlemsstaterna genomför en kartläggning och analys av alla vattenförekomster, för att kartlägga dem och bedöma deras status, identifiera betydande

påverkanskällor, genomföra en ekonomisk analys av vattenanvändningen och göra en riskbedömning.

Därefter inrättas ett system som övervakar tillståndet i vattnet. Utifrån resultatet av kartläggnings- och analysarbetet bedöms förutsättningarna för att nå god status för alla vattenförekomster och behovet att besluta om eventuella undantag och modifierade miljömål.

För att nå de miljömål som fastställts ska medlemsstaterna upprätta åtgärdsprogram och genomföra dem. Genomförandet av åtgärdsprogrammen ska utvärderas och övervakas. Utifrån dessa resultat ska sedan förändringar övervägas och genomföras inför nästa förvaltningscykel, vilket kan avse bl.a. ändrade mål eller nya eller mer anpassade åtgärder för vissa vattenförekomster.

De fastställda målen och beslutade åtgärdsprogrammen utgör en del av den förvaltningsplan som ska upprättas för varje vattendistrikt.

Genomförandet av ramdirektivet förutsätter en adaptiv förvaltning där såväl miljömål, som åtgärdsprogram och förvaltningsplaner löpande ses över, analyseras och föranleder beslut om ändringar.

7.2 Vattendistrikt och vattenmyndigheter

Sverige har delats in i fem vattendistrikt utifrån de olika avrinningsområden som finns i landet. En länsstyrelse i varje distrikt har utsetts till vattenmyndighet och ansvarar för beslut och samordning inom distriktet.

Varje vattenmyndighet leds av en vattendelegation som är utsedd av regeringen och består av sakkunniga ledamöter med olika erfarenhet och bakgrund, t.ex. från statliga myndigheter, kommuner, universitet, intresseorganisationer och näringslivet. Delegationen fattar beslut i alla frågor inom vattenmyndighetens ansvarsområde men har möjlighet att delegera huvuddelen av frågorna till länsstyrelsen (i praktiken vattenmyndighetens kansli). Delegationen ska dock besluta om större frågor såsom miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram och förvaltningsplan.

För det praktiska genomförandet av vattenförvaltningsarbetet, och då särskilt framtagande av underlag och utarbetande av förslag till statusklassificeringar, miljökvalitetsnormer och åtgärder, har vattenmyndigheten hjälp från alla länsstyrelser i distriktet. Varje länsstyrelse har ett beredningssekretariat som ska bistå vattenmyndigheten med de uppgifter som behövs för genomförande av vattenförvaltningsarbetet.

Vattenförvaltningsarbetet inom varje vattendistrikt utgår dels från de gemensamma, nationella bestämmelser och riktlinjer som finns, dels från de särskilda förutsättningar som gäller inom respektive distrikt. För att så långt som möjligt upprätthålla ett enhetligt, nationellt genomförande av de olika arbetsmomenten inom vattenförvaltningen, samordnas arbetet dels av Havs- och vattenmyndigheten (på en övergripande nivå), dels av vattenmyndigheterna gemensamt. Vattenmyndigheterna har i stor utsträckning kompletterat gällande bestämmelser med gemensamma instruktioner och riktlinjer för länsstyrelsernas arbete med att ta fram underlag och förslag till statusbedömningar, miljökvalitetsnormer och åtgärder i respektive vattendistrikt. Dessa har sedan kunnat anpassas till de särskilda förhållanden som gäller i respektive distrikt.

7.3 Kartläggning och analys av vattnets status

För att veta om det behövs åtgärder för en vattenförekomst måste det rådande tillståndet – vattnets ”status” – fastställas. Vidare ska det undersökas vilken påverkan från mänsklig verksamhet som finns och kan antas uppstå framöver.

Den inledande kartläggningen av vattendistriktet syftar till att fastställa vilka vatten som utgör vattenförekomster, fastställa referensförhållanden för dessa samt att identifiera det nuvarande påverkanstrycket från mänsklig verksamhet och bedöma utvecklingen av detta fram till slutet av nästkommande förvaltningscykel. Detta för att kunna bedöma förutsättningarna att nå god vattenstatus till den tidpunkten. De grundläggande bestämmelserna om kartläggnings- och analysprocessen framgår av 3 kap. 1 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, som hänvisar till ramdirektivets artikel 5 och bilagorna II och III. Mer detaljerade bestämmelser om den inledande kartläggningen finns i föreskrifter från Havs- och vattenmyndigheten för ytvatten och från SGU för grundvatten.

Utifrån kartläggningen ska vattenförekomstens status bedömas och klassificeras. Bilaga V i ramdirektivet för vatten lägger fast utgångspunkter för bedömningen.

Enligt ramdirektivet ska alla betydande yt- och grundvattenförekomster delas in i avrinningsområden och avrinningsdistrikt (artikel 3.1).

En vattenförekomst är ett avgränsat vattenområde, exempelvis en sjö, en sträcka av en å eller älv, ett grundvattenmagasin eller ett kustvattenområde. I Sverige har indelningen i vattenförekomster framförallt skett utifrån storlekskriterier. I Sverige finns nästan 27 000 vattenförekomster. Som jämförelse kan nämnas att det enligt SMHI finns cirka 100 000 sjöar i Sverige (större än en hektar). Med andra ord omfattas inte allt vatten av det formella regelverket enligt vattenförvaltningen. Allt annat vatten benämns inom vattenförvaltningen som ”övrigt vatten”. Status, påverkan och åtgärder i de utpekade vattenförekomsterna påverkar och påverkas av förhållandena i de övriga vattnen. Med andra ord kan även dessa förhållanden behöva beaktas vid bedömningar och val av åtgärder m.m. Principiellt omfattar ramdirektivet allt vatten, men även enligt direktivets regler följer att vatten ska delas in i vattenförekomster enligt främst storlekskriterier, vilket medför att mindre sjöar och vattendrag faller utanför den formstyrda regleringen.

Indelningen av vattenförekomster i Sverige sker i en gemensam arbetsprocess mellan vattenmyndigheterna, länsstyrelserna, SMHI (för ytvatten) och SGU (för grundvatten), där det slutligen är vattenmyndigheterna som fastställer vilka vatten som ska anses utgöra vattenförekomster och därmed omfattas av vattenförvaltningens regelverk.

Utifrån kartläggningen och övervakningsdata ska sedan vattenförekomsternas status bedömas och klassificeras. Bilaga V i ramdirektivet för vatten lägger fast utgångspunkter för bedömningarna. Bilaga V genomförs med föreskrifter för ytvatten meddelade av Havs- och vattenmyndigheten och för grundvatten med föreskrifter meddelade av Sveriges geologiska undersökning (SGU). Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter återfinns i (HVMFS 2013:19) om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten. SGU:s föreskrifter återfinns i (SGU-FS 2013:2) om

miljökvalitetsnormer och statusklassificering för grundvatten. Föreskrifterna kompletteras av handböcker och annat vägledningsmaterial från dessa myndigheter. Därutöver har, som nämnts, vattenmyndigheterna utarbetat rutin- och metodbeskrivningar för arbetet med kartläggning och analys enligt dessa föreskrifter, som stöd för länsstyrelsernas genomförande av de olika arbetsmomenten. Dessa rutin- och metodbeskrivningar har sammanställts i s.k. ”hjälpredor”, som innehåller riktlinjer för statusklassificering, bedömning av påverkan, miljöproblem och risk, framtagande av förslag till miljökvalitetsnormer samt förslag till utpekande av kraftigt modifierade vatten (KMV) och fastställande av ekologisk potential.

De statusklassificeringar som vattenmyndigheterna har genomfört baseras framförallt på mätdata från nationell och regional miljöövervakning, mätkampanjer och enskilda provtagningar samt från recipientkontroll och kommunal miljöövervakning. Förutom klassificering utifrån faktiska mätdata enligt bedömningsgrunderna har också modeller, rimlighets- och osäkerhetsbedömningar och expertbedömningar använts i arbetet. De databaser, modeller och andra informationskällor som använts i klassificeringsarbetet finns angivna i bilaga 4 till vattenmyndigheternas förvaltningsplaner. I bilaga 1 till vattenmyndigheternas förvaltningsplaner anges det mer konkret vilka arbetssätt och metoder som vattenmyndigheterna har tillämpat vid kartläggning och analys av vattenförekomsterna i distrikten.

För att nå målet ”god ytvattenstatus” ska en ytvattenförekomst ha såväl ”god ekologisk status” som ”god kemisk ytvattenstatus”. För ytvattenförekomster fastställs därför den nuvarande ekologiska statusen och den nuvarande kemiska ytvattenstatusen.

Med ”god grundvattenstatus” avses när både den ”kvantitativa statusen” och den ”kemiska grundvattenstatusen” är god. Grundvatten ska därför klassificeras med avseende på både kemisk och kvantitativ status.

För vattenförekomster som utpekats som kraftigt modifierade eller konstgjorda är målet ”god ekologisk potential” och ”god kemisk ytvattenstatus”. Det nuvarande tillståndet för dessa vattenförekomster ska därför fastställas med avseende på vattenförekomstens ekologiska potential och den kemiska ytvattenstatusen.

7.4 Klassificering av vatten

Klassificering av ekologisk ytvattenstatus

Av ramdirektivets bilaga V framgår att bedömningen av en vattenförekomsts ekologiska status ska utgå från bedömningen av kvalitetsfaktorer. För att avgöra en vattenförekomsts sammanvägda ekologiska status behöver det göras bedömningar av statusen hos särskilt angivna biologiska, fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska kvalitetsfaktorer. Bilaga V innehåller s.k. normativa definitioner, som i löpande text beskriver hur de olika kvalitetsfaktorerna ska bedömas för att motsvara ”hög ekologisk status”, ”god ekologisk status” respektive ”måttlig ekologisk status”. De normativa definitionerna anger således vad som typiskt sett motsvarar hög, god respektive måttlig status för respektive kvali-

tetsfaktor. Det finns också normativa definitioner för ”ekologisk potential”. Såväl kvalitetsfaktorerna som de normativa definitionerna skiljer sig åt beroende på om vattenförekomsten i fråga är en flod, sjö, vatten i övergångszon eller kustvatten. För en vattenförekomst som är en flod är t.ex. den biologiska kvalitetsfaktorn fiskfauna en av de kvalitetsfaktorer som ska läggas till grund för bedömningen av vilken ekologisk status vattenförekomsten ska anses ha. God status för kvalitetsfaktorn fiskfauna (den normativa definitionen) är följande.

”Det finns sådana lätta förändringar i arternas sammansättning och förekomst i förhållande till de typspecifika samhällena som kan hänföras till av människor framkallad påverkan på de fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna. Fisksamhällets åldersstruktur uppvisar tecken på störningar som kan tillskrivas av människor framkallad påverkan på de fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna och åldersstrukturen tyder i vissa fall på brister i en särskild arts fortplantning eller utveckling av en omfattning som gör att vissa åldersgrupper kan saknas.”

Om situationen för fiskfaunan motsvarar denna beskrivning, ska statusen för just den kvalitetsfaktorn sättas till ”god ekologisk status”.

Bedömningarna för de fem olika kvalitetsfaktorerna ska sedan vägas samman till en samlad bedömning av vattenförekomstens ekologiska status, enligt en systematik som framgår av ramdirektivets bilaga V och som i enlighet med bilagans bestämmelser har preciserats i de svenska bestämmelser som genomför denna. Utöver det som framgår av ramdirektivets bilaga V har Europeiska kommissionen fattat beslut som närmare tydliggör medlemsstaternas skyldigheter när det gäller denna typ av bedömningar, se bl.a. kommissionens beslut 2013/480/EU från den 20 september 2013.

Enligt denna systematik ska de biologiska kvalitetsfaktorerna väga tyngst i bedömningen, följt av de fysikalisk-kemiska faktorerna och slutligen de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna. Vid en sammanvägning av kvalitetsfaktorer är den kvalitetsfaktor utslagsgivande som klassificerats till sämst status. Som utgångspunkt kan de fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorerna försämra den ekologiska statusen endast från ”hög status” till ”god status” eller från ”god status” till ”måttlig status”, och de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna endast från ”hög status” till ”god status”. Om de fysikalisk-kemiska eller hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna förändras i en vattenförekomst, kommer dock även livsmiljöerna och förutsättningarna för allt biologiskt liv att förändras. För att klassificera en vattenförekomst till ”god status” eller ”hög status” behöver därför i princip även de stödjande fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna uppvisa samma status. Det ska också alltid göras en rimlighetsbedömning av resultatet från den sammanvägda statusklassificeringen, vilket kan leda till en annan bedömning än vad som följer av en strikt tillämpning av den nu beskrivna systematiken.

I Sverige har innehållet i bedömningsgrunderna för ekologisk status, dvs. de normativa definitionerna i ramdirektivets bilaga V, utvecklats i myndighetsföreskrifterna HVMFS 2013:19. Bedömningsgrunderna i dessa föreskrifter utgår således från kvalitetsfaktorerna för ekologisk

status och de normativa definitioner för dessa som anges i ramdirektivets bilaga V.

Bedömningsgrunderna för ekologisk status utgör naturvetenskapliga kriterier för att klassificera den ekologiska strukturen och funktionen hos akvatiska ekosystem. En bedömningsgrund innehåller referensvärden och klassgränser för de kvalitetsfaktorer som anges i direktivet, samt klassgränser och metoder för bedömning av underliggande parametrar och index som preciserar klassificeringen av respektive kvalitetsfaktor.

Av föreskrifterna framgår det både hur bedömningar av statusen för enskilda parametrar och kvalitetsfaktorer ska genomföras, och hur dessa sedan ska vägas samman till en övergripande bedömning av ekologisk status. I föreskrifterna anges också hur statusklassificeringar ska genomföras om det saknas övervakningsdata för tillämpningen av bedömningsgrunderna för en eller flera parametrar eller kvalitetsfaktorer, eller om resultaten från klassificeringen enligt sådana data framstår som osäkra eller orimliga. Exempel på detta kan vara om en bedömningsgrund på grund av de naturliga förutsättningarna i den aktuella vattenförekomsten inte är tillämpbar för klassificeringen av en viss kvalitetsfaktor. Då kan man vid den sammanvägda bedömningen av ekologisk status genom en rimlighetsbedömning välja att bortse från resultatet av klassificeringen av just den kvalitetsfaktorn.

Som beskrivits i det föregående ska bedömningen av ekologisk status ske i en viss hierarkisk ordning, där klassificeringen av hydromorfologiska kvalitetsfaktorer enligt föreskrifterna egentligen bara kan sänka den övergripande ekologiska statusen från ”hög status” till ”god status”. Om de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna visar på en sämre status än de biologiska faktorerna anger, eller om det saknas underlag för bedömning av biologiska kvalitetsfaktorer, kan dock den ekologiska statusen klassificeras till sämre än ”god status” även utifrån de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna. Detta följer av föreskrifternas bestämmelser om rimlighets- och osäkerhetsbedömningar (2 kap. 9 och 12 §§ HVMFS 2013:19) och förutsätter att det finns ett underlag och en utredning som visar att den ekologiska statusen motsvarar bedömningen av de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna. Ett sådant underlag ska bl.a. visa på kopplingen mellan de hydromorfologiska och biologiska förhållandena och ge en förklaring till varför de inte överensstämmer.

Detta förfarande har hittills tillämpats i relativt stor utsträckning av vattenmyndigheterna, och där det har saknats biologiska och fysikalisk-kemiska data har bedömningen av ekologisk status baserats på de hydromorfologiska kvalitetsfaktorerna. En rimlighetsbedömning enligt detta förfarande ska inte förväxlas med en expertbedömning (enligt 2 kap. 13 § HVMFS 2013:19), som t.ex. kan göras om det helt saknas dataunderlag för statusbedömningen eller om det finns dataunderlag för parametrar som inte ingår i bedömningsgrunderna men som ändå anses utgöra tillförlitliga och säkra underlag för bedömning av vattnets status (t.ex. parametrarna stormussla och fintrådiga alger).

Föreskrifterna anger således förutsättningarna för klassificering och statusbedömning av ekologisk status, vilket ligger till grund både för bedömning av utgångsläget men också för bedömningar av om de fastställda målen sedan uppnåtts. Ytvattenförekomsternas ekologiska status klassas efter en femgradig skala: ”hög status”, ”god status”, ”måttlig

status”, ”otillfredsställande status” och ”dålig status”. Bedömningen av de olika ingående parametrarna och kvalitetsfaktorerna sker enligt samma skala.

Klassificering av kemisk ytvattenstatus

Ytvattentförekomsternas kemiska status ska anges som ”god status” eller ”uppnår ej god status”, dvs. det finns bara två klasser för kemisk status. Även detta framgår av bilaga V till ramdirektivet för vatten, och genomförs i Sverige med Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2013:19.

Klassificeringen baseras på förekommande halter av prioriterade ämnen, vilka regleras i EU:s direktiv 2008/105/EG med tillhörande ändringsdirektiv 2013/39/EU. Detta direktiv anger EU-gemensamma gränsvärden för ett antal prioriterade ämnen och ämnesgrupper. Utöver dessa anges även gemensamma gränsvärden för vissa andra föroreningar (såsom DDT, cyklodiener och trikloretylen) som betraktas som farliga och som sedan tidigare regleras i EU-gemensam lagstiftning.

Klassificeringen av kemisk ytvattenstatus ska ske genom en bedömning av om gränsvärdena för respektive ämne eller ämnesgrupp överskrids i en vattentförekomst. Om värdet överskrids vid någon representativ övervakningspunkt i vattentförekomsten uppnås inte ”god kemisk ytvattenstatus”. Om värdena underskrids vid samtliga representativa övervakningspunkter har vattentförekomsten ”god kemisk ytvattenstatus”.

Vattenmyndigheternas statusklassificeringar av kemisk ytvattenstatus har baserats på mätdata från nationell och regional miljöövervakning, undersökningar inom förorenade områden, screeningar, recipientkontroll och kommunal miljöövervakning samt olika mätkampanjer.

Klassificering av kemisk grundvattenstatus

Även kemisk grundvattenstatus bedöms utifrån förekomsten av vissa kemiska ämnen i grundvattnet. Kemisk grundvattenstatus ska klassificeras som ”god kemisk grundvattenstatus” eller ”otillfredsställande kemisk grundvattenstatus”. Hur detta ska bedömas regleras genom ett dotterdirektiv till ramdirektivet för vatten – direktiv 2006/118/EG om skydd för grundvatten – som på ett ganska detaljerat sätt anger hur medlemsstaterna ska gå till väga för att bedöma och klassificera grundvattentförekomster med avseende på kemisk grundvattenstatus.

Utgångspunkten är att medlemsstaterna själva ska fastställa relevanta värden som inte bör överskridas för sådana ämnen som bedöms utgöra en risk för vattenkvaliteten i grundvattnet eller i anslutande terrestra eller akvatiska ekosystem. På EU-nivå har det dock fastställts vilka riktvärden som ska gälla för nitrater och aktiva ämnen i bekämpningsmedel (bilaga 1 till direktiv 2006/118/EG). I Sverige regleras bedömningen och klassificeringen av kemisk grundvattenstatus i föreskrifter från SGU (SGU-FS 2013:2) som kompletteras av vägledningsmaterial och särskilda bedömningsgrunder för grundvatten från samma myndighet. Vattenmyndigheterna har även tagit fram en ”hjälpreda” med riktlinjer för statusklassificering och bedömningar för grundvatten på motsvarande sätt som för ytvatten.

För klassificering av kemisk status används mätdata från nationell och regional miljöövervakning, data från kommunal kontroll av råvatten för dricksvattenproduktion samt resultat från andra undersökningar, såsom screeningar, recipientkontroller eller undersökningar av förorenade områden.

Klassificering av kvantitativ grundvattenstatus

Grundvatten ska även bedömas med avseende på dess kvantitativa status, som också anges i klasserna ”god kvantitativ status” och ”otillfredsställande kvantitativ status”. Detta avser i praktiken en bedömning av om det råder balans mellan nybildning och uttag av grundvatten från grundvattenförekomsten. Hur denna bedömning ska gå till regleras också i SGU:s föreskrifter (SGU-FS 2013:2) kompletterade med myndighetens vägledningsmaterial och bedömningsgrunder för grundvatten samt vattenmyndigheternas riktlinjer för arbetet.

Övervakningen av grundvattennivåer är än så länge begränsad. Den övervakning som finns tillgänglig kommer främst från SGU:s nationella övervakning i opåverkade grundvattenmagasin. SGU:s referensmätningar visar dock att svenska grundvattennivåer över lag är stabila och att risken för långvarigt låga nivåer är mycket liten i majoriteten av grundvattenförekomsterna. Mot den bakgrunden, och då bedömningen av kvantitativ status ska vara riskbaserad, har huvuddelen av grundvattenförekomsterna bedömts ha ”god kvantitativ status”.

Påverkansanalys, ekonomisk analys och riskanalys

Utöver den rent naturvetenskapliga statusklassificeringen ska vattenmyndigheterna även bedöma den mänskliga påverkan på de aktuella vattenförekomsterna. Det kan till exempel vara en planerad utbyggnad av ett fritidshusområde som leder till ökade utsläpp från enskilda avlopp, vilket i sin tur kan leda till problem med övergödning. Påverkansanalysen utgör en viktig del av kartläggningsprocessen och används för att bedöma om det finns miljöproblem och om vattenförekomsten riskerar att inte uppnå god status i rätt tid.

Vattenmyndigheterna ska även utföra en ekonomisk analys som beskriver den ekonomiska betydelsen av vattenanvändningen samt kostnadstäckningen för vattentjänster. Ett syfte med den ekonomiska analysen är att visa vilken ekonomisk utveckling som kan förväntas under den kommande förvaltningscykeln för olika branscher som påverkar vattenkvaliteten i respektive vattendistrikt, för att därigenom få ett underlag för att bedöma förutsättningarna för och utvecklingen av påverkan på distriktets vattenförekomster och riskerna för en framtida försämring av vattenkvaliteten.

I arbetet med att kartlägga och beskriva vattenförekomsterna ingår även att göra en bedömning av risken för att en vattenförekomst inte ska uppfylla de miljökvalitetsnormer som gäller för den. Påverkansanalysen, den ekonomiska analysen och riskanalysen ska vägas in när man beslutar om vilket kvalitetskrav som ska gälla för vattenförekomsten och vid antagande av åtgärdsprogram.

Kraftigt modifierade eller konstgjorda vattenförekomster

En kraftigt modifierad vattenförekomst (KMV) är enligt artikel 2.9 i ramdirektivet en ytvattenförekomst som till följd av fysiska förändringar genom mänsklig verksamhet har ändrat karaktär på ett väsentligt sätt.

En konstjord vattenförekomst (KV) är enligt artikel 2.8 i ramdirektivet en ytvattenförekomst som har skapats genom mänsklig verksamhet (t.ex. en grävd kanal eller en anlagd sjö).

Enligt artikel 4.3 i direktivet får medlemsstaten förklara en ytvattenförekomst som KMV eller KV under förutsättning att

a) de förändringar i förekomstens hydromorfologiska egenskaper som vore nödvändiga för att uppnå en god ekologisk status skulle få en betydande negativ inverkan på (i) miljön i stort, (ii) sjöfart, inklusive hamnanläggningar, eller rekreation, (iii) verksamheter för vilka vatten lagras, t.ex. dricksvattenförsörjning, kraftproduktion eller bevattning, (iv) vattenreglering, skydd mot översvämning, markdränering, eller (v) andra, lika viktiga, hållbara mänskliga utvecklingsverksamheter, och

b) de nyttiga mål som ska uppnås genom de konstgjorda eller förändrade egenskaperna hos vattenförekomsten på grund av teknisk genomförbarhet eller oproportionerligt höga kostnader inte rimligen kan uppnås på något annat sätt som utgör ett bättre alternativ för miljön.

För att förklara en vattenförekomst som KMV eller KV krävs alltså att vattenförekomsten i fråga är modifierad på ett sådant sätt att en förändring skulle krävas i de hydromorfologiska egenskaperna för att kunna nå god ekologisk status och att dessa förändringar i sin tur skulle få en betydande negativ inverkan på en sådan verksamhet som anges i artikel 4.3 i ramdirektivet för vatten eller på miljön i stort. En grundläggande förutsättning för att kunna peka ut en vattenförekomst som KMV är också att vattenförekomsten genom fysiska förändringar har fått en väsentligt ändrad karaktär till följd av någon sådan verksamhet som anges i artikel 4.3. På motsvarande sätt är grundförutsättningen för att peka ut en vattenförekomst som KV att vattenförekomsten har skapats genom eller för någon sådan verksamhet som anges i artikel 4.3.

Förklarandet av en vattenförekomst som KMV eller KV är frivillig för medlemsstaterna. Detta uttrycks i svensk rätt med att vattenmyndigheterna får förklara en vattenförekomst som kraftigt modifierad (4 kap. 3 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön).

Om en vattenförekomst förklaras som KMV eller KV, behöver medlemsstaten inte se till att god ekologisk status uppnås i vattenförekomsten. Vattenförekomstens nuvarande ekologiska potential ska bedömas i stället för dess ekologiska status. God ekologisk potential ska definiera den ekologiska status som kan uppnås när alla rimliga åtgärder som inte ger en betydande påverkan på verksamheten är genomförda. För de kvalitetsfaktorer som inte berörs av hydromorfologisk påverkan i ett kraftigt modifierat eller konstgjort vatten gäller dock samma gränser som för god ekologisk status. Exempelvis kan man i vissa fall notera att fiskfaunan i en reglerad vattenförekomst påverkas av en damm samtidigt som antalet kiselalger inte berörs.

Metodik för vattenmyndigheternas arbete med utpekande av KMV

Arbetet med att förklara vattenförekomster som kraftigt modifierade (KMV) har utgått från Havs- och vattenmyndighetens två vägledningar för kraftigt modifierade vatten:

- Vägledning för 4 kap. 3 § vattenförvaltningsförordningen om kraftigt modifierade vatten (Havs- och vattenmyndighetens rapport 2015:9).
- Vägledning för kraftigt modifierat vatten – Fastställande av kraftigt modifierat vatten i vattenförekomster med vattenkraft (2016-06-02).

Som framgår av 4 kap. 3 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön kan vattenförekomster förklaras som KMV på grund av påverkan från flera olika typer av samhällsnyttiga verksamheter. Specifik vägledning för KMV finns dock bara när det gäller vattenkraft, vilket kan ha bidragit till att vattenmyndigheterna för närvarande bara har förklarat yt-vattenförekomster med påverkan från vattenkraft som KMV.

Grund för förklarande av KMV

Utgångspunkt för att en vattenförekomst ska kunna förklaras som KMV är att vattenförekomsten ska ha en väsentligt förändrad karaktär avseende hydromorfologiska förhållanden och att detta ska ha orsakats av samhällsnyttiga mänskliga verksamheter. Förutsättningen är också att god ekologisk status inte kan nås utan en betydande negativ påverkan på den samhällsnyttiga verksamheten och att nyttan med denna verksamhet inte kan nås på annat sätt som är betydligt bättre för miljön.

I bedömningsförfarandet av KMV kopplat till vattenkraft har vattenmyndigheterna utgått från att de hydromorfologiska förhållandena har en väsentligt förändrad karaktär när klassificeringen av hydromorfologisk status är bedömd som ”otillfredsställande” eller ”dålig” avseende hydrologisk regim eller morfologiskt tillstånd i enlighet med bedömningsgrunderna för hydromorfologiska kvalitetsfaktorer (HVMFS 2013:19, bilaga 3). Detta tillvägagångssätt framgår också av Havs- och vattenmyndighetens vägledning för KMV med avseende på vattenkraft (s. 20). Vattenförekomster som har bedömts ha bättre status än ”otillfredsställande” för dessa kvalitetsfaktorer har alltså inte förklarats som KMV, även om de är påverkade av vattenkraftverksamheter.

Nästa steg i processen är att bedöma om åtgärder för att nå god ekologisk status i vattenförekomsten skulle medföra en betydande negativ påverkan på den aktuella samhällsnyttiga verksamheten. Med ”verksamheten” avses i detta sammanhang inte den specifika enskilda anläggningen som påverkar vattenförekomstens status, utan bedömningen görs i stället i förhållande till den samlade samhällsnytta som anläggningen bidrar till, dvs. energiförsörjning. När det gäller vattenkraften innebär det att en betydande negativ påverkan på verksamheten anses uppstå först om de åtgärder som krävs för att uppnå god ekologisk status medför en negativ påverkan på det svenska energisystemet. Med energisystemet avses både energitillförsel, balans- och reglerkraft och stabilitet i elnätet.

Det ska också bedömas om nödvändiga åtgärder för att uppnå god ekologisk status skulle leda till en betydande negativ påverkan på miljön i stort. I så fall kan vattenförekomsten också förklaras som KMV, även om åtgärderna inte bedöms leda till en betydande negativ påverkan på

energisystemet. Med ”miljön i stort” avses såväl naturmiljön i sig som kulturmiljöer, rekreationsvärden och sociala värden. Med andra ord ska även åtgärdernas påverkan på naturmiljöer, kulturmiljöer och värden för det rörliga friluftslivet vägas in.

Ett utpekande av KMV på denna grund är motiverat först om det rör sig om betydande ingrepp i sådana värden av större betydelse – det behöver alltså röra sig om både omfattande påverkan på intressena och intressen som bedöms ha stort värde för samhället i stort, t.ex. i form av utpekade riksintressen, nationellt eller regionalt värdefulla miljöer och områden m.m.

Europeiska kommissionens miljödirektorat har som en informationspunkt under ett möte med unionens vattendirektörer i juni 2016 särskilt adresserat frågan om utpekande av KMV för kulturmiljöer (DOC WD/2016-1/8) och då uppgett följande:

”...Article 4(3) to be applicable is that the changes to the hydro-morphological characteristics of the water body concerned which would be necessary for achieving good ecological status would have significant effects on the wider environment ... the relevant CIS guidance document refers to the notion of the wider environment as covering heritage. Therefore Article 4(3) provides the mechanism for Member States to ensure that an appropriate balance between water protection and heritage can be found.”

Många värdefulla kulturmiljöer med höga kulturvärden är inte särskilt utpekade men utgör grunden för attraktiva livsmiljöer, rekreationsområden och populära besöksmål. För att kunna ta ställning till om en planerad åtgärd innebär ett betydande ingrepp i värden av större betydelse behövs det, när det gäller kulturmiljöer, finnas med en antikvatisk bedömning i beslutsunderlaget.

Ytterligare en faktor som det ska tas hänsyn till vid bedömningen av om en vattenförekomst kan förklaras som KMV är förhållandet till annan EU-rättslig miljölagstiftning. Ett förklarande av KMV får inte leda till att krav enligt t.ex. art- och habitatdirektiven inte kan följas. Det innebär att vattenförekomster med verksamheter som påverkar ett Natura 2000-område kan förklaras som KMV endast om det trots en sådan förklaring kan säkerställas att ett gynnsamt tillstånd kan uppnås för de utpekade skyddade arterna och habitaterna i området. Sådana vattenförekomster kan alltså förklaras som KMV enbart om det är klarlagt att nödvändiga åtgärder för att uppnå god ekologisk potential är tillräckliga för att säkerställa att även ett gynnsamt tillstånd uppnås för de skyddade arterna och habitaterna.

Klassificering av ekologisk potential

För klassificering av den ekologiska potentialen för vattenförekomster som förklarats som KMV eller KV ska man vid bedömningen tillämpa de kvalitetsfaktorer för de fyra naturliga vattenkategorier som framgår av ramdirektivets bilaga V 1.1.5 och som närmast liknar den ifrågasvarande konstgjorda eller kraftigt modifierade vattenförekomsten. Som nämnts är vattenkategorierna ”flod”, ”sjö”, ”vatten i övergångszon” och ”kustvat-

ten”. I direktivets bilaga V 1.2.5. anges normativa definitioner för ekologisk potential i löpande text på samma sätt som för ekologisk status. Ekologisk potential bedöms som ”maximal ekologisk potential”, ”god ekologisk potential” eller ”måttlig ekologisk potential”.

Förklarandet av vattenförekomster som KMV eller KV innebär att medlemsstaterna har möjlighet att anpassa direktivets krav på vattenförekomsterna till att det redan i dag finns och kan komma att etableras verksamheter som innebär modifieringar och påverkan. Förklarandet ska enligt ramdirektivet för vatten ske på de grunder som anges i artikel 4.3. Av artikel 4.3 framgår att möjliga förändringar i de hydromorfologiska egenskaperna måste identifieras för att kunna bedöma om god ekologisk status kan uppnås eller inte. Det är en förutsättning för en förklaring som KMV eller KV att dessa förändringar inte kan ske utan en betydande negativ inverkan på den verksamhet som modifierat vattenförekomsten.

7.5 Miljökvalitetsnormer

Av 5 kap. 1 § första stycket miljöbalken följer att miljökvalitetsnormer är föreskrifter för vissa geografiska områden eller hela landet om kvaliteten på mark, vatten, luft eller miljön i övrigt som behövs för att varaktigt skydda människors hälsa eller miljön eller för att avhjälpa skador på eller olägenheter för människors hälsa eller miljön. En miljökvalitetsnorm är således en bestämmelse om hur miljön bör eller ska vara beskaffad i olika avseenden. Den anger ett tillstånd i miljön, en grad av påverkan eller högsta eller lägsta nivåer av ämnen som ska klaras av eller eftersträvas. En miljökvalitetsnorm uttrycker alltså hur miljön ska vara beskaffad, inte hur mänsklig verksamhet ska utformas.

Enligt 5 kap. 2 § första stycket 1–4 miljöbalken finns fyra olika typer av miljökvalitetsnormer. En miljökvalitetsnorm kan utgöra en s.k. gränsvärdesnorm som innebär att en viss föroreningsnivå eller störningsnivå inte får överskridas eller underskridas (punkten 1). Om normen avser en nivå som ska eftersträvas utgör den en s.k. målsättningsnorm (punkten 2). Vidare kan en norm utgöra en s.k. indikativ norm som anger högsta eller lägsta förekomst i yt- och grundvatten av organismer som kan tjäna till ledning för bedömning av tillståndet i miljön (punkten 3). En norm som, utan att vara en gränsvärdesnorm, målsättningsnorm eller indikativ norm, anger de krav i övrigt på kvaliteten på miljön som följer av Sveriges medlemskap i EU utgör en s.k. övrig norm (punkten 4).

I ramdirektivet för vatten används såväl ordet miljömål som ordet miljökvalitetsnormer. I artikel 2 definieras miljömål som de mål som fastställs enligt direktivets artikel 4, och miljökvalitetsnormer definieras som koncentrationen av ett visst förorenande ämne eller en viss grupp av förorenande ämnen i vatten, sediment eller biota som, för att skydda människors hälsa eller miljön, inte bör överskridas. Även bestämmelser som genomför det som i direktivet uttrycks som miljömål kallas miljökvalitetsnormer i det svenska regelverket.

De normer som i direktivet anger gränsvärden för hur mycket kemiska föroreningar som får förekomma i en vattenförekomst är sådana miljökvalitetsnormer som avses i 5 kap. 2 § första stycket 1 miljöbalken.

Normer som anger kvalitetsfaktorer såsom värden för förekomst av antal arter eller förekomst av föroreningar som ska tjäna som vägledning för bedömningen av vilken status en vattenförekomst ska anses ha är sådana miljökvalitetsnormer som avses i 5 kap. 2 § första stycket 3 miljöbalken. Normer som beskriver en status som en vattenförekomst ska uppnå är, i den del som normen inte anger ett absolut gränsvärde som inte får överskridas eller underskridas, sådana miljökvalitetsnormer som avses i 5 kap. 2 § första stycket 4 miljöbalken.

Regeringen har i 5 kap. 1 § första stycket miljöbalken bemyndigats att meddela föreskrifter om miljökvalitetsnormer. Regeringen får överlåta till en myndighet att meddela miljökvalitetsnormer som följer av Sveriges medlemskap i EU. Miljökvalitetsnormer för att genomföra ramdirektivet för vatten omfattas av en sådan normgivningsdelegation till vattenmyndigheterna.

Ändring av miljökvalitetsnormer

Som nämnts bygger ramdirektivet för vatten på en adaptiv planering. Syftet med en adaptiv planering är att kunna göra anpassningar efter hand. Ett kontinuerligt arbete pågår för att förbättra dataunderlaget så att fler klassificeringar kan baseras på mer kompletta mätdata. Detta innebär att vissa klassificeringar av status eller potential kan komma att ändras allt eftersom kunskapsunderlaget kompletteras och förbättras. I och med att klassificeringarna ändras kan även miljökvalitetsnormerna komma att ändras. Detsamma kommer att kunna ske till följd av eventuella förbättringar eller försämringar av vattenkvaliteten som uppstår, t.ex. till följd av befintliga och nya verksamheter och åtgärder eller till följd av att förvaltningen tillämpar någon sådan undantagsmöjlighet för lindrigare krav som ramdirektivet ger utrymme för. Det finns således inget hinder för vattenmyndigheterna att under de förutsättningar som regelverket ger ändra en miljökvalitetsnorm, antingen under pågående förvaltningscykel eller i samband med uppdateringar av förvaltningsplaner

7.6 Undantag som gör det möjligt att ställa lindrigare krav

Ramdirektivet för vatten ger medlemsstaterna möjlighet att avvika och göra undantag från de miljömål som anges i direktivet. De angivna målen om god yt- och grundvattenstatus eller god ekologisk potential och god kemisk ytvattenstatus skulle som huvudregel ha uppnåtts senast den 22 december 2015. Miljökvalitetsnormerna anger alltså dels en viss status eller potential som ska uppnås men också vid vilken tidpunkt statusen eller potentialen ska vara uppnådd.

Direktivets bestämmelser om undantag möjliggör för medlemsstaterna att dels skjuta upp tidpunkten för när miljömålen ska nås, dels sätta lägre krav, dvs. fastställa mindre stränga mål än att uppnå god vattenstatus. Direktivet möjliggör även för medlemsstaterna att under vissa förutsättningar tillåta viss försämring av vattenkvaliteten. Bestämmelserna om undantag är dock fakultativa. Det finns därmed ingen skyldighet att

besluta om undantag trots att det finns förutsättningar för det. Om undantag tillämpas, ska skälen för det anges i förvaltningsplanerna.

7.6.1 Förlängd tidsfrist och mindre stränga krav

Medlemsstaterna kan avvika från den tidpunkt då god vattenstatus ska vara uppnådd. Medlemsstaterna kan också ange en lägre ambitionsnivå genom att fastställa mindre stränga miljö kvalitetsnormer. Förutsättningarna för detta regleras i ramdirektivets artikel 4.4 och 4.5 som motsvaras av 4 kap. 9 och 10 §§ förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Om undantagen tillämpas, ska skälen för detta redovisas i förvaltningsplanen.

Förlängd tid

En förlängning av tidpunkten för att nå miljö kvalitetsnormen kan ske om (1) syftet är att vattenmiljön stegvis ska förbättras så att kvalitetskraven blir uppfyllda vid den senare tidpunkten, (2) det inte är möjligt av tekniska skäl eller med rimliga kostnader att åstadkomma de förbättringar av vattenmiljön som behövs för att uppfylla kvalitetskraven inom den tid som annars krävs, och (3) vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

Tidsfristen kan förlängas till den 22 december 2021 eller 2027. I de fall där de naturliga förhållandena är sådana att det är omöjligt att åstadkomma förbättringarna dessförinnan kan tidsfristen förlängas ytterligare.

Mindre stränga krav

Vattenmyndigheten får även besluta om mindre stränga miljö kvalitetsnormer, om vattenförekomsten är så påverkad av mänsklig verksamhet eller av dess naturliga tillstånd att det är omöjligt eller skulle medföra orimliga kostnader att uppnå kraven. En mindre sträng miljö kvalitetsnorm får dock beslutas endast om (1) de miljö mässiga eller samhälls ekonomiska behov som verksamheten fyller inte utan orimliga kostnader kan tillgodoses på ett för miljön bättre sätt, (2) alla möjliga åtgärder vidtas för att, med beaktande av verksamhetens karaktär eller vattenförekomstens naturliga tillstånd, uppnå bästa möjliga ekologiska och kemiska status för ytvatten och bästa möjliga tillstånd för grundvatten, samt (3) vattnets kvalitet inte riskerar att försämrats ytterligare.

Vattenmyndigheterna har varit mycket restriktiva med att tillämpa undantag i form av mindre stränga krav i de första och andra förvaltningscyklerna.

7.6.2 Ny verksamhet och tillfällig försämring

Enligt 4 kap. 11 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön, som genomför ramdirektivets artikel 4.7, får vattenmyndigheten för en viss vattenförekomst besluta om undantag, om en ny verksamhet eller åtgärd medför att god status eller potential inte uppnås eller att den nuvarande statusen eller potentialen försämrats. Av paragrafen följer att ett sådant undantag endast får beslutas om (1) tekniska skäl eller orimliga

kostnader utesluter att de fördelar som den nya verksamheten eller åtgärden bedöms medföra kan uppnås på något annat sätt som skulle vara betydligt bättre för miljön, (2) alla genomförbara åtgärder vidtas för att mildra de negativa konsekvenserna för vattenförekomstens kvalitet, och (3) skälen för den nya verksamheten eller åtgärden är ett allmänintresse av stor vikt eller de fördelar som ett uppfyllande av kvalitetskraven skulle medföra för miljön och samhället inte uppväger den nya verksamhetens eller åtgärdens fördelar för människors hälsa eller säkerhet eller för en hållbar utveckling.

Ramdirektivet för vatten tillåter även enligt artikel 4.6 en tillfällig försämring. Det förutsätter dock att försämringen är ett resultat av omständigheter som orsakas av naturliga skäl eller force majeure och som är exceptionella och inte hade kunnat förutses. Motsvarande bestämmelse i den svenska lagstiftningen finns i 4 kap. 12 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Denna bestämmelse ålägger vattenmyndigheterna ett ansvar för att fastställa och se till att det genomförs åtgärder för att förebygga ytterligare försämringar och för att återställa vattenkvaliteten (om det inte finns förutsättningar för undantag i form av mindre stränga krav).

7.7 Åtgärdsprogram

För att nå miljömålen enligt ramdirektivet för vatten ska medlemsstaterna anta och genomföra åtgärdsprogram. Åtgärdsprogrammets innehåll och funktion är därför centrala för att följa direktivet. Enligt artikel 11.1 i direktivet ska medlemsstaterna se till att det för varje avrinningsdistrikt upprättas ett åtgärdsprogram för att nå de miljömål som fastställs enligt artikel 4. Vid framtagandet av åtgärdsprogrammen ska hänsyn tas till de analyser som utförts beträffande påverkan och risk samt till de ekonomiska analyserna. Redan i målbestämmelsen i artikel 4 anges att vid genomförandet av åtgärdsprogram ska medlemsstaterna bl.a. genomföra alla åtgärder som är nödvändiga för att förebygga en försämring av statusen och skydda, förbättra och återställa alla ytvattenförekomster i syfte att uppnå god ytvattenstatus.

Vad ett åtgärdsprogram ska innehålla anges i artikel 11.3 ramdirektivet för vatten såsom minimikrav. Programmen ska bl.a. innehålla åtgärder för att främja en effektiv och hållbar vattenanvändning för att undvika att uppnåendet av de mål som anges i artikel 4 i direktivet äventyras. Direktivet kräver även att programmen ska innehålla åtgärder såsom reglering av uttag och uppdämning av vatten samt krav på förhandsprövning för detta. Dessa regleringar ska dessutom ses över och när så är nödvändigt uppdateras. I det svenska regelverket återfinns generella regler om åtgärdsprogram i 5 kap. 4–8 §§ miljöbalken och särskilda regler om åtgärdsprogram för vatten i 6 kap. förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Av 5 kap. 4 § miljöbalken följer att om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm ska regeringen eller den eller de myndigheter eller kommuner som regeringen bestämmer upprätta ett förslag till åtgärdsprogram. Enligt 6 kap. 1 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vat-

tenmiljön är det vattenmyndigheterna som ansvarar för att upprätta förslag och fastställa åtgärdsprogram för vatten.

Åtgärdsprogrammen är övergripande planeringsinstrument som ska ligga till grund för myndigheters och kommuners vidare överväganden och handlande vid tillämpningen av de olika åtgärder och styrmedel som behövs för att följa miljö kvalitetsnormerna. Genom sitt breda tillämpningsområde kan åtgärdsprogrammen träffa alla myndigheter och kommuner som kan påverka möjligheten att följa miljö kvalitetsnormerna.

I enlighet med 5 kap. 6 § miljöbalken ska det i åtgärdsprogrammet anges vilken eller vilka miljö kvalitetsnormer som ska följas, de åtgärder som behöver vidtas för att följa normerna, vilka myndigheter eller kommuner som ska vidta åtgärderna och när de behöver vara genomförda samt de uppgifter i övrigt som behövs till följd av Sveriges medlemskap i EU. Åtgärdsprogrammet ska innehålla en analys av programmets konsekvenser från allmän och enskild synpunkt. Programmet ska omprövas vid behov, dock minst vart sjätte år.

Särskilda bestämmelser avseende innehållet i åtgärdsprogram för vatten finns i 6 kap. 5 och 6 §§ förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Där sägs bl.a. att åtgärdsprogrammet ska innehålla åtgärder för att i den mån det är behövligt åstadkomma omprövning av tillstånd till eller villkor för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet, åtgärder för att hindra eller reglera diffusa utsläpp av förorenande ämnen och åtgärder för att motverka alla andra betydande negativa konsekvenser för vattenmiljön, särskilt de åtgärder som behövs för att nödvändig ekologisk status eller god ekologisk potential ska kunna nås när det gäller vattenförekomstens hydromorfologiska förhållanden. Åtgärdsprogrammet ska även innehålla en bedömning av såväl de ekonomiska som de miljömässiga konsekvenserna av åtgärderna. Kostnader och nytta ska kvantifieras.

8 Weserdomen

Den s.k. Weserdomen, dvs. EU-domstolens avgörande i mål C-461/13, föranleddes av en begäran om förhandsavgörande som framställdes av en tysk domstol i ett mål mellan en miljö- och naturskyddsförening och Förbundsrepubliken Tyskland. Målet rörde överprövning av den tyska vatten- och sjöfartsförvaltningens planfastställelsebeslut från den 15 juli 2011 avseende fördjupning av delar av floden Weser i norra Tyskland, för att större containerfartyg ska kunna nå hamnarna Bremerhaven, Brake och Bremen.

Projektet innebar fördjupning av segelrännor genom muddring av flodbädden. Projektet avsåg även efterföljande underhållsmuddring samt dumpning av muddermassor på platser som sedan tidigare använts för dumpning. De väntade effekterna av projektet beskrivs i domen (punkt 21) på följande sätt:

”Förutom de omedelbara konsekvenserna av muddringen och dumpningen av muddringsmassor får projektet i fråga, enligt den hänskjutande domstolen, ytterligare hydrologiska och morfologiska följder för de berörda delarna av floden. Sålunda kommer till exempel ström-

ningshastigheterna att öka både vid ebb och vid flod, tidvattennivåerna vid högvatten att bli högre, tidvattennivåerna vid lågvatten att bli lägre, salthalten i delar av nedre Weser att öka och gränsen för bräckt vatten i nedre Weser förskjutas uppströms. Slutligen kommer igenslamningen av flodbädden att öka utanför segelrännan.”

Den tyska domstolen begäran om förhandsavgörande avsåg fyra frågor.

1. Ska ramdirektivets artikel 4.1 a tolkas så, att medlemsstaterna – med förbehåll för att undantag kan beviljas – är skyldiga att avslå en ansökan om tillstånd till ett projekt, om projektet kan orsaka en försämring av statusen hos en ytvattenförekomst eller utgör denna bestämmelse enbart ett mål för förvaltningsplaneringen?

2. Ska begreppet ”försämring av statusen” i direktivets artikel 4.1. a i tolkas så att det bara omfattar sådana negativa förändringar som leder till klassificering i en lägre klass enligt direktivets bilaga V?

3. För det fall fråga 2 besvaras nekande: Under vilka förutsättningar föreligger en ”försämring av statusen” i den mening som avses i direktivets artikel 4.1 a i?

4. Ska direktivets artikel 4.1 a ii och iii tolkas så, att medlemsstaterna – med förbehåll för att undantag kan beviljas – är skyldiga att avslå en ansökan om tillstånd till ett projekt, om projektet äventyrar uppnåendet av en god status hos en ytvattenförekomst eller en god ekologisk potential och en god kemisk ytvattenstatus vid den tidpunkt som anges i direktivet, eller utgör bestämmelsen enbart ett mål för förvaltningsplaneringen.

Vid sin prövning av frågorna valde EU-domstolen att pröva den första och den fjärde frågan i ett sammanhang och den andra och tredje i ett sammanhang varefter domstolen beslutade följande:

”1) Artikel 4.1 a i–iii i [ramdirektivet för vatten] ska tolkas så, att medlemsstaterna – med förbehåll för att undantag kan beviljas – är skyldiga att inte lämna tillstånd till ett projekt när projektet kan orsaka en försämring av en ytvattenförekomsts status eller när projektet äventyrar uppnåendet av en god status hos en ytvattenförekomst eller en god ekologisk potential och en god kemisk status hos en ytvattenförekomst vid den tidpunkt som anges i direktivet.

2) begreppet ”försämring av statusen” hos en ytvattenförekomst, vilket återfinns i artikel 4.1 a i [ramdirektivet för vatten] ska tolkas så, att det föreligger en försämring så snart statusen hos minst en av kvalitetsfaktorerna enligt bilaga V i direktivet blir försämrad med en klass, även om denna försämring av kvalitetsfaktorn inte leder till en försämring av klassificeringen av ytvattenförekomsten som helhet. Om den aktuella kvalitetsfaktorn enligt nämnda bilaga däremot redan befinner sig i den lägsta klassen ska varje försämring av denna kvalitetsfaktor anses innebära en ”försämring av statusen” hos en ytvattenförekomst, i den mening som avses i artikel 4.1 a i i [ramdirektivet för vatten].

9 Europeiska kommissionens kritik

Europeiska kommissionen har i delar ifrågasatt Sveriges genomförande av de krav som följer av ramdirektivet för vatten och driver ett överträdelseärende mot Sverige, överträdelsennummer 2007/2239.

I ärendet har den svenska regeringen fått fyra formella underrättelser om bristande genomförande av ramdirektivet för vatten. Kommissionen anser att Sverige inte har uppfyllt sina skyldigheter enligt ett antal angivna artiklar i direktivet, däribland artikel 4.1 och 4.7. Sverige besvarade den senaste underrättelsen den 30 november 2016 (dnr M2016/02347/R).

I fråga om tillståndsförfarandet för verksamheter som påverkar en vattenförekomsts status anser kommissionen att så länge den svenska lagen inte innebär en sådan bindande verkan av miljömålen som krävs enligt artikel 4.1 kan lagstiftningen inte utgöra ett korrekt genomförande av EU-lagstiftningen. Kommissionen anser att en följd av hur den svenska lagstiftningen är utformad förefaller det inte heller vara möjligt att ta hänsyn till målen i artikel 4.1 – såsom de tolkats av EU-domstolen i Weserdomen – i samband med uppdatering av tillstånd. Enligt kommissionen säkerställer inte den svenska lagstiftningen under alla omständigheter att försämringar förhindras och att god status (eller potential) kommer att uppnås, eller åtminstone inte äventyras. Vad gäller genomförande av undantaget i artikel 4.7 anser kommissionen att undantagsmöjligheterna och godkännandet av ett projekt som påverkar en vattenförekomst inte kan prövas helt separat från varandra.

I svaret på kommissionens invändningar i nyssnämnda delar redogjorde Sverige för avsikten att – särskilt i ljuset av Weserdomen – se över det svenska genomförandet av ramdirektivets artikel 4.1 och 4.7. Sverige uppgav vidare att arbetet har redan påbörjats inom Regeringskansliet och uttryckte ambitionen att för det fall det bedöms finnas behov av förtydliganden kunna remittera förslag till ändrade bestämmelser i denna del i början av 2017.

Europeiska kommissionen har i enlighet med artikel 18 i ramdirektivet för vatten granskat samtliga medlemsstaters förvaltningsplaner avseende den senaste förvaltningscykeln, dvs. 2009–2015. Resultatet av granskningen finns dokumenterat i en rapport daterad den 14 november 2012 – ”Rapport från kommissionen till Europaparlamentet och rådet om genomförandet av ramdirektivet för vatten (2000/60/EG) Förvaltningsplaner för avrinningsdistrikten”, COM(2012)670. Som bilaga till rapporten finns landspecifika analyser. Analysen av de svenska förvaltningsplanerna framgår av dokumentet ”A European Overview – Commission Staff Working Document accompanying the report: SWD(2012)379 Volume 1 and SWD(2012)379 Volume 2”.

Som ett led i granskningen har kommissionen hållit bilaterala möten med medlemsstaterna. Kommissionen har inom ramen för det svenska överträdelseärendet hänvisat till kommissionens mötesanteckningar från ett sådant bilateralt möte. Av anteckningarna framgår bl.a. att kommissionen är av följande uppfattning:

”No specific hydromorphological measures are identified in the program of measures despite the large number of water bodies being

affected by hydromorphology pressure [...] There is a need for a clear commitment to review permits. Prioritisation is needed and COM welcomes the planned master plan. But SE needs to ensure that this prioritisation is put in place in a way that will allow to ensure that the priority pressures are addressed and environmental objectives achieved.”

10 Förslagen

Förslagen i denna promemoria kan sägas ha tre utgångspunkter som kopplar till varandra. Förslagen har tagits fram i syfte att (1) genomföra de vattenkraftsrelaterade delarerna av energiöverenskommelsen, (2) tydliggöra det svenska genomförandet av ramdirektivet för vatten i fråga om prövning och omprövning av verksamheter och åtgärder som kan påverka vattnets status på ett icke acceptabelt sätt eller äventyra att beslutade miljö kvalitetsnormer följs, och (3) genomföra de ändringar som behövs med anledning av riksdagens tillkännagivande om förutsättningar för småskalig vattenkraft. Förslagen kan sammanfattas enligt följande.

Verksamheterna ska ha moderna miljövillkor

Alla vattenverksamheter med koppling till produktion av vattenkrafts el ska förse med och upprätthålla moderna miljövillkor.

I fråga om verksamheter som redan har ett tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser ska detta ske genom omprövning enligt en särskild omprövningsbestämmelse. I fråga verksamheter som inte redan anses ha ett tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser och som är tillståndspliktiga kommer kravet på moderna miljövillkor att åstadkommas genom att verksamhetsutövaren ansöker om tillstånd och sedan – enligt de regler som gäller för alla vattenverksamheter med koppling till vattenkraft – ser till att miljövillkoren hålls moderna.

Med moderna miljövillkor avses sådana villkor och andra bestämmelser till skydd för människors hälsa eller miljön som gäller för verksamheten och har beslutats i en tillståndsdom eller tillståndsbeslut som inte är äldre än tjugo år. Om det i tillståndet finns en särskild bestämmelse som anger en längre eller kortare tid för när miljövillkoren ska uppdateras nästa gång för att hållas moderna, gäller den tiden i stället för tjugo år. Tidsfristen kan bestämmas lika för alla miljövillkoren eller bestämmas olika för olika miljövillkor. På så sätt blir det möjligt att skraddarsy uppdateringstakten med hänsyn till hur miljövillkoren är utformade och till att vissa villkor kan behöva uppdateras tidigare än andra samt till att stora och små investeringar ger olika behov i fråga om långsiktighet och förutsebarhet.

Verksamhetsutövaren ansvarar för att hålla miljövillkoren moderna

Verksamhetsutövaren ansvarar för att initiera den prövning som behövs för att hålla miljövillkoren moderna, för den utredning som behövs för prövningen och för de kostnader som är förknippade med prövningen.

Prövningarna ska ske med en nationell helhetssyn på behovet av miljöförbättrande åtgärder och behovet av effektiv tillgång till vattenkraftsel

När verksamheterna prövas för moderna miljövillkor ska det ske med ett nationellt helhetsperspektiv i avvägningarna mellan behovet av miljöförbättrande åtgärder och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Detta förutsätter en samordning i arbetet med att modernisera miljövillkoren. När verksamheter som påverkar ett och samma vattendrag eller avrinningsområde prövas för moderna miljövillkor behöver den nationella helhetssynen i fråga om det vattendraget eller avrinningsområdet finnas och föras in i de enskilda prövningarna. Uppdateringen till moderna miljövillkor behöver påbörjas snarast, men det kommer att ta tid innan den nationella helhetssynen blir klar för alla vattendrag eller avrinningsområden. Det ska därför finnas en plan för den nationella helhetssynen. Planen ska ange en prioriteringsordning och en tidplan som möjliggör att prövningarna genomförs samordnat i takt med att helhetssynen hinner bli ändamålsenligt konkretiserad för de olika vattendragen eller avrinningsområdena. Planen ska därför ange vilka verksamheter som omfattas av planen, vilka verksamheter som bör prövas i ett sammanhang och när prövningen senast bör ha påbörjats.

Uppdateringen till moderna miljövillkor får vänta tills det blir dags enligt planen

Grundregeln att miljövillkoren inte får vara äldre än tjugo år innebär – när de nya reglerna träder i kraft – att så gott som alla verksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel måste uppdatera sina villkor. Det ska dock vara möjligt att vänta med uppdateringen till dess det finns förutsättningar för den nationella helhetssynen att få genomslag i den enskilda prövningen. Prövningen för moderna miljövillkor ska alltså som huvudregel få avvakta tills det blir dags för prövning enligt den tidsplanering som anges i den nationella planen. En myndighet ska få initiera omprövning tidigare endast om en omprövning inte tål att vänta på prövning enligt planen.

Verksamheter som inte anses ha tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser ska – om de vid ikraftträdandet av de nya bestämmelserna bedrivs med stöd av någon s.k. äldre rättighet (t.ex. ett privilegiebrev) – anses ha tillkommit på lagligt sätt och ska också få vänta med att skaffa moderna miljövillkor (dvs. tillståndsprövas) tills det blir dags för prövning enligt den tidsplanering som anges i den nationella planen. En förutsättning för att få vänta är dock att verksamhetsutövaren anmäler verksamheten till länsstyrelsen.

En branschgemensam finansiering (fond)

Av energiöverenskommelsen följer att vattenkraftsbranschen fullt ut ska finansiera kostnaderna för arbetet med att säkerställa att verksamheter och anläggningar åtgärdas så att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter och att sådan finansiering ska utgå från en fondlösning. Arbetet med att inrätta en sådan fond genom en branschgemensam finansiering pågår för närvarande mellan företrädare för de stora vattenkraftsbolagen. Förslagen i denna promemoria har tagits

fram i samtal med bl.a. företrädare för de vattenkraftsbolagen. Enligt den information som getts i samtalen innebär den branschgemensamma finansieringslösningen att alla verksamheter som bedrivs för produktion av vattenkraftsel, eller syftade till sådan produktion när de påbörjades, kommer att få ersättning genom vattenkraftsfinansieringen för såväl prövningskostnader som kostnader för de miljöförbättrande åtgärder (inklusive eventuella utrivningskostnader) och produktionsbortfallskostnader som den första uppdateringen till moderna miljövillkor enligt den nationella planen medför. Verksamhetsutövaren kommer dock själv att behöva stå för en viss liten del av kostnaden – en s.k. självrisk. Enligt samtalen avser de stora vattenkraftsbolagen att genom finansieringslösningen ersätta motsvarande kostnader som uppkommer eller har uppkommit till följd av en dom som meddelats efter utgången av 2015 men före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

10.1 Skyldighet att ha moderna miljövillkor

Promemorians förslag: Alla vattenverksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel ska förses med och upprätthålla moderna miljövillkor. Verksamhetsutövaren ansvarar för att villkoren hålls moderna. Moderna miljövillkor är sådana villkor och andra bestämmelser till skydd för människors hälsa eller miljön som gäller för verksamheten och har beslutats i en tillståndsdom eller tillståndsbeslut som inte är äldre än tjugo år. Om det i tillståndet finns en bestämmelse som anger en längre eller kortare tid för när miljövillkoren ska uppdateras nästa gång för att hållas moderna, gäller den tiden i stället för tjugo år. Tidsfristen kan bestämmas lika för alla miljövillkoren eller olika för olika miljövillkor. Trots kravet på moderna miljövillkor får en verksamhet som har påbörjats på ett lagligt sätt bedrivas till dess en prövning blivit klar, om en ansökan om prövning har getts in eller verksamheten omfattas av en nationell plan för moderna miljövillkor och det ännu inte har blivit dags för prövning enligt planen.

Skälen för promemorians förslag: Vattenkraften har en nyckelroll i det svenska elsystemet där stora delar av vattenkraftsproduktionen bidrar med balansering på alla tidshorisonter – från sekund och minut till årsreglering. Vattenkraften är en oerhört viktig resurs för kraftsystemet, för det förnybara energisystemet och för möjligheten att utöva systemansvaret för el. Samtidigt innebär drift av vattenkraftverk och tillhörande dammar och årsregleringar i de fall dessa anläggningar och driften av dem inte miljöanpassats en stor påverkan på miljön i form av fysisk påverkan på vattendragen. Det är därför angeläget att verksamheterna löpande miljöanpassas.

I energiöverenskommelsen anges att Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft som gör att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. De vattenverksamheter som avses i energiöverenskommelsen är sådana som syftar till att ta vara på den kraft som finns i vattnet för att producera vattenkraftsel. Energiöverenskommelsen innebär att verksamheterna ska ha moderna miljövillkor. Det bör därför införas en skyldighet för sådana verksamheter att skaffa sig mo-

derna miljövillkor och sedan hålla miljövillkoren moderna. Detta bör gälla även verksamheter som i dag inte används för produktion av vattenkraftsel men som när de påbörjades syftade till sådan produktion.

Endast ett mycket litet antal av dagens verksamheter har prövats i närtid och föresetts med villkor om försiktighetsmått som lever upp till de krav som skulle följa av en prövning mot miljöbalkens bestämmelser. Om energiöverenskommelsen ska kunna nås i denna del behöver verksamheterna – de anläggningar som används för att påverka vattnets flöde och driften av anläggningarna – ses över och de ändringar i miljövillkoren göras som säkerställer att verksamheterna inte äventyrar möjligheterna att leva upp till det som EU gemensamt har beslutat är nödvändigt för en hållbar utveckling där vattnet inte kan betraktas som vilken resurs som helst.

För att alla verksamheter ska prövas mot miljöbalkens bestämmelser bör uttrycket moderna miljövillkor avse villkor som inte är äldre än tjugo år. När den första uppdateringen till moderna miljövillkor görs – dvs. i den första prövningen enligt miljöbalkens bestämmelser – bör det vara möjligt att med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet bestämma den tid inom vilken nästa uppdatering av miljövillkoren ska ske för att miljövillkoren ska hållas moderna. Tiden bör bestämmas med hänsyn till verksamhetens miljöpåverkan och kommande moderniseringsbehov så att verksamheten inte på grund av utebliven uppdatering kommer att äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämra vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm samt med hänsyn till verksamhetsutövarens behov av långsiktig förutsebarhet i fråga om gjorda och planerade investeringar. För en investeringstung verksamhet för produktion av vattenkraftsel bör i normalfallet den första uppdateringen kunna resultera i att nästa uppdatering inte behövs förrän efter fyrtio eller femtio år. Om det är ändamålsenligt bör det också vara möjligt att bestämma olika tider för olika villkor. Så kan t.ex. vara fallet om något miljövillkor är förenat med en osäkerhet som gör att en uppdatering av det villkoret bör göras tidigare utan att andra villkor ska behöva en lika tidig uppdatering. Det avgörande måste vara att hålla miljövillkoren tillräckligt moderna för att verksamheten ska kunna anses vara delaktig i en hållbar utveckling.

När skyldigheten att ha moderna miljövillkor införs kommer de flesta verksamheterna för produktion av vattenkraftsel att inte uppfylla kravet, eftersom de tillstånd som gäller för verksamheterna har getts före miljöbalkens ikraftträdande. För energiöverenskommelsens mål är det viktigt att uppdateringen till moderna miljövillkor sker på ett samordnat sätt så att en nationell avvägning mellan miljöförbättrande åtgärder och tillgång till vattenkraftsel kan få genomslag i de enskilda prövningarna. I denna promemoria föreslås en nationell plan för detta. I det enskilda fallet bör uppdateringen till moderna miljövillkor kunna vänta till en tidpunkt då det enligt en sådan nationell plan finns förutsättningar för en samordnad syn i de enskilda prövningarna t.ex. i fråga om verksamheter som påverkar ett och samma vattendrag eller avrinningsområde.

En verksamhetsutövare som genom en ansökan om prövning har initierat en uppdatering av sina miljövillkor bör under den tid som prövningen pågår inte heller anses bryta mot kravet att ha moderna miljövillkor.

10.2 Nationell plan för moderna miljövillkor

Promemorians förslag: Regeringen ska se till att det finns en nationell plan för de prövningar och omprövningar som behöver göras för att befintliga verksamheter för produktion av vattenkraftsel ska förse med moderna miljövillkor. Planen ska ange en nationell helhetssyn på prövningen så att den resulterar i största möjliga nytta för vattenmiljön med minsta möjliga negativa inverkan i fråga om nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Planen ersätter inte den individuella prövningen och det är först vid den individuella prövningen som de konkreta förutsättningarna för driften av den enskilda verksamheten bestäms.

Den nationella planen tas fram av Havs- och vattenmyndigheten, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät i samverkan med berörda myndigheter såsom bl.a. länsstyrelserna (inkl. vattenmyndigheterna), Kammarkollegiet och Naturvårdsverket.

Skälen för promemorians förslag

Det är viktigt att arbetet med att förse de berörda vattenverksamheterna (vattenkraftverk och dammar som är eller har varit avsedda för produktion av vattenkraftsel) med moderna miljövillkor bedrivs på ett systematiskt sätt och i en sådan ordning som säkerställer att prövningarna genomförs av en nationell helhetssyn avseende avvägningar mellan naturvärden och de olika verksamheternas betydelse för en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. För att detta ska kunna uppnås behöver det finnas en plan för planerade prövningar. Denna plan bör vara nationell och tas fram av de myndigheter som företräder berörda statliga intressen som t.ex. en säker energiförsörjning och skydd av djur- och växtliv.

Det är verksamhetsutövaren som ska ansvara för att miljövillkoren uppdateras och hålls moderna. Den nationella planen är verktyget för att en helhetssyn i fråga om avvägningar mellan behovet av miljöförbättrande åtgärder och behovet av nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel ska få genomslag i den enskilda prövningen. Länsstyrelsen ska se till att frågor som rör skydd och vård av kulturmiljöer förts in i arbetet med planen.

Det är angeläget att arbetet med planen kommer igång och att de enskilda verksamheternas uppdatering till moderna miljövillkor kan starta parallellt med att arbetet med planen fortskrider. Planen bör inledningsvis ange tidsmässiga prioriteringar för prövningar av verksamheter som – även om de inte prövas samtidigt – bör prövas i ett sådant sammanhang att prövningarna blir ändamålsenliga för planens syften. När den första tidplanen är på plats kan planarbetet fortsätta med utgångspunkt i tidplanen och med olika detaljeringsgrad för olika vattendrag eller avrinningsområden, beroende på vad som behövs med hänsyn till planens syften.

Största möjliga nytta för vattenmiljön

Helhetssynen ska innebära en samordning som ger största möjliga nytta för vattenmiljön. För att detta ska uppnås behöver de prövningar som ska genomföras ske på ett samordnat sätt och planen löpande hållas aktuell med hänsyn till hur arbetet fortskrider.

Det är viktigt att ny kunskap om såväl miljöförhållanden som en viss eller vissa anläggningars betydelse för en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel löpande förs in i arbetet och att planen vid behov kan ändras för att säkerställa att största möjliga nytta för vattenmiljön kan uppnås. Med största möjliga nytta för vattenmiljön avses att resultatet av prövningarna ska innebära att miljövillkor ställs på de verksamheter och i de avseenden som ger det bästa resultatet i fråga om kvaliteten på vattenmiljön och utan att någon enskild verksamhet tillåts bedrivas i strid med miljöbalkens krav och de bakomliggande EU-kraven och utan att Sverige ska riskera att inte kunna uppnå eller upprätthålla den kvalitet på vattenmiljön som krävs. Säkerställande av största möjliga nytta för miljön innebär att den nationella planen ger uttryck för hur största möjliga miljönytta kan uppnås i perspektivet per vattenförekomst, vattendrag eller avrinningsområde. Det uttrycket ger vägledning för vilka miljövillkor som bör ställas på vilka verksamheter men ersätter inte den individuella miljöprövningen. Den individuella prövningen kommer att ha fler aspekter att ta hänsyn till än de som planen fokuserar på och det är först i den individuella prövningen som alla relevanta fakta kan förväntas bli utredda.

Minsta möjliga negativa inverkan på nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel

Vattenkraftens produktion av förnybar el är i sig en viktig del av det svenska energisystemet och för Sveriges uppfyllelse av målen om klimat och andel förnybar energi i energisystemet. I en jämförelse med andra energislag är det vattenkraftens förmåga att bidra med balansering på alla tidshorisonter som utgör det viktigaste bidraget för energisystemet. Därför är det inte främst produktionen av förnybar el uttryckt i energimängd som bör definiera vad som utgör nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel utan i stället vattenkraftens reglerbidrag och tillgängliga effekt.

Statens energimyndighet, Affärsverket svenska kraftnät och Havs- och vattenmyndigheten har gemensamt tagit fram rapporten ”Vattenkraftens reglerbidrag och värde för elsystemet” (ER 2016:11). Rapporten innehåller beräkningar av det relativa reglerbidraget från vattenkraften och en klassificering av svenska vattenkraftverk för att bedöma dess samhällsnytta i ett energiperspektiv. Rapporten kommer att vara ett viktigt underlag för arbetet med att värdera vilka kraftverk som har en nationell betydelse som reglerresurs och därmed särskilt betydelsefulla för planens mål om nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Rapporten kommer även att vara ett viktigt underlag för att ange en prioriteringsordning för genomförandet av prövningar.

Det relativa reglerbidraget är ett mått som beskriver hur elproduktionen i ett specifikt vattenkraftverk följer nettoanvändningen (residuallasten). I rapporten definieras residuallasten som differensen mellan elanvändning och elproduktion från vind- och solkraft. Rapporten har haft till syfte att vara ett stöd vid bedömningen av om åtgärderna för att uppnå god eko-

logisk status leder till en betydande påverkan på vattenkraften och energisystemet i sin helhet samt vid en bedömning av om den nytta som verksamheten medför kan uppnås på annat sätt som är bättre för miljön. Rapporten delar utifrån detta syfte in kraftverk i olika klasser.

Klass ett innehåller cirka 255 kraftverk med högst bidrag till reglerkraften. Bedömningen i rapporten är att en reducering av reglerförmågan vid dessa anläggningar bör undvikas för att behålla den samhällsnytta som den reglerförmågan innebär, men att det kan finnas fall där miljökrav i annan lagstiftning, t.ex. till följd av art- och habitatdirektivet, kan medföra att åtgärder med påverkan på reglerbidraget ändå måste vidtas även vid dessa anläggningar. I klass två ingår cirka 78 kraftverk. Även här råder viss presumtion för att åtgärder som leder till försämrade reglerförmåga innebär betydande påverkan på den samhällsviktiga verksamhet som reglering och balansering är. Det kan vara så att den samhällsnytta som ett kraftverk bidrar med kan nås på ett för miljön bättre sätt. Därför kan det bli aktuellt att mer utförligt undersöka hur stor miljönytta olika åtgärder skulle leda till och hur stor påverkan dessa kan antas ha på reglerbidraget. I klass tre finns cirka 1 700 anläggningar med ett så litet reglerbidrag att de i ett nationellt perspektiv inte behöver föranleda att de påverkade vattnen klassificeras som kraftigt modifierade eller föranleda mindre stränga krav.

Enligt energiöverenskommelsen ska Sverige ha ett mål om 100 procent förnybar elproduktion till 2040. Detta är ett mål, inte ett stoppdatum som förbjuder kärnkraft och innebär inte heller en stängning av kärnkraft med politiska beslut. Av energiöverenskommelsen följer även att 18 terawattimmar förnybar el ska byggas ut inom elcertifikatssystemet till 2030, varav en stor del förväntas vara vindkraft. Vattenkraften kommer att spela en ännu viktigare roll i framtidens energisystem. För en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel bör det alltså totalt sett inte ske någon negativ påverkan på varken reglerförmågan eller tillgänglig effekt. Det kommer i stället finnas behov av att vattenkraften ger ett ökat reglerbidrag och ökad tillgänglig effekt jämfört med i dag. Det kan t.ex. innebära att kraftverk effektiviseras för att kunna ta mer vatten per sekund genom turbinerna. Enligt energiöverenskommelsen ska vattenkraftens utbyggnad främst ske genom effekthöjning i befintliga verk med moderna miljötillstånd. Rapporten om relativt reglerbidrag har inte tagit hänsyn till framtida förändringar i efterfrågan på balansering och reglering – bland annat p.g.a. att det kräver ytterligare arbete för att modellera. Det är därför viktigt att den nationella planen är adaptiv och regelbundet uppdateras utifrån vilken betydelse som vattenkraften har för energisystemet och de behov som uppstår.

Sammanfattningsvis ska planen se till att reglerförmågan blir så hög som möjligt och ge möjlighet att öka effekten i utbyggda vattendrag. Planen behöver alltså ge vägledning för var produktion av vattenkraftsel har en så samhällsviktig betydelse att det bör inverka på de miljökrav som ställs på berörda vatten och de verksamheter som påverkar vattnen så att resultatet av de individuella prövningarna sammantaget i ett nationellt perspektiv ger minsta möjliga negativa effekt på tillgången till produktion av vattenkraftsel. Inte heller i det här avseendet kan planen ersätta den individuella prövningen. Den individuella prövningen kommer att ha fler aspekter att ta hänsyn till än de som planen fokuserar på och

det är först i den individuella prövningen som alla relevanta fakta kan förväntas bli utredda. Men planen blir ett viktigt verktyg för att hitta en optimal balans mellan behovet av miljöförbättrande åtgärder och behovet av nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Planen ger vägledning för berörda myndigheter

Den nationella planen syftar till en helhetssyn i avvägningarna och att den helhetssynen ska få verkan i de enskilda prövningarna. Det betyder bland annat att när verksamheterna ska förses med moderna miljövillkor behöver prövningarna genomföras på ett sätt som ger förutsättningar för att ta hänsyn till planens avvägningar. Verksamheter som påverkar en och samma vattenförekomst, vattendrag eller avrinningsområde behöver alltså prövas i ett sammanhang som korresponderar med planens helhetssyn och takten i arbetet med att konkretisera planen för vattenförekomsten, vattendraget eller avrinningsområdet. Konkretionen kan vara olika för olika vattenförekomster, vattendrag och avrinningsområden, beroende på vilket konkretion som behövs i det nationella perspektivet.

Planen kommer alltså att bli ”tillräckligt klar” vid olika tidpunkter för olika delar av landet. Planen blir därför en tidtabell för uppdateringarna till moderna miljövillkor. Planen ger på så sätt vägledning för de myndigheter som har till uppgift att bevaka att verksamhetsutövarna uppfyller kravet att ha moderna miljövillkor.

Planen ska ge vägledning för de myndigheter som bevakar att prövningar påbörjas inom den tid som framgår av planen. Med detta avses dels att berörda myndigheter ska bevaka att verksamhetsutövaren i tid ger in sin ansökan men även att myndigheten ska analysera vilka övriga verksamheter som kan påverka det vatten som kommande prövningar avser och vidta de åtgärder som den analysen föranleder. Det kan till exempel röra sig om andra typer av verksamheter i samma vattenförekomst där tillsynsåtgärder eller omprövningar kan behöva initieras parallellt med kommande prövning enligt plan.

Planen kommer att ge den nationella helhetssynen avseende avvägningar mellan miljöskyddsintresset och elproduktionsintresset i ett nationellt perspektiv. Planen och dess avvägningar kommer att vara vägledande för de myndigheter som för talan eller yttrar sig i dessa prövningar och även i myndigheternas arbete med vattenförvaltningen.

Planen får inte resultera i ställningstaganden som är oförenliga med Sveriges EU-rättsliga åtaganden. I arbetet med planen blir det därför viktigt att säkerställa att den vägledning som planen ger i fråga om hur vattenförekomster bör klassificeras är förenlig med ramdirektivet för vatten. Det är viktigt att vattenmyndigheterna deltar i arbetet med planen så att planens vägledning och vattenmyndigheternas beslut om klassificering och de miljö kvalitetsnormer som ska gälla inte blir motstridiga. Planen bör utformas så att den kan utgöra ett beslutsunderlag inom vattenförvaltningen i frågor som kräver ett nationellt helhetsperspektiv inför klassificering och beslut om miljö kvalitetsnormer. Den tidplan för prövningar som planen anger kan innebära att vissa prövningar behöver avvaktas till dess mer kunskap om viss vattenförekomsts faktiska kvalitet hunnit inhämtas. Andra prövningar kan behöva ges prioritet med

anledning av den kunskap som redan finns om vattnet och de påverkande verksamheterna.

Arbetet med planen kan leda till att det kommer fram ny kunskap som i sin tur innebär att det står klart att det finns förutsättningar för att använda någon av de möjligheter som regelverket ger till undantag från det generella kravet att en vattenförekomst ska uppnå god ekologisk status. I sådana fall bör planen och dess tidplan för provningar ge utrymme för vattenmyndigheterna att göra en ny klassificering av den berörda vattenförekomsten innan provningarna av de verksamheter som påverkar vattenförekomsten påbörjas. Vattenmyndigheterna, som förutsätts ta en aktiv roll i planarbetet, kommer att vara en garant för att arbetet med klassificering och kvalitetskrav bedrivs i den utsträckning och den prioriteringsordning som behövs för att genomföra planen.

Verksamheterna indelas i provningsgrupper

Det är viktigt att uppdateringen till moderna miljövillkor bedrivs på ett systematiskt sätt och i en ordning som säkerställer att den nationella helhetssynen får genomslag i de enskilda provningarna.

Den tidsmässiga samordningen av provningarna är således en viktig del för att planen ska vara ändamålsenlig för sina syften. Prioriteringsordningen bör dels ge utrymme för eventuella beslut om nya klassificeringar av vattenförekomster innan de påverkande enskilda verksamheternas uppdatering till moderna miljövillkor påbörjas, dels möjliggöra ett samordnat synsätt i provningar av verksamheter som miljömässigt hänger samman. Verksamheter i ett och samma vattendrag eller avrinningsområde kan ha ett sådant miljömässigt samband att de bör prövas på ett samordnat sätt med hänsyn till att de begränsningar och andra försiktighetsmått som behöver tas in i miljövillkoren kan vara beroende av varandra. Exempel på detta är dämning- och sänkningsgränser som behöver regleras på ett sådant sätt att den säkerhetsmässiga eller ekologiska funktion som eftersträvas kan uppnås för vattnet i sin helhet. Om syftet är att tillgängliggöra lekplatser på en viss plats uppströms, kan detta enbart uppnås om samtliga permanenta vandringshinder nedströms åtgärdas. På samma sätt är det från dammsäkerhetssynpunkt viktigt att man vid fastställande av tappningsbestämmelser uppströms har möjlighet att ta hänsyn till hur motsvarande bestämmelser ser ut för verksamheter nedströms så att de sistnämnda kan ges möjlighet att bedrivs på ett sätt som kan hantera ändrade flöden.

Myndigheterna ska samverka

Som beskrivits kommer planen att ange en nationell helhetssyn avseende avvägningar mellan miljöskyddsintresset och elproduktionsintresset. Planen har ett nationellt perspektiv. Planen och dess avvägningar kommer att vara vägledande för de myndigheter som för talan eller yttrar sig i de enskilda provningarna. Planen kommer också att ha betydelse för vattenförvaltningen, främst i fråga om att hantera behov av att göra nya klassificeringar av vattenförekomster och för beslut om undantag när förutsättningarna för sådana beslut är uppfyllda. För att säkerställa att planen blir ändamålsenlig för dess syften är det viktigt att berörda myndigheter medverkar aktivt i arbetet med planen.

Huvudansvaret för den nationella planen bör ligga på Havs- och vattenmyndigheten, Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät. Havs- och vattenmyndigheten bör ha uppgiften att samordna arbetet och i den rollen även verka för att berörda myndigheter såsom t.ex. Riksantikvarieämbetet vad gäller kulturmiljön och intresseorganisationer ges möjlighet att på lämpligt sätt medverka i arbetet med planen. Kammarkollegiet, Naturvårdsverket och länsstyrelserna (inkl. vattenmyndigheterna) bör medverka i arbetet med planen så att den ges förutsättningar att bli väl förankrad.

De myndigheter som har rätt att för talan i de enskilda prövningsmålen – dvs. Havs- och vattenmyndigheten, Kammarkollegiet, Naturvårdsverket och länsstyrelserna – bör ha en skyldighet att samverka med varandra och fördela åtgärder mellan sig så att genomförandet av planen blir effektivt och att dubbelarbete undviks. Detta kan t.ex. innebära att myndigheterna enas om vilken myndighet som ska föra statens talan i de enskilda målen. Länsstyrelsen bedöms vara den myndighet som behöver engagera sig i störst antal prövningar. Naturvårdsverkets deltagande som part i denna typ av mål bör kunna fokuseras till prövningar som berör Sveriges åtaganden enligt art- och habitatdirektivet samt frågor av övergripande generell natur av relevans för miljöbalkens prövningssystem i stort.

Oenighet ska redovisas till regeringen

Planens syften och den vägledning som planen ska ge berörda myndigheter bör framgå av miljöbalken och förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter. Arbetet med planen bör kunna bedrivas på ett sådant sätt att de berörda myndigheterna kan enas om planens utformning. Om myndigheterna inte kan koma överens bör Havs- och vattenmyndigheten ha en skyldighet att underrätta regeringen om detta och redovisa myndigheternas olika uppfattningar i de frågor där enighet inte kunnat nås. Vid en sådan oenighet får Havs- och vattenmyndigheten inte anta planen eller en ändring i den förrän tidigast sex veckor efter det att regeringen underrättades. Sexveckorsfristen möjliggör för regeringen att agera, om den redovisade oenigheten ger anledning till det.

Enkel anmälan för att omfattas av planen

För att omfattas av planen bör endast krävas att verksamhetsutövaren anmäler till länsstyrelsen att verksamheten ska omfattas av planen. En anmälan bör vara skriftlig och innehålla uppgift om vem som är verksamhetsutövare samt en kortfattad beskrivning av verksamheten eller anläggningen, var den bedrivs eller finns och en kopia av det dokument som visar att verksamheten har tillstånd, om tillstånd finns, eller det dokument som verksamheten bedrivs med stöd av. Om verksamheten saknar tillstånd, ska anmälan i stället innehålla uppgift om att tillstånd saknas.

10.3 Sakkunniga företräder den nationella planen

Promemorians förslag: I mål om prövning för moderna miljövillkor ska domstolen förordna en sakkunnig med uppgift att företräda den nationella planen i prövningen. Den sakkunnige ska avge ett utlåtande i målet. Om utlåtandet kräver särskild utredning, ska den sakkunnige anmäla detta till domstolen som ska besluta om utredningen. Verksamhetsutövaren ska svara för kostnaderna för den sakkunnige och eventuell sakkunnigutredning. Som sakkunnig får endast förordnas någon som regeringen har utsett att företräda planen.

Skälen för promemorians förslag: För att säkerställa den nationella planens genomslag i mål om prövning för moderna miljövillkor ska regeringen utse personer som ska ha behörighet att företräda planen. I mål där en verksamhet prövas för moderna miljövillkor enligt planen ska domstolen förordna en sådan person att avge utlåtande i frågor om hur det i prövningen bör tas hänsyn till planens avvägningar.

Den sakkunnige bör ha goda kunskaper om såväl verksamheters påverkan på vattenmiljön som vattenkraftsteknik och vad som utgör bästa tillgängliga teknik inom området. Den sakkunnige bör vidare ha en övergripande systemförståelse av det svenska energisystemet. Den sakkunnige kan med fördel ha erfarenhet av att ha tagit del av arbetet med framtagande av den nationella planen, t.ex. i egenskap av anställd vid Havs- och vattenmyndigheten, Statens energimyndighet, Affärsverket svenska kraftnät, Kammarkollegiet eller länsstyrelsen. Den sakkunnige kan även ha tidigare erfarenhet från senior befattning med miljönriktning inom vattenkraftsindustrin eller arbete som miljökonsult.

Det bör vara prövningsmyndigheten (domstolens) som beslutar vem av dem som regeringen har utsett till att företräda planen som ska förordnas som sakkunnig i den enskilda prövningen (målet). Den sakkunniges uppgift blir att avge ett utlåtande i målet inklusive förslag till de bestämmelser och villkor som bedöms behövas med hänsyn till planens mål om största möjliga nytta för vattenmiljön och minsta möjliga negativa inverkan i fråga om nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Om den sakkunnige bedömer att det finns behov av undersökning på platsen ska den sakkunnige anmäla detta till prövningsmyndigheten som har möjlighet att förordna om en sådan utredning.

Kostnaderna för den sakkunniges arvode och eventuella utredningar ska betalas av verksamhetsutövaren.

10.4 Omprövning för moderna miljövillkor

Ett tillstånd till en vattenverksamhet eller vattenanläggning har enligt 24 kap. 1 § miljöbalken rättskraft avseende de frågor som har prövats. För att ändra förutsättningarna för anläggningarnas utformning och verksamhetens drift krävs antingen att ett nytt tillstånd söks som ersätter tidigare tillstånd eller att tillståndet omprövas. Av energiöverenskommelsen

följer att Sverige ska ha moderna miljökrav på svensk vattenkraft och att prövningssystemet ska utformas så att det inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträlvade miljönyttan. Vattenverksamhetsutredningen föreslog krav på nyprövning som ett verktyg för att miljöanpassa verksamheterna. Det förslaget mötte kritik från främst berörda verksamhetsutövare som i stället förordade ett utvidgat omprövningsinstitut. I promemorian delas bedömningen att det är genom omprövning som tidigare givna tillstånd till vattenkraftverk och tillhörande dammar ska förses med moderna miljövillkor.

10.4.1 Verksamhetsutövaren ska ansvara för att miljövillkoren är moderna

Promemorians förslag: Den som bedriver en vattenverksamhet som är eller, när den påbörjades, var avsedd för produktion av vattenkrafts- el är skyldig att ansöka om den omprövning som krävs för att verksamheten ska förses med moderna miljövillkor. Vid sådan omprövning ska det ställas de krav som behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön. Bestämmelser som innebär att verksamheten avsevärt försvåras får endast beslutats om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm eller annan bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i EU.

Om verksamhetsutövaren medger det eller om det inte går att förena verksamheten med sådana villkor som behövs för att en miljökvalitetsnorm eller annan bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i EU ska kunna följas, ska tillståndet återkallas och frågan om utrivning regleras.

För det fall en verksamhetsutövare inte fullgör sin skyldighet att ansöka om omprövning får myndighet göra det på verksamhetsutövarens bekostnad.

Skälen för promemorians förslag: Av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken följer bl.a. en skyldighet för verksamhetsutövaren att skaffa sig kunskaper om hur verksamheten bedrivs från miljö- och hälso- skyddssynpunkt. Verksamhetsutövaren ska ha nödvändiga kunskaper om hur miljöbalkens krav följs och hur förutsättningarna (tekniska, organisatoriska, administrativa) för att följa kraven upprätthålls. Verksamhetsutövaren ska även ha såväl allmänna som specifika kunskaper om hur verksamheten i olika avseenden påverkar miljön. Detta kan verksamhetsutövaren uppfylla med egen personal och egna åtgärder eller genom att köpa in en viss kunskap när det behövs. Verksamhetsutövaren bör fort- löpande undersöka och bedöma sådan påverkan på miljön och människors hälsa som verksamheten medför och som var okända eller inte uppmärksammades när verksamheten kom till stånd eller när förändringar av den gjordes. Kan verksamhetens påverkan på miljön eller på människors hälsa bli stor, bör verksamhetsutövaren dokumentera vilka risker som upptäckts, vilken bedömning som gjorts av riskerna samt vilken värdering som gjorts av vad som behöver åtgärdas.

I linje med de skyldigheter som följer av 2 kap. miljöbalken är det rimligt att det som huvudregel är verksamhetsutövaren som ska ansvara för att verksamheten har moderna miljövillkor, dvs. ansvara för att initiera den omprövning av tidigare tillstånd som behövs för att säkerställa att verksamheten drivs på ett sätt som är förenligt med kravet att använda bästa möjliga teknik och att nödvändiga försiktighetsmått vidtas. I enlighet med den för miljörätten grundläggande principen om att förorenaren betalar (polluter pays principle) och för att genomföra energiöverenskommelsen bör verksamhetsutövaren stå för samtliga kostnader för sådan omprövning och efterföljande miljöanpassning.

Det bör krävas att det vid en omprövning ska beslutas de begränsningar och ställas de krav som behövs för att miljöanpassa verksamheten. Krav som innebär att verksamheten avsevärt försvåras bör få ställas om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm eller annan bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i EU. Att en omprövning under dessa förhållanden får resultera i villkor som avsevärt försvårar verksamheten ger möjlighet att fortsätta driften av verksamheten så länge de ingripande kraven följs. Den verksamhetsutövare som inte vill att prövningen ska resultera i denna typ av villkor utan då hellre ser att tillståndet återkallas och anläggningen rivs ut bör ha rätt att få tillståndet återkallat. Vidare bör gälla att tillståndet ska återkallas om det inte är tillräckligt att förena verksamheten med villkor för att en miljökvalitetsnorm eller annan bestämmelse som följer av EU-medlemskapet ska kunna följas.

För att säkerställa att samtliga verksamheter som omfattas av planen omprövas i rätt tid bör en myndigheten ha möjlighet att på verksamhetsutövarens bekostnad ansöka om omprövning när verksamhetsutövaren, trots uppmaning att göra så, inte i rätt tid ansökt om omprövning för moderna miljövillkor.

10.4.2 Miljökonsekvensbedömning

Promemorians förslag: En ansökan om omprövning för moderna miljövillkor behöver inte innehålla en miljökonsekvensbeskrivning.

Skälen för promemorians förslag: På samma sätt som är fallet för ansökningar om omprövning och återkallelse enligt andra grunder i 24 kap. miljöbalken bör det vid en omprövning för moderna miljövillkor inte gälla något obligatoriskt krav på en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. miljöbalken. De närmare skälen för att omprövning enligt nuvarande omprövnings- och återkallelsebestämmelser inte omfattas av ett obligatoriskt krav på miljöbedömning framgår av prop. 2016/17:200.

Det förhållandet att en ansökan inte omfattas av obligatoriskt krav på en miljökonsekvensbeskrivning enligt 6 kap. miljöbalken påverkar på inget sätt de krav på utredning som prövningsmyndigheten ska ställa enligt 22 kap. 2 a § miljöbalken avseende tillhandahållande av den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för återkallelsen eller omprövningen. I avsaknad av krav på samråd med andra berörda enskilda och myndigheter är det viktigt att prövningsmyndigheten tidigt under beredningen säkerställer att det underlag finns tillgängligt i målet som behövs för att omprövningen ska resultera i att verksamheten

förenas med nödvändiga restriktioner och försiktighetsmått. I de fall en prövning enligt 24 kap. 10 § miljöbalken resulterar i att en verksamhet inte längre kan bedrivas och därför ska rivs ut ska underlaget i målet täcka även de uppgifter som behövs för att kunna bedöma de krav som behöver ställas för att förebygga eller minska de skador som kan uppkomma i och med utrivningen. Genom det föreslagna kravet i 22 kap. 29 § miljöbalken om att en omprövningsdom ska innehålla en samlad redovisning av de tillståndsbestämmelser som gäller för verksamheten enligt domen och tidigare givna tillstånd i de delar som inte ändras eller upphävs behöver underlaget i målet även innehålla en fullständig redovisning av tidigare givna tillstånd och förekomst av andra rättigheter som har betydelse för att kunna förse verksamheten och berörda anläggningar med moderna miljövillkor. Ansökan bör även behandla frågan om eventuellt behov av och möjlighet att erhålla tvångsrätt för att kunna uppfylla de nya villkoren samt sådan redogörelse för kostnader som är nödvändig för en bedömning enligt avvägningsregeln i 2 kap. 7 § miljöbalken.

10.4.3 Ansvar för kostnader för utredning

Promemorians förslag: Verksamhetsutövaren ansvarar för att ta fram det underlag som behövs för en omprövning av en vattenverksamhet.

Skälen för promemorians förslag: När det gäller omprövningsmål i mark- och miljödomstolen kan det konstateras att miljöbalkens krav på verksamhetsutövaren att ta fram underlag för omprövning skiljer sig åt för miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. För miljöfarlig verksamhet är verksamhetsutövaren, enligt 22 kap. 2 a § miljöbalken, uttryckligen skyldig att ta fram underlag för omprövningen. Någon motsvarande skyldighet finns inte vid omprövning av vattenverksamhet.

Det kan argumenteras att nuvarande bestämmelser om placering av bevisbördan i 2 kap. 1 § miljöbalken och reglerna om inhämtande av uppgifter och utförande av undersökningar i 26 kap. 21 och 22 §§ miljöbalken bör vara tillräckligt för att säkerställa att det underlag som behövs för omprövningen finns tillgängligt vid prövningen. En sådan ordning lägger dock ansvaret på myndigheten att agera för att nödvändigt underlag ska ges in i målet och kan inte anses förenligt med verksamhetsutövarens grundläggande ansvar att visa att verksamheten bedrivs på ett sätt som är förenligt med miljöbalkens bestämmelser.

Det saknas anledning att ha olika regler för vattenverksamheter och miljöfarliga verksamheter. Bestämmelsen i 22 kap. 2 a § miljöbalken bör därför ändras på så sätt att den omfattar även vattenverksamheter.

10.4.4 Prövningsavgift vid omprövning för moderna miljövillkor

Promemorians förslag: Avgift för prövning av en ansökan om omprövning för moderna miljövillkor ska betalas av den som ansöker om sådan omprövning. Om en myndighet har ansökt om omprövning och haft rätt att göra det till följd av att tillståndshavaren inte gjort det, ska tillståndshavaren ersätta myndigheten för prövningskostnaderna.

Avgiften ska bestå av en grundavgift och en tilläggsavgift och ska beräknas på samma sätt som om ansökan avsett prövning av tillstånd till verksamheten. Om prövningen leder till återkallelse och utrivning, ska avgiften beräknas på samma sätt som om ansökan avsett utrivning.

Promemorians bedömning: Prövningsavgiftens storlek kommer att behöva ses över så att den täcker kostnaderna för prövningen.

Skälen för promemorians förslag: Av 27 kap. 1 § miljöbalken följer att regeringen får meddela föreskrifter om avgift för myndigheters kostnader för prövning enligt miljöbalken eller föreskrifter som meddelats med stöd av balken. Enligt 27 kap. 2 § miljöbalken får regeringen även meddela föreskrifter om skyldighet att ersätta en myndighets kostnader.

Skyldigheten att betala avgift för prövning av vattenverksamhet regleras i 3 kap. 2 § förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Avgift ska betalas av den som ansöker om tillstånd till en verksamhet (3 kap. 2 § 1) eller tillstånd till utrivning (3 kap. 2 § 5). Avgift ska också betalas av den tillståndshavare som ansöker om omprövning på eget initiativ (3 kap. 2 § 7). Förordningen innehåller ingen bestämmelse om uttag av prövningsavgift när en myndighet ansöker om omprövning eller återkallelse med stöd av 24 kap. 3 eller 5 §§ miljöbalken, vilket innebär att en prövningsavgift inte tas ut vid sådan prövning.

Av energiöverenskommelsen följer att vattenkraftsbranschen fullt ut ska stå för de kostnader som följer av en prövning för moderna miljövillkor. Avgiften för prövning bör därför vid omprövning för moderna miljövillkor enligt den föreslagna nya omprövningsbestämmelsen i 24 kap. 10 § miljöbalken bestämmas så att den motsvarar full kostnadstäckning för prövningskostnaderna. Avgiften bör bestämmas på samma sätt som när en verksamhetsutövare ansöker om tillstånd. En omprövning av tidigare givna tillstånd resulterar dock i normalfallet inte i utökad produktion och de kostnader för företaget som uppkommer är främst de som kopplas till vidtagande av eventuella skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått som följer av omprövningen. Kostnaderna för prövningsmyndigheten är dock i huvudsak avhängig verksamhetens totala omfattning och inte kostnaderna för genomförande av de ålägganden som följer av omprövningen och omprövningens effekt på produktionen. Om prövningsmyndighetens kostnader för omprövningen ska täckas av prövningsavgiften behöver det därför regleras hur grund- och tilläggsavgift ska beräknas. I fråga om grundavgiften bör det som ska anses utgöra kostnader för det som prövningen avser bestämmas som vid tillståndsprövning, men genom beräkning av de kostnader som följer av omprövningen i stället för kostnad-

erna för att uppföra en helt ny anläggning. Tilläggsavgiften bör dock beräknas på det totalt tillåtna uttaget av vattenkraft efter omprövningen så att avgiften står i proportion till prövningens omfattning som avser hela verksamheten. För de fall en prövning för moderna miljövillkor enligt 24 kap. 10 § miljöbalken resulterar i en återkallelse och reglering av utrivning ska avgiften för den del av prövningskostnaderna som avser frågan om utrivning bestämmas på motsvarande sätt som är fallet vid prövning av en ansökan om utrivning enligt 11 kap. 19 § miljöbalken.

Tillståndshavaren bör vara skyldig att ersätta myndighetens kostnader i de fall en myndighet ansökt om omprövning för moderna miljövillkor enligt 24 kap. 10 § miljöbalken till följd av att tillståndshavaren inte själv har ansökt om sådan prövning i rätt tid.

Syftet med prövningsavgiften är att den ska täcka prövningskostnaderna så att inte skattemedel behöver användas. Det är tveksamt om den nuvarande avgiften täcker kostnaden. Avgiften behöver därför ses över så att den – när prövningarna för moderna miljövillkor ska genomföras – är tillräcklig för att domstolarna ska få full kostnadstäckning.

10.4.5 Domstolskostnader som inte täcks av prövningsavgiften

Promemorians förslag: Vid en omprövning för moderna miljövillkor ska tillståndshavaren ersätta domstolens kostnader för kungörelser, aktförvarare, sakkunniga som har tillkallats av domstolen, samt för lokaler för sammanträden.

Skälen för promemorians förslag: I ansökningsmål ska sökanden i enlighet med 25 kap. 8 § miljöbalken ersätta mark- och miljödomstolens kostnader för kungörelser, aktförvarare, sakkunniga som har tillkallats av domstolen, samt för lokaler för sammanträden.

En ansökan om omprövning för moderna miljövillkor är ett ansökningsmål och det är som huvudregel tillståndshavaren som ansvarar för att se till att sådan omprövning sker inom den tid som följer av den nationella planen. I de fall en tillståndshavare inte följer denna skyldighet finns dock möjlighet för myndigheten att ansöka om omprövningen. En verksamhetsutövare som inte följer sina skyldigheter ska inte ekonomiskt gynnas av detta och 25 kap. 8 § miljöbalken bör därför ändras på så sätt att det är tillståndshavaren som ska ersätta domstolens kostnader även i de fall en myndighet initierar omprövningen för moderna miljövillkor.

10.5 Tillståndsprovning får vänta tills det är dags för provning enligt den nationella planen

Promemorians förslag: I fråga om vattenverksamheter med koppling till produktion av vattenkraftsel men som inte anses ha ett tillstånd enligt miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser ska som huvudregel gälla att verksamhetsutövaren efter en anmälan till den nationella planen får avvakta med provning tills det är dags för provning för moderna miljövillkor enligt den tidsplan som framgår av planen.

Skälen för promemorians förslag: En tillståndspliktig verksamhet får endast bedrivas om den har tillstånd. För energiöverenskommelsens mål är det viktigt att provningarna för moderna miljövillkor sker på ett samordnat sätt så att en nationell avvägning mellan miljöförbättrande åtgärder och nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel kan få genomslag i de enskilda provningarna. Denna avvägning bör även omfatta anläggningar och verksamheter som anlagts och drivs med stöd av äldre rättigheter men som ännu inte tillståndsprovats.

Planen ger alltså förutsättningar för att även den som utan ett s.k. miljöbalkstillstånd bedriver en verksamhet som kommit till på lagligt sätt får fortsätta att driva verksamheten i avvaktan på att den kan provas för moderna miljövillkor i det sammanhang som planen syftar till. Trots förbudet mot att utan tillstånd driva en tillståndspliktig verksamhet bör därför som huvudregel provningen för moderna miljövillkor kunna vänta till en tidpunkt då det enligt den nationella planen finns förutsättningar för en samordnad syn i de enskilda provningarna.

För ägare till vattenkraftverk och dammar som i dag drivs med stöd av äldre rättigheter innebär förslagen ökad förutsebarhet om när i tiden en ansökan om tillståndsprovning senast ska ske.

Det föreslagna bemyndigandet i 11 kap. 9 a § miljöbalken möjliggör för regeringen att besluta om att det även för andra typer av vattenverksamheter än de som nu omfattas av planen ska räcka med en anmälan i väntan på en planerad tillståndsprovning. Remissinstanserna uppmanas att särskilt kommentera denna fråga.

10.6 Miljökonsekvensbeskrivningar vid provning av verksamheter som kommit till på lagligt sätt

Promemorians förslag: Vid tillståndsprovning av verksamheter som har kommit till på lagligt sätt ska miljökonsekvensbeskrivningen i stället för uppgifter om rådande miljöförhållanden innan verksamheten påbörjades innehålla en beskrivning av de rådande miljöförhållandena vid tidpunkten för ansökan om provning och hur de förhållandena förväntas utvecklas om tillstånd inte ges.

Skälen för promemorians förslag: I det svenska miljöbalkssystemet har verksamhetsutövaren bevisbördan för att de allmänna hänsynsregler-

na i 2 kap. miljöbalken följs. Verksamhetsutövaren måste därför bl.a. kunna visa att lokaliseringen av en verksamhet eller åtgärd är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta möjliga intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Det innebär att verksamhetsutövaren, för att kunna få sitt tillstånd, måste ge in en miljökonsekvensbeskrivning och en ansökan som gör det möjligt för prövningsmyndigheten att identifiera, beskriva och bedöma miljöeffekterna som verksamheten eller åtgärden kan antas medföra. Enligt regelverket om miljöbedömningar ska en miljökonsekvensbeskrivning innehålla en redovisning av det s.k. nollalternativet, dvs. en beskrivning av konsekvenserna av att verksamheten eller åtgärden inte kommer till stånd. Av sådan beskrivning ska även framgå en nulägesbeskrivning.

När det är fråga om tillståndsprövning av en verksamhet, anläggning eller åtgärd som tillkommit i laga ordning och som vid sin tillkomst inte var tillståndspliktig har innebörden av kravet på redovisning av nollalternativet gett upphov till en diskussion om vilka krav som bör ställas på den redovisningen. Särskilt när verksamheten har påbörjats långt innan den blev tillståndspliktig kan det vara utmanande att rätt redogöra för hur förhållandena var innan verksamheten påbörjades. Det kan även argumenteras att en sådan redovisning inte alltid är det underlag som bäst behövs för att kunna avgöra om verksamhetens lokalisering och utformning kan tillåtas enligt miljöbalkens bestämmelser om t.ex. lokalisering. I praktiken har redovisningen lösts i rättstillämpningen på ett pragmatiskt sätt. Som exempel kan nämnas hur prövningsmyndigheterna hanterade redovisningskravet när allmänna hamnar prövades i samband med att de blev tillståndspliktiga. Frågan om hur nollalternativet ska redovisas är även aktuell vid prövning av vattenverksamheter, bl.a. vid prövning av anläggningar som tillkommit före ikraftträdandet av Kongl. Maj:ts närdiga förordning (1880:57) om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund.

Vid prövning av verksamheter och anläggningar som påbörjats eller tillkommit i laga ordning är det inte motiverat att ställa krav på att redovisningen av nollalternativet ska avse hur förhållandena såg ut på platsen innan verksamheten påbörjades. I sådana fall bör gälla att miljökonsekvensbeskrivningen – i stället för att beskriva miljöförhållandena som de var innan verksamheten påbörjades eller åtgärden vidtogs – ska beskriva de rådande miljöförhållandena vid tidpunkten för tillståndsansökan och de effekter som ett avslag på ansökan skulle kunna komma att resultera i.

10.7 Rättegångskostnader

Promemorians förslag: Den som ansöker om prövning av en vattenverksamhet som omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor ska inte vara skyldig att ersätta motpartens rättegångskostnader.

Skälen för promemorians förslag: Skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader vid prövning av vattenverksamhet är en skyldighet som saknar motsvarighet vad gäller andra prövningar enligt miljöbalken. Det finns således ingen skyldighet för sökanden att ersätta mot-

partens rättegångskostnader vid prövning av miljöfarlig verksamhet. Skillnaden förefaller vara omotiverad. I båda fallen har prövningsmyndigheten ett utredningsansvar. Utgångspunkten bör därför vara att sådan ersättning för rättegångskostnader inte ges. Förslaget till nya bestämmelser om prövning för moderna miljövillkor innebär att statens kostnader för att föra talan minskar i de mål som avser vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel och att det är verksamhetsutövaren som ska svara för allt underlag och för kostnaden för den sakkunnige som ska förordnas. Skyldigheten att ersätta motpartens rättegångskostnader kan därför tas bort målen om moderna miljövillkor.

10.8 En branschgemensam finansiering (fond)

Av energiöverenskommelsen följer att vattenkraftsbranschen fullt ut ska finansiera kostnaderna för arbetet med att säkerställa att verksamheter och anläggningar åtgärdas så att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Arbetet med att inrätta en funktion för finansiering pågår för närvarande mellan företrädare för de stora vattenkraftsbolagen. Förslagen i denna promemoria har tagits fram i samtal med bl.a. företrädare för dessa vattenkraftsbolag.

Den information som getts i samtalen innebär att den branschgemensamma finansieringen gäller för alla verksamheter som bedrivs för produktion av vattenkraftsel, eller syftade till sådan produktion när de påbörjades och att dessa kommer att kunna ansöka om ersättning för såväl prövningskostnader som kostnader för de miljöförbättrande åtgärder (inklusive eventuella utrivningskostnader) och produktionsbortfallskostnader som den första uppdateringen till moderna miljövillkor enligt den nationella planen medför. Verksamhetsutövaren kommer dock själv att behöva stå för en viss del av kostnaden – en s.k. självrisk. Enligt samtalen avser de stora vattenkraftsbolagen att också finansiera kostnader som uppkommer eller har uppkommit till följd av en dom som meddelats efter utgången av 2015 men före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna.

De bolag som avser att inrätta den branschgemensamma finansieringen och vara finansörer har sammanfattat huvuddragen i finansieringslösningen på följande sätt:

- Finansörerna har enats om att etablera Vattenkraftsfinansieringen och tillskjuta totalt maximalt tio miljarder kronor i kostnadsläge 2018 för att finansiera de kostnader som är förenade med en stegvis miljöanpassning av den svenska vattenkraften.
- Vattenkraftsfinansieringen ska ha en löptid på 20 år.
- Vattenkraftsfinansieringen har uppfyllt sitt åtagande efter 20 år eller vid den tidigare tidpunkt då 10 miljarder kronor har utbetalats.
- Vattenkraftsfinansieringen etablering baseras på att följande grundförutsättningar är uppfyllda:
  - en avvägning mellan miljöintresset och energiintresset på nationell nivå införlivas i rättssystemet med målen att uppdateringen till moderna miljövillkor ska ge största möjliga nytta för vattenmiljön och minsta möjliga negativa inverkan i fråga om nationell effektiv till-

gång till vattenkraftsel där ett mål för branschen är att den totala påverkan på den svenska vattenkraftsproduktionen ska kunna begränsas till max 2,3 procent av normalårsproduktionen eller 1,5 terawattimmar,

- omprövningar av anläggningar för produktion av vattenkraftsel ger rationella och effektiva villkor,
- skattelagstiftningen utformas med hänsyn till att kostnaderna för branschens uppdatering till moderna miljövillkor är en kostnad för de bolag som avser att finansiera Vattenkraftsfinansieringen och att valet att kanalisera betalningarna via ett sådant finansieringsupplägg inte medför en dubbelbeskattningsområde.
- Vattenkraftsfinansieringen avses etableras som ett av Finansiärerna samägt bolag som ska ha som verksamhetsföremål att tilldela finansiering till verksamhetsutövare av elproduktion från vattenkraft för de miljöåtgärder som krävs för att förena denna produktion med moderna miljökrav inom ramen för den avvägning mellan miljöintresset och energiintresset på nationell nivå som införlivas i rättssystemet.
- Beslut om finansiering till verksamhetsutövare ska ske utifrån objektiva och på förhand fastställda kriterier och förenas med vissa på förhand fastställda villkor. Beslut om tilldelning av finansiering ska fattas via särskilt organ som inrättas inom Vattenkraftsfinansieringen, med möjlighet till omprövning av beslut som går sökanden emot.
- Finansiering ur Vattenkraftsfinansieringen ska kunna tilldelas som ersättning för såväl produktionsbortfall som för kostnader för miljöåtgärder, innefattande både åtgärder vid fortsatt produktion och vid utrivning.
- Finansieringen av miljöåtgärder ska som utgångspunkt motsvara den faktiska kostnaden för åtgärdens utförande. Ersättning för framtida produktionsbortfall ska som utgångspunkt utbetalas ur Vattenkraftsfinansieringen som ett engångsbelopp.
- För att uppnå god effektivitet ska verksamhetsutövarna själva svara för en del av finansieringen, en s.k. självrisk. En verksamhetsutövare ska därmed svara för dels 15 procent av kostnaderna för miljöåtgärder, dels produktionsbortfall upp till 5 procent av normalårsproduktionen.

10.9 Båtnadsregeln tas bort

Promemorians förslag: Den s.k. båtnadsregeln för vattenverksamheter tas bort.

Skälen för promemorians förslag: Utöver de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken gäller enligt 11 kap. 6 § miljöbalken en särskild förutsättning för att bedriva vattenverksamhet. Enligt den bestämmelsen får en vatten-

verksamhet endast bedrivs om dess fördelar från allmän och enskild synpunkt överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Syftet med bestämmelsen är att hindra en vattenverksamhet eller tillkomsten av en vattenanläggning som inte är samhällsekonomiskt motiverad.

Regleringen i 11 kap. 6 § miljöbalken överlappar den bedömning av en verksamhets tillåtlighet som vid prövning och tillsyn ska göras enligt de allmänna hänsynsreglerna och hushållningsbestämmelserna i 2–4 kap. miljöbalken. Nuvarande reglering innebär således en dubbelreglering i materiellt hänseende och bestämmelsen bör tas bort i förenklingssyfte.

10.10 Rättskraft för äldre tillstånd som anses meddelade med stöd miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser

Promemorians förslag: Miljöbalkens bestämmelse om ett tillstånds rättskraft ska – när rättskraftsfrågan avser ett sådant äldre tillstånd eller sådan äldre rättighet som ska anses meddelat med stöd av miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser – gälla endast frågor som enligt det som framgår av beslutet har prövats.

Skälen för promemorians förslag: I 5 § miljöbalkens promulgationslag regleras de tillstånd och rättigheter som ska anses ”meddelade med stöd av motsvarande bestämmelser i miljöbalken”. Dessa tillstånd och rättigheter har dock, till följd av utformingen och avgränsningen av tidigare tillståndsplikter samt förekomst av generella föreskrifter, inte genomgått en prövning som liknar den enligt miljöbalken och präglas inte heller av de miljöhänsyn som återfinns i miljöbalken. Vidare är de ofta inte lika omfattande och reglerar betydligt färre frågor än ett tillstånd som meddelats enligt miljöbalken. Dessa äldre tillstånd och rättigheters giltighet och därmed rättskraft kan följas via övergångsbestämmelser till de olika tidigare vattenlagstiftningarna. Skillnaden i omfattning av de frågor som prövats avseende en anläggning eller verksamhet som prövats enligt äldre lagstiftning och de som prövats med stöd av miljöbalken och därmed avgörandet av vilka frågor som är rättskraftigt avgjorda bör tydliggöras.

Miljöbalkens bestämmelse om ett tillstånds rättskraft, dvs. att tillståndet gäller mot alla i frågor som har prövats i tillståndsdomen eller tillståndsbeslutet bör – när rättskraftsfrågan avser ett sådant äldre tillstånd eller sådan äldre rättighet som enligt miljöbalkens promulgationslag ska anses meddelat med stöd av miljöbalken eller motsvarande äldre bestämmelser – gälla endast frågor som enligt det som framgår av beslutet har prövats.

10.11 Lagligförklaring

Promemorians förslag: Möjligheten att lagligförklara vattenkraftverk och dammar som används eller har använts för uttag av vattenkraft och som har uppförts för miljöbalkens ikrafträdande tas bort.

Skälen för promemorians förslag: Av 17 § miljöbalkens promulgationslag följer att om en vattenanläggning har tillkommit utan tillstånd enligt vattenlagen (1983:231) eller motsvarande äldre lagstiftning eller om tillståndsfrågan beträffande en sådan anläggning är oklar, får den som äger anläggningen eller avser att utnyttja den för vattenverksamhet begära prövning av anläggningens laglighet hos mark- och miljödomstolen. En förutsättning för laglighetsprövning är att vattenanläggningen tillkommit utan tillstånd. Det saknas betydelse om tillståndsskyldighet funnits eller inte när anläggningen uppfördes eller ändrades.

Möjligheten till lagligförklaring fanns redan i vattenlagen (1983:231) men var bredare än i dagens reglering. Genom ikrafträdandet av miljöbalken begränsades möjligheten till lagligförklaring till att endast kunna avse vattenanläggningarna som sådana (och inte de vattenverksamheter som anläggningarna används för). Av miljöbalkens förarbeten framgår dock att avsikten var att på sikt helt utmönstra institutet ur miljöbalken och bl.a. Vattenverksamhetsutredningen har i sitt slutbetänkande ”I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler” (SOU 2014:35) föreslagit att möjligheten helt ska tas bort.

I en dom från Mark- och miljööverdomstolen den 3 maj 2017 prövades en ansökan om lagligförklaring avseende anläggningsdelar som hörde till ett vattenkraftverk utan att sökanden samtidigt hade ansökt om tillstånd till drift av vattenkraftverket konstaterar domstolen följande:

”...den förutsättning som gäller för lagligförklaring, nämligen att vattenanläggningen ska ha tillkommit utan tillstånd, är uppfylld. En sådan begränsad prövning är därför möjlig men frågan är om det är lämpligt med sådan begränsning av prövningen som bolaget ansökt om i ett fall som detta.

Vattenanläggningarna i fråga och vattenverksamheten som de används till har ett direkt samband med varandra. Det är därför nödvändigt att prövningen av verksamheten och anläggningarna görs på ett sådant sätt att det kan föreskrivas ändamålsenliga villkor för både vattenverksamheten och vattenanläggningarna. Att lagligförklaring inte regleras i miljöbalken och att äldre bestämmelser ska tillämpas på prövningen i sak såvitt avser själva anläggningen kan inte medföra någon annan bedömning. Förarbetena till bestämmelserna om lagligförklaring motsäger inte heller detta synsätt.

Utmönstringen av institutet lagligförklaring och begränsandet av dess tillämpningsområde talar för att syftet varit att det ska ske en ändamålsenlig prövning i enlighet med miljöbalkens intentioner och att institutet lagligförklaring ska få ett begränsat tillämpningsområde. Det finns därmed goda skäl för att en prövning av lagligheten av en vattenanläggning inte bör försvåra prövningen av tillstånd till den vattenverksamhet som anläggningen används till och att det därför ska ske en samlad prövning...

... Att med stöd av 17 § [miljöbalkens promulgationslag] förena ett beslut om lagligförklaring med villkor skulle kunna uppfattas som en möjlighet att utan en samlad prövning hantera ovanstående problematik inom ramen för en prövning om lagligförklaring. Domstolen finner dock mot bakgrund av att en lagligförklaring inte får avse en vattenverksamhet att det inte är lämpligt att i samband med ett beslut om lagligförklaring föreskriva villkor som i första hand avser att reglera själva vattenverksamheten eftersom den rätteligen ska prövas i annan ordning och i enlighet med miljöbalkens bestämmelser. För att kunna föreskriva lämpliga villkor om vattenhushållning, tappning i omlöp m.m. krävs det därmed att vattenanläggningens laglighet prövas tillsammans med tillståndet till vattenverksamheten...”

Avgörandet tydliggör att även om det i dag är möjligt att ansöka om lagligförklaring av en anläggning där tillstånd saknas till driften kan en sådan avgränsning vara olämplig på den grunden att sådant förfarande skulle äventyra möjligheten att föreskriva lämpliga villkor som är av betydelse för såväl anläggningens utformning som fortsatt drift.

Av energiöverenskommelsen följer att samtliga vattenkraftverk och tillhöriga dammar ska förses med moderna miljövillkor, vilket innebär att de behöver prövas eller omprövas i sin helhet. Eftersom prövningen för moderna miljövillkor behöver innebära att frågor som rör anläggningens utformning och drift prövas i ett sammanhang finns det inget behov av institutet lagligförklaring för de verksamheter som ska omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor. Möjligheten att lagligförklara en damm eller annan vattenanläggning som används för uttag av vattenkraft bör därför tas bort.

10.12 Prövningens omfattning och ändringstillstånd

Promemorians förslag: Utgångspunkten för prövningens omfattning vid ändring ska vara densamma för vattenverksamhet som för miljöfarlig verksamhet. Vid ändring av en vattenverksamhet ska tillståndet som huvudregel omfatta hela verksamheten. Tillståndet får dock begränsas till att enbart avse ändringen (ändringstillstånd), om det är lämpligt eller om verksamheten omfattas av den nationella planen för moderna miljövillkor och den omprövning av verksamheten som ska ske enligt planen inte har påbörjats.

Vattenverksamheter ska anses utgöra en och samma vattenverksamhet om de bedrivs med vattenanläggningar som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband.

Skälen för promemorians förslag

Nuvarande praxis ger inte ändamålsenliga prövningar

Praxis vid prövning av tillstånd till ändring av t.ex. ett vattenkraftverk innebär att prövningsmyndigheten accepterar att ansökan avgränsas till att enbart avse den ansökta ändringen och dess miljöeffekter. Detta får till följd att försiktighetsmått som hade varit naturliga att förena verk-

samheten med om det varit fråga om en miljöfarlig verksamhet inte aktualiseras vid en prövning av vattenverksamhet.

Som exempel på en avgränsad prövning kan nämnas Mark- och miljööverdomstolens dom i mål nr M2650-16 där fråga var om ansökan om tillstånd till ökad vattenavledning genom turbiner för ett vattenkraftverk som fick byggnadstillstånd 1956. Domstolen konstaterade bl.a. i fråga om inrättande av fingaller att det inte var visat att nyttan av ett fingaller översteg kostnaden för en sådan installation när det gäller påverkan från den tillkommande verksamheten. Bedömningen av behovet av att förena de anläggningar som behövs för driften vattenkraftverket med skyddsanordningar bedömdes således enbart i förhållande till den ändring som tillstånd söktes för och inte verksamheten i dess helhet.

Ett liknande ställningstagande har gjorts i fråga om behovet av minimi-tappning som en följd av att mer vatten skulle avledas genom en turbin. Detta trots att grundtillståndet för verksamheten var sextio år gammalt.

Vattenverksamhetsutredningen fann att de olikheter i de regler som gäller för ändring av miljöfarlig verksamhet respektive vattenverksamhet inte motiverar någon skillnad i synen på prövningens omfattning. Bestämmelsen i 24 kap. 1 § miljöbalken, som reglerar rättskraftens omfattning, gör inte heller någon skillnad mellan miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Inga uttalanden i förarbetena till miljöbalken anger att rättskraften ska bedömas olika för dessa två typer av verksamheter. Vidare finns det inte någon bestämmelse, varken i 16 kap. eller 22 kap. miljöbalken eller någon annan förfarandebestämmelse i miljöbalken, som anger att eventuell rättskraft ska vara avgränsande vid prövning av ändringar. Mot bakgrund av detta fann Vattenverksamhetsutredningen att det saknas skäl att behandla frågan om prövningens omfattning olika för miljöfarlig verksamhet respektive vattenverksamhet. Avgörande för prövningens omfattning vid ändring bör enligt utredningen, på samma sätt som i dag gäller för miljöfarlig verksamhet, vara att prövningen blir ändamålsenlig. Tillståndsmyndigheten bör, oavsett om prövningsplikten följer av 9 eller 11 kap. miljöbalken, bedöma om prövningen kan resultera i de villkor eller föreskrifter som fordras enligt miljöbalkens regler. Det är en lämplighetsfråga om prövningen ska omfatta hela verksamheten och utmytna i ett tillstånd där hela verksamhetens miljövillkor har prövats eller om prövningen ska vara mer begränsad och utmytna i ett ändringstillstånd.

Förutom ändringens omfattning och miljöpåverkan samt dess betydelse för verksamheten som helhet har ett antal andra faktorer betydelse. Sådana är exempelvis hur lång tid som förflutit sedan grundtillståndet gavs, om flera ändringstillstånd eller förelägganden har meddelats, hur snabb den tekniska och miljömässiga utvecklingen är i den aktuella branschen, vilka förändringar som skett i verksamheten och dess omgivning samt omfattningen av de miljöstörningar som förekommer.

Den avgränsning som nuvarande praxis gör i fråga om prövningens omfattning när vattenverksamheter ändras möjliggör en uppdelad prövning som i sin tur leder till att det som i andra sammanhang normalt betraktas som en och samma verksamhet delas upp i flera delverksamheter som alla täcks av olika tillstånd. Detta skapar en otydlighet kring förutsättningarna för verksamheten i sin helhet och försvårar möjligheterna att se till att verksamheterna har upprätthåller moderna miljö-

villkor. Denna ordning gynnar vare sig enskilda eller myndigheter och innebär dessutom en omotiverad skillnad från hur andra verksamheter som påverkar miljön prövas.

Miljöprövningen av vattenverksamheter bör avgränsas enligt samma principer som prövningen av miljöfarliga verksamheter

Reglerna för prövning av sådana miljöfarliga verksamheter som avses i 9 kap. miljöbalken bör utgöra utgångspunkten i fråga om prövningens omfattning även för vattenverksamheter. De förutsättningar för ändringstillstånd som gäller för miljöfarliga verksamheter bör gälla även för vattenverksamheter. Prövningen av vattenverksamheter, till skillnad från miljöfarliga verksamheter, omfattar dock även bl.a. civilrättsligt präglade frågor.

Utöver bestämmelsen om ändringstillstånd i 16 kap. 2 § första stycket miljöbalken finns det ingen bestämmelse i balken som reglerar prövningens omfattning. Bestämmelsen om ändringstillstånd bör gälla även vid ändring av vattenverksamhet och bör ändras så att den kodifierar den redan gällande utgångspunkten för prövningens omfattning vid ändring av miljöfarlig verksamhet såsom den angivits i förarbeten och praxis. Det gällande tillståndets rättskraft enligt 24 kap. 1 § miljöbalken hindrar inte att det vid en ansökan om ändring görs en samlad prövning av hela verksamheten om det krävs för att prövningen ska bli ändamålsenlig. Det bör därför förtydligas i 24 kap. 1 § att en sådan prövning kan bryta igenom ett tillstånds rättskraft. Det tillstånd som redan gäller för verksamheten kan således ersättas med ett nytt tillstånd. Dock kan verksamhetsutövaren välja om denne vill ta det nya tillståndet i anspråk eller falla tillbaka på det tidigare rättskraftiga tillståndet. Eftersom det finns en valmöjlighet för verksamhetsutövaren att falla tillbaka på det tidigare tillståndet anses att det inte torde bli fråga om någon rådighetsinskränkning eller ersättningsrätt.

Det är verksamhetsutövaren som genom sin ansökan anger ramarna för prövningen men det är tillståndsmyndigheten som slutligt avgör om avgränsningen är lämplig. En för snävt avgränsad ändringsansökan och miljökonsekvensbeskrivning kan innebära att ansökan avslås eller avvisas. Om myndigheten bedömer att ytterligare delar av verksamheten bör omfattas av prövningen kan det också bli fråga om att verksamhetsutövaren, efter föreläggande av tillståndsmyndigheten, får komplettera sin ansökan och miljökonsekvensbeskrivning.

Vad som ska anses vara en och samma vattenverksamhet

När ”hela verksamheten” ska upp till prövning avses såväl vattenanläggningen som den vattenverksamhet som bedrivs med anläggningen. Vad som avses med ”hela verksamheten” är inte helt självklart och kommer att variera i det enskilda fallet. Detta är således en fråga som ytterst får avgöras av rättstillämpningen.

När det t.ex. gäller vattenkraftsanläggningar varierar de mycket i utformning. Orsaken är att de byggts under olika tidsepoker och anpassats till skilda lokala förutsättningar. Vattenkraftsanläggningar ingår vanligen i en större helhet som, utöver damm och kraftverk, kan bestå av regleringsmagasin, intag, tunnlar för överledning, utloppskanaler, grund- och

spegeldammar, fiskvägar, fiskspärrar m.m. I regleringsmagasinen kan vatten magasineras för flerårs-, års-, vecko- eller dygnsreglering. Vissa regleringsmagasin är direkt knutna till ett kraftverk medan andra enbart magasineras vatten och reglerar flöden för systemet som helhet. Längs de stora reglerade älvarna är de största regleringsmagasinen oftast högt upp i vattendraget, många mil uppströms kraftverket, för att kunna fånga upp vårfloden från fjällen. Dessa ägs vanligen av vattenregleringsföretag som bildats av alla kraftverksägarna i en älv. I regleringsföretagens arbetsuppgifter ingår bl.a. att samordna och sköta vattenhushållningen i älvarna, skadereglera, underhålla egna och delägarnas anläggningar samt i övrigt samordna de frågor som berör vattenkraftsverksamheten. Nedströms de stora regleringsmagasinen ligger vattenkraftsanläggningar med mindre magasin som utnyttjar fallhöjden ner till havet. Mot bakgrund av den nu beskrivna helhetsbilden är det svårt att uttala sig generellt om vad som bör avses med ”hela verksamheten” vid en enskild vattenkraftsanläggning. Dock bör regleringsmagasin som styr vattenhushållningen i hela systemet inte anses vara en del av den verksamhet som är knuten till en enskild vattenkraftsanläggning.

Det bör anges i lagtexten vad som i en prövning ska betraktas som en och samma vattenverksamhet. Det görs lämpligen med en bestämmelse som kompletterar den uppräknade av de olika slags verksamheter och åtgärder som är vattenverksamheter. Om några sådana uppräknade vattenverksamheter bedrivs med vattenanläggningar som direkt eller genom andra vattenanläggningar är tekniskt sammankopplade med varandra och har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband, bör verksamheterna anses vara delar av en och samma vattenverksamhet. Med tekniskt sammankopplade anläggningar avses anläggningar som byggnadstekniskt är fysiskt sammankopplade med varandra och på annat sätt än enbart genom sådan fysisk koppling som naturen själv (t.ex. berggrund, vatten eller luft) innebär. Med miljömässigt samband avses att verksamheterna från miljösynpunkt har en sådan betydelse för varandra att de bör bedömas tillsammans så att miljövillkoren för varje verksamhetsdel blir ändamålsenliga. Förutom den tekniska sammankopplingen och det miljömässiga sambandet ska verksamheterna ha ett verksamhetsmässigt samband. Det betyder att verksamheterna bedrivs av en och samma verksamhetsutövare eller, om verksamheterna bedrivs av olika personer, att det kan antas att uppdelningen på olika verksamhetsutövare har gjorts för att undvika en samlad prövning.

10.13 Rätten till ersättning vid omprövning

Promemorians förslag: Tillståndshavarens rätt till ersättning vid omprövning som initierats av myndighet, kommun eller vattenförbund tas bort. Rätten till ersättning ska dock finnas kvar under en övergångstid om sex år.

Skälen för promemorians förslag: Till skillnad från miljöfarlig verksamhet finns det vid omprövning av vattenverksamhet en rätt till ersättning för förlust eller inskränkning för den vars verksamhet omprövas. Ersättning ska betalas av den myndighet som söker omprövning. Rätten

till ersättning är emellertid begränsad på så sätt att verksamhetsutövaren måste tåla en inskränkning på mellan 5 och 20 procent, se 31 kap. 20–22 §§ miljöbalken.

Bestämmelserna i 31 kap. 20 och 22 §§ miljöbalken motsvarar 9 kap. 12 och 14 §§ i 1983 års vattenlag. Ersättning vid omprövning enligt 1983 års vattenlag omfattade omprövning i förtid bl.a. för att tillgodose allmänna intressen som berörs av väsentliga ändringar i vattenförhållanden, om det visar sig att vissa anordningar som har vidtagits eller villkor som har meddelats till skydd för fisket är mindre ändamålsenliga eller i fråga om villkor om innehållande och tappning av vatten för att tillgodose den allmänna miljövärden eller hälsovärden ellerfrämja fisket. Enligt specialmotiveringen i propositionen till 1983 års vattenlag kunde allmänna intressen vara det allmänna fiskeintresset, den allmänna miljövärden, hälsovärden eller en orts vattenförsörjning. För att kunna ompröva ett tillstånd före den tid som bestämts i tillståndet krävdes dock, enligt bestämmelsen, att det var fråga om att tillgodose sådana allmänna intressen som berörs av väsentliga ändringar i vattenförhållandena. Bestämmelsen i 24 kap. 5 § miljöbalken medger omprövning och därmed ersättningsrätt på ett större antal grunder än vad som var fallet för 1983 års vattenlag. Omprövning kan bl.a. aktualiseras till följd av fel eller försummelse från verksamhetsutövarens sida. Rätten till ersättning utökades således genom införandet av miljöbalken torts att det i förarbetena anges att något sådant inte var avsett.

Såväl Utredningen om ersättning vid rådighetsinskränkningar som Vattenverksamhetsutredningen har analyserat ersättningsrätten enligt 31 kap. 20–22 §§ miljöbalken och de konstaterar båda att möjligheten att ompröva ett tillstånd enligt 24 kap. 5 § miljöbalken är knuten till betydande hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl. Mot bakgrund av 2 kap. 15 § tredje stycket regeringsformen finns det således inte någon grundlagsskyddad rätt till ersättning i dessa fall. Ur grundlagsperspektiv är lagstiftaren således fri att avgöra om ersättning ska ges och vilka förutsättningar som då ska vara uppfyllda. Utredningen om ersättning vid rådighetsinskränkningar fann att det bör övervägas om rätten till ersättning ska tas bort vid omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken men lämnade frågan vidare till Vattenverksamhetsutredningen att göra en närmare granskning av de praktiska konsekvenserna av detta. Vattenverksamhetsutredningen i sin tur fann, efter en djuplodande analys, att ersättningsrätten efter en övergångstid om fem år bör tas bort.

Av energiöverenskommelsen följer att vattenkraftsbranschen fullt ut ska finansiera de kostnader, för till exempel omprövning av verksamheter, som gör att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter. Rätten till ersättning för produktionsförluster bör därför tas bort. Det finns inga rättsliga hinder för detta.

Utöver ersättning för produktionsbortfall för vattenkraft kan rätten till ersättning också finnas vid förlust av vatten eller inskränkning i rätten att reglera vattnets avrinning.

Rätten till ersättning bör dock inte upphävas omedelbart utan först efter en övergångstid. En verksamhetsutövare kan nämligen ha gjort stora investeringar i sin verksamhet i förlitan på att få kompensation om en eventuell omprövning skulle resultera i skärpta villkor av någon betydelse. Mot bakgrund av att verksamhetsutövaren således kan ha legitima

förväntningar på att få ersättning om villkor skärps vid en omprövning med stöd av någon av de nuvarande omprövningsbestämmelserna bör ersättningsrätten avskaffas på ett sätt som ger verksamhetsutövarna tid att anpassa sig till det nya rättsläget. En omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken, som är den omprövningsbestämmelse som kan aktualisera en ersättningsrätt, kan inte leda till så ingripande villkor eller andra bestämmelser så att verksamheten inte längre kan bedrivas eller att den avsevärt försvåras. Denna bestämmelse utgör ett skydd för verksamhetsutövaren mot omfattande produktionsförluster.

I arbetet med denna promemoria har det förts fram många synpunkter på frågan om avskaffandet av ersättningsrätten. En synpunkt har rört hur lång anpassningstid som verksamhetsutövarna kan behöva. En annan har rört om avskaffandet bör gälla alla vattenverksamheter eller enbart vattenkraftsverksamheter. Promemorians lagförslag innebär ett avskaffande om sex år och att avskaffandet gäller alla verksamheter. Motivet för sex år är att den bedöms skälig. Motivet för avskaffande är att alla miljöpåverkande verksamheter bör behandlas på samma sätt så att miljöanpassningen i en viss bransch eller verksamhetstyp inte subventioneras av skattemedel när andra branscher och verksamhetstyper svarar för miljöanpassningen med egna medel. Remissinstanserna uppmanas att särskilt kommentera dessa frågor.

Kostnader som uppkommer till följd av den modernisering av miljövillkor som ska ske enligt den föreslagna nya omprövningsbestämmelsen omfattas inte av ersättningsbestämmelsen. Ersättning kommer i stället att kunna fås från den branschgemensamma finansieringen (fonden).

10.14 Tillståndsprövningarna och möjligheterna att uppfylla ramdirektivets krav

Av ramdirektivet för vatten följer en skyldighet att besluta om miljömål (i svensk rätt uttryck miljömålen i miljökvalitetsnormer) som innebär krav på att vattnet ska nå viss bestämd status i fråga om kvalitet och kvantitet inom en viss tid. Miljömålen ska vara bindande för myndigheterna både när det gäller planeringen av vattenförvaltningen, såsom vid framtagande av åtgärdsprogram som vid tillståndsgivning. Europeiska kommissionen menar i överträdelseärendet ÖT nr 2007/2239 att den svenska lagstiftningen inte i alla situationer säkerställer att försämring förhindras och att god status eller potential kan uppnås eller åtminstone inte äventyras. Kommissionen ifrågasätter inte den svenska kategoriseringen av miljökvalitetsnormer som ett sätt att genomföra miljömålen i direktivets artikel 4.1, men anför att så länge det av författning inte framgår att de ges en bindande verkan vid prövning av tillåtlighet kan Sverige inte anses korrekt ha införlivat EU-lagstiftningen. Sverige har i svaren till kommissionen vidhållit att artikel 4.1 genomförts på ett korrekt sätt i svensk rätt genom att påverkan på normerna beaktas i enskilda prövningar genom regleringen i 2 kap. miljöbalken dvs. de allmänna hänsynsreglerna. Berörd sektorslagstiftning hänvisar till 2 kap. miljöbalken, vilket innebär att normerna kan få genomslag även vid prövning enligt sådan lagstiftning.

10.14.1 Tillstånd till en ny eller ändrad verksamhet

Promemorians förslag: En myndighet eller kommun får inte tillåta att en verksamhet eller åtgärd påbörjas eller ändras på ett sådant sätt som äventyrar möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med en sådan norm.

Regeringen ska få meddela föreskrifter om undantag i fråga om att tillåta nya modifieringar i en vattenförekomsts fysiska karakteristika eller en förändring hos en grundvattenförekomst, eller i fall där en förändring från hög till god status hos en ytvattenförekomst inte förebyggs och detta är en följd av nya hållbara mänskliga utvecklingsverksamheter.

Skälen för promemorians förslag: Artikel 4 i ramdirektivet för vatten har varit föremål för ett förhandsavgörande från EU-domstolen i mål C-461/13. Frågan var bl.a. om tillståndsgivande myndigheter är skyldiga att inte ge tillstånd för verksamheter som riskerar att medföra att direktivets mål om god ytvattenstatus inte nås. I det svenska överträdelseärendet har kommissionen med hänvisning till punkt 50 i EU-domstolens dom anfört att en medlemsstat är skyldig att inte ge tillstånd till ett projekt som är ägnat att försämra den berörda vattenförekomstens status eller äventyra uppnåendet av en god status (om vattenförekomsten är en ytvattenförekomst) – såvida projektet inte omfattas av ett undantag enligt artikel 4.7 i direktivet. Kommissionen framhåller vidare att lagstiftningen i en medlemsstat ska säkerställa dels att miljömålen i artikel 4 i direktivet är bindande för myndigheterna när frågor prövas om att tillåta en verksamhet som kan påverka ett vattens status, dels att undantagsmöjligheterna och godkännandet av projekt som påverkar en vattenförekomst inte kan prövas helt separat från varandra.

Sedan EU-domstolen meddelade sin dom i mål C-461/13 har de svenska prövningsmyndigheterna lagt ett större fokus på att redogöra för en verksamhets förväntade påverkan på förutsättningarna att nå gällande miljökvalitetsnormer och hur ett tillstånd i sådana fall kan komma att påverka försämringsförbudet (ickeförsämringskravet). För genomförandet av EU-direktiv i nationell lagstiftning är det dock inte tillräckligt att det utvecklats sig en praxis som är förenlig med direktivet. Det krävs att den nationella lagstiftningen innebär ett rättsligt bindande krav. Det är i dag inte tydligt i den svenska lagstiftningen vilken rättsverkan som miljökvalitetsnormer för vatten ska ha när verksamheter och åtgärder miljöprövas.

I linje med utgången i mål C-461/13 bör det införas ett uttryckligt förbud för myndigheter och kommuner att tillåta att en ny åtgärd vidtas eller att en verksamhet påbörjas eller ändras om åtgärden, verksamheten eller ändringen äventyrar möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med en sådan norm. Förbudet ska gälla oavsett om åtgärden eller den nya verksamheten eller ändringen prövas efter en ansökan om tillstånd eller efter en anmälan eller om den upptäcks inom ramen för tillsyn.

Ett sådant bindande krav kommer troligen inte att medföra att tillstånd vägras i någon större utsträckning än vad som är fallet i dag. Kravet gör det dock nödvändigt att vara mer noggrann i fråga om att bestämma de

tillståndsvillkor som gör att ett äventyrande eller en otillåten försämring undviks. Inom ramen för handläggningen av ett anmälningsärende eller om verksamheten eller åtgärden upptäcks vid tillsyn handlar det om att förelägga om tillräckligt långtgående försiktighetsmått eller att förelägga om att söka tillstånd.

I artikel 4.7 i ramdirektivet för vatten regleras förutsättningarna för en medlemsstat att göra undantag från direktivets krav på uppnående av god grundvattenstatus, god ekologisk status eller, i förekommande fall, god ekologisk potential eller undantag från kravet att förebygga en försämring av yt- eller grundvattenförekomstns status. En medlemsstat måste inte använda sig av undantagsmöjligheten, men Sverige har valt att göra det. Artikel 4.7 om undantag genomförs med 4 kap. 11 § förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Europeiska kommissionen har invänt mot det svenska genomförandet på den grunden att den svenska bestämmelsen saknar tillräcklig koppling till den enskilda prövningen och att det därför finns en risk för att en ny eller ändrad verksamhet tillåts trots att förutsättningarna i artikel 4.7 inte är uppfyllda. Den svenska bestämmelsen bör därför få en tydligare koppling till den enskilda prövningen.

Undantagsmöjligheten genomförs på ett sådant sätt att det blir möjligt att besluta om undantag från de krav som ska gälla enligt 5 kap. 3 § andra stycket miljöbalken. För att undantagsmöjligheten ska kunna tillämpas ska det vara fråga om en ny förändring och den verksamhet eller åtgärd som orsakar denna förändring ska behövas för att tillgodose ett allmänintresse av större vikt eller innebära sådana fördelar för människors hälsa och säkerhet eller för hållbar utveckling att fördelarna uppväger nackdelarna. Undantaget ska som huvudregel bara få tillämpas i fråga om ändringar av en vattenförekomstns fysiska karaktär (djup, höjdläge, sträckning etc.). I fråga om annan påverkan på en vattenförekomst kan möjligheten till undantag bara tillämpas i fråga om sådan påverkan som innebär att en vattenförekomst som vid tillfället för prövningen har hög status men som genom den nya verksamheten eller genom ändringen riskerar att statusen sänks till lägst god status.

Förtydligandet om normernas genomslag vid prövning och tillsyn har i förslaget placerats och formuleras som ett nytt andra och tredje stycke i 5 kap. 3 § miljöbalken. Placeringen är vald eftersom det rör sig om miljökvalitetsnormer och deras tillämpning. Ett alternativ som kan övervägas är att en ändring i stället tas in i 2 kap. miljöbalken eller på annan plats som befinner sig lämplig.

10.14.2 Omprövade och förnyade tillstånd

Promemorians förslag: Vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att säkerställa att verksamheten bedrivs så att den inte äventyrar uppnåendet av rätt vattenkvalitet eller kvantitet och inte heller riskerar orsaka en otillåten försämring av vattnets status.

Skälen för promemorians förslag: Av 24 kap. 5 § första stycket 2 miljöbalken framgår att tillståndsmyndigheten får ompröva en miljöfarlig

verksamhet eller en vattenverksamhet om verksamheten med någon betydelse medverkar till att en miljö kvalitetsnorm inte följs. Det saknas dock i lagen ett uttryckligt krav på att det vid en sådan omprövning ska beslutas de bestämmelser och villkor som behövs för att säkerställa att verksamheten inte äventyrar uppnåendet av rätt vattenkvalitet eller kvantitet och inte heller riskerar att orsaka en försämring av vattnets status.

Frågan om kravnivå vid omprövning har särskilt lyfts fram av Europeiska kommissionen i överträdelseärendet ÖT nr 2007/2239. Av den senaste skrivelsen från kommissionen i ärendet framgår följande om kommissionens uppfattning om vilka krav som ska ställas vid en omprövning:

”detta är särskilt oroväckande i och med att det verkar finnas många vattenkraftsanläggningar för vilka tillstånd har utfärdats tidigare men som inte tar hänsyn till den nya situation som skapas genom direktivet, exempelvis bindande miljömål som har trätt i kraft efter det att koncession beviljades för vattenkraftverken. Så länge den svenska lagstiftningen inte möjliggör omprövning och uppdatering av dessa tillstånd kommer möjligheterna att uppnå målen i direktivet att äventyras”

För att säkerställa normernas genomslag i den enskilda prövningen bör lagtexten kompletteras med ett uttryckligt krav om att vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att säkerställa att verksamheten bedrivs så att den inte äventyrar uppnåendet av rätt vattenkvalitet eller kvantitet och inte heller riskerar orsaka en otillåten försämring av vattnets status. Kravet bör även gälla när en prövning avser frågan om att ge ett nytt tillstånd till en verksamhet som tidigare har fått tillstånd, t.ex. när det tidigare tillståndet har löpt ut och prövningen avser förutsättningar och villkor för ett förnyat tillstånd eller när prövningen avser en ansökan om tillstånd att ändra en verksamhet och det inte finns förutsättningar för ett avgränsat ändringstillstånd.

10.14.3 Rimlighetsavvägningen får inte ge ett resultat som strider mot ramdirektivets krav

Promemorians förslag: Rimlighetsavvägningen enligt 2 kap. 7 § miljöbalken får inte resultera i lägre ställd kravnivå än vad som följer av 5 kap. 3 § miljöbalken, dvs. får inte medföra att verksamheten tillåts bedrivs så att den äventyrar uppnåendet av rätt vattenkvalitet eller kvantitet eller riskerar orsaka en otillåten försämring av ett vattens status.

Skälen för promemorians förslag: Den s.k. bevisbörderegeln i 2 kap. 1 § miljöbalken innebär att verksamhetsutövaren ska visa att verksamheten inte rikserar att leda till en försämring av någon relevant kvalitetsfaktor och att det inte finns risk för att verksamheten motverkar möjligheten att uppnå miljö kvalitetsnormerna för berörd vattenförekomst. Om verksamhetsutövaren inte kan visa att risk för försämring kan uteslutas, måste tillräckliga skyddsåtgärder vidtas enligt 2 kap. 3 § miljöbalken.

Vid bedömningen av vilka krav som ska ställas görs en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken.

För att de nya bestämmelserna i 5 kap. 3 § andra och tredje styckena – dvs. förbudet att äventyra att en miljö kvalitetsnorm följs och försämringsförbudet – ska få det genomslag som avses behöver bestämmelsen om rimlighetsavvägning i 2 kap. 7 § miljöbalken ändras. Rimlighetsavvägningen får inte leda till ett resultat som strider mot de nya bestämmelserna i 5 kap. 3 § miljöbalken.

10.14.4 Statlig kontroll av kommuners beslut om undantag

Promemorians förslag: Om en kommun tillämpar en undantagsbestämmelse för att tillåta en ny verksamhet eller åtgärd som ändrar en vattenförekomsts fysiska karaktäristika eller ändrar en grundvattenförekomst eller för att tillåta en samhällsnyttig verksamhet som innebär risk för att en ytvattenförekomsts status ändras från hög till god, ska kommunen underrätta den länsstyrelse som är vattenmyndighet.

Länsstyrelsen ska pröva kommunens beslut, om det finns skäl att anta att det inte finns förutsättningar för beslutet eller att en brist i ärendets handläggning haft betydelse för utgången i tillåtande- eller dispensfrågan. Länsstyrelsen ska besluta i frågan om huruvida en överprövning ska ske inom tre veckor från den dag då kommunens beslut kom in till länsstyrelsen.

Länsstyrelsen ska upphäva kommunens beslut om förutsättningarna för undantag inte är uppfyllda.

Skälen för promemorians förslag: I denna promemoria föreslås ett förbud i 5 kap. 3 § miljöbalken mot att tillåta att en verksamhet eller åtgärd påbörjas eller ändras på ett sätt som äventyrar möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm. Det kommer att vara möjligt att göra undantag från förbudet och en kommun kan tillämpa undantagsbestämmelserna (jfr förslaget till 5 kap. 3 a § miljöbalken och 4 kap. 11 och 12 §§ vattenförvaltningsförordningen).

Staten ansvarar för att Sverige lever upp till Sveriges EU-rättsliga åtaganden. Det behöver därför finnas en möjlighet för staten att kontrollera kommunernas tillämpning av undantagsbestämmelserna så att tillämpningen inte medför en otillåten förändring av vattenmiljön. De länsstyrelser som är vattenmyndigheter har en central roll i vattenförvaltningen med uppgift att se till att Sveriges vattenförekomster klassas på ett sätt som är förenligt med EU-rätten. Vattenmyndigheten bör ges möjlighet att överpröva en kommuns beslut om undantag och upphäva det om det inte finns förutsättningar för undantag.

Den statliga kontrollen bör regleras på liknande sätt som i fråga om kontrollen över kommuners beslut att ge dispens från strandskydd.

10.14.5 Behov av följdändringar i sektorslagstiftningen och plan- och bygglagen

Promemorians bedömning: De föreslagna ändringarna i 2 kap. 7 § och 5 kap. 3 § miljöbalken medför inget behov av följdändringar i plan- och bygglagen och inte heller i sektorslagstiftning.

Skälen för promemorians bedömning: Det fattas beslut enligt annan lagstiftning, s.k. sektorslagstiftning, som kan påverka en vattenförekomsts status. I den lagstiftningen finns, utöver vad gäller plan- och bygglagen, redan i dag hänvisningar till att 2 kap. och 5 kap. 3 § miljöbalken ska tillämpas. De föreslagna ändringarna i dessa miljöbalksbestämmelser kommer därmed att få genomslag vid tillämpning av sektorslagstiftningen. I plan- och bygglagen (2010:900) finns ingen specifik hänvisning till 5 kap. 3 § miljöbalken utan i stället, i 2 kap. 10 § plan- och bygglagen, en generell hänvisning till 5 kap. miljöbalken. Den föreslagna ändringen av 5 kap. 3 § miljöbalken bedöms få genomslag även vid planläggning och annan prövning enligt plan- och bygglagen. Något behov av följdändring i plan- och bygglagen finns därför inte.

10.14.6 Skyldighet för mark- och miljödomstolen att hämta in yttrande från vattenmyndigheten

Promemorians förslag: Om det i en enskild prövning finns anledning att anta en vattenförekomst inte har den kvalitet som vattenmyndigheten lagt till grund för sitt beslut om vattnets status och denna bristande överrensstämmelse har betydelse för möjligheten att bestämma rimliga och ändamålsenliga villkor, ska Mark- och miljödomstolen hämta in ett yttrande från vattenmyndigheten.

Skälen för promemorians förslag: Genom den föreslagna ändringen i 5 kap. 3 § miljöbalken införs en skyldighet för bl.a. mark- och miljödomstolen att inte tillåta att en verksamhet eller åtgärd påbörjas eller ändras på ett sätt som äventyrar möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm eller försämrar vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i sådan norm. Vidare införs en skyldighet att vid prövning för ett nytt tillstånd eller vid omprövning av tillstånd besluta de bestämmelser och villkor som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheten att följa normen eller att en försämring ska uppkomma. För att domstolen ska kunna göra den bedömning som krävs och att ändamålsenliga villkor ska kunna ställas måste den klassificering av vattnet mot vilken tillåtligheten ska bedömas vara tillförlitlig. Det är vanligen så att det först vid prövningen av den enskilda verksamheten – genom det utförliga underlag som tas fram i målet – som brister i klassificeringen av det berörda vattnet uppdagas. Om det utförliga underlaget hade funnits när vattenmyndigheten klassificerade vattenförekomsten och bestämde vilken kvalitet den ska uppnå, skulle klassificeringen och miljökvalitetsnormerna kanske ha gjorts annorlunda och inneburit andra förutsättningar i fråga om vilka miljövillkor som behöver ställas på den enskilda verksamheten

I syfte att säkerställa att beslut fattas på ett så fullödigt underlag som möjligt bör det införas en skyldighet för domstolen att, beroende på vad som kommer fram i utredningen i målet, hämta in ett yttrande från den länsstyrelse som är vattenmyndighet för det vatten som påverkas av den verksamhet eller åtgärd som prövas. Domstolen ska inhämta yttrande när (1) utredningen i målet ger anledning att anta att det finns en skillnad mellan den faktiska kvaliteten och den normgrundande kvaliteten eller mellan de faktiska förutsättningarna i det berörda vattnet och fastställd norm och (2) den bristande överensstämmelsen har betydelse för domstolens möjligheter att bestämma rimliga och ändamålsenliga miljövillkor.

Genom skyldigheten att hämta in vattenmyndighetens yttrande ges utrymme för vattenmyndigheten att – innan domstolen avslutar sin prövning – göra de ändringar i fråga om klassificering av vatten och miljö kvalitetsnormer som föranleds av den utredning som kommit fram i målet. Av den föreslagna bestämmelsen i 4 kap. 17 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön följer en skyldighet för den vattenmyndighet som mottar en framställan från mark- och miljödomstolen enligt 22 kap. 13 § miljöbalken att initiera en översyn av de beslut som berörs av sådan tillkommande information som framställan omfattar.

Även andra omständigheter än de som kommer fram i målet genom sökanden och den sakkunnige kan dock ha betydelse för bedömningen av vattenförekomstens faktiska kvalitet, klassificeringen av vattenförekomstens status och bestämmandet av miljö kvalitetsnormer. Det kan vara omständigheter som innebär att det inte ska göras någon annan klassificering eller att miljö kvalitetsnormer inte ska ändras. Genom sitt yttrande kan vattenmyndigheten bidra till att domstolen får ett komplett underlag för sin bedömning av vilka miljö villkor som behöver ställas.

10.15 Bemyndigande att meddela generella föreskrifter för vattenverksamhet

Promemorians förslag: Regeringen ska få meddela generella föreskrifter om försiktighetsmått för vattenverksamheter. Föreskrifter meddelade med stöd av bemyndigandet bryter igenom tillståndens rättskraft.

Skälen för promemorians förslag: För miljöfarliga verksamheter finns det i dag ett bemyndigande i 9 kap. 5 § miljöbalken att meddela generella föreskrifter som behövs för att skydda människors hälsa eller miljön. Det rör sig om sådana försiktighetsmått som det – för att tillgodose miljöbalkens syften – är mer ändamålsenligt utforma som generell gällande krav jämfört med att ställa kraven i ett förvaltningsbeslut eller en dom i ett enskilt fall. Bemyndigandet avseende miljöfarlig verksamhet används i de fall de verksamheter som ska regleras är av likartat slag och påverkan på omgivningen är väl dokumenterad. Föreskrifter meddelade med stöd av detta bemyndigande kan, enligt 24 kap. 1 § miljöbalken, begränsa ett individuellt tillstånd, dvs. bryta igenom den rättskraft som

en tillståndsdom har. I fråga om vattenverksamheter finns det ingen motsvarande möjlighet att med generella föreskrifter om försiktighetsmått bryta igenom ett tillstånds rättskraft.

Ett motsvarande bemyndigande som i dag finns för miljöfarliga verksamheter bör införas även för vattenverksamheter. Generella föreskrifter bör kunna meddelas både i frågor av mer övergripande natur och såvitt gäller skyddsåtgärder för särskilda slags verksamheter och områden. Generella föreskrifter kan omfatta anläggningar och verksamheter oavsett vad som gäller i fråga om anmälnings- eller tillståndsplikt.

Bemyndigandet bör endast avse föreskrifter som syftar till att skydda människors hälsa eller miljön. Vidare bör det avse sådana försiktighetsmått där föreskrifter framstår som en mer ändamålsenlig och lämplig metod för att uppfylla miljöbalkens syften än en prövning i det enskilda fallet. För att en viss fråga ska anses ändamålsenlig att reglera i föreskrifter bör situationen vara sådan att det finns ett relativt stort antal anläggningar och verksamheter av likartat slag med påtagliga och väl dokumenterade miljöeffekter och att valet av generella föreskrifter inte riskerar att försämra hälso- och miljöskyddet. Även föreskriftens potentiella påverkan på andra samhällsintressen såsom t.ex. skydd av kulturmiljövärden behöver övervägas. Viktigt i sammanhanget är att sakägare inte kan få sina intressen prövade om generella föreskrifter reglerar den olägenhet som drabbar dem utan att detta endast kan ske vid en individuell prövning av verksamheten. Det innebär således att en sakägare som inom ramen för en tillståndsprocess har rätt till ersättning för skada inte har någon sådan rätt om den åtgärd som tillståndsansökan avser i stället genomförs genom en generell föreskrift.

För att generella föreskrifter om försiktighetsmått ska få önskvärd effekt bör de ha giltighet framför beslut av individuell karaktär. Det bör därför anges i 24 kap. 1 § miljöbalken att de generella föreskrifterna bryter igenom ett tillstånds rättskraft och således kan begränsa ett individuellt tillstånd. Att föreskrifter bryter igenom ett rättskraftigt individuellt tillstånd innebär att föreskrifterna måste utarbetas med stor omsorg och med hänsyn tagen till berättigade rättssäkerhetskrav. Exempelvis måste övervägas om den generella föreskriften kan utlösa någon rätt till ersättning för de vars tillstånd begränsas. En generell föreskrift som innebär en rådgighetsinskränkning måste utvärderas mot den grundlagsskyddade ersättningsrätten enligt 2 kap. 15 § regeringsformen och, i de fall någon grundlagsskyddad rätt inte finns, mot de allmänna principerna avseende ersättning, t.ex. proportionalitetsprincipen och rättssäkerhetsprincipen. När det gäller inskränkningar som sker av hälsoskydds-, miljöskydds- eller säkerhetsskäl bör det i de fall ersättning inte ges alltid vara fråga om inskränkningar för att uppfylla EU-rättsliga förpliktelser eller avvärja allvarliga hot mot miljö, hälsa och säkerhet där lagstiftaren har ansett att den enskildes legitima förväntningar till följd av tillståndet, i typsituationen, bör stå tillbaka till förmån för ett tungt vägande allmänintresse.

Självfallet bör det av föreskrifterna klart framgå vilka krav som ställs i olika avseenden och vid vilka tidpunkter dessa ska vara uppfyllda. Övergångsregler av olika slag kan bli aktuella.

Innan en generell föreskrift införs måste miljönyttan i förhållande till negativa effekter för verksamhetsutövarna utredas noga. Samråd bör därför ske med de branschorganisationer och andra intresseorgan som

berörs. Sådana samråd kan visa – beroende på vilket problem som behöver lösas – att det från både enskild och allmän synpunkt är fördelaktigt att använda metoden med generella föreskrifter. Så kan vara fallet när t.ex. en ny EU-rättsakt innebär att ett nytt rättsligt bindande krav behöver ställas på alla verksamheter av ett visst slag och det är möjligt att utforma kravet på ett generellt sätt (dvs. kravet kan uppfyllas utan att behöva ta hänsyn till omständigheterna i varje enskilt fall). I en sådan situation kan valet av generella föreskrifter som metod innebära resursbesparingar genom att det blir möjligt att undvika rättsprocesser för att få in det rättsligt bindande kravet i miljövillkoren i varje enskilt tillstånd.

När en föreskrift väl är beslutad och har trätt i kraft kan det i vissa fall finnas behov av möjlighet till undantag från föreskrifterna. Detta eftersom det sällan går att klara alla individuella hänsynstaganden i generella föreskrifter om man samtidigt ska hålla uppe miljökraven. Undantagsmöjlighet behövs även för att inte riskera att samhällsekonomiskt orimliga krav ställs i ett enskilt fall. Det kommer därför vara nödvändigt med prövning av undantag i enskilda fall från krav ställda i de generella föreskrifterna.

För att generella föreskrifter ska vara ändamålsenliga och lämpliga krävs som sagt bl.a. att påverkan på miljön är påtaglig och väl dokumenterad samt att det finns ett ganska stort antal anläggningar och verksamheter av likartat slag som föreskriften avser att omfatta. Enskilda vattenmiljöer är ofta komplexa med unika egenskaper och effekterna på ekosystemet varierar stort mellan olika vattenkraftsanläggningar. Det beror bl.a. på skillnader i anläggningarnas tekniska utformning, de geologiska och hydrologiska förutsättningarna i avrinningsområdet, klimat, regleringspåverkan uppströms och nedströms, den akvatiska faunans och florans artsammansättning, effekter av annan mänsklig aktivitet m.m. Bortsett från grundläggande principiella förändringar, kan det därför vara svårt att generalisera när det gäller miljöpåverkan. Detta innebär i sin tur att det även är svårt att fastställa lämpliga och generellt gångbara föreskrifter om försiktighetsmått. Sammantaget innebär detta att generella föreskrifter sällan blir lämpliga för vattenkraft för produktion av el men bör kunna användas när det kan konstateras att det från såväl allmän som enskild synpunkt är fördelaktigare med en generell reglering i stället för att initiera individuella rättsprocesser för att åstadkomma sådana rättsligt bindande krav som måste gälla alla verksamheter av ett visst slag oavsett omständigheterna i de enskilda fallen.

Generella föreskrifter kan komma att aktualiseras om det uppkommer behov av snabba åtgärder i frågor som rör avledning eller bortledning av vatten för att undvika vattenbrist och torka. Det rör sig om föreskrifter som kan behövas utöver sådana förelägganden i enskilda fall som kan beslutas enligt 2 kap. 10 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

10.16 Miljörapport

Promemorians förslag: Regeringen ska få meddela föreskrifter om att den som bedriver en vattenverksamhet ska lämna miljörapport till tillsynsmyndigheten.

Skälen för promemorians förslag: För att kunna bedriva en ändamålsenlig tillsyn krävs ett bra underlag och insyn i verksamheten. Miljörapporten ett centralt verktyg för tillsynen. Den möjliggör för tillsynsmyndigheten att på ett smidigt sätt få in nödvändiga uppgifter om tillstånd eller rättigheter för verksamhetens utövande, hur dessa eventuella tillstånd och rättigheter följs och hur verksamheten påverkar omgivningen.

Möjligheterna för tillsynsmyndigheten att få in underlag är olika beroende på om det är en miljöfarlig verksamhet eller en vattenverksamhet som är föremål för tillsynen. Att lämna in miljörapport för tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter är obligatoriskt. Något motsvarande krav finns inte för vattenverksamhet.

Enligt 26 kap. 20 § miljöbalken ska alla som bedriver en tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet årligen lämna in en miljörapport till tillsynsmyndigheten. Tillståndsplikten för miljöfarlig verksamhet utgår från en indelning i A-, B- och C-verksamheter där A- och B-verksamheter omfattas av tillståndsplikt. I miljöprövningsförordningen (2013:251) anges om en verksamhet utgör en A-, B- eller C-verksamhet.

I första hand ska rapporteringen avse de åtgärder som har vidtagits för att uppfylla villkoren i ett tillståndsbeslut och resultaten av dessa åtgärder. Rapporten ska även innehålla uppgift om verksamhetsutövarens namn och organisationsnummer. Det närmare innehållet i rapporten kan anges av regeringen genom förordning eller av Naturvårdsverket genom föreskrifter, se bemyndiganden i 31 och 47 a §§ förordningen (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd.

Syftet med miljörapporten är att underlätta för tillsynsmyndigheten att utföra en ändamålsenlig tillsyn och ger möjlighet att bedöma verksamhetens påverkan på miljön. Miljörapporten kan även utgöra underlag för att myndigheter att bedöma behovet av ansökan om omprövning enligt 24 kap. 5 eller 7 § miljöbalken. Ett krav på rapportering innebär också att verksamhetsutövaren måste ha ett strukturerat system för egenkontroll.

Det måste noga övervägas vilka typer av verksamheter som ska omfattas av kravet på miljörapport och med vilken frekvens en sådan ska ges in till tillsynsmyndigheten. Rapporteringen måste fylla en tydlig funktion och arbetsbelastningen för tillsynsmyndigheten och verksamhetsutövaren får inte överstiga nyttan med rapporteringen.

Som nämnts omfattas alla tillståndspliktiga miljöfarliga verksamheter av kravet på miljörapport. Tillståndsplikten för vattenverksamhet är uppbyggd på ett annat sätt än för miljöfarlig verksamhet. För vattenverksamheter gäller en generell tillståndsplikt enligt 11 kap. 9 § miljöbalken. Vissa verksamheter är undantagna och omfattas i stället av anmälningsplikt enligt 11 kap. 9 a § miljöbalken och 19 § förordningen om vattenverksamhet. Vattenverksamheter som uppenbarligen varken skadar allmänna eller enskilda intressen är undantagna från såväl tillstånds- som anmälningsplikt.

Det bör vara möjligt att kräva miljörapporter även i fråga om vattenverksamheter. Liksom för miljöfarliga verksamheter bör kravet på rapportering begränsas till vissa typer av verksamheter och innehållet anpassas därefter. Krav på miljörapportering bör inte ställas där den administrativa börda som miljörapporteringen innebär överstiger de miljö- och resursmässiga vinsterna med rapporteringen. Miljörapporter bör krävas endast i fråga om sådana vattenverksamheter där en kontinuerlig påverkan sker under en längre tid – t.ex. vattenkraftverk, regleringsdammar och andra vattenverksamheter som omfattas av 17 kap. 4 a § 13, 14 och 16 miljöbalken. Dessa verksamheter har generellt sett en sådan påverkan på miljön att det är motiverat med en mer formaliserad och regelbunden rapportering.

Det närmare innehållet i miljörapporter för vattenverksamheter bör, på samma sätt som för miljöfarliga verksamheter, anges i myndighetsföreskrifter. Huvudsyftet bör vara att få in uppgifter om hur tillstånden följs och hur verksamheten påverkar människors hälsa och miljön. En miljörapport för vattenverksamheter kan innehålla följande.

- Grunduppgifter om verksamhetsutövaren, såsom adress och kontaktperson.
- En sammanställning av de domar och andra beslut, såsom tillstånd och rättigheter, som finns för respektive anläggning samt övriga rättsgrunder som kan ha betydelse för verksamheten. De verksamheter som inte täcks av en tillståndsdom eller något annat tillståndsbeslut preciseras i fråga om omfattning och utförande.
- En redovisning av hur verksamheten följt gällande tillstånd och villkor.
- En redovisning av de vattensystem som anläggningarna påverkar.
- En sammanställning av verksamhetsutövarens befintliga dokumentation av verksamhetens risker från hälso- och miljösynpunkt.
- En sammanställning av hur vattenföringen har fördelats mellan turbin och naturfåra under årets veckor samt uppgifter om eventuellt läckage från dammar samt funktion av fiskvägar och andra passagemöjligheter för vandrande fisk och annat akvatiskt liv.

10.17 Fortsatt skydd av nationalälvarna och andra särskilt skyddsvärda älvsträckor

Promemorians förslag: Bestämmelsen om undantag från förbudet att i nationalälvarna och andra angivna älvsträckor utföra vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål avgränsas till att endast gälla åtgärder som inte innebär någon ytterligare negativ miljöpåverkan, såsom t.ex. åtgärder för att upprätthålla eller underhålla anläggningar eller verksamheter som har tillkommit på lagligt sätt.

Skälen för promemorians förslag: Regleringen i 4 kap. 6 § miljöbalken innebär ett förbud mot att i vissa uppräknade älvsträckor inklusive dess käll- och biflöden för kraftändamål uppföra vattenkraftverk och utföra vattenreglering eller vattenöverledning. Av paragrafens tredje stycke

följer att förbudet inte gäller vattenverksamhet som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan. Utbyggnadsförbudet i 4 kap. 6 § miljöbalken ersatte bestämmelsen i 3 kap. 6 § lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. och motsvarar i huvudsak den bestämmelsen.

Lagstiftarens syfte med 4 kap. 6 § miljöbalken och dess föregångare i lagen om hushållning med naturresurser m.m. var inte att införa ett absolut förbud mot vattenkraftsverksutbyggnad eller mot åtgärder hänförliga till redan befintlig vattenkraftsverksutbyggnad. Tanken var att sådana åtgärder som huvudregel skulle vara förbjudna men att åtgärder med endast obetydlig miljöpåverkan skulle kunna undantas förbudet och således även fortsättningsvis kunna tillåtas. Ett exempel på utbyggnad som, enligt förarbetena, skulle kunna aktualisera undantaget var uppförandet av minikraftverk på en plats där det redan fanns en anläggning som påverkade vattendraget. Vidare angavs beträffande redan befintliga vattenkraftsanläggningar att undantaget kunde aktualiseras för smärre åtgärder som förorsakar endast obetydlig miljöpåverkan, t.ex. ersättningsbyggnader till ett befintligt vattenkraftverk, ombyggnader och effektiviseringar.

Civilutskottet har konstaterat att 4 kap. 6 § miljöbalken behöver ses över (bet. 2011/12:CU5). Regeringen gav den 31 maj 2012 Vattenverksamhetsutredningen i uppdrag att analysera 4 kap. 6 § miljöbalken och, om utredaren bedömde att det bakomliggande syftet med bestämmelsen inte uppnåtts, föreslå de ändringar som behövs för att uppnå ett väl fungerande skydd mot utbyggnad och ändrad vattenföring i de vatten som i dag omfattas av bestämmelsen. Utredningen fann att det vid tidpunkten för betänkandet fanns för få avgöranden för att kunna dra några säkra slutsatser om hur tillämpningen av 4 kap. 6 § miljöbalken utvecklats och fann därför inte skäl att föreslå någon ändring av nyssnämnda lagrum. Utredningen föreslog dock en ändring av 2 kap. 6 § andra stycket miljöbalken. Sedan utredningen levererade sitt slutbetänkande har tillståndsmyndigheterna prövat ett antal ansökningar som omfattas av 4 kap. 6 § miljöbalken. I de målen har det ofta handlat om hur de ifrågasatt ändringarna ska bedömas och vad som ska anses utgöra en renodlad underhållsåtgärd eller säkerhetshöjande åtgärd och vad som innebär en ändring av anläggningen i syfte att öka dess produktionsförmåga. Bestämmelsens nuvarande utformning har lett till komplicerade och ofta långdragna processer.

De vatten som omfattas av 4 kap. 6 § miljöbalken är inte orörda vatten. I dag bedrivs vattenkraftsproduktion i dessa vattendrag. Av energiöverenskommelsen följer att de vatten som omfattas av 4 kap. 6 § miljöbalken fortsatt ska skyddas från utbyggnad av vattenkraft. Det är dock viktigt att det görs tydligt att behövligt underhåll av befintliga anläggningar och inte heller säkerhetshöjande åtgärder omfattas av förbudet. Ändringar av befintliga anläggningar och deras drift som innebär produktions- och effektökningar eller ökad reglering bör fortsatt vara tillåtna om de kan genomföras utan att orsaka någon ytterligare negativ miljöpåverkan.

Paragrafens sista stycke bör ändras på så sätt att de nya åtgärder och verksamheter för kraftändamål som kan komma i fråga i dessa vattendrag är sådana som kopplar till underhåll och fortsatt drift av befintliga anläggningar. Förutom underhålls- och säkerhetsåtgärder ska det inte vara

möjligt att i dessa vattendrag få tillstånd till något som skulle innebära en ökad negativ miljöpåverkan.

11 Konsekvensanalys

Förslagen i denna promemoria har tagits fram i syfte att genomföra de vattenkraftsrelaterade delarerna av energiöverenskommelsen och tydliggöra det svenska genomförandet av ramdirektivet för vatten vad gäller prövning och omprövning av verksamheter och åtgärder som kan påverka vattnets status på ett icke acceptabelt sätt eller äventyra att beslutade miljö kvalitetsnormer kan nås. Förslagen syftar vidare till genomförande av de ändringar som bedöms behövas för besvarande av riksdagens tillkännagivande om förutsättningar för småskalig vattenkraftsproduktion.

Förslagen innebär i huvudsak följande. Alla befintliga vattenverksamheter med koppling till uttag av vattenkraft ska förses med och upprätthålla moderna miljövillkor. Detta ska ske genom omprövning enligt en särskild omprövningsbestämmelse och tillståndsprövning i de fall verksamheterna i dag drivs enbart med stöd av äldre rättigheter. I de sistnämnda fallen är skillnaden mellan omprövning och tillståndsprövning mycket liten eftersom de frågor som behöver prövas för moderna miljövillkor är lika oprovade oavsett om verksamheten anses redan ha ett tillstånd eller inte. Verksamhetsutövaren ansvarar för att omprövning sker och för kostnaderna förknippade med sådan omprövning. Prövningen ska ske utifrån ett nationellt helhetsperspektiv med avvägningar mellan behovet av miljöförbättrande åtgärder och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. En avvägning på det nationella planet kommer till uttryck i en nationell prövningsplan, som också anger vilka verksamheter som omfattas av planen, vilka verksamheter som bör prövas i ett sammanhang och när prövningen senast bör ha påbörjats. Verksamheter som i dag drivs med stöd av äldre rättigheter och som efter en anmälan omfattas av den nationella prövningsplanen behöver söka tillstånd först vid den tid som följer av planen. Av energiöverenskommelsen följer att vattenkraftsbranschen fullt ut ska finansiera kostnaderna för arbetet med att säkerställa att verksamheter och anläggningar åtgärdas så att Sverige lever upp till EU-rätten och dess krav på vattenverksamheter och att sådan finansiering ska utgå från en fondlösning, av vattenkraftsbranschen benämnd branschgemensam finansiering eller Vattenkraftsfinansieringen. Arbetet med inrättande av sådan branschgemensam finansiering pågår för närvarande mellan företrädare för de stora vattenkraftsbolagen.

11.1 Moderna miljövillkor

Centralt i promemorian är förslagen om en nationell plan för att säkerställa att tillstånden för verksamheter och anläggningar förenas med moderna miljövillkor på ett tidsmässigt samordnat sätt. De vattenverksam-

heter som omfattas är vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel (dvs. vattenregleringar, vattenbortledningar och vattenöverledningar samt för sådana verksamheter utförda vattenanläggningar såsom vattenkraftverk och dammar, om verksamheterna eller anläggningarna syftar till produktion av vattenkraftsel eller när de påbörjades eller kom till syftade till sådan produktion). För att säkerställa att de berörda verksamheterna har moderna miljövillkor ska tillstånden omprövas i enlighet med den nationella planen och senast vid den tidpunkt som anges i planen. De verksamheter som i dag inte har tillstånd utan drivs med stöd av äldre rättigheter ska tillståndsprövas senast vid den tidpunkt som anges i planen.

Det finns i dag ingen exakt siffra på hur många vattenkraftverk som finns i Sverige. I vattenverksamhetsutredningens betänkande SOU 2013:69 anges det totala antalet uppgå till cirka 1 800 vattenkraftverk. Uppgiften bygger på statistik från länsstyrelserna. I samma betänkande redovisas dock även uppgifter från Havs- och vattenmyndigheten som innebär att antalet uppgår till cirka 2 000 vattenkraftverk, varav drygt 200 har en installerad effekt över 10 megawatt. Hälften av kraftverken har en installerad effekt under 125 kilowatt vilket per kraftverk innebär en produktion motsvarande förbrukningen i 25 villor vid 4 000 fullasttimmar.

SMHI:s nationella dammregister, med uppgifter som samlats in av länsstyrelserna, innehåller cirka 11 000 dammobjekt. Av dessa dammar uppskattas cirka 1 500 vara eller ursprungligen ha varit en del av en vattenkraftsverksamhet.

Baserat på uppgifter inhämtade från länsstyrelserna samt med hänvisning till tidigare uppgifter från Miljöprocessutredningen uppskattar Vattenverksamhetsutredningen att den sammanlagda antalet vattenkraftverk, regleringsdammor och övriga dammar som saknar tillstånd enligt miljöbalken och som därför behöver prövas eller omprövas för att förses med moderna miljövillkor uppgår till i vart fall cirka 7 400 anläggningar. Av dessa har 3 600 tillstånd enligt Kongl. Maj:ts nådiga förordning (1880:57) om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund, vattenlagen (1918:523) eller vattenlagen (1983:291) och 3 800 saknar tillstånd enligt miljöbalken eller någon av nyssnämnda författningarna. Anläggningar och verksamheter som saknar tillstånd drivs vanligen med stöd av äldre rättigheter såsom urminnes hävd eller privilegiebrev.

Kraftverk och dammar ägs av såväl stora som små företag och även privatpersoner. De som äger flest vattenkraftverk är åtta större företag, Fortum, Vattenfall, Uniper, Mälarenergi Vattenkraft, Tekniska verken i Linköping, Statkraft, Jämtkraft och Skellefteå Kraft. Enligt Vattenverksamhetsutredningen hade dessa företag den 1 januari 2013 en installerad effekt om totalt 15 080 megawatt av den i Sverige totala installerade effekten om 16 203 megawatt. Om en damm är kopplad till ett vattenkraftverk, ägs oftast dammen av den fysiska eller juridiska person som äger vattenkraftverket. Vissa dammar är uppförda för att reglera flödet i hela eller delar av vattendraget, s.k. regleringsdammor. Dessa är ofta uppförda högst upp i ett vattendrag för att fånga upp och sedan reglera vårfloden. Regleringsdammarna ägs av vattenregleringsföretag som i sin tur ägs av de kraftbolag som har vattenkraftverk i respektive vattendrag.

Såväl tillståndsprövning av tidigare inte tillståndsprövade verksamheter som omprövning av befintliga tillstånd kommer att innebära att till-

stånd förenas med villkor om såväl anläggningars utformning som drift. Anläggande av fiskvandringssväg, minimitappning och anpassade flöden är exempel på sådana villkor som kan bli aktuella. Att åtgärder ska vidtas till skydd för fisket framgår av 11 kap. 8 § miljöbalken. Bestämmelsen anger att det kan vara fråga om anordningar för fiskens framkomst eller fiskens bestånd, att släppa vatten för ändamålet eller att vidta andra åtgärder som kan behövas till skydd för fisket i det vatten som berörs av verksamheten. Som exempel kan nämnas anordnande av fisktrappor och ålyngelledare samt iordningställande av lekplatser. Enligt förarbetena till nyssnämnda lagrum bör minimivattenföringen hållas så hög som möjligt, och man bör eftersträva att så mycket vatten släpps fram som motsvarar den naturliga lågvattenföringen. Vilka föreskrifter om skyddsåtgärder som prövningen kommer att leda till kommer att avgöras av prövningsmyndigheten i det enskilda fallet. Det går därför inte att uttala sig om vad den totala kostnaden kommer att bli. Det bör dock noteras att promemorian inte innehåller något förslag som innebär en ny kravnivå i förhållande till dagens reglering om krav på försiktighetsmått.

Promemorians förslag kommer att innebära att alla berörda verksamheter så småningom kommer att bedrivas i enlighet med miljöbalkens krav. I nuläget är det endast ett fåtal verksamheter som har tillstånd enligt miljöbalken och som bedrivs på ett sätt som är förenligt med de krav på teknik och miljöanpassning som skulle ställas om det var fråga om en nyetablering. Att alla verksamheter så småningom kommer att bedrivas på samma villkor bedöms vara positivt för konkurrensen.

Utöver verksamhetsutövarna berör förslagen domstolar och andra myndigheter som har en roll i prövning och tillsyn av vattenkraftverk och dammar. I vilken utsträckning och på vilket sätt redovisas i det följande. Kommunerna (i deras egenskap av kommuner) bedöms inte beröras av förslagen i någon nämnvärd utsträckning. Förslagen påverkar inte den kommunala självstyrelsen.

11.2 Den nationella planen

Konsekvenser för verksamhetsutövare

Den nationella planen bedöms öka förutsebarheten för när i tiden en verksamhet ska förses med moderna miljövillkor genom prövning eller omprövning. För de verksamheter som i dag saknar tillstånd och drivs med stöd av äldre rättigheter innebär prövningsplanen utöver ökad förutsebarhet även ett s.k. moratorium i förhållande till förbudet att utan tillstånd bedriva en tillståndspliktig verksamhet. Genom planen och berörda materiella bestämmelser i miljöbalken säkerställs ett genomslag för en nationell helhetsyn avseende förutsättningarna för drift av vattenkraftverk och dammar, något som även det bedöms gynna den enskilde verksamhetsutövaren genom att en nationell helhetsyn bidrar till att lika fall vid prövning kommer att behandlas lika oberoende av vem som gör prövningen.

Genom att planen anger vilka verksamheter som bör prövas i ett sammanhang och anger en tidplan för prövningarna ökar förutsättningarna för verksamhetsutövarna att dra nytta av att det sker en samordnad

prövning. Den utredning som kommer fram om miljöförhållandena i ett mål kan komma till nytta i ett annat mål som rör samma vatten. Detta gäller såväl verksamheter som omfattas av den nationella planen som andra vattenverksamheter som påverkar samma vatten. Att prövningar tack vare planen sker samordnat och bäddar för processekonomi är till fördel inte enbart i frågor som omfattas av den nationella planen och förs in i prövningsunderlaget av den sakkunnige utan också i frågor som den nationella planen inte behandlar men som är gemensamma för flera verksamheter och som t.ex. en eller flera verksamhetsutövare i samverkan för in i processunderlaget.

Konsekvenser för myndigheter

Arbetet med att ta fram en nationell prövningsplan kommer att vara resurskrävande för de myndigheter som ska ha en aktiv roll i planarbetet. Det bedöms dock att huvuddelen av det underlag som krävs för en nationell plan redan finns framtaget och fråga blir således främst om att sammanställa befintligt underlag och att i ljuset av den sammanställningen fastställa en prövningsordning för berörda verksamheter. De ökade förutsättningarna för processekonomi i som planen medför för de enskilda prövningarna är till fördel även för de myndigheter som prövar målen eller för talan i dem.

Berörda myndigheter bedöms kunna hantera de kostnader som är förknippade med föreslagna ändringarna inom ram.

11.3 Omprövning för moderna miljövillkor

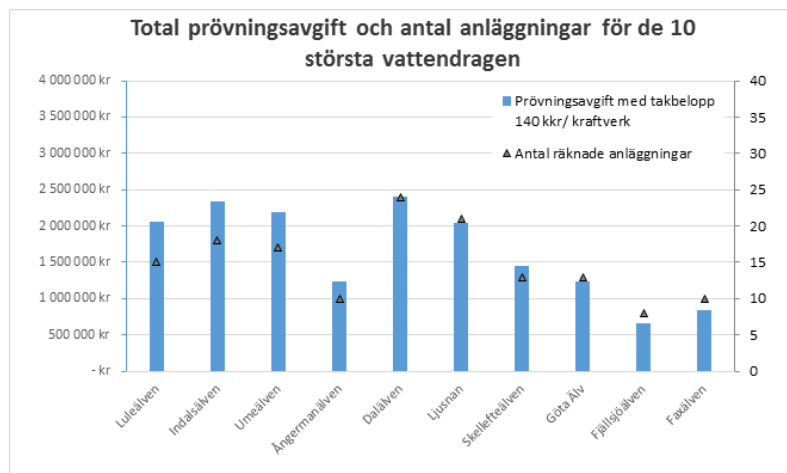
Konsekvenser för verksamhetsutövare

Promemorians förslag innebär att tidigare givna tillstånd för huvuddelen av alla vattenkraftverk och dammar, inklusive dammar för årsreglering, kommer behöva omprövas. Omfattningen av sådan ansökan och de kostnader som är förknippade med såväl prövningsförfarandet som kostnader för vidtagande av försiktighetsmått kommer att variera beroende på verksamhetens geografiska placering, utformning och omfattning. De faktiska kostnaderna för respektive verksamhet kommer stå klara först vid den enskilda prövningen av verksamheten.

Av promemorians förslag följer att det är verksamhetsutövaren som ska initiera omprövningen och att stå kostnaderna för den, inklusive kostnaderna för att ta fram det underlag som behövs för prövningen. På samma sätt som är fallet för annan omprövning enligt 24 kap. miljöbalken krävs inte en fullständig miljökonsekvensbeskrivning, men underlaget i målet ska dock innehålla den information som behövs för prövningen.

Ersättningen för prövningsmyndighetens kostnader för denna typ av omprövning föreslås regleras på samma sätt som är fallet för tillståndsprövning, se 3 kap. 4 och 5 §§ förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Avgiften är uppdelad på en grundavgift och en tilläggsavgift och uppgår till lägst 1 500 kronor. Om en tilläggsavgift ska betalas får grundavgiften tillsammans med tilläggsavgiften uppgå till högst 140 000 kronor.

Figur 11.1 Den totala tilläggsavgiften för verksamheter i de tio största vattendragen

Det är dock inte säkerställt att avgiften kommer att innebära full kostnadstäckning för de prövningar som uppdateringen till moderna miljövillkor föranleder. Avgiften behöver ses över så att inte skattemedel behöver användas för att genomföra uppdateringen till moderna miljövillkor.

I dag finns som huvudregel en skyldighet för den som ansöker om omprövning av tillståndet till en vattenverksamhet att ersätta såväl enskildas som myndigheters rättegångskostnader. Enligt förslaget kommer en sådan ersättningsrätt inte att gälla i mål om omprövning för moderna miljövillkor.

Prövningsmyndigheten har i dag en möjlighet att förordna en sakkunnig. Promemorians förslag innebär att en sakkunnig alltid ska förordnas i mål om omprövning för moderna miljövillkor. Kostnader för arvode och undersökningar utförda av sådan sakkunnig ska betalas av verksamhetsutövaren.

Konsekvenser för myndigheter

Promemorians förslag innebär att tillstånden för huvuddelen av Sveriges vattenkraftverk och dammar kommer att behöva tillståndsprövas eller omprövas. Det rör sig om uppskattningsvis cirka 7 400 verksamheter.

Det är mark- och miljödomstolarna som kommer att hantera prövningen av alla dessa verksamheter. Hur många verksamheter som kommer att behöva ansöka om omprövning per år kommer att framgå av den nationella planen. Kostnaden för ett miljömål i mark- och miljödomstol är cirka 82 000 kronor och i mark- och miljööverdomstolen cirka 53 000 kronor. Beloppen omfattar alla miljömål, och är inte specifika för om- och tillståndsprövning för vattenkraftverk och dammar, men bör ändå vara relativt rättvisande för ett genomsnitt av de mål som kan bli aktuella. Utifrån befintlig statistik kan cirka 26 procent av målen komma att överklagas. Sammantaget innebär då förslaget en total kostnad för domstolarna på minst 710 miljoner kronor. Om den kostnaden fördelas på 20

år, ger det en årlig kostnad på cirka 35,5 miljoner kronor. Domstolarna bedöms därför behöva tillföras medel för att kunna hantera kostnadsökningen. Kostnadsökningen skulle kunna finansieras genom prövningsavgiften. Som sagts i det föregående behöver dock prövningsavgiften ses över så att den ger full kostnadstäckning. För att medlen ska komma Sveriges Domstolar till godo måste medlen föras över till Sveriges Domstolars anslag. Förslaget bedöms dock inte medföra några budgetära konsekvenser för domstolarna förrän tidigast 2019.

Övriga myndigheter bedöms kunna hantera de kostnader som är förknippade med föreslagna ändringarna inom ram. Införandet av krav på förordnande av en sakkunnig, vars arbete bekostas av verksamhetsutövaren, kommer att innebära en resursbesparing för berörda myndigheter. Omprövningarna enligt den nationella planen bedöms drastiskt komma att minska behovet av myndighetsinitierade omprövningar, vilket är resursbesparande för myndigheterna. Myndighetsinitierade omprövningar kommer enligt förslaget endast att aktualiseras i undantagsfall när en verksamhet skyndsamt behöver anpassas och en prövning enligt plan inte kan avvaktas.

Det förutsätts att myndigheterna samordnar sina insatser så att överflödigt dubbelarbete kan undvikas. På sikt kan det finnas anledning att se över vilka myndigheter som ska ha partsställning i vattenmål för att kunna effektivisera arbetet ytterligare. Denna fråga hanteras dock inte inom ramen för denna promemoria. Statens energimyndighet och Affärsverket svenska kraftnät är inte myndigheter som har partsställning enligt 24 kap. men ska båda ha en central roll i att ta fram den nationella planen. Detta bedöms innebära något ökade kostnader som dock kan hanteras genom omprioriteringar.

Konsekvenser för enskilda

Förslaget innebär att ansvaret för motparternas kostnader flyttas från sökanden och i stället läggs på de sakägare som väljer att föra talan i målet. Förslaget medför alltså en kostnadsbesparing för de företag som ansöker om prövning för moderna miljövillkor, då de inte längre behöver betala sakägarnas rättegångskostnader. I de fall företag är sakägare innebär det å andra sidan en fördyrning för detta företag, men en motsvarande besparing för sökandeföretaget. Samtidigt innebär upphävandet av bestämmelsen att sakägare inte kommer att kunna föra sin talan på sökandens bekostnad. Oro över ombudskostnader kan för den enskilde sakägaren medföra att denne väljer att inte själv framföra sina synpunkter på ansökan. Det bedöms dock att de myndigheter som har att tillvarata de allmänna intressena kommer att kunna fånga upp de för den enskilde angelägna frågorna av vikt. Dessutom kan erinras om att sakägare som berörs av lika ingripande miljöfarliga verksamheter inte har någon rätt till ersättning för rättegångskostnader vid tillståndsprövningen. Slutligen bör också framhållas att tillståndsprövande domstol har en officialskyldighet att beakta flertalet av de omständigheter som sakägare kan anföra till stöd för sin talan. När det gäller handläggningen av ersättningsanspråken som stämningsmål är det svårt att bedöma om den föreslagna regleringen innebär enfördyrning eller en besparing för företagen. Mest sannolikt blir situationen oförändrad, men möjligen kommer sakägare att

framställa ersättningsyrkanden efter mer noggranna överväganden vilket i sig kan bidra till en snabbare handläggning och i slutändan viss besparing.

Konsekvenser för energisystemet

Som framgått av avsnitt 5 är vattenkraftens reglerförmåga oerhört betydelsefull i det svenska elsystemet. Konsekvenserna av att inte ha tillräckliga mängder reglerbara resurser i ett elsystem är att balanseringen kan behöva genomföras på sätt som innebär stor negativ påverkan på samhället. Det kan leda till tidvis extremt höga eller negativa elpriser och risk för ofrivillig bortkoppling vid nödsituationer såsom allvarliga störningar. Elsystemet kommer drivas med mindre marginaler för att upprätthålla drift- och leveranssäkerheten vilket gör att det blir mer känsligt för störningar med risk för stora samhällsekonomiska kostnader. Nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel innebär att negativ påverkan på reglerförmåga eller tillgänglig effekt bör minimeras. Det kan dock inte uteslutas att det i enskilda fall är nödvändigt med sådana åtgärder för att kunna uppfylla EU-rätten trots att samtliga undantag som medges genom vattendirektivet utnyttjas. Av rapporten *Vattenkraftens reglerbidrag och värde för elsystemet* framgår att detta kan bli fallet både för vissa vattenkraftverk i klass 2 där det inte är givet att samhällsnyttan kraftverket bidrar med inte kan nås på ett för miljön bättre sätt och för enskilda vattenkraftverk i klass 1 där miljökrav i annan lagstiftning, t.ex. Art- och habitatdirektivet, kan medföra att åtgärder med påverkan på reglerbidraget ändå måste vidtas även vid dessa anläggningar. Totalt sett förväntas förslaget om moderna miljövillkor inte innebära någon väsentlig påverkan på energisystemet i denna del.

Vattenkraften bidrar med en mycket stor del av Sveriges produktion av förnybar el. Vad gäller påverkan på denna produktion kan ledning tas från rapporten *Strategi för åtgärder i vattenkraften – Avvägning mellan energimål och miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag* som tagits fram gemensamt av Havs- och vattenmyndigheten och Energi-myndigheten. I rapporten anges att miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag förväntas kunna nås genom åtgärder som sammantaget innebär att högst 2,3 procent av vattenkraftens nuvarande årsproduktion under ett normalår, motsvarande 1,5 terawattimmar, får tas i anspråk. Av preciseringarna av miljö kvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag framgår att det innefattar ett mål om att alla sjöar och vattendrag ska ha minst god ekologisk status eller potential och god kemisk status i enlighet med förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön. Det är därför rimligt att utgå ifrån den bedömning som görs i rapporten vad gäller påverkan på produktionen av förnybar el. Ett produktionsbortfall om 1,5 terawattimmar förväntas inte ha någon väsentlig påverkan på möjligheten att nå målet om 100 procent förnybar energi till 2040 eller Sveriges möjligheter att bidra till EU:s mål om andel förnybar energi och minskade växthusgasutsläpp.

Konsekvenser för kulturmiljövärden

Det finns en risk att vidtagande av de åtgärder för miljöanpassning som följer av en omprövning kan medföra förluster av kulturmiljövärden.

Förslaget innebär att det tydliggör att en tillståndsdöm i förekommande fall ska innehålla de villkor som behövs med hänsyn till intresset av att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer. Detta förtydligande i lagtext bedöms minska risken för att kulturmiljöfrågor inte ges tillräcklig tyngd i de enskilda prövningarna med följderna att värdefulla kulturmiljövärden går förlorade. För att prövningsunderlaget ska bli rättvisande är det viktigt att det innehåller nödvändigt kunskapsunderlag med en antikvarisk bedömning. Även det förhållande att länsstyrelsen får en uttalad uppgift att föra in kulturmiljöfrågor i arbetet med framtagande av den nationella planen utgör en tydlig signal om att prövningens påverkan på kulturmiljön utgör ett viktigt beslutsunderlag vid prövning av mål och ärenden.

11.4 Tillståndsprovning för moderna miljövillkor

Konsekvenser för verksamhetsutövare

För ägare till vattenkraftverk och dammar som i dag drivs med stöd av äldre rättigheter innebär förslagen ökad förutsebarhet om när i tiden en ansökan om tillståndsprovning senast ska ske. I promemorian föreslås flera ändringar som bedöms minska kostnaderna och underlätta prövningen av dessa verksamheter. Bl.a. tydliggörs det hur nollalternativet ska beskrivas i miljökonsekvensbeskrivningen för prövning av befintliga verksamheter som tillkommit i laga ordning och som nu tillståndsprovats för att leva upp till miljöbalkens krav. Skyldigheten för verksamhetsutövaren att ersätta myndigheter och enskilda för deras rättegångskostnader i denna typ av prövning tas bort vilket innebär en besparing för verksamhetsutövaren. Även det förhållandet att båtnadskravet i 11 kap. 6 § miljöbalken tas bort bör kunna innebära en viss besparing för verksamhetsutövaren.

Förslaget till bemyndigande för regeringen att med stöd av 11 kap. 9 a § miljöbalken besluta om moratorium i väntan på planerad tillståndsprovning är inte begränsat till viss typ av vattenverksamhet, utan skulle kunna användas även för verksamheter som inte omfattas av den nationella planen.

Konsekvenser för myndigheter

Förslaget innebär att tillsynsmyndigheten inte längre ska förelägga kraftverks- och dammägare vars anläggningar och drift saknar tillstånd att ansöka om tillstånd. Detta under förutsättning att verksamheten och anläggningen omfattas av den nationella planen. Genom att frågan om framtida tillståndsprovning hanteras i den nationella planen avlyfts tillsynsmyndigheten en uppgift. Detta innebär en resursbesparing för myndigheten – en besparing som dock bedöms motsvara en ökad resursåtgång för deltagande i arbetet med den nationella planen.

Förslagen i denna del bedöms inte ha någon påverkan på prövningsmyndigheten då antalet mål bedöms bli detsamma som med nuvarande reglering. Förslaget innebär således i denna del inte någon ytterligare belastning på prövningsmyndigheten.

Konsekvenser för enskilda

Förslaget om borttagande av verksamhetsutövarens skyldighet att utge ersättning för enskildas rättegångskostnader innebär att ansvaret för kostnaderna flyttas från sökanden och i stället läggs på de sakägare som väljer att föra talan i målet. Förslaget i denna del bedöms ha samma konsekvenser för enskilda som de som beskrivs i frågan om omprövning för moderna miljövillkor.

Förslaget bedöms inte ha några konsekvenser för elkonsumenten.

11.5 Miljökvalitetsnormernas genomslag i de enskilda prövningarna

Promemorians förslag innebär att det tydliggörs att en myndighet eller kommun som huvudregel inte får tillåta att en verksamhet eller åtgärd påbörjas eller ändras på ett sådant sätt att det äventyrar möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med att de kan orsaka en försämring av en vattenförekomsts status eller äventyrar uppnåendet av rätt vattenkvalitet eller kvantitet senast viss tidpunkt. Ändringen innebär vidare att det vid prövning och omprövning ska sällas de villkor som behövs för att berörd anläggning och dess drift inte ska äventyra möjligheterna att nå rätt status i rätt tid.

Konsekvenser för verksamhetsutövare

Föreslagen ändring vad gäller huvudregeln för ny- och ändrad verksamhet utgör en kodifiering av vad som följer av EU-domstolens praxis och det sätt på vilket svenska prövningsmyndigheter redan i dag hanterar frågan. Föreslagna ändringar bedöms således inte ha någon påverkan på förutsättningarna för etablering av ny- och ändrad verksamhet. I promemorian föreslås att regeringen bemyndigas besluta om undantag från huvudregeln och att förutsättningarna för sådant undantag regleras i förordning. Genomförandet av denna undantagsmöjlighet bedöms öka möjligheterna för tillåtande av ny- och ändrad verksamhet i förhållande till vad som är fallet med dagens reglering.

Den föreslagna ändring som avser ställande av krav vid prövning och omprövning av befintlig verksamhet bedöms resultera i att det i vissa fall kan vara aktuellt att ställa längre gående krav på försiktighetsmått än vad som är fallet vid tillämpning av 2 kap. 7 § miljöbalken i dess nuvarande lydelse. I vilken utsträckning längre gående krav kan aktualiseras kommer att vara beroende av utfallet i den enskilda prövningen.

11.6 Bemyndigandet att meddela generella föreskrifter om försiktighetsmått

Promemorians förslag innebär att det ska införas ett bemyndigande för regeringen att meddela generella föreskrifter om försiktighetsmått för vattenverksamheter. Ett sådant bemyndigande finns redan i dag avseende

miljöfarliga verksamheter i 9 kap. 5 § miljöbalken. Sådana föreskrifter skulle kunna avse krav på viss teknik eller vissa försiktighetsmått. De konsekvenser som beskrivs här aktualiseras först när regeringen väljer att utnyttja bemyndigandet. Närmare konsekvenser av ett sådant utnyttjande är naturligen kopplat till framtida föreskrifters utformning.

Konsekvenser för verksamhetsutövare

Bemyndigandet har inte begränsats till viss verksamhets- eller anläggningstyp, utan innefattar samtliga vattenverksamheter. Som nämnts inledningsvis är det ett stort antal olika verksamheter och företag som möjligen kommer att omfattas.

Ett utnyttjande av det föreslagna bemyndigandet kan resultera i föreskrifter om bl.a. användandet av viss teknik eller vissa försiktighetsmått. Utförandet av dessa åtgärder kommer innebära kostnader för de som äger anläggningarna och verksamheterna som träffas av kraven. Eftersom det inte föreslås något innehåll i dessa föreskrifter är det varken möjligt eller ändamålsenligt att i nuläget ange några kostnader.

Samtidigt kommer åtgärder som anges i generella föreskrifter att kunna utföras utan en föregående tillståndsprövning. Det innebär i sin tur att verksamhetsutövaren slipper kostnader för ett prövningsförfarande.

Konsekvenser för myndigheter

Att ställa krav på försiktighetsmått genom generella föreskrifter gör att man kan undvika ett kostsamt prövningsförfarande för att få miljökravet att gälla för de enskilda verksamheter som träffas av föreskrifterna. Detta innebär en minskad belastning på prövningsmyndigheter och andra berörda myndigheter. I vilken utsträckning detta kan ske är dock svårt att uttala sig om när innehållet i föreskrifterna ännu inte finns.

11.7 Miljörapport

I promemorian föreslås att det ska införas en möjlighet för regeringen att föreskriva att tillståndspliktiga vattenverksamheter ska lämna en miljörapport till tillsynsmyndigheten. Sådana föreskrifter kan väntas innehålla krav på att rapporteringen i vart fall ska innehålla grundläggande uppgifter om anläggningens ägare, med stöd av vilka tillstånd eller rättigheter som verksamheten och anläggningen bibehålls och bedrivs, hur angivna villkor följs och uppgifter om hur omgivningen påverkas av verksamheten. De konsekvenser som beskrivs nedan aktualiseras först när regeringen väljer att utnyttja bemyndigandet. Närmare konsekvenser av det är naturligen kopplat till de framtida föreskrifternas utformning.

Konsekvenser för verksamhetsutövare

Förslaget kommer innebära att ägare av vissa anläggningar och verksamheter kommer att behöva rapportera uppgifter med viss regelbundenhet till tillsynsmyndigheten. De uppgifter är sådana som anläggningarnas ägare redan med dagens bestämmelser är skyldiga att ha vetskap om och kunna rapportera till tillsynsmyndigheten om de efterfrågas. Detta kommer således inte innebära några nya administrativa kostnader.

Däremot kommer den regelbundna sammanställningen av uppgifterna att innebära kostnader för berörda företag. Motsvarande krav om miljörapport har sedan länge funnits för miljöfarliga verksamheter. Tillväxtverket har därför vissa beräkningar avseende företagens administrativa kostnader med anledning av detta krav. För större A-anläggningars miljörapporter har en rapportering bedömts kosta 150 000–240 000 kronor där den högre siffran avser anläggningar med omfattande emissionsrapport. B-verksamheter med omfattande miljörapport har bedömts kosta cirka 86 000 kronor medan B-verksamheter med mindre miljörapport och täkter enligt Tillväxtverket beräknas kosta strax över 13 000 kronor. Bedömningen är att de uppgifter som ska rapporteras in i fråga om berörda vattenverksamheter snarast liknar de krav på uppgifter som gäller för B-verksamheter med mindre omfattande miljörapport och för täkter. För att i viss mån runda av siffran bedömer utredningen att kostnaden för en sådan enklare miljörapport för vattenverksamheter är 15 000 kronor. Det går dock inte att utesluta att miljörapporterna även kan bli dyrare såsom de är för vissa miljöfarliga verksamheter. Det kan inte uteslutas att kostnaden kan bli lika stor som för en omfattande B-verksamhet, dvs. 86 000 kronor. För att i viss mån runda av även den siffran bör den övre kostnaden antas vara cirka 100 000 kronor. Kostnaden för de föreslagna miljörapporterna för vattenverksamheter kan således antas variera från cirka 15 000 kronor till cirka 100 000 kronor.

Konsekvenser för myndigheter

De ökade kraven på verksamhetsutövarna att ge in miljörapporter kommer att öka belastningen på tillsynsmyndigheterna genom att inkommet material måste gås igenom. Syftet med förslaget är dock att tillsynsmyndigheterna genom rapporteringen ska få det material som behövs för tillsynsutövningen och inte behöva lägga tid på att efterfråga erforderligt material. Det författningsreglerade kravet på miljörapport kommer därför även att innebära vissa besparingar för tillsynsmyndigheterna.

11.8 Nollalternativet

Vattenkraft medför direkta och indirekta effekter på miljön i de vattensystem som exploateras. Dammar, överdämning, torrläggning och kanalisering innebär fysiska förändringar av vattendrag och reglerade sjöar. Barriäreffekter innebär att djurs rörelser hindras såväl upp- som nedströms i systemet och att även nedströmstransport av andra organismer försvåras eller omöjliggörs. Regleringen av vattnet och driften av kraftverket innebär omfattande hydrologiska förändringar bl.a. till följd av ändrade flödesmönster och vattennivåer. Totalt sett leder detta till konsekvenser lokalt i anslutning till anläggningarna, men också på vattensystemnivå, där mer storskaliga processer förändras. Påverkan beskrivs mer ingående i avsnitt 4.

Vid en tillståndsprovning enligt miljöbalken, som bl.a. sker med beaktande av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken, krävs att försiktighetsmått vidtas för att förhindra den påverkan som verksamheten

innebär. Den nytta som uppnås med försiktighetsmåten ska dock enligt 2 kap. 7 § miljöbalken vägas mot kostnaderna för att vidta åtgärderna.

Många vattenverksamheter och vattenanläggningar grundas på äldre tillstånd och rättigheter. Det innebär att krav på försiktighetsmått i många fall inte har ställts i den utsträckning miljöbalken kräver. Syftet med förslagen i denna promemoria är att även dessa verksamheter ska bedrivas i enlighet med de krav balken ställer. Skulle inte förslag genomföras skulle således den pågående påverkan på den biologiska mångfalden och de akvatiska ekosystemen i våra vattendrag och sjöar att fortgå.

Försämringen för och i vissa fall även förlust av vissa djurarter och ekosystem till följd av påverkan från vissa vattenverksamheter är svår att värdera i pengar. Det finns än så länge inget enhetligt sätt att göra detta.

Ett begrepp som ofta används i dessa sammanhang är ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster baseras på ekosystemens funktioner och består av produktion av varor eller tjänster som samhället är beroende av, dvs. ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande. Ett exempel är vegetationens vattenreglerande effekt.

Ekosystemtjänsternas långsiktiga vidmakthållande är beroende av väl fungerande och livskraftiga ekosystem som även är motståndskraftiga mot och anpassningsbara till förändringar. Att öka kunskapen om ekosystemtjänster och synliggöra deras värde för samhället har identifierats av regeringen som viktiga steg för att nå miljö kvalitetsmålen. Genom att bättre definiera värdet av ekosystemtjänster och integrera dessa värden i samhälls-ekonomi står Sverige bättre rustat för att bevara och hålbart nyttja ekosystemen.

Ytterligare ett syfte med förslagen är att förbättra förutsättningarna för Sverige att nå de kvalitets- och kvantitetskrav som ramdirektivet för vatten ställer för vattenförekomster. Promemorians förslag möjliggör att vid provning och tillsyn ställa krav på anläggningsägare att vidta försiktighetsmått som i sin tur kommer att innebära att statusen i vattenförekomsten förbättras eller vidhålls. Detsamma gäller Sveriges skyldigheter att nå kraven i art- och habitatdirektivet. Förutsättningarna för att nå miljömålkvalitetsmålet Levande sjöar och vattendrag kommer utan genomförande av promemorians förslag inte att förbättras. Föreslagna ändringar bedöms vara tillräckliga och är nödvändiga för att uppnå de krav som följer av EU-rätten.

Genom att införa föreslagna ändringar skapas också ett mer konkurrensneutralt provningssystem, där all elproduktion, oavsett om den sker genom ny eller gammal vattenverksamhet eller miljöfarlig verksamhet, prövas enligt miljöbalken.

Andra positiva samhällsekonomiska konsekvenser av nya fiskvandringvägar är möjligheter till ökat friluftsliv och ökad fisketurism. Fritidsfiske utövas av cirka en miljon svenskar varje år och fritidsbaserad verksamhet är en näringsgren som växer.

12 Författningskommentar

Författningskommentaren omfattar endast lagförslagen.

12.1 Förslaget till lag om ändring i miljöbalken

2 kap.

7 §

Ändringarna i *andra och tredje styckena* görs till följd av de nya bestämmelserna i 5 kap. 3 § andra och tredje styckena. En avvägning enligt 2 kap. 7 § får inte leda till ett resultat som strider mot de nya bestämmelserna i 5 kap. 3 §.

Hänvisningen i *andra stycket* till 5 kap. 3 § andra stycket innebär att tillståndsmyndigheten – när den prövar en ansökan om tillstånd till en ny verksamhet eller tillstånd att ändra en verksamhet – måste ställa de krav som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller inte ska försämra vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i sådan norm.

Hänvisningen till 5 kap. 3 § tredje stycket innebär att tillståndsmyndigheten – när den prövar en ansökan om tillstånd till befintlig verksamhet eller omprövning – måste ställa de krav som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller inte ska försämra vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i sådan norm.

Hänvisningen i *tredje stycket* till 5 kap. 3 § andra och tredje styckena innebär en motsvarande begränsning i möjligheterna att tillåta en verksamhet eller åtgärd. Ett tillåtande får inte ske på ett sätt som skulle innebära att verksamheten eller åtgärden äventyrar möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i sådan norm. Frågan om ett tillåtande kan göras med stöd av tredje stycket 1, 2 eller 3 aktualiseras bara i de fall då tillåtandet inte skulle strida mot 5 kap. 3 § andra och tredje styckena.

4 kap.

6 §

Ändringen i *tredje stycket* innebär att undantag från bestämmelsens första och andra stycke endast får avse åtgärder för att upprätthålla eller underhålla anläggningar eller verksamheter som har tillkommit på lagligt sätt. Ändringar av befintliga anläggningar och deras drift som innebär produktionsökningar bör fortsatt vara tillåtna om de kan ske utan ytterligare negativ miljöpåverkan. Nya anläggningar kommer knappast att kunna tillåtas eftersom den typ av anläggningar som omfattas av bestämmelsen normalt inte kan etableras utan ytterligare negativ miljöpåverkan.

5 kap.

3 §

Det införs två nya stycken i paragrafen. De nya styckena innebär en anvisning om hur myndigheter och kommuner ska ansvara för att miljö kvalitetsnormer som avser vattenmiljön följs.

Det nya *andra stycket* avser situationen att en ny verksamhet ska påbörjas eller en befintlig verksamhet ändras. Oavsett om den nya verksamheten eller ändringen prövas efter en ansökan om tillstånd eller efter en anmälan eller om den upptäcks inom ramen för tillsyn, krävs att den ansvariga myndigheten eller kommunen vidtar de åtgärder som behövs för att verksamheten eller åtgärden inte äventyrar möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud till följd av sådan norm. Inom ramen för en tillståndsprövning handlar det om att förse tillståndet med tillräckligt långtgående villkor eller att inte ge tillstånd. Inom ramen för handläggningen av ett anmälningsärende eller om verksamheten eller åtgärden upptäcks vid tillsyn handlar det om att förelägga om tillräckligt långtgående försiktighetsmått, förelägga om att söka tillstånd eller vid behov besluta om nödvändiga begränsningar eller förbud med stöd av 26 kap. 9 §. Kravet gäller även ändringar som kan behöva vidtas till följd av en omprövning enligt 24 kap. Bestämmelsen i 3 a § ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om undantag från kravet.

Med formuleringen ”försämlra i strid med en sådan norm” avses situationer då minst en av de kvalitetsfaktorer som framgår av bilaga V i ramdirektivet blir försämlrad med en klass, även om denna försämlring av kvalitetsfaktorn inte leder till en försämlring av klassificeringen som helhet. Detta bekräfltas av den tolkning som EU-domstolen gjort i mål nr C-461/13 (den s.k. Weserdomen). Av domen följer att försämlringsförbudet inte bara verkar mellan klasserna i den övergripande klassificeringen av vattenstatus utan även ”inom” klasserna, på kvalitetsfaktornivå. De kvalitetsfaktorer som följer av bilaga V genomförs i svensk rätt med Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2013:9) om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvattnet samt Sveriges geologiska undersöknings föreskrifter (SGU-FS 2013:2) om miljö kvalitetsnormer och statusklassificering för grundvattnet.

Om det kan konstateras att ett tillåtande strider mot försämlringsförbudet, behövs det inte göras någon bedömlning i frågan om huruvida tillåtandet äventyrar möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm. Verksamheten eller åtgärden ska då inte tillåtas. En bedömlning av om tillåtande av verksamheten eller åtgärden kan äventyra möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm för vattenmiljön blir alltså aktuell endast när tillåtandet inte kommer i konflikt med försämlringsförbudet.

En bestämlmelse som säger att en vattenförekomst ska ha en viss status är en miljö kvalitetsnorm. Om vattenförekomsten påverkas av en verksamhet eller åtgärd på ett sätt som inte strider mot försämlringsförbudet blir det nödvändigt att pröva om ett tillåtande skulle äventyra möjligheterna att följa normen, dvs. att uppnå rätt status i rätt tid.

Ett exempel: I ett vattendrag planeras en ny damm. Enligt miljö kvalitetsnormen om vattnets status är det nödvändigt att det senast vid en viss framtida tidpunkt bl.a. vandrar ett visst minsta antal fiskarter eller

fiskexemplar. För att tillåta dammen måste det kunna konstateras att den inte äventyrar möjligheterna för så många fiskarter eller fiskexemplar att vandra i vattendraget vid den framtida tidpunkten. Det faktum att det vid tidpunkten för beslut redan finns andra dammar som hindrar en fungerande passage inverkar inte på bedömningen. En ny damm som i sig skulle innebära ett äventyrande får inte tillåtas. Om exemplet i stället avser att vattnets status ska innebära bl.a. att en viss nivå av en förorening inte får överskridas, måste bedömningen avse möjligheterna att uppfylla kravet i rätt tid. Hänsyn ska då tas till vilket föroreningsutrymme som finns till följd av planerade eller tidigare beslutade åtgärder för att minska föroreningsnivån.

Det är verksamhetsutövaren som ska visa att den planerade verksamheten eller ändringen inte strider mot försämringsförbudet och inte äventyrar möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm.

Tredje stycket avser situationer där det redan finns en verksamhet vars tillstånd ska omprövas, som behöver ett nytt tillstånd till följd av att ett tidigare tillstånds giltighetstid löper ut eller som prövas till följd av att verksamhetsutövaren avser att ändra verksamheten och det inte finns förutsättningar för ett avgränsat ändringstillstånd. Det är alltså inte bara nya verksamheter och verksamhetsändringar som måste prövas mot förbudet att försämra vattenförekomstens status och förbudet att äventyra möjligheterna att följa miljökvalitetsnormer för vatten.

Bestämmelserna innebär att miljökvalitetsnormerna för vatten får genomslag i de enskilda prövningarna och att verksamheterna anpassas så att Sverige kan uppfylla EU-rättens krav i fråga om vattenmiljön, se avsnitt 10.14.

3 a §

Med förbuden i 3 § andra stycket – dvs. förbudet att äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm för vatten och försämringsförbudet – genomförs EU-rättens krav att säkerställa vattenmiljöns kvalitet. EU-rätten ger dock genom artikel 4.7 i ramdirektivet för vatten utrymme för att tillåta att en verksamhet eller åtgärd äventyrar eller försämrar vattenkvaliteten. Det är fråga om verksamheter och åtgärder som behövs för att tillgodose ett allmänintresse av större vikt eller som innebär sådana fördelar för människors hälsa och säkerhet eller för hållbar utveckling att fördelarna uppväger nackdelarna. Det som får tillåtas handlar om att ändra en vattenförekomsts fysiska karaktär (djup, höjdläge, sträckning etc.) eller att sänka en vattenförekomstens status från hög till god status. Det utrymme för undantag från förbuden som EU-rätten ger avser sådant som trots negativ inverkan på vattenmiljön är förenligt med miljöbalkens övergripande syfte att trygga en användning av mark, vatten och fysisk miljö som är hållbar från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt. Med stöd av bemyndigandet kan regeringen införa undantagsutrymmet i svensk rätt och göra nödvändiga avgränsningar.

6 kap.

20 §

Ändringen i *andra stycket* innebär att inte heller återkallelse av tillstånd eller omprövning av tillstånd eller villkor enligt 24 kap. 10 § ska omfattas av kravet på specifik miljöbedömning. Det är tillräckligt att tillståndshavaren i enlighet med 22 kap. 2 a § tillhandahåller den utredning om verksamheten och övriga förhållanden som behövs för återkallelsen eller omprövningen.

35 §

Det nya *andra stycket* innebär ett avsteg från kravet i första stycket 3 i de fall det är fråga om en miljökonsekvensbeskrivning inför prövning av en verksamhet eller åtgärd som redan lagligen kommit till stånd. Miljökonsekvensbeskrivningen ska i sådana fall – i stället för att beskriva miljöförhållandena som de var innan verksamheten påbörjades eller åtgärden vidtogs – beskriva de rådande miljöförhållandena vid tidpunkten för tillståndsansökan och de effekter som ett avslag på ansökan skulle kunna komma att resultera i. I en beskrivning av rådande miljöförhållanden ingår även en beskrivning av verksamhetens eller anläggningens kulturmiljövärde och betydelse för den omgivande kulturmiljön. Ett exempel på när *andra stycket* är tillämpligt är vid prövning av verksamheter som då de påbörjades inte var tillståndspliktiga men där tillståndsprövning behöver göras till följd av att verksamheterna senare blivit tillståndspliktiga, såsom var fallet för hamnar när tillståndsplikt infördes hamnar. Ett annat exempel är tillståndsprövning av vattenverksamheter som påbörjats före införandet av 1880 års vattenrättsförordning, dvs. Kongl. Maj:ts nådiga förordning (1880:57) om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund. En sådan verksamhet anses ha kommit till stånd i laga ordning trots att den saknar ett tillstånd i miljöbalkens mening.

11 kap.

3 §

Det införs ett nytt *andra stycke* som reglerar vad som ska anses som en och samma vattenverksamhet. Med ändringen blir bedömningen av vad som ska anses vara en och samma verksamhet mer likartad den bedömning som görs i fråga om miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. Det har betydelse för avgränsningen av prövningens omfattning vid en tillståndsprövning eller omprövning. I 4 § definieras vad som avses med vattenanläggning. Med vattenanläggningar som är "fysiskt sammankopplade" avses vattenanläggningar eller delar av vattenanläggningar som är sammanlänkade så att de direkt eller genom andra vattenanläggningar har fysisk kontakt med varandra, t.ex. som delar i samma vattenkraftstation. Däremot anses inte olika kraftstationer som finns i samma vattendrag vara fysiskt sammankopplade.

För att verksamheter ska anses vara en och samma vattenverksamhet är det inte tillräckligt att de bedrivs med vattenanläggningar som är fysiskt sammankopplade med varandra. Det krävs också att de har ett miljö- och verksamhetsmässigt samband.

En verksamhet bör anses ha ett miljömässigt samband med en annan verksamhet om miljöbedömningen av den ena verksamheten påverkas av den andra verksamhetens miljöpåverkan. Ett exempel på miljömässigt samband är att bedömningen av en ny vattenkraftturbins miljöpåverkan blir beroende av att det redan finns andra turbiner i samma anläggning eller i samma vattendrag. Det har ifrågasatts om en turbin utgör en vattenanläggning då den i sig inte avleder vatten utan detta sker högre upp i vattenkraftverket genom intagstuben. Det kan dock inte råda någon tvekan om att en turbin har tillkommit för att låta sig försas av vatten och fösa vatten med följd att vattnet flyttas i syfte att utvinna kraften i vatten. En turbin i ett vattenkraftverk kan därför inte anses vara något annat än en del av den vattenverksamhet som bedrivs för att utvinna vattenkraften.

Ett exempel på när verksamheter – trots att de bedrivs med anläggningar som är fysiskt sammankopplade – inte har ett miljömässigt samband är uttag av vatten ur en grundvattenförekomst genom ett ledningsnät som är sammankopplat med uttag ur en annan vattenförekomst men där uttaget från den ena vattenförekomsten inte har någon betydelse för uttaget från den andra vattenförekomsten. Ett annat exempel är en vägtrumma som syftar till att leda vattnet under en väg. Det förhållandet att det längs med en vägsträckning finns flera vägtrummor som har denna funktion innebär inte att de har ett sådant miljömässigt samband att de per automatik ska anses utgöra en och samma verksamhet. Det miljömässiga sambandet måste bedömas med hänsyn till vilket vatten som avleds genom respektive trumma.

Bedömningen av om verksamheter har ett verksamhetsmässigt samband bör göras i överensstämmelse med det som – med hänsyn till vem eller vilka som bedriver verksamheterna och det syfte som verksamheterna tjänar – normalt brukar kunna beskrivas som delar av en och samma verksamhet. Vattenverksamheter som bedrivs med fysiskt sammankopplade vattenanläggningar av en och samma verksamhetsutövare och med samma syfte – t.ex. syftet att producera vattenkraftsel – bör betraktas som delverksamheter inom en och samma vattenverksamhet. Vattenverksamheter som bedrivs med fysiskt sammankopplade vattenanläggningar men av olika verksamhetsutövare bör betraktas som delverksamheter inom en och samma vattenverksamhet, om verksamheterna har ett sådant ägarsamband eller annat ekonomiskt samband att de bör betraktas som om de bedrivs av en och samma verksamhetsutövare. Avgörande bör vara om ägarkonstruktionen eller skillnaderna mellan verksamhetsutövarna kan anses ha konstruerats för att undgå att verksamheterna ska betraktas som en och samma verksamhet. Verksamheter bör inte anses ha ett verksamhetsmässigt samband, om verksamheterna bedrivs av olika verksamhetsutövare och det saknas grund för antagandet att uppdelningen på olika verksamhetsutövare är motiverad av att undvika en samlad bedömning.

Ett exempel när verksamheter har ett miljömässigt samband men inte ett verksamhetsmässigt samband är att en markavvattning utförs av en markavvattningssamfällighet genom ett dike som är fysiskt sammankopplat med ett dike som en annan samfällighet använder för markavvattning i ett angränsande område och det inte finns något som talar för att uppdelningen i två markavvattningssamfälligheter är en konstruk-

tion som syftar till att undvika en samlad bedömning av verksamheterna. Omständigheter som talar för att verksamheterna är separata verksamheter är att dikena tillkommit vid olika tidpunkter och vid olika förrättningar.

6 §

Paragrafen är ny och förklarar vad som i kapitlet avses med uttrycket ”vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel”.

Vad som i *första punkten* avses med vattenbortledning framgår av 3 § 3 och vad som avses med vattenreglering respektive vattenöverledning framgår av 5 §.

Andra punkten innebär att även verksamheter som i dag inte används för produktion av vattenkraftsel är vattenverksamhet för produktion av vattenkraft i kapitlets mening, om verksamheten när den påbörjades var avsedd för sådan produktion.

9 a §

Ändringen innebär att regeringens bemyndigande att meddela föreskrifter om anmälningsplikt i stället för tillståndsplikt utvidgas till att även omfatta att tillståndspliktiga verksamheter kan få bedrivas med stöd av en anmälan till dess att en planerad tillståndsprövning har hunnit genomföras t.ex. enligt en sådan nationell prövningsplan som avses i 28 §. I praktiken blir det möjligt att med bestämmelser om anmälningsplikt ge möjligheter för verksamhetsutövare att få anstånd med att söka tillstånd (ett s.k. moratorium). Bemyndigandet omfattar en möjlighet för regeringen att införa ett moratorium även för andra vattenverksamheter än de som används för att producera el.

9 c §

Paragrafen är ny och innebär ett bemyndigande för regeringen att meddela generella föreskrifter avseende vattenverksamhet. För miljöfarlig verksamhet finns det ett motsvarande bemyndigande i 9 kap. 5 §. Författningskommentaren till det bemyndigandet finns i prop. 1997/98:45, del 2, s. 110 f.

Bemyndigandet kan användas för att förse vattenverksamheter med krav på försiktighetsmått utan att behöva belasta verksamhetsutövarna och prövningsmyndigheterna med prövningsprocesser. Av *första punkten* följer att det ska handla om försiktighetsmått som lämpligen kan ges generell räckvidd, dvs. passar för generella föreskrifter genom att de t.ex. behöver bli gällande för alla verksamheter av ett visst slag och kan uppfyllas av verksamhetsutövarna utan att först genomgå en tillståndsprövning i det enskilda fallet.

Av 24 kap. 1 § följer att sådana föreskrifter får genomslag även för verksamheter som drivs med stöd av tidigare meddelade tillstånd.

27 §

Med *första stycket* införs kravet att tillståndspliktiga vattenverksamheter för produktion av vattenkraft ska ha moderna miljövillkor och att det är verksamhetsutövaren som ska se till att miljövillkoren hålls moderna.

Med moderna miljövillkor avses ett tillstånd vars villkor till skydd för människors hälsa och miljön bestämts i en dom eller beslut som inte är äldre än tjugio år. En omprövningsbestämmelse som avser situationen att ett tillstånd ska förse med moderna miljövillkor finns i 24 kap. 10 §. Om en verksamhet bedrivs i strid med kravet på moderna miljövillkor, kan tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att ansöka om omprövning. Ett sådan föreläggande kan förenas med ett kännbart vite. Ytterst kan en myndighet också ansöka om omprövning på verksamhetsutövarens bekostnad, se 24 kap. 12 § 2.

I *andra stycket* regleras under vilka förutsättningar en verksamhet får bedrivs trots att den inte har moderna miljövillkor. Enligt *första punkten* är det tillräckligt att det finns ett anhängiggjort mål om prövning. Enligt *andra punkten* behöver det inte finnas något anhängiggjort mål om prövning, om verksamheten omfattas av en särskild nationell plan som syftar till att vattenverksamheter ska förse med moderna miljövillkor. Enligt 28 § ska regeringen ansvara för att det finns en sådan plan. Bestämmelser om vilka verksamheter som kan eller ska omfattas av planen och om förfarandet för att en verksamhet ska anses omfattas av planen meddelas i en förordning med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen. Som framgår av 28 § ska planen syfta till att de prövningar som behöver göras för att förse verksamheterna med moderna miljövillkor sker på ett samordnat sätt. Det betyder bland annat att verksamheter kan behöva vänta med prövningen till dess att det finns förutsättningar för att t.ex. samordna prövningar av verksamheter i ett visst vattendrag eller avrinningsområde. En viktig funktion för planen är att ange en tidsplanering för när prövningar av vattenverksamheter i ett visst vattendrag eller avrinningsområde ska påbörjas. Om en verksamhet omfattas av planen och inte har moderna miljövillkor, är det därför möjligt avvakta med att skaffa moderna miljövillkor till dess det är dags för prövning enligt planen. Om verksamhetsutövaren blir försenad med att ansöka om prövning för moderna miljövillkor, kan myndigheter ingripa med de verktyg som beskrivs i kommentaren till första stycket.

28 §

Paragrafen är ny och innebär en instruktion till regeringen att se till att det finns en nationell plan för de prövningar som kommer att behövas för att samtliga anläggningar för produktion av vattenkraft och drift av dessa anläggningar förse med moderna miljövillkor enligt 27 §. Planen ska vara ett verktyg för en samordning av de enskilda prövningarna så att det ges möjlighet för en nationell helhetssyn i prövningsunderlaget och på så sätt få genomslag i prövningarna.

I prövningen av en enskild verksamhet bestäms de villkor som ska gälla för verksamheten utifrån hur den påverkar sin omgivning. Det är i den prövningen som alla slutliga avvägningar görs, inklusive avvägningar som rör intresset av att verksamheten ska bidra med produktion av vattenkraftsel, avvägningar som rör intresset av att skydda den omgivande natur- och kulturmiljön och avvägningar som rör andra enskilda som kan påverkas av verksamheten. Den enskilda prövningen görs med tillämpning av de regler som gäller för prövningen och som bestämmer förutsättningarna för vad som får tillåtas och vilka försiktighetsmått som

måste vidtas. De miljö kvalitetsnormer som gäller för det vatten som verksamheten påverkar är rättsligt bindande för provningen.

Den nationella helhetssynen handlar om avvägningar mellan miljöskyddsintresset och elproduktionsintresset i ett nationellt perspektiv. Den nationella planen kan inte ersätta några rättsregler som är bindande för den enskilda provningen. Planen kan däremot påverka de enskilda provningarna genom att bädda för att det finns en genomtänkt helhetssyn i ett större perspektiv innan den enskilda provningen inleds, t.ex. genom att styra så att en enskild verksamhet inte provas förrän klassificeringar av vatten och de miljö kvalitetsnormer som är förenade med klassificeringarna hunnit ses över och i förekommande fall ändrats.

Genom att ge anvisningar om vilka vatten som i det nationella perspektivet är betydelsefulla för produktion av vattenkraftsel blir planen styrande för vattenmyndigheternas bedömning av förutsättningarna att klassificera ett vatten som kraftigt modifierat och besluta om lägre ställda miljökrav.

De enskilda provningar som behövs för att alla berörda vattenverksamheter ska försees med moderna miljö villkor kommer inte att kunna göras samtidigt. Planen behöver därför ange vilka verksamheter som har ett sådant samband att provningarna behöver ske i ett sammanhang (dvs. dela in verksamheterna i provningsgrupper) och en tidplan för när provningarna bör ske så att en samordning kan åstadkommas (dvs. ange en tidpunkt för när provningarna i en provningsgrupp senast ska ha påbörjats). En samordnad provning behöver inte betyda att verksamheterna provas exakt vid samma tidpunkt. När verksamheter provas som har ett samband med varandra är det tillräckligt att den nationella planen är klar i fråga om de avvägningar som planen behöver göra avseende det vattendrag eller avrinningsområde som verksamheterna bedrivs i. Tidplanen för provningarna behöver också ge utrymme för vattenmyndigheterna att göra den översyn av de berörda vattenförekomsternas klassificering och besluta de miljö kvalitetsnormer som följer av klassificeringen. Då kan den nationella helhetssynen föras in och få genomslag i provningarna även om provningarna inte sker samtidigt.

Planen behöver alltså inte vara helt färdig för hela landet innan provningarna för moderna miljö villkor påbörjas. Inledningsvis behöver planen göra den grova indelning av landets vattendrag och avrinningsområden som behövs för en övergripande helhetssyn. Därefter kan planen fördjupas för vattendrag eller avrinningsområden med en prioriteringsordning som blir ändamålsenlig för att nå planens samordningsmål enligt *första och andra punkterna* och med hänsyn till myndigheternas resurser och behovet av att verksamheterna försees med moderna miljö villkor så snart som möjligt.

Första och andra punkterna ger uttryck för den nationella planens övergripande mål, dvs. en avvägning – med ett nationellt perspektiv – som ger största möjliga miljönytta och nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel.

Uttrycket ”nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel” syftar på samhällets behov av att ha tillgång till vattenkraften som en energikälla i det totala energisystemet. Viktigt för bedömningen är vattenkraftens energisystemvärde, dvs. vilket värde i fråga om i synnerhet effekt och reglerförmåga som vattenkraftverket i ett vattendrag eller avrinningsområde

har i det totala energisystemet. Planen ska se till att reglerförmågan blir så hög som möjligt och ge möjlighet att öka effekten i utbyggda vattendrag. Av avsnitt 10.2 framgår närmare hur bedömningen ska göras.

Målet om minsta möjliga negativa inverkan på vattenkraften ska avvägas mot målet om största möjliga miljönytta. Avvägningen får inte äventyra möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm som avser vattenmiljön. Avvägningen ska därutöver ge ett resultat som är så bra som möjligt för miljön.

16 kap.

2 §

Ändringen är redaktionell. Den nuvarande bestämmelsen om ändringstillstånd flyttas till nya 2 a § och bestämmelserna om utsläpp av koldioxid, dikväveoxid eller perflourkolväten flyttas till nya 2 b §.

2 a §

Nuvarande 2 a § byter beteckning till 2 d §. Den nya 2 a § innehåller bestämmelser som rör tillstånd att ändra en verksamhet.

Första stycket är en ny bestämmelse som anger en huvudregel för bedömningen av miljöeffekterna av att ändra en verksamhet. Huvudregeln är att prövningen ska avse miljöeffekterna av hela verksamheten som den är avsedd att bedrivas efter ändringen. Det är inte tillräckligt att begränsa prövningen till att bara bedöma de miljöeffekter som ändringen i sig kan medföra eftersom ändringar av en verksamhet ofta påverkar de miljöeffekter som verksamheten i övrigt och i sin helhet innebär. Om tillstånd ges till ändringen kan det uppkomma behov av att ändra de villkor som redan gäller för den övriga verksamheten, så att den sammantagna verksamheten efter ändringen kan accepteras från miljöskyddssynpunkt.

Andra stycket innehåller bestämmelser om undantag från huvudregeln i första stycket och ger möjlighet att avgränsa prövningen och tillståndet till ett s.k. ändringstillstånd, dvs. prövningen och tillståndet omfattar enbart ändringen och dess miljöeffekter. En motsvarande bestämmelse finns i nuvarande 2 § första stycket andra meningen.

Enligt *första punkten* får en sådan avgränsad prövning göras och ett sådant avgränsat tillstånd ges om det är lämpligt. Bedömningen av vad som kan anses lämpligt för ett ändringstillstånd görs redan i dag enligt den nuvarande bestämmelsen i 2 §. Förarbetena till den bestämmelsen finns i prop. 2004/05:129 s. 94.

Andra punkten är en ny bestämmelse om undantag från huvudregeln och kopplar till de nya bestämmelserna om omprövning för moderna miljövillkor (jfr 11 kap. 27 och 28 §§ och 24 kap. 10 §). Bestämmelserna om omprövning för moderna miljövillkor och den nationella planen för moderna miljövillkor syftar till att vattenverksamheter för produktion av vattenkraft ska omprövas på ett samordnat sätt så att miljövillkoren blir väl avvägda. Eftersom planen kommer att medföra att verksamheten blir prövad i sin helhet inom en viss tid, finns det utrymme för ett avgränsat ändringstillstånd i avvaktan på omprövningen för moderna miljövillkor.

2 b §

Paragrafen motsvarar nuvarande 16 kap. 2 § andra och tredje styckena.

2 c §

Ändringen innebär att nuvarande 2 b § byter beteckning till 2 c §.

Första stycket ändras språkligt för att bättre återspegla att bestämmelsen avser även villkor i beslut om godkännande eller dispens enligt 2 §.

2 d §

Ändringen innebär att nuvarande 2 a § byter beteckning till 2 d §. En följdändring görs med anledning av den nya utformningen av 2 §.

13 §

Följdändringar görs med anledning av att 24 kap. 6 och 8 §§ byter beteckning till 24 kap. 7 och 13 §§.

19 kap.

3 a §

Paragrafen, som avser en kommuns skyldighet att underrätta länsstyrelsen om beslut så att länsstyrelsen kan utöva statlig kontroll enligt 3 b §, ändras så att skyldigheten inte enbart avser beslut om dispenser från strandskyddsbestämmelserna i 7 kap. 15 § utan också beslut att tillåta en verksamhet eller åtgärd som är förbjuden enligt 5 kap. 3 § men som kan tillåtas enligt en sådan undantagsbestämmelse som regeringen har meddelat med stöd av 5 kap. 3 a §. Det är fråga om att tillåta en verksamhet eller åtgärd trots att den äventyrar möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm. Ändringen innebär tillägg i *första stycket* så att skyldigheten omfattar såväl beslut om strandskyddsdispens som beslut om undantag från 5 kap. 3 §.

Av det nya *andra stycket* framgår att beslut om undantag från 5 kap. 3 § ska skickas till den länsstyrelse som är vattenmyndighet, dvs. den länsstyrelse som är vattenmyndighet i det vattendistrikt där det vatten finns som beslutet avser. Bestämmelser om vattendistrikt och vattenmyndigheter finns i 5 kap. 10 och 11 §§ och i förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

3 b §

Paragrafen, som avser länsstyrelsens skyldighet att utöva statlig kontroll av vissa kommunala beslut, ändras så att kontrollen inte enbart avser beslut om dispenser från strandskyddsbestämmelserna i 7 kap. 15 § utan också beslut att tillåta en verksamhet eller åtgärd som är förbjuden enligt 5 kap. 3 § men som kan tillåtas enligt en sådan undantagsbestämmelse som regeringen har meddelat med stöd av 5 kap. 3 a §. Det är fråga om att tillåta en verksamhet eller åtgärd trots att den äventyrar möjligheterna att följa en miljö kvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrar vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm. Ändringen innebär en omarbetning av texten i *första* och *tredje styckena* så

att kontrollen omfattar såväl beslut om strandskyddsdispens som beslut om undantag från 5 kap. 3 §.

5 §

Följdändringar görs med anledning av att 24 kap. 8 § byter beteckning till 24 kap. 13 § och bestämmelserna i nuvarande 24 kap. 5 § andra och tredje styckena flyttats till 24 kap. 8 §, samt att 24 kap. 5 § fjärde stycket flyttats till 24 kap. 9 §.

21 kap.

1 a §

Följdändringar görs med anledning av att 24 kap. 5–9 §§ byter beteckning till 24 kap. 5–15 §§.

22 kap.

1 c §

I paragrafen – som handlar om vad en ansökan om tillstånd att ändra en verksamhet ska innehålla – införs ett nytt *första stycke*. Bestämmelsen underlättar för tillståndsmyndigheten att följa det nya kravet i 29 § om att det tillstånd som ges ska innehålla en samlad redovisning av alla villkor för den samlade verksamheten efter ändringen.

Andra stycket motsvarar den nuvarande paragrafen och förenklas så att bestämmelsen bättre svarar mot förutsättningarna för ett avgränsat ändringstillstånd.

2 a §

Paragrafen ändras så att skyldigheten att tillhandahålla utredning och annat underlag utvidgas till att även omfatta vattenverksamheter. Följdändringar görs med anledning av att 24 kap. 6 och 8 §§ byter beteckning till 24 kap. 7 och 13 §§.

12 a §

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om mark- och miljödomstolens handläggning av mål som omfattar prövning för sådana moderna miljövillkor som avses i 11 kap. 27 §. Det rör sig alltså om mål där vattenverksamheter för produktion av vattenkraftsel (jfr 11 kap. 5 a §) prövas för moderna miljövillkor.

Första stycket innebär att domstolen i ett sådant mål ska förordna en sakkunnig. Den sakkunniges roll i prövningen är att säkerställa att den nationella planens avvägningar blir ett underlag för prövningen. En viktig del i den sakkunniges utlåtande blir att föreslå de bestämmelser och villkor som behövs med hänsyn till planens mål om största möjliga nytta för vattenmiljön och minsta möjliga negativa inverkan i fråga om nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. Den sakkunnige måste därför ha god kunskap om både energisystemets funktion och hur miljöeffekter ska bedömas och minskas. Om det för utlåtandet behövs en undersökning på platsen, kan den sakkunnige anmäla detta till domstolen som enligt 12 § har möjlighet att förordna om en sådan utredning. Den sakkunniges

arvode och kostnader för undersökningar som genomförs efter förordnande om sakkunnigutredning ska bekostas av verksamhetsutövaren enligt 25 kap. 8 § miljöbalken.

Av *andra stycket* framgår att den som domstolen förordnar som sakkunnig ska vara någon som regeringen har utsett. Regeringen utser alltså personer som kan förordnas som sakkunniga och domstolen väljer sedan vem av dem som förordnas i det enskilda målet.

13 §

Paragrafen är ny och innehåller en bestämmelse om inhämtande av ett särskilt yttrande i mål som avser prövning av en verksamhet eller åtgärd som kan påverka vattenmiljön. Domstolen ska, beroende på vad som kommer fram i utredningen i målet eller vad som prövas, hämta in ett yttrande från den länsstyrelse som är vattenmyndighet för det vatten som påverkas av den verksamhet eller åtgärd som prövas i målet. Vattenmyndighetens yttrande ska inhämtas i två situationer.

Den första situationen anges i *första punkten*. Utredningen om de faktiska förhållandena i den berörda vattenförekomsten kan visa att vattnet vid tidpunkten för prövningen har en annan kvalitet eller status än den kvalitet som vattenmyndigheten lagt till grund för sina ställningstaganden när vattenförekomsten klassificerades och miljökvalitetsnormer meddelades om vilken kvalitet vattenförekomsten har och som med hänsyn till den kvaliteten ska uppnå vid en viss framtida tidpunkt. Utredningen kan också visa på andra faktiska förutsättningar som har betydelse för hur vattenförekomsten bör vara klassad eller för vilka miljökvalitetsnormer som bör gälla. Det kan t.ex. röra sig om att det i vattenförekomsten eller vattendraget finns en damm och att det i utredningen kommer fram dels att dammen fyller en viktig funktion för översvämningsskydd, dels att det kan antas att det inte togs hänsyn till den aspekten när de miljökvalitetsnormer som gäller för vattenförekomsten meddelades. Utredningen kan alltså visa att de faktiska förutsättningarna rimmar illa med den gällande klassificeringen eller med andra miljökvalitetsnormer för vattnet.

En förutsättning för att domstolen ska vara skyldig att hämta in ett yttrande i den här situationen är, enligt *första punkten a*, att domstolen kan konstatera att utredningen i målet ger anledning att anta att det finns en skillnad mellan de faktiska förutsättningarna och de förutsättningar som legat till grund för vattnets klassificering eller andra miljökvalitetsnormer (normgrundande förutsättningarna). Skillnaden mellan de faktiska förutsättningarna och de normgrundande förutsättningarna kan bero på att vattenmyndigheten inte haft ett lika utförligt underlag som det som tas fram i samband med prövningen av den enskilda verksamheten. Om det utförliga underlaget hade funnits när vattenmyndigheten klassificerade vattenförekomsten och bestämde miljökvalitetsnormerna, skulle klassificeringen och miljökvalitetsnormerna kanske ha gjorts annorlunda och inneburit andra förutsättningar i fråga om vilka miljövillkor som behöver ställas på den enskilda verksamheten. I sådana situationer bör hänsyn kunna tas till den mer utförliga utredningen och ge utrymme för en omvärdering av beslutade klassificeringar och miljökvalitetsnormer så att

kvalitetsmålen blir realistiska och miljövillkoren ändamålsenliga och rimliga.

En annan förutsättning anges i *första punkten b*. För skyldigheten att hämta in ett yttrande förutsätts att skillnaden mellan de faktiska förutsättningarna och de normgrundande förutsättningarna har betydelse för domstolens möjligheter att bestämma rimliga och ändamålsenliga miljövillkor. Det är alltså inte tillräckligt att det finns en skillnad och att den skillnaden kan antas bero på att vattenmyndigheten haft ett annat underlag än domstolen för bedömningen av vattenkvaliteten. Det krävs också att skillnaden kan antas ha betydelse för möjligheten att bestämma miljövillkor som är rimliga och ändamålsenliga. En utgångspunkt för denna förutsättning är att vattenförekomstens klassificering eller kvalitetsstatus hade bedömts annorlunda av vattenmyndigheten om den hade haft samma bedömningsunderlag som i det aktuella prövningsmålet, och att – i ljuset av denna annorlunda bedömning – den klassificering och de normer som är beslutade medför så mycket mer långtgående kvalitetskrav på vattnet och så mycket mer långtgående förutsättningar för vilka miljövillkor som behöver ställas att de inte kan anses vare sig rimliga eller ändamålsenliga. Denna förutsättning innebär alltså att skillnaden mellan de faktiska förutsättningarna och de normgrundande förutsättningarna ska vara så stor att miljövillkoren kan bli rimliga endast om klassificeringen av vattenförekomstens status eller gällande miljökvalitetsnormer ändras. Om klassificeringen och miljökvalitetsnormerna är bestämda med utgångspunkt i något annat än korrekta faktiska förhållanden, finns det nämligen en risk för att miljövillkoren inte blir ändamålsenliga för syftet att främja en hållbar utveckling.

I förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön finns bestämmelser som innebär att vattenmyndigheten ska utnyttja de möjligheter som finns i fråga om att bestämma mindre långtgående krav. Där finns också en särskild bestämmelse om att vattenmyndigheten – när den blir ombedd att yttra sig till domstolen – ska fatta de beslut i fråga om vattenförvaltningen som utredningen om de faktiska förhållandena föranleder. Genom skyldigheten att hämta in vattenmyndighetens yttrande ges utrymme för vattenmyndigheten att – innan domstolen avslutar sin prövning – göra de ändringar i fråga om klassificering av vatten och miljökvalitetsnormer som föranleds av den utredning som kommit fram i målet. Även andra omständigheter än de som kommer fram i målet genom sökanden och den sakkunnige kan dock ha betydelse för bedömningen av vattenförekomstens faktiska kvalitet, klassificeringen av vattenförekomstens status och bestämmandet av miljökvalitetsnormer. Det kan vara omständigheter som innebär att det inte ska göras någon annan klassificering eller att miljökvalitetsnormer inte ska ändras. Genom sitt yttrande kan vattenmyndigheten bidra till att domstolen får ett komplett underlag för sin bedömning av vilka miljövillkor som behöver ställas. Det betyder att det ges utrymme för vattenmyndigheten att göra de ändringar i fråga om klassificering och andra miljökvalitetsnormer som behöver göras innan domstolen i prövningsmålet bestämmer de miljövillkor som ska gälla för verksamheten. Vattenmyndighetens yttrande till domstolen ska innehålla ett tydligt och motiverat ställningstagande så att de beslut om målets handläggning som yttrandet motiverar kan fattas.

Skillnaden mellan de faktiska förhållandena och de normgrundande förhållandena kan dock också bero på att vattenkvaliteten faktiskt har försämrats sedan vattenförekomsten klassificerades och miljökvalitetsnormerna meddelades. En sådan faktisk försämring ska naturligtvis inte få leda till mindre långtgående krav eller ge utrymme för att senarelägga tidpunkten för när kvalitetskraven ska vara uppfyllda. Det blir vattenmyndigheten som i sitt yttrande behöver ta ställning till denna aspekt och vid behöva föra in sådana fakta i prövningsunderlaget.

Den andra situationen anges i *andra punkten*. Om domstolen prövar en fråga om att tillåta en ny verksamhet eller en ändring och detta kan bara ske med tillämpning av ett sådant undantag för samhällsviktiga verksamheter som avses i 5 kap. 3 a § miljöbalken, ska yttrande i den frågan hämtas in från vattenmyndigheten. Föresskrifter om sådana undantag finns i 11 § förordningen (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

19 §

Paragrafen ändras så att bestämmelsen om när synpunkter senast ska framställas även gäller synpunkter med anledning av något som den sakkunnige enligt nya 12 a § eller vattenmyndigheten enligt nya 13 § för in i målet.

25 §

Första stycket kompletteras med en ny *nionde punkt* som innebär att en dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet i förekommande fall ska innehålla bestämmelser om de villkor som behövs för att verksamheten inte ska äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrade vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm. Bestämmelsen kopplar till den i 5 kap. 3 § andra och tredje styckena reglerade skyldigheten för myndigheter och kommuner att inte ge tillstånd om ett tillåtande kan medföra ett sådant äventyr eller försämring. De efterföljande punkterna får ny numrering.

De miljökvalitetsnormer som har direkt betydelse för vilka villkor som ska bestämmas är de normer som uttryckligen anger att ett visst värde, t.ex. en förorening, inte får överskridas eller underskridas (s.k. gränsvärdesnormer) eller som säger att en vattenförekomst ska ha uppnått en viss kvalitetsstatus vid en viss senaste tidpunkt, att vattnets status inte får försämrats eller, om vattenförekomsten har lägsta möjliga kvalitetsstatus, att ingen kvalitetsförsämring får ske inom ramen för den statusen.

Systemet med miljökvalitetsnormer och statusklassificering av vatten innehåller därutöver många olika slags normer om kvaliteten på vattenmiljön (kriterier för bedömning) som inte har någon bindande verkan när det gäller vilka miljövillkor som domstolen ska bestämma. Det kan röra sig om bestämmelser som styr vattenmyndigheternas arbete med att klassificera vattenförekomsternas status, t.ex. krav på vilka parametrar som det ska tas hänsyn till när vattenkvaliteten bedöms. Sådana parametrar (bedömningsgrunder) handlar t.ex. om hur många fiskarter som ska förekomma i en vattenförekomst för att den ska anses uppnå en viss kvalitetsnivå (status). Sådana parametrar indikerar hur väl en vattenförekomst uppnår en viss status, men den miljökvalitetsnorm som i detta avseende

är styrande för miljövillkoren är den som säger vilken status vattenförekomsten ska ha (t.ex. ”god status” eller ”måttlig status”). Bedömningsgrunderna kommer dock att tjäna som vägledning för vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att uppnå eller bibehålla en viss status, eftersom det är den samlade bedömningen av alla parametrar och kvalitetsfaktorer enligt bedömningsgrunderna som ligger till grund för bedömningen av vattenförekomstens status och därmed också den gällande miljökvalitetsnormen. Det är därför domstolens uppgift att utifrån det som kommer fram i målet och med hjälp av bedömningsgrunderna och bakomliggande EU-reglering avgöra vad som behövs för att verksamheten inte ska äventyra att vattenförekomsten uppnår eller bibehåller rätt status, dvs. att miljökvalitetsnormerna följs. Det är angeläget att domstolen utförligt motiverar hur den kommit fram till att de miljövillkor som bestäms i domen är tillräckliga för att följa miljökvalitetsnormen om vattenförekomstens status.

Trettonde punkten ändras på så sätt att det tydliggörs att en dom som innebär att tillstånd ges till en verksamhet i förekommande fall ska innehålla de villkor som i övrigt behövs med hänsyn till intresset att skydda värdefulla natur- och kulturmiljöer, som enligt 1 kap. 1 § miljöbalken ska skyddas och vårdas. I de fall det kan ifrågasättas om beslutsunderlaget innehåller nödvändigt underlag för ställande av sådana villkor bör Riksantikvarieämbetets yttrande inhämtas i målet.

29 §

En dom som omfattar tillstånd att bedriva en vattenverksamhet för produktion av vattenkraft ska innehålla den tid inom vilken tillståndets villkor till skydd för människors hälsa och miljön ska uppdateras för att hållas moderna. Tiden bör bestämmas utifrån verksamhetens miljöpåverkan, moderniseringsbehov och avskrivningstid samt med hänsyn till att verksamheten inte får äventyra möjligheterna att följa en miljökvalitetsnorm som avser vattenmiljön eller försämrade vattenmiljön i strid med ett försämringsförbud i en sådan norm. I normalfallet bör tiden kunna bestämmas till 40–50 år, om verksamheten avser produktion av vattenkraft för elproduktion.

30 §

Bestämmelsen är ny och innebär att en omprövningsdom eller en dom som innebär att ett ändringstillstånd meddelas med stöd av 16 kap. 2 a § andra stycket, ska innehålla en samlad redovisning av de tillståndsbestämmelser som gäller för verksamheten. Detta i syfte att förenkla för såväl enskilda som myndigheter att få en fullständig bild av de rättigheter och skyldigheter som åvilar tillståndshavaren och de krav som i övrigt ställs på verksamheten

24 kap.

1 §

Ändringen innebär att föreskrifter avseende vattenverksamhet meddelade med stöd av den nya 11 kap. 9 c § kan bryta igenom redan meddelade tillståndsrättskraft. Genombrottet har den verkan som sedan tidigare anges i

24 kap. 1 § första stycket fjärde meningen se prop. 1997/98:45 Del 2 s. 251 ff.

5 §

Ändringen är redaktionell. Den nuvarande bestämmelsen om ändringstillstånd flyttas till nya 8 § andra stycket och bestämmelserna om hur ingripande villkor som får ställas med stöd av denna bestämmelse flyttas till nya 9 §.

7 §

Paragrafen motsvarar nuvarande 6 § med språkliga justeringar.

8 §

Första stycket är en ny bestämmelse som ger uttryck för att när tillståndsmyndigheten prövar en ansökan om tillstånd att ändra en verksamhet ska prövningen som huvudregel ta sikte på miljöeffekterna av verksamheten i sin helhet som den är avsedd att bedrivas efter ändringen. Villkor som redan finns det tidigare givna tillståndet kan till följd av ändringen behöva ändras eller ersättas med nya villkor.

Andra stycket motsvarar nuvarande 5 § andra och tredje styckena med en ny redaktionell och språklig utformning. Bestämmelsen gäller sådana särskilda avgränsade ändringstillstånd som avses i 16 kap. 2 a § andra stycket.

9 §

Paragrafen är ny och motsvarar nuvarande 5 § fjärde stycket. Hänvisningen till 8 § är en följdändring med anledning av att nuvarande 5 § andra och tredje styckena flyttas dit.

10 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om omprövning för moderna miljövillkor. Sådan omprövning initieras enligt huvudregeln efter ansökan av verksamhetsutövaren, jfr. 24 kap. 12 § miljöbalken.

Paragrafens *första stycke* är en instruktion till prövningsmyndigheten om vilka ändringar och begränsningar av tidigare meddelade tillstånd och villkor som ska beslutas vid prövningen. Som huvudregel får bestämmelser och villkor inte innebära att verksamheten avsevärt försvåras. Uttrycket innefattar även situationen då verksamheten inte längre kan bedrivas. Vid bedömning av vad som ska anses utgöra ett avsevärt försvårande av verksamheten bör ledning kunna hämtas i motsvarande bedömning vid omprövning enligt 24 kap. 5 § miljöbalken.

Bestämmelser och villkor som innebär att verksamheten avsevärt försvåras får endast beslutas om det behövs för att följa en miljökvalitetsnorm eller någon annan bestämmelse som följer av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen. Exempel på sådan annan bestämmelse kan vara krav på begränsning av verksamhet eller vidtagande av försiktighetsåtgärder för att leva upp till förpliktelser som följer av det svenska genomförandet av art- och habitatdirektivet.

Andra stycket reglerar de fall då en prövning enligt bestämmelsen i stället för en omprövningsdom ska resultera i att tillståndet återkallas och förutsättningarna för utrivning regleras. Återkallelse enligt *andra stycket första punkten* ska ske i de fall då det är nödvändigt för att en miljö kvalitetsnorm ska kunna följas, dvs. i de fall då en norm, trots försiktighetsmått och krav på begränsning och ändring av befintliga anläggningar och dess drift, inte kan följas och återkallelse och utrivning därför är den enda möjligheten för anläggningen och verksamheten inte ska utgöra ett hinder för uppfyllande av Sveriges EU-rättsliga åtagande.

Återkallelse enligt *andra stycket* ska även ske i de fall verksamhetsutövaren, i enlighet med *andra punkten*, medger att tillståndet återkallas. Exempel på när det kan bli aktuellt är när verksamhetsutövaren själv väljer att inte driva sin verksamhet vidare utan i stället yrkar eller på annat sätt medger att prövningen ska resultera i en återkallelse av tidigare tillstånd och en reglering av förutsättningarna för utrivning.

11 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som får ansöka om omprövning eller återkallelse enligt de bestämmelser som räknas upp inledningsvis i första stycket. Omprövning eller återkallelse enligt de uppräknade bestämmelserna kan bara åstadkommas på någon av de angivna myndigheternas initiativ.

Paragrafens två första stycken motsvarar nuvarande 7 §. I *första stycket* görs följdändringar med anledning av att nuvarande 5 a och 6 §§ byter beteckning till 6 och 7 §§ samt att nuvarande 5 § andra och tredje styckena flyttas till nya 8 § och nuvarande 5 § fjärde stycket flyttas till nya 9 §. I *andra stycket* görs språkliga ändringar.

Bestämmelsen i *tredje stycket* är ny och innebär en restriktion för myndigheternas möjligheter att ansöka om omprövning eller återkallelse. Restriktionen gäller verksamheter som omfattas av en sådan nationell plan som avses i 11 kap. 27 §. Sådana verksamheter ska inte behöva bli föremål för omprövning eller återkallelse vid en tidigare tidpunkt än vad som följer av planen, dvs. normalt ska myndigheter inte ta initiativ till omprövning utan låta verksamhetsutövaren ansöka om prövning enligt 10 § när det blir dags för det enligt planen. Det kan dock finnas fall när omprövning eller återkallelse inte kan avvakta på prövning enligt planen. En omprövning eller återkallelse sker då inte med stöd av 10 § utan det blir då fråga om en myndighetsinitierad prövning enligt 3 eller 5 §. Vilka omständigheter som kan ligga till grund för en tidigareläggning av prövningen regleras i *första punkten*. En omständighet som är så allvarlig att den inte tål att vänta på att en prövning för moderna miljövillkor blir klar kan vara att underhållet av en anläggning allvarligt har försumrats så att det finns risk för allvarlig skada på människors hälsa eller miljön eller om det tillstånd som redan gäller för verksamheten inte har följts och avvikelserna inte är av ringa betydelse. Av *andra punkten* följer att myndigheten innan den bestämmer sig för att ansöka om omprövning eller återkallelse med stöd av stöd av första punkten ska ha undersökt möjligheten att i stället åstadkomma en godtagbar situation med ett föreläggande eller förbud i avvaktan på att prövning enligt planen blir klar. Om en sådan lösning är möjlig, ska den lösningen väljas.

12 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som får ansöka om omprövning för moderna miljövillkor enligt den nya omprövningsbestämmelsen i 10 §. Som huvudregel får en ansökan om en sådan omprövning endast göras av tillståndshavaren. Om tillståndshavaren inte ansökt om omprövning inom den tid som följer av den nationella plan som avses i 11 kap. 27 §, har länsstyrelsen – som enligt föreskrifter som regeringen meddelar ska bevaka att omprövningar initieras enligt planen – möjlighet att förelägga tillståndshavaren att ansöka om omprövning. Först när ett sådant förläggande inte har följts får Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten eller länsstyrelsen ansöka om omprövning enligt 10 §. Även om en myndighet med stöd av denna bestämmelse ansöker om omprövning följer det av bestämmelserna i 22 kap. 2 a § om vem som ska svara för utredningen i målet och 25 kap. 8 § om domstolens kostnader att det är tillståndshavaren som svarar för utredningen och kostnaderna.

15 §

Nuvarande 10 § byter beteckning till 15 §. Språkliga ändringar görs.

19 §

Nuvarande 14 § byter beteckning till 19 §. En följdändring görs med anledning av att nuvarande 13 § byter beteckning till 18 §. Språkliga ändringar görs.

25 kap.

1 §

Bestämmelsen ändras på så sätt att den utvidgas till att gälla, förutom mål om utövande av miljöfarlig verksamhet, även ansökningsmål som avser vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel. En förklaring av vad som avses med vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel finns i 11 kap. 6 §. Vilka mål som är ansökningsmål framgår av 21 kap. 1 a §.

2 §

Första stycket följdändras med anledning av att ansökningsmål som avser vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel omfattas av rättegångskostnadsbestämmelsen i 1 §. Bestämmelserna i 2 § gäller alltså ansökningsmål som avser andra vattenverksamheter, dvs. som inte är vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel. En förklaring av vad som avses med vattenverksamhet för produktion av vattenkraftsel finns i 11 kap. 6 §.

Därutöver omarbetas *första* och *andra styckena* redaktionellt och språkligt utan att någon ändring i sak är avsedd.

3 §

Paragrafen följdändras med anledning av att bestämmelserna i nuvarande 24 kap. 3–6 §§ omarbetas och återfinns i nya 24 kap. 3–9 §§. Därutöver görs en språklig ändring som förtydligar att hänvisningen till bestämmel-

serna om återkallelse m.m. avser återkallelse eller annat syfte enligt någon av de angivna bestämmelserna.

8 §

Första stycket är en redaktionell och språklig omarbetning av nuvarande första, andra och tredje styckena.

Andra stycket är en ny bestämmelse som innebär ett undantag från vad som följer av första stycket i de fall domstolens kostnader uppstått i ett mål om omprövning enligt 24 kap. 10 §. I sådana mål ska samtliga kostnader enligt första stycket ersättas av tillståndshavaren.

Tredje stycket motsvarar nuvarande fjärde stycket.

26 kap.

2 §

I paragrafens andra stycke görs en följdändring med anledning av att nuvarande 24 kap. 6 och 7 §§ byter beteckning till 24 kap. 7 och 11 §§ samt att nuvarande 24 kap. 5 § andra och tredje styckena flyttas till 24 kap. 8 § och nuvarande 24 kap. 5 § fjärde stycket flyttas till 24 kap. 9 §.

20 §

Paragrafen motsvarar nuvarande första stycket och ändras språkligt. Nuvarande andra stycket flyttas till nya 20 b § och nuvarande tredje stycket flyttas till 20 a §.

20 a §

Genom bestämmelsen bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om krav på miljörapport även för verksamheter som inte omfattas av 20 §. Den del av bestämmelsen som avser regeringens möjlighet att meddela föreskrifter om att icke tillståndspliktiga verksamheter ska lämna miljörapport motsvarar nuvarande 20 § tredje stycket. Den del som avser regeringens möjlighet att meddela föreskrifter om att vattenverksamheter ska lämna miljörapport är ny.

20 b §

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 20 § andra stycket med en redaktionell och språklig omarbetning.

31 kap.

21 §

I *andra stycket första punkten* görs följdändringar med anledning av att 24 kap. 8 § byter beteckning till 24 kap. 13 § samt att bestämmelserna i nuvarande 24 kap. 5 § andra och tredje styckena flyttas till 24 kap. 8 § och nuvarande 24 kap. 5 § fjärde stycket flyttas till 24 kap. 9 §.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Av *andra punkten* följer att mål och ärenden som vid ikraftträdandet är så långt framskridna att prövningen har inletts genom att ansökan om tillstånd, tillåtlighet eller dispens getts in till en prövningsmyndighet eller att ett föreläggande i ett tillsynsärende redan beslutats ska fortsätta handläggas enligt tidigare bestämmelser.

12.2 Förslaget till lag om ändring i miljöbalken

22 kap.

25 §

I *första stycket* görs följdändringar med anledning av att bestämmelserna i 31 kap. 22 och 23 §§ upphör att gälla.

12.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1962:627) om vissa åtgärder för utnyttjande av vattenkraft vid krig m.m.

12 §

En följdändring görs med anledning av att 24 kap. 13 § miljöbalken byter beteckning till 24 kap. 18 § miljöbalken. I övrigt görs några språkliga ändringar.

12.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet

7 kap.

7 §

En följdändring görs i *andra stycket* med anledning av att 24 kap. 13 § miljöbalken byter beteckning till 24 kap. 18 § miljöbalken.

15 §

En följdändring görs i *andra stycket* med anledning av att 24 kap. 8 § miljöbalken byter beteckning till 24 kap. 13 § miljöbalken. I övrigt görs språkliga ändringar för att bestämmelsen ska bättre överensstämma med att hänvisningarna till omprövningsbestämmelserna avser omprövningar enligt någon av de bestämmelserna.

17 §

En följdändring görs i *första stycket* med anledning av att 24 kap. 8 § miljöbalken byter beteckning till 24 kap. 13 § miljöbalken. I övrigt görs språkliga ändringar för att bestämmelsen ska bättre överensstämma med att hänvisningarna till omprövningsbestämmelserna avser omprövningar enligt någon av de bestämmelserna.

I *fjärde stycket* görs språkliga ändringar.